IOANNIS LAZARI

GVTIERRII,

SEPVLBEDENSIS,

DOCTORIS MEDICI, PINCIANI:

In eadémque alma Academia primò liberalium Artium, nunc autem Medicinæ publici Professoris.

OPVSCVLVM DE FASCINO.

THEOLOGIS HAVD INVTILE, PHILOSOPHIS proficuum, Medicis verò valde necessarium.

Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde suo. PROVERB. 18.

LVGDVNI,

Sumpt. PHILIP. BORDE, LAVR. ARNAVD, & CL. RIGAVD.

M. DC. LIII.

CVM APPROBAT. ET SVPERIOR. PERMISSV.

STRENVISSIMO VIRO
Nobiliſſimo Heroi, Iuriſconſulto
excellentiſſimo

D. D. IOANNI DE GONGORA.

IOANNES LAZARVS GVTIERREZ
Sepulbedenſis, Medicinæ Pincianæ Doctor,
& publicus Profeſſor ſalutem, &c.

POSTQVAM potens ille bellator Alcides, NOBILISSIME HEROS, Antæi terrigenæ Gigantea membra compreſſit, bellica laſſitudine oppreſſus vmbroſæ Pini tegmini clauam, & corpus imbelli ſomno commiſit. En Pygmæa manus, illum letho proſternere putat aſſequutura fortè, ni ſub tanta ar-

bore clauam figeret & Ægydem firmaret. O dirum exitium! ô nihil vnquam creſcere patiens inuidia! non ſine improbo labore (piiſſime Mœcenas:) ſuperſtitioſum Gigantem Giganteum faſcinum hoc opuſculo (in vniuerſam vtinam vtilitatem) compreſſi. At cum Pygmæa ignorantiæ præſumptio, non alio quam veritatis ſanguine ſatietur, idque clam, & occultè inſidias veritati parans, tuam lucis inexpertem vmbram appellare decreui, quo tua eruditione tenebrionum machinas diſcutias, & tua nobilitate noſtrum opuſculum præfoueas. Magni, quippe habet adhuc Salmantica tuam inimitabilem prudentiam iuris, qua ſua Gymnaſia perluſtrabas, maioris habet nunc Caſtellæ Regnum tuam inflexilem iuſtitiam, qua communi & priuato bono conſulis, & grandia ac matura tua conſilia, quibus Regiæ Cameræ Conſultoris dignitate merito fungens iuſtitiam æqua lance foues, & Regnum æqua mente faues. Puſilla hæc mea fouere maioris ſemper nobilitatis erit, quàm alterius magna: quia hæc vi ſaltem aliqua non careant, illa vero ni magna vi ſeruentur facilis lapſus ominatur. Addito his parui huius munuſculi oblationem, marmoreum tamen grati animi monumentum quo tibi pro tot in me collatis beneficiis gratus offerri contendo. Alter nunc

tibi

tibi occurro Sinæta, qui cum Artaxerxem quo munere prosequeretur (vt Persis Regi occurrentibus mos erat) non haberet, ad proximum fluuium cursu contendit & vtraque vola haustam aquam cum fausta acclamatione obtulit, paruo munere gratum animum ostentans, tum itidem, HEROS EXCELLENTISSIME, opusculum nostrum gratissimum animi obsequium è profundo Philosophiæ & Medicinæ pelago, manu vero pauperrima, haustum, accipito, pacatoque tutare vultu, ne edacis liuoris dentibus Pygmææ inscitiæ aculeis carpatur; atque hunc diem, & plurimos æterna laude tuæ nobilitatis, & virtutis incolumis, & fortis, aliis super alia operibus agas. Vale.

Lectori ingenioso.

SI quando Seneca verosimilia protulit (ingeniose Lector) tunc nihilominus putarim, quando nimirum in Herculem furentem exclamat: Prona est timori semper in peius fides, *quid obsecro in humanis frequentius? Quid rogito vsitatius? Detur de ominante periculo fama, vagetur de malo etiam dubio opinio: quid non certi humanus concipit animus? Quid non grauioris damni confirmat? Cedit consilium, prosternitur mens, eneruantur vires. Quid moror? Assentit periculo imaginatio, concedit ingenium falsitati locum, decipi mauult veritas, quàm certum attentius perscrutari: Appositum hic est, quod in Apologis Leoni cum Rana contigisse legimus. Audijt ille magnam vocem huius, substitit, trepidauit, quidpiam magni futurum esse ratus. Stagnum conatur adire, voculâ semipiscis perterretur, conatur iterum aggredi, in peius labitur timor. At vbi stagno accessit, quam proculcabat pedibus, nequidem bestiolam videbat. Sed quorsum hæc accipito.*

Est vox magna Fascinum auditu horribile, dictu facile, notior de illo sententia, quam verior, audierunt vulgares, crediderunt illud, quid vlterius timuerunt. Quia deinde in illud nescio quo vana alexiteria commenti sunt (vt subticeam superstitiosam de illo Deitatem apud Gentiles nactam) cur hæc putas? Quia prona est timori semper in peius fides, *sed*

Fascinum

Faſcinum audierunt Philoſophi, auſcultarunt Medici, quorum natura eſt, abſtruſas rerum indagare. Subſtiterunt attenti; quidpiam etiam altero, & cicuta nocentius arbitrantes, ſed vbi eius indagini acceſſerunt, irrationalis, amethodi, imo ſuperſtitioſi vulgi opinionem irridentes, nihilque eſſe Faſcinum in rebus perſcrutantes, triuerunt potius, quam nouerunt. Credes hoc (ingenioſe Lector) ſi depoſita inuidia noſtrum opuſculum perlegeris. Non quidem illorum more, qui non tam in aliena lectione quid vtilitatis, quam quid reprehenſionis dignum inueniant, laborarunt. Magnum illud exiſtimabo ſi vel eo tibi conſuluerim, vel proficiendi, aut perficiendi occaſionem præſtitero. Sit tibi, obſecro, bona mens, quod mihi voluntas bona, quia ne cum idiotis, aut rudi plebe labaris, quod habeo, non quod debeo offero. Vale.

LICENTIA

LICENTIA ORDINARII.

NOs Prouicarius Generalis Illuſtriſſimi Domini Epiſcopi Eduenſis Adminiſtratoris Sede vacante Eccleſiæ Lugdunenſis. Non imus inficias quin poſſit licitè typis mandari opus cui titulus *Ioannis Lazari Gutierrij Sepulbedenſis Opuſculum de Faſcino*, cum neque quicquam contra fidem neque contra bonos mores contineat. Lugduni die 18. Iulij 1653.

DEVILLE.

PERMISSIO.

EGo infrà ſcriptus Regio nomine non impedio, quin hic liber inſcriptus, *Opuſculum de Faſcino Lazari Gutierrij Sepulbedenſis*, à PHILIPPO BORDE, LAVRENTIO ARNAVD, & CLAVDIO RIGAVD Bibliopolis Lugdunenſibus excuſus in publicam lucem prodeat, cum defenſione, tali caſu, requiſita. Actum Lugduni 23. Iulij 1653.

VIDAVD.

ITA & me non diſſentiente fiat. Lugduni die 24. Iulij 1653.

SEVE.

INDEX

IOANNIS LAZARI

GVTIERRII,

SEPVLBEDENSIS,

DOCTORIS MEDICI, PINCIANI: in eadémque alma Academia primò liberalium Artium, nunc autem Medicinæ publici Professoris,

OPVSCVLVM DE FASCINO,

Theologis haud inutile, Philosophis proficuum, Medicis vero valde necessarium.

DVBIVM PRIMVM.

Quid nomen? quotupliciterve fascinum significet?

CIRCA primum annotato multum interesse quid nomine fascini intelligatur, perscrutemur, nam nomen est variè apud authores sumptum. Abhorret fateor vniuersa Philosophorum, & Medicorum schola à quæstione de *nomine*, abhorret præcipuè & noster Princeps Galenus; tum alibi sæpè, tum particulatim 1.

culatim lib. 14. Meth. c. 9. 2. de loc. c. 6. & 2. de differ. febrium, vbi nullam sibi esse curam nominum scripsit. Ex parte verò hanc & similes & quæstiones approbat ibidē, dummodò res exactè non cognoscantur, & 2. Meth. cap. 1. sic concludit, *verum qui alterum docere volet quæ ipse tenet, huic prorsus nominibus propter res vti est opus.* Sed Plato in Cratylo nominum notitiam haud paruam rem esse suasit, reddit rationem ibi sic, *nomen itaque rerum substantiam docendi, discernendique instrumentum est.* Ergò ad rerum cognitionem, si obscuræ ipsæ sint, earum nomina perfectè, & industriosè excogitari debent, quo res ipsæ perspicaciores appareant. At verò nomen *fascinum* à Medicis adhuc exactè cognitum non inuenio, vt monstrabunt quæ sequentur, id quod sensit Leonardus Vayrus lib. 3. huius operis cap. 2. *Quapropter* (dicit) *re expertum est, nec Medicos quidem specificam fascini affectionem, vnquam potuisse coniectura consequi, tantum abest vt eius cognitio omnibus nota sit.* Quæramus ergò quid illius nomine intelligatur, vt inde eius naturam aucupemur, vtque absque coniectura Vayro satis simus.

2. Angelicus Doctor super Epist. D. Paul. cap. 3. sic nomen *fascinum* exponit. *Ad sciendum autem, quid sit fascinatio, sciendum est quod secundum glossam fascinatio propriè dicitur ludificatio sensus, quæ per artes Magicas fieri consueuit, puta, cum hominem facit aspectibus aliorum apparere leonem, vel cornutum, & huiusmodi.* Idem præmiserat D. Hieronymus ibidem sic. *Fascinus est quando Magicis delusionibus aliter quædam oculis hominum ostenduntur, quam sunt: dicitur etiam fascinus vulgò qui nocet infantibus, dicuntur enim quorundam oculi, visu vrentes, dum & hic eorum actus fascinatio dicitur, & potest fieri vt peccato huic inseruiant Dæmones.* En nomen *fascinus* extēsius hic habetur à D. Hieronymo, quas omnes significationes Nicolaus Perotus in Cornucopia super Martialem Epigramm. 2. resumpsit colum. 275. lin. 62. *Et fascinum* (*dixit*) *cum oculorum aut Verborum, aut alicuius alterius rei, maleficio homines ità ligantur, vt liberi non sint, nec mentis compotes.* Huic Zacutus adhæsit lib. 3. de Med. princip. hist. quæst. 31. *fascinum*, à *fasce*, vel *fascia* dici coniectans, quia ligat & quasi fasciat quem læsit.

3. Hinc habes quotupliciter nomen *fascinum* significet; namque vel

vel ſonat Magicam deluſionem, virulentamve luem per oculos immiſſam per verbave, ſeu aliquo ex his, Dæmonis malitia inductum, inferius vera conſtabunt. Lacædemones referente Hieronymo de Huerta in Problematibus Philoſophicis, Problem. 1. Artem Rhetoricam faſcinum vocabant, quia ipsâ Rhetores populum ad libitum ſuadebant, faſcinabant, proindeque Iuuenem (qui Athenas pro adipiſcenda illa arte petierat) in exilium relegarunt, quia ipſum arte faſcinandi inſtructum rediiſſe putarant. ſed acceptio erat nominis, latiori metaphora deſumpta.

Ambroſius Calepinus ſic de nomine habet. *Faſcinum eſt, quoddam incantationis genus quo homines ita ligantur, vt liberi non ſint, nec mentis compotes.* 4. Deſumpta ſunt ex his quæ nuperculè D. Hieronymus, D. Thomas & Perotus deſcripſerunt; & cum conſtet prædictos grauiſſimos Doctores, nomen *faſcinum incantamenti voce* ſignificaſſe, perſcrutatione dignum ſe offert, quonam iure id fuerit latum, ſuper quo Ioannes Ildephonſus Publicus Complutenſis Medicinæ Profeſſor lib. Priuileg. Prægnan. 10. *Faſcinum* incantamentum dici, proinde ſenſit quia *faſcinum* à *fando* deductum iudicarit, quam nominis acceptionẽ præſumpſit eruditiſſimus Pater Martinus Delrius lib. 3. diſquiſ. Magic. p. 1. ſect. 1. quæſt. 4. quibus aſſentit doctus Ciruelo tract. de ſuperſtit. p. 3. cap. 5. num. 1. vbi etiam eius ſcholiator. his conſonat Perotus vbi proximè colum. 515. lin. 52. ſic. *Quoniam autem mos veterum fuit conſtanterque in hanc vſque ætatem durat, vt verbis quibuſdam ad carminum ſimilitudinem compoſitis homines vtantur, quibus credunt ſe, & elicere Deos poſſe & cum eis colloqui, & tonitrua, & tempeſtates prouocare, & ſerpentes contrahere, & morbos curare, & oſtia ſine clauibus aperire, & ſecreta ſcrutari, & amorem ſibi conciliari; & alia huiuſmodi infinita etiam contra naturam, factum eſt, vt canto etiam aliquando pro incanto accipiatur.* Virgil. *Frigidus in prato cantando rumpitur anguis. Eſt autem propriè incantare verbis ſolis, vel etiam rebus quibuſdam adiunctis aliquid ſuprà naturam moliri, à quo incantatio dicitur, & incantamentum* Hæc ille, quæ conſonant his, quæ ea ipſo num. 2. tranſcripſi.

Ex quibus conſtat faſcinum, & incantamentum idem prorſus habere, ſi quæ D. Hieronymus, & D. Thom. cum his quæ Perotus ſenſit comparentur. 5. At verò faſcinum, ſeu incantamentum

ex primæua eorum origine ad bona concupita solum consequenda habebantur. Cúmque illa acceptio (vt & plures) fallaci more, atque ignoranti malitia in posteritatem inducta, incrementum potius quàm abolitionem patiantur: factum inde est vt verba, carmina, incantamenta, fascina, vel quouis modo ea appellare velis ex fine illo (licet superstitioso) in quem primò fuerunt assumpta ad deteriorem fuerint extensa; ad mala intellige, diuersimodè quibusuis inferenda; atque hoc incantamentum etiam visu induci sentiebant complures, neque hoc solùm, sed etiam tactu, halituque immitti opinati sunt; tum plures alij; tum præcipuè prædictus Complutensis, quem insequitur Hieronymus Mercurialis lib. 1. de morb. puer. cap. 3. Fragosus, & Carthagena inferius referendi, qui ex Plin. lib. 7. natur. hist. cap. 2. & Plutarcho illud videntur desumpsisse.

6. Vlteriùs etiam vi imaginationis tale incantamentum induci plures fuerunt opinati cum Arabum Medicorum Principe Auicenna ab Angelico Præceptore relato 1. p. quæst. 117. art. 3. ad 2. non doles quòd tam largè pessimum hominum morem extensum videas? & quidem si rationem incantamenti expendamus. Fascinum à *fando*, seu quod idem est ab *incantando* deduci Perotus insinuare videtur, vbi proximè dicens apud veteres *fascininos versus* vsitatos extitisse à *fascino* sic nominatos, qui canebantur in nuptiis, quia fascinum putabantur arcere. Vt inde noueris fascinum largè extensum, propriaque cathachresi ad significandum visu, tactu, halitu, inuidaue imaginatione malum inductum, quod si altius scire placeat facile tibi monstrare contendo, quo clarior nostra reddatur oratio.

7. Incantatores sic descripti habentur apud Malleum Maleficorum part. 2. quæst. 1. cap. 16. *Sunt qui suam artem peragunt verbis.* idem ex proximè dictis habebas, & Galenus noster, libello ipsi adscripto, de incantatione, admiratione, & suspensione ità habet. *Incantationes verba sunt decipientia rationales animas secundum spei inceptionem, aut secundum timoris incisionem.* Sumptum est nomen (vt præ aliis supponit Ioannes Brauus Camisius Conimbricensis Medicinæ Doctor lib. de medend. corpor. malis cap. 7.) à Psalmis quia scilicet frequentius ex Psalmorum verbis (en sacrilegam barbariem) seu ad illorum instar verba incantatoria

toria componuntur. Ex quo empſalmi, eorumque miniſter empſalmiſta, ſolent vulgò vocitari, cumque his verbis Pſalmorum, vel ſimilibus vtantur, quæque à Propheta Rege fuerint, non ſemel cantata, & nunc Deo Optimo in Eccleſia cantentur, ideò peſſima ignorantum ac impoſtorum conditio, eos qui prædictis verbis,ſeu Pſalmis vtuntur, (dicito melius abutuntur)cantatores, ſeu incantatores placet appellare.

Accedit quod prædictus ſacer Propheta Pſalmos acordi cythara cantando perfidum ac diabolicum Melãcholici Saulis animum demulceret, vnde mos inualuit, vt cæcum vulgus opinaretur eos impoſtores (qui Pſalmorum verbis abutuntur)malas ac morboſas hominum diſpoſitiones fugare poſſe idque mediis ſuis enſalmis,ſeu incantationibus. Ex quo illos empſalmiſtas ore pleno cõpellat,quibus haud diſſentit Perotus vbi ſuprà. En nominis origo ex illo Luſitano,ſed neq; abuſus iſte hucuſque ſolũ irrepſit, ſed etiam ad ſignificandum Pſeudopſalmiſtas,qui lues veneficas, dolores crudeles, membrorum mortifera impedimenta, ac præter alia potentiarum rectricum miſeros errores, in humanæ naturæ perniciem; pro ſui peſſimi, ac nefandi arbitrij imperio inducere poſſe præſumitur, miſerabile eſt quanti cœtus hominum, & mulierum iſtos habeat. Pluris,atque æquioris haberet, ſi eos (ſublato ſemel Dæmonis pacto) tanquam miſeros ignorantes, ac peſſimos impoſtores exſibilaret. 8.

Vnde (ad rem) vulgus hominum iam iam dudum fuit opinatus homines exiſtere, qui vbi alios inuido, vel potius attento animo inſpiciunt, (quibuſdam vt notatur, verbis muſatis) eos ad quam intendunt malam diſpoſitionem adducere; ex quo incantatores, faſcinatores, Hiſpanè *Aoxadores* nuncupantur; opus verò ab iſtis, in vulgari opinione patratum, incantamentum,faſcinum, noſtro idiomate *aoxo* dicitur. Ex quibus conſtat incantamentum preſsè ſumptum ſupponere pro quouis opere verbis ſolis naturaliter (vt credit vulgus) patrato. Sed quia prædictum incantamentum attento viſu, in alios quaſi eiaculato patrari credidit vulgaritas,ideò opus illud *aoxo* vocitauit non tam ad verba quàm ad oculos attendens,id quod notatum extat apud Malleum Maleficorum vbi ſupra c. 12. vbi ſic. *Ars Magica,quæ vtitur ſolo viſu dicitur faſcinatio.* 9.

10. Probabilis est coniectura subtilis nostri Doctoris Franciscī Vallesij lib. illo aureo de sacra Philosophia cap. 68. extatque apud Plutarchum lib. 5. q. Conuiuial c. 7. Vulgus, puta proinde fascinatores existere putasse, quia scilicet, cum sæpè sæpius contingat pueros, homines, aut fœminas ad summum salutis statum peruenire, nitidioresque ac pulcherrimos proinde reddi; accidatque inopinata, ac improuisa morte tales corripi, quo tempore fortassis rugosa anicula, homunculusque senex optimam illorum salutem admirantur, vel si malis liuido animo illos nescio qua attenta mente inspicientes; inde cæcum vulgus talibus inspicientibus, vel forte laudantibus, atque eorum verbis aut aspectibus mortem subitam imputauit, aurei illius Diuini Hipocratis oraculi ignarus lib. 1. Aphoris. textu 3. quod sic habet, *Habitus Athletarum (vel vt alij summe boni) qui ad summum bonitatis attingunt periculosi si in extremo constiterint.* Sed audi grandem huius periculi rationem. *Neque enim possunt* (dixit prudentissimus Senex) *in eodem statu permanere* (quia ille summè bonus est) *neque quiescere, cum verò non quiescant, neque possint proficere in melius, reliquum est vt decidant in deterius.*

11. Cuius status extremè boni necessariam decidentiam sic demonstrat Galenus. *Cum semper natura coctionem, distributionem, sanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atque assimilationem (alimenti) operetur; quando nihil adjci solidis corporis partibus potest, neque venæ amplius habent conceptaculum in quod alimentum distributum accipiatur; tunc necessario periculum imminet, nè vas aliquod disrumpatur, aut subita mors eueniat.* Sed & Vallesius ipse aliquantulum videtur expressius eius periculi rationem ostendisse, *nimirum* (dixit) *ob promptam tantorum humorum putrescentiam, quia præ multitudine inculcati obstructique humores in putredinem, & ipsam malignam peruenient, ad quam non leuiter iuuabit angustia viarum, & vasorum, & totius corporis densitas, atque pororum insensibilium coarctatio, ob insignem eorum pinguedinem, & crassitiem.* Ex quibus sic Galenus concluſit. *Vnde istorum nonnulli repente obmutescunt, alij sensum motumque amittunt, ac penitus attoniti fiunt, mole ista præter naturam, ac multitudine insitum calorem extinguente, liberumque spiritui transitum intercludente. Quicunque autem ex ipsis mitiora patiuntur effracto conceptaculo*

ceptaculo ſanguinem vomunt, aut ſpuunt. Hæc ille cap. 37. de Optim. ſect ad Thraſibul.

En naturalem ſæpeque miſera experientia comprobatam ra- 12.
tionem, qua non diſſito, ac inefficaci anicularum aſpectui non laudatoriis, aut maledicis homunculorum verbis, mortes iſtorum attribuas, ſed nauſeatiuæ ſatietati, ebrietatíve non ridiculo, ac inexiſtenti faſcinationi, ſed voraci iſtorum ingluuiei, otioſo, ac inordinato viuendi modo, nimiæ crapulæ, ac deliciis dedito. quibus conſulens cordatè Cornelius Celſus lib. 1. dixit. *Quicunque coloratior, ac ſpecioſior, quam anteà factus eſt, ſuſpecta ſua bona habere debet.* Adeò eſt noſtra natura mutationi, ac viciſſitudini obnoxia, quod nullum poſſit extremum ſeruare, ac velut extremè deiecta facilè ſuccumbit, ſic extremè bona in deterius facilè, ac neceſſariò labitur, moderata durant, beatiuſque eſt in omnibus medio adhærere, quam extremo. Inde intonuit Lucanus in Bell. Ciuil.

In ſe magna ruunt, lætis, hunc numina rebus
Creſcendi poſuere modum.

Sed in hoc illud eſt, quod cachinnum mouet, vulgarem ſcili- 13.
cet illam Barbariem etiam bruta inuidia, aut laudatione effaſcinata mori ſæpè credidiſſe, quippe equos, canes, pullos gallinaceos, imo (ſi placet) aſinos impia effaſcinatione de medio tolli conſtanti opinione (ſed aſinina) condoluit. Plorabunt poſtmodum vt infra videbis marmorea etiam ſaxa crudeli faſcino Herculeoque diſrupta. Vt conſtet demum, quam impropriè faſcinum, ad venenum oculis illatum ſignificandum tranſlatum fuerit. Cum ex primæua ſui acceptione, ad infectionem verbis illatam, ſeu ad quoddam incantationis genus ſignificandum fuerit impoſitum. Nec miror erret vulgus in nominis notione, quando in re ipſa illud non ſolum erratum, ſed dilapſum video, vt poſtmodum monſtrandum ſpero.

Et quamuis prædicta nominis acceptio communior apud vulgares exiſtat, plauſibiliorque appareat, ipſam nihilominus non approbat Delrius 3. diſquiſ. Magi. p. 1. q. 3. vbi faſcinum, à quodam verbo Græco id ſignificante quod *inuidere* originem ducere ſuadet. At verò *inuidere* ſi Ciceroni 4. Tuſcul. credimus, eſt, nimis alterius bona intueri, quaſi animum oculóſque in eos quibus

inuidemus

inuidemus intentos liuidè habeamus ; intendit Eruditus Ieſuita illud probare ex Deuteron. cap. 28. vbi ſuper illo, *inuidebit fratri ſuo*, D. Auguſtinus transfert *faſcinabit.* Sed contraïre videtur Perotus vbi ſuprà, qui contendit *faſcinum* à *facio* deduci ; eius ratio eſt, quia faſcinum, non propter inuidiam ſolum inducitur, ſed etiam propter odium, aut inimicitias : negat vlterius *faſcinum* videre importare, ſed potiùs maleficè alicui perniciem moliri.

15. Sed Grammaticus iſte concordantias confundere videtur, cum ipſe col. 99. lin. 22. dum verbi *inuidere* ſignificatus, ac phraſes accuratè expenderet, ſic ſcripſit. *Ab hoc fit paſſiuum inuideor, à quo inuiſus, id eſt odio habitus*, Ergò inuidere alicui, & illum odio habere, idem ſonant. Ergò nullo diſcrimine *faſcino* ab *inuideo* deuiabit, vnde extat illud Poëtæ 1. Æneid.

Manet alta mente repoſtum iudicium Paridis.
Spretæque iniuria formæ.
Et genus inuiſum, & rapti Ganymedis honores.

Id eſt genus odio proſecutum, vel vt Perotus ipſe odio habitum, quamuis itaque faſcinum odio inducatur ab *inuideo* deduci non obſtabit, vt eruditione optima Delrius ſupponit. Conſulito Aulum Gellium lib. 16. noct. Atticar. c. 12.

16. Qua nominis notione ſemel retenta cum communi eadem exiſtit, ſi attentè expendatur. Faſcinare quippe apud Ieſuitam eſt inuidere, ſed hoc eſt animum oculoſque in malam partem intentos habere ; at cum oculus intenti animi, atque intimæ intentionis feneſtra eſſe ſoleat ; vbi aliquos tali animo affectos aliiſque inuidentes, animaduertit vulgus, effaſcinare illos, leuiter credit, vt conſtat apud Delrium *faſcinare* dici, *inuidere*, apud vulgus cum malo animo videre, & quia animus animo non exprimitur ; niſi per oculos qui peccati intenti indices, ſæpè ſunt, inde vulgares, malo animo videre, faſcinare, compellarunt, Delrius inuidere quod idem, ni fallor prorſus ſonat.

17. Moura vbi ſuprà ſect. 2. cap. 2. num. 42. aliam faſcini adinuenit originem, quæ nec Delrio diſplicet, niſi ab eo Luſitanus eam deſumpſerit, quod ſcilicet *faſcinum* à quodam verbo Hebræo ducatur : idem ſonans, ac *leue, vile, nihili* contendit tamen Delrius ex Græco etiam fonte illud deduci. Quidquid tamen

poſſibili

sit de verbo siue Hebræo, siue Græco ea notio potius vt credo possibilitatem huius superstitiosæ vanitatis quam nominis originem videtur significare,id quod vterque videtur expressisse Delrius habet. *Sic enim significat à vilissimis, & minimi pretij quisquilijs terrenis, maximè à nugatoria, & adulatoria laudatione*, Moura sic. *In Hebræo est verbum significans fascinum leue, vile, nihili, vanas quascumque res leuesque quisquilias.* En fascinum (vt dicta recolligam) verbis aliquem incantare primæua sui origine significabat. Et quia incantatores verba quæ proferunt, sæpè non explicant, sed labiis implicant, proinde ignarum vulgus ipsos malè videntes, inuidentes, aut fascinantes Hispanè *aoxadores* compellat. Non tam ad eorum animos, aut verba, quam ad visum attendens; ni malis penuria vocum id factum, id est translatitiè. Sunt quippe res plures quàm nomina, vt & notauit Arist. lib. 1. Elenchorum cap. 1.

DVBIVM II.

Quid de fascino senserit antiquitas?

CIrca secundum annotato; multùm veteres circa fascinum deliraſſe, ipsi namque, cum ipsum vt pessimam luem Reipublicæ timerent, Priapum habebant, pudendi masculi forma (id quod referre pudet) repræsentatum tanquam in fascinum Alexiterium. Sic Victoria tom. 1. Theatr. Deor. Gentil. lib. 2. c. 29. Hieronymus de Huerta in Problemat. Philosop. 1. affirmat Latinos Priapum fascinum vocasse quasi fascini fugatorem, & auxiliatorem: sed & Priapi imago in Romanorum Triumphantium curribus pendebat, idque in fascini tutamen, & id memoriæ prodidit Plin. lib. 28. cap. 4. *Fascinum* (inquit) *currus triumphantium defendit Medicus inuidiæ.* Idem Del-Rius 1. disquis. Magic. quæst. 4. & doctissimus Mendoza in viridar. lib. 5. Problem. 26. Sic denique infantium thoraci etiam nunc (indecenter opinor) in forma manus, pollice sub indice misso (*higa* Hispanè) in eundem finem adducitur id quod retulit D. Laurent. Ramir. super 1.

Epigramm. Martial. lib. 1. Epigr. 92. imò per Campos, segetes, amœnaque vireta Priapi effigies stabat, quo sic fascinantibus obuiam faceret. Fictitius quippe ille Deus, hortorum seruator illi erat barbariei.

2. Sed vnde obsecro barbara illa Religio? Dum alias consulis rationem meam expende ex fabella illa deductam de natal. Priapi à Suida & Vincentio Carthar. relata; (referente Victoria, vbi supra) cum Venus vtero gerens Priapum existeret ex accessu ad Bacchum (boni dij qui & luxuriam permittebant, & ei inhonestè vacabant) liuore Iuno absumpta est, quia ipsa sterilis. Venus autem fœcunda multum visa est, ac proinde inuido animo simulatáque malitia Veneri se ipsamet obiicitur, & sub apparenti anilis *obstetricis* forma, quo Priapi, vt simulabat non solum fouere, sed & fauere partum intenderet, at vti hora accessit. Zelotypia mota Iuno manus veneficis vt aiunt Philtris inunctionibus & incantationibus præparauit, vt his fascinationibus fœtum de medio tolleret. At Priapus virtute Bacchi Patris à Iunonis fascino liber euasit, sed non quin magna pudendi fœditate, ac feritate conspurcatus nasceretur, Quo antiquorum Gentilium deliramento præsumpto, facile est inuenire rationem ob quam Priapus fascini fugator à cæca illa antiquitate coleretur, quia scilicet qui se à Iunonis fascino infans adhuc potuit liberare, cæteros etiam posse putabat ille Barbarymus, & sub virilis pudendi forma: hæc quippe illius erat similior repræsentatio. Sed deliria hæc missa facio: qui morem apponendi apud nos illam manus effigiem, quam *higa* vocamus scire curat; Dubium septimum adeat, vbi illum expendere commodior erit locus.

3. Aristotel. sect. 20. Problem. 34. videtur fascini meminisse, ibi quippe & remedium, & huius causam dat Elianus 1. de Historia animalium cap. 56. in fidem fascini, illud de aliquibus volatilibus memoriæ commendat, quod scilicet nescio quo lumine ducta, fascinum filiolis præcauent, nidis eorum quibusdam herbis præmunitis, atque lapidibus corroboratis. Id quod de Aquila communiter recipitur lapide Ætites fascino genitorum obuiam eunte, his consonat antiqua & præsens consuetudo, manus mellis (Hispanè *Texon*) infantium humeris appendendi, quibus mediis nutrices fascinum puerorum præcaueri religiosè opinantur,

nantur, sacrilegumque habent illo vel simili amuleto, tam grandi malo, quale fascinum ipsis est, non subuenire, id quod etiam hucusque in brutis obseruatur, quibus Rustici pellem mellis appendent, nè vt suspicantur, veneficus illis oculus nocumento sit, quod animaduertere licet in equo, mulo, asinoque, quorum collis bonam pellis eius animalis partem, rustici apponunt in visus fascinatorij tutelam.

Plinius communiter ab authoribus hic relatus lib. 7. cap. 2. affirmat, esse in Africa familias quasdam quarum laudatione vt Isogonus, & Nimphodorus tradiderunt, intereunt prognata, arescunt arbores, emoriuntur infantes. Esse eiusdem generis apud Tribalios, & Illyrios gentes quasdam adiicit Isogonus, qui visu quoque fascinent interimantque quos diutius intuentur, iratis præcipuè oculis. Ex qua Plinij historia constat fascinum extare, laudatione inductum, cui alluſit Arcas ille apud Maronem Ecloga 7. ibi. 4.

Aut si vltrà placitum laudarit bacchare frontem.
Cingite ne vati noceat mala lingua futuro.

Vbi & Baccharim herbam Dioscoridi inuentam præcautoriam existere fascino laudatione inducto ipse opinabatur. Sed & fascinum visu eiaculatum Maro etiam suppoſuit illo toties repetito carmine.

Nescio, quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Ex eisdem authoribus quos Plinius retulit idem notarunt Ioannes Ruelius lib. 3. de natura stirp. cap. 38. & Ioannes Vvecherus lib. 4. de Secret. fol. mihi 81. de quibusdam scilicet Africanis, quorum virulenta adeò vis ex oculis, & verbis expirabat, quæ siue animalia, siue plantas leuiter contingeret, illicò de medio tollerentur, venenum quod etiam aliis ex Solino, Philarco & Plutarcho, Ruelius & Vvecherus citati, quasi fide indubitata, tribuerunt. 5.

Sed quo certiorem de fascino apud veteres opinionem habeas, expende quæ apud Plutarchum lib. 5. quæst. Conuiuial. extant, putauit Thetrius Florus, contẽdebátque fascinum, si quod aliud in natura veram existentiam haberet, erant & tunc cordati, qui illud tanquam commentum exsibilarent, vt & Plutarchus notarat Sed Florus experimento rem firmabat: homines scilicet 6. *Aliorum apud Plutarchum sententia de fascino refertur.*

ſemetipſum vidiſſe, qui aſpectu maximum infantibus momentum inferrent, quod ſolidis, & duratis iam corporibus,non accidebat. Tyrios etiam extitiſſe aſſeuerabat ex Plutarchi hiſtoria, qui ſolida etiam ac proiecta corpora, nedum tenera aſpectu ſolo, nocumento peſtifero inficiebant, idque maximè medio quodam lumine igneo è viſu medio ſpiritu eiaculato;namque ſi medi s vaporibus per vniuerſum cutis effluuium ſæpè ſæpiùs corpora quædam aliis mala & ipſa grandia committunt facilius ille dixit efficaciuſque per viſum alioqui inquietum, & ad quem ſpiritus actiuiores, animíque dilectiores deferuntur in res quæ ſub aſpectu cadunt operabuntur: ad quam ſpiritus luminoſi eiaculationem tanquam ſecum deferentis animi, voluntatiſque conceptum, amorum cauſam reduxit. Concluſit itaque Platonicus iſte, faſcinum viſu operatum, tanquam euidens, recipiendum quamuis per illum cauſam exquirere liceat adæquatam,effectricemque faſcini per viſum,quam ipſe Metrius ad igneum lumen, medio ſpiritu viſiuo delatum,vſque ad viſibilia corpora, tanquam animi Miniſtrum illam reduxit.

7. Nec iſthæc ſolum, ſed contendebat, etiam vnus ex conuiuio (Patrocleas nomine) faſcinandi ius, potiori ratione ad dirum animi affectum ſcilicet ad inuidiam reducendum fore. Et poſteà quàm grandi experimentorum ſumptu probauit; quanta in nobis animus operetur; induxit inde facilius illi eſſe etiam extima obiecta pro ſuæ aſſertionis ratione, mediis oculis afficere. Cumqne inuidia defœdatum impurumque animum ſpirituſque eius veriſſima, ac fidelia inſtrumenta etiam inficiat, maleuolaque conditione *ſigillet* vbi ipſi ſpiritus per viſum, foras in obiecta mittuntur, aliundéve reflectantur, neceſſe erit ipſa obiecta conſpurcent, faſcinantque.

8. Adeò id aſſumptum, omni fidei, ipſe Patrocleas commendat, quod affirmet hominem extitiſſe, (nomine Eutelidas) eo veneficum,quod ſibimet,ex propriis inuidis oculis (Proh dolor!) mortiferam faſcinationem intulerit, atque nitidiorem habitum vna cum forma perdiderit: auſculta verba. *Quid porrò per Deos immortales de his dices qui ſe ipſi faſcinare perhibentur; etenim audiſti hoc; ſin minus legiſti, certè hæc.*

Nam fuit Eutelidas forma quondam ſpecioſa.

At

At miſer in rapido dum ſpectat flumine vultum
Se ſe faſcinat ipſe, lues illum occupat atrox.

En alterum Narciſſum de quo eadem poſſet eſſe commentatio: ſic notior hiſtoria, quàm verior adduci poteſt de Baſiliſco, de quo fertur, quod ſi ſe ſpeculo puro, denſóque aſpiciat, ipſum ſcilicet emori; vt ex Ioanne Baptiſta Porta notarat Vvecherus, vbi ſuprà, verba ſunt. *Sic adimit lupus vocem, ſic Regulus vitam, qui aſpectu venenum excitat, & radijs virulentos infigit ictus. Cum ſpeculo autem reciproco iaculato in ſui authorem retorquentur.*

Sed & hanc vim oculis, veneficam illis præcipuè Antiquitas tribuebat; qui duplici erant conſtructi pupilla iuxtà illud Naſonis 1. de arte amandi. 9.

Oculis quoque pupilla duplex fulminat.
Et geminum lumen in orbe manet.

Sed & talibus veneficis oculis, aliquando canē, aliquando equum, aliáve alterius ſpeciei animalia ſculpta exiſtere experta eſt illa, imò & noſtra ætas, id quod notauit ſubtilis Valleſius lib. de ſacra Philoſoph. c. 68. & Ruelius vbi proximè. Demum pro vi potentiæ viſiuæ extat experimentum, vulgo ſatis receptum, de his ſcilicet hominibus, quos nos *Cahories* vocamus, quem vnum Matriti vagaſſe anno Domini 1575. refert eruditiſſimus Delrius vbi ſuprà lib. 1. cap. 3. quæſt. 4. quod hominum genus, abditiſſima in ſubterraneis penetrare ad ſeptem vſque ſtadia, eoſque lynceos homines cùm aquarum mineras, venaſque metallorum, tum theſauros profunde latentes, abſque ænigmate proſpicere, ſtatuta eſt vulgo ſententia.

Nec quæ de Charadrio dicuntur, vana prorſus cenſeri debent. 10.
Cum ea Auis, vt plures Medicorum fatentur, quos aſpectu attingit pallido colore tinctos icteróſque reddi ſupponant, non ergò implicauit in natura ocularis vis, quæ ad hunc modum faſcinatoriam luem in obiecta corpora mittat, hæc, & alia ab antiquitate, ad noſtram vſque ætatem quaſi manu duce peruenerunt, ſuntque hodie non pauci, pertinaci credulitate dictorum obſeruatores. Ex quibus per eos licet deducere oculos ad extrà non parum iuris habere, ac proinde mirum non erit, ex oculis in proxima obiecta miras virtutes, ne dum faſcinatorias immitti poſſe.

DVBIVM III.

Diuiditur fascinum; quidque de illo senserint iuniores exponitur?

1. CIrca tertium annotato, duplicem fascini sortem deduci ex D. Hieronymo & Angelico Præceptore, vbi suprà dub. 1. num. 2. naturalem vnam; Diabolicam alteram, de hac discutiendum inferius dub. 5. de naturali verò grandem video inter Authores litem, quam vt faciliùs exprimam, præmittere oportet (quod latius dub. 1. discussi) fascinum apud omnes venenum significare. *Iam inuido animo illatum, iam visu immissum, iam verbis eiaculatum*, ex duorum priorum choro Veteres supra relati extant, ex vltimis duplicem classem inuenio, Ioannes Ildephonsus Complutensis cum asseclis affirmat, verba efficaciam realem non habere in fascinante, neque in fascinatum, sed quod supposita venefica vi, naturali, in homine, quæ causa præcipua fascinatrix est, verba se habeant tanquam forma extrinseca, prædictam labem *fascinum* denominantia, de qua sententia posteà.

2. *Fascinandi vis naturalis verbis denegatur, exsibilatur, exemplis enervatur*

Alij (sed irreligiosè) asseuerarunt verba naturali pollere efficacitate, ad fascinum inducendum; cum ipsa ad plures etiam Physicos præstandos effectus virtute natiua polleant. Horum meminisse videtur Ioannes Ludouicus de la Cerda super Ecloga 7. Poëtæ, versu 28. vbi mediis verbis laudatoriis hoc malum induci, ex aliis videatur adduxisse. Cuius superstitiosæ sententiæ Authores præcipuè inuenio Ioannem Brauum Camisium Lusitanum, & quendam Felicem malleolum Canonicum Tygurensem apud malleum Maleficorum tom. 6. lib. 6. qui Philosophantes cum à Sacro Tribunali, tanquam Hæretici primæ classis iamiam fuerint damnati potius irridendi, (vel prius comburẽdi) quam refellendi veniunt. Contrarium quippe sentit, & docet Angelicus Præceptor 2. 2. quæst. 96. artic. 2. ad 2. & 3. contrà gentes cap. 105. & cum eo communiter sacræ Theologiæ, & Medicinæ Doctores.

Sed

Sed ex noſtratibus contrà prædictos Garrulos primus eſt Hippocrates lib. de morbo ſacro, & Galenus præcipuè lib. 6. ſimplic. cap. 1. vbi poſtea quàm Pamphili Medici meminit, quod recto ordine tractatum de ſimplicibus Medicinis compoſuiſſet; illius tamen opinionem contemnit, quatenus herbas colligi, certis verbis, ac incantationibus voluerit ſic ſcribens. *Sat nos neque horum quippiam, neque nugaces iſtorum narrabimus transformationes.* Idem ſentit lib. 10. eiuſdem operis, cum de ſaliuæ humanæ virtute mirifica ageret. Idem lib. 9. anteriori, vbi de Iaſpide viridi, & de lupino excremento, & ſæpè alibi, vt mirum ſit, quanto iure Trallianus contrariam ſententiam Galeno imponere audeat Philoſopho eximio, atque Ariſtotelicis ſententiis optimè addicto Doctorem ſanctum, noſtrum Coum, atque etiam Pergamenum inſequuntur, (vt communem Theologorum & Conſultorum iuris plauſum ſupponam) Fernelius II. de abditis rerum cauſis cap. 16. Iulius Scaligerus contrà Cardanum exercit. 349. Andreas Laurentius de mirabili vi ſtrumas ſanandi, Gentilis quæſt. 55. Extrauag. cap. 6. Subtilis Valleſius aureo lib. de ſacra Philoſophia cap. 3. Brauus Petrafit. lib. de Marſ. & Pſyliis. Daniel Sennertus tom. 3. lib. 6 part. 9. cap. 1. noſter Maroxa 1. de intern. morb. Zacutus lib. 1. de Medic. Princip. hiſtor. 84. quæſt. 53. Guido cap. Proœmi. ad Chirurg. & plures alij. 3.

Sed vt, omittam, varia ac plurima exempla, hanc veritatem confirmantia, notabilis extat (vt vnam, vel alteram in medium proferam) illius mulierculæ hiſtoria, quam Antiſtes Gueuara retulit p. 1. Suar. Epiſt. ad Doctorem Melgar. fol. mihi 99. cum (inquit) Artaxerxis ſecundi ætate (deperdita antea Medicina per quadringentos quadragintaque annos, ab Eſculapij obitu, Authoribus Strabone, Diodoro, & Plinio) muliercula quædam in Prouincia Achayæ; verbis ſolis varias morborum ſortes leuaret; propterea ab eius Prouinciæ incolis ad Athenienſes relegata fuit, hi verò ad lapides eam damnarunt. Cuius ſententiæ ratio illis erat, quia natura Deuſque in lapidibus & herbis, (& animalium partibus) non verò in *verbis* morborum remedia repoſuere. O fœlix ætas illa, ô miſera, hæc noſtra quæ tot mulierculorum verba audit, tot perditorum hominum futilia, & ſacra Medicina ſpreta ad illorum potius incantamenta, quàm ad docti ac prudentis 4.

dentis Medici manus accedere placet. Sed est stultorum infinitus numerus, quibus ignorantia propria non dolorem, sed errorem leuat; vtinam cordati (quod condolendum magis) has aniles fabellas non procurarent.

5. Sit & posteritati exemplum alterum quod Amatus Lusitanus retulit cent. 3. curat. 14. *Veris fine* (scribit) *properante iam æstate duo Iuuenes Anconam Ciuitatem proficiscebantur; quorum alter cum ab itinere mejendi gratia diuertisset, viperam prope arboris cauernam offendit, magno tamen applausu sed infelici successu. Contendebat autem is altero cum socio se viperam manu absque offensa aliqua capturum, gloriabatúrque nonnullis verbis murmuratis, serpentes omnes tanquam stupore affectas sibi obedire. Alter verò hunc deridebat. Demum ad sponsiones res deuenit. Sed vipera plus iusto audax, truculenta immota semper mansit. Demum cum is manum porrexisset vt illam caperet, illa rabido & venenoso furore percita, eleuato collo, ipsum in manus digito momordit, qui cum sic morsus doleret, citissimè ori digitum admouit, fortè vt sanguinem dentibus compresso digito sugeret, non verò, vt mortem sibi ascisceret, breui autem infelix hic sua culpa mortuus fuit, neque medica auxilia quidquam iuuerunt, euasisset tamen nisi serpentis venenum ori admouisset.* Hæc ille, vt inde habeas iuuenem fallaci verborum naturali virtuti innitentem, per os mortem bibisse per quod fucatam verborum virtutem insipiens & indoctus quærebat.

6. Habes hinc quid dicendum ad illa quæ alter Lusitanus Moura opusculo citato sect. 1. à num. 12. ex aliis adducit qui verbis naturalem vim in frænandis ac compescendis serpentibus supponunt. Sentiendum quippe orthodoxis est, effectus ibi relatos, non verbis tanquam agenti Physico tribuendos, sed occultiori, aut superiori causæ, ni mauis effectus miros illic ex sacra Historia, exque Patribus relatos de pacto Dæmonis arguere, vt ipse Moura vniuersaliter supponit sect. 2. cap. 2. num. 12. aut parabolicè seu metaphoricè, vt probabiliter satis docet noster subtilis Vallesius cap. 3. lib. de sacra Philosoph. audi quæ Iulius Scaliger de tali incantatione inter homines dubitat. *Neque verum est hominem ab homine noceri posse verbis, nam quis illa eum verba docuit: non alius? Nam quis illum? Non cælestis intelligentia, nam quis eam facere audeat Authorem fascini.*

De Naturali verborum efficacia altera ſententia adducitur, refellitur, imaginationiſque ius limitatur.

SEd expectemus quæ alij de verborum naturali vi ſenſerunt, 7.
fuerunt qui illis naturalem virtutem, ac faſcinandi propriam denegarunt, faſſi tamen ſunt ipſam à faſcinantis virtute ex imaginatione recipere. Sed decipiuntur manifeſtè, ratio potiſſima eſt, quia ſequeretur inde illum qui faſcinat diuerſam ſpecie imaginationem habere à faſcinato, quia haberet faſcinantis imaginatiua prædicatum naturale & intrinſecum, quod faſcino infecto, & plurimis hominibus deficeret (pauci quippè per iſtos ſunt faſcinatores,) differunt ergò à cæteris illo peculiari ac intrinſeco imaginatiuæ eorum prædicato, differunt ergò ſpecie ſingulorum imaginatiuæ: quippè ſpecie differunt, quæ prædicato eſſentiali differunt, cum virtus cuiuſuis rei, & eius eſſentia vnum ſint realiter, virtutiſque diuerſitas diuerſitatem eſſentiarum arguat. Ergò qui virtute pollet, verba inficiendi, ſua imaginatiua; alterius ſpeciei erit, ab illis qui tali virtute carent: vel æquiuocè tantum ille dicetur homo. grande argumentum eſt Angelici Præceptoris 3. contrà gentes cap. 105. quo vtitur in Magos contendentes, vi ſui intellectus, verba efficaciam ad ficta ſua opera habere. *In ſuis enim operationibus* (inquit) *vtuntur vocibus* (magi ſubaudi) *quibuſdam ſignificatiuis ad determinatos effectus producendos.* & ſubſcripſit proximè, *non autem poteſt dici quod voces illæ ſignificatiuæ à Magis prolatæ efficaciam habeant ex intellectu proferentis, cum enim virtus eſſentiam conſequatur, virtutis diuerſitas eſſentialium principiorum virtutem oſtendit; intellectus autem communiter hominum huius diſpoſitionis inuenitur, quod eius cognitio ex rebus cauſatur magis, quam ſua conceptione res cauſare poſſit; ſi igitur ſint aliqui homines, qui verbis conceptionem ſui intellectus exprimentibus res poſſint tranſmutare propria virtute, erunt alterius ſpeciei, & dicentur æquiuocè homines.* Ergò ex ſententia Diui Thomæ, & vera Philoſophia, qui homines credunt verbis ex vi ſuæ imaginationis effaſcinantes; homines ſupponunt ſpecie à cæteris diuerſos, ſaltem quoad potentias imaginatiuas quod quantum à probata ra-

tione deuiet,ipsi viderint,repugnat ergò imaginatiua, verbá, fascinatrice labe, inficiendi virtute prædita.

8. Hinc habes (cur id prætermittam) quam efficaciter (vt assolet) Doctor Ioannes Gonosalius, Primarius Compluti sacræ Theologiæ Professor, meusque amantissimus Magister lib. 2. Physic. quæst. 5. circa quintum concluſit, nullatenus cuicunque rerum inesse posse virtutem, quamcunque aliam producendi: supponit quippè ibi, ad ipsissimam Angelici Doctoris doctrinam ingenitas virtutes, diuersos effectus producendi. Maximo argumento Philosophis fuisse ad statuendum diuersas, atque specificas rerum naturas, & essentias; quod vsque adeò verum est, vt qui huic suppositio diffidat vniuersam confundat rerum naturam omnémque destruat expertissimam Philosophiam, quæ vbi expendit ignem calefacere, aquam verò nunquam, hæc elementa specificè diuersificari euidenter concluſit. Vndè ille Doctor sic eximiè philosophatur. *Diuersæ sunt naturæ, quarum virtutes sunt diuersæ, ergò quæ eiusdem sunt virtutis eiusdem erunt quidditatis.* Argumentum sanè quod omni consonat rationi. Sed iterum obsecro assumamus antecedens. Diuersæ sunt naturæ, quarum virtutes sunt diuersæ, sed virtus imaginatiua huius fascinantis diuersa est à virtute imaginatiuæ eius qui fascinare nequit. Ergò illæ imaginatiuæ diuersæ sunt specie inter se, quod quantum absurdi contineat nullus Philosophantium est, qui lippientibus adhuc oculis non videat.

9. Præter hæc. Si imaginatiua verba inficit fascinatrice labe, cur tunc semet non inficit, vel cur prius ille homo, semetipsum nón interimit illorum more quos anteà audisti dubio anteriori num. 8. deinde imaginatiuæ nullus actus, præter illum, quo redditur in esse cognoscentis seu imaginantis, tribuitur, at ille vel speciei expressæ productio, vel speciei vnio ad potentiam erit (in altero quippè istorum cognitionem consistere probabilius puto) sed speciei productio est immanens actio, ad verba, ergò non transibit, neque huius actionis terminus ipsa inficere poterit. Cum iste, ipsa sit species ipsimet inhærens potentiæ; vtpote actionc immanenti producta. Sed neque ipsissima speciei vnio ad potentiam verba attingere potest, quo ergò actu verba ab imaginatione inficiuntur? Vlteriùs, quia & ipsa anima huius mali

causa

cauſa exiſteret, quod ſonat abſurdè, cum enim actio imaginatiuæ, (quæuis illa ſit) in probabili Philoſophorum ſenſu, ab anima etiam eliciatur, vbi hæc faſcinatoria actio tribuitur huic potentiæ, etiam & animæ debet tribui, effaſcinaret ergò prius corpus, cui inſidet, & pro ſui arbitrio. Eſt quippe imaginatio in ſuo opere, voluntatis imperio ſubdita. Eſſent præter hæc faſcinantis & faſcinati animæ humanæ diuerſæ ſpeciei, propter eam, quam ex Doctore Sancto rationem num. 8. expendebam.

Adde inde ſequi eandem imaginatiuam veneficam eſſe poſſe, & beneficam, eidem ſubiecto, & eiſdem verbis. Cum hæc imaginatiua eò ſit venefica huic ſubiecto, & his verbis, quia inuidè ipſum imaginatur, conſtat autem ipſum ſubiectum iiſdem verbis ipſam poſſe imaginari amicè beneuoléque: ceſſaret ergò tunc infectio, eſſétque imaginatio benefica, & venefica eidem ſubiecto, iiſdémque verbis. At idem nequit eidem eſſe cauſa per ſe contrariorum, vt & Diuus Thomas notauit ſuper 4. Metheor. 10.

Sed & ipſa verborum natura id videtur perſuadere, quæ *ſonus factus eſt in animali ex percuſſione aëris proiecti à pulmonibus in gurgulione detenti.* Sic ſentiunt Doctores cum Ariſt. lib. 2. de anima. Tunc ſic. Vel imaginatiua imprimit vim faſcinatoriam in ipſo ſono, vel in ipſo aëre è pulmonibus proiecto. Non primum. Quia ſonus qualitas vna ex primis, eſt altioris conditionis, quàm calor & frigus vt Philoſophi loquuntur. At verò qualitates primæ haud ſunt ſuſceptiuæ impreſſionum, non enim prima aliqua qualitas, qualitatem aliam recipit, ſed materia prima totúmve ſubſtantiale, ex cuius potentia vniuerſæ qualitates materiales naturalium agentium virtute educuntur. Non ſecundum, quippè aſſeuerare aërem ab imaginatiua potentia immutari, perinde eſt, ac ſi affirmaretur imaginationem in externo ſubiecto caſum operari: quo nihil inexpertum magis, contráque omnium Philoſophantium plauſum, & contrà D. Thomam part. 1. quæſt. 117. artic. 3. & 1. 2. quæſt. 17. artic. vltim. ad 3. & 3. contrà gentes cap. 103. 11.

Reprehenditur Conciliatoris Prouerbium, & ipse à calumnia vindicatur.

12. EX his irridere poteris Prouerbia illa quæ Petrus Aponensis ex Auicenna Algacelóque retulit in calce Probl. m 2. lib. 7. *Oculus* (inquit) *mittit hominem in foueam, & Camelum in Calderium.* Cuius barbari asserti rationem reddens sic ille ex eorum barbarorum sententia scribit. *Dicunt enim hi viri quod quando anima fuerit constans, immobilis, similis principijs multoties operatur in corpore alieno, sicut in proprio, eò quod materia mundi sibi obediat taliter, vt destruat ipsum extimatione, & hominem interficiat, sicut est oculus fascinantis, & extimationem operantis & hoc dicitur fascinatio.* Intendit deinde ille tradere rationem infelicis necis Camelorum, ostendens illam ex inuidia hominis imaginatione oriri. audi. *Cuius quidem causa est, quia Camelus multum placet ei (id est homini) & miratur de eo. Quare & eius anima maligna, & inuidiosa extimat Camelum cadere, & inficit corpus Cameli, ab eius extimatione, & statim cadit.* Non miraris quam insolenter isti de imaginationis efficacia sentiant? Expende quæ in istos dubio sequenti ex Angelici Doctoris doctrina oppono.

13. Sed quod hic (proh Deum maximum) interius condolendum venit; illud putauimus; quod scilicet his næniis, aut dementiis confisi, cordatorum non pauci in Republica Catholica fascinum probarunt, crediderunt, timuerunt. Vtinam verum dicerent; sic etiam eorum falsam extimationem de fascino, nostra extimatione efficaci possemus destruere: quid potuit ridiculosius affirmari quam camelum animal si quod aliud prægrande, mole ingens imaginationis nostræ vi ruere posse? Cachinnum mouet hoc, cur id non risum. Sed non videtur Aponensis hæc deliria probare, cum ibi ex illorum Barbarorum sententia loquutus videatur. Non enim quæ referuntur proinde approbari reputantur, vt expendenti quæ Aponensis scripsit constabit. Nec imaginatio alicuius rei, (vt etiam aliorum figmentum obiter explosum habeas) potest in imaginante eosdem effectus causare quos res ipsa causandi virtute sit prædita; quidquid sentiat Moura ex Mathiolo Senensi opusculo sæpè citato sect. 2. c. 4. n. 7. de quo-

dam

dam ſcilicet homine qui per ſolam imaginationem præuiſi medicamenti purgantis eodem modo deiecit ac ſi catharthicum hauſiſſet. Dicant obſecro huius ſententiæ alumni: imaginatiua illius hominis ſpecie impreſſa caloris Medicamenti fœcundata (vel ſi mauis expreſſa) ad actum reducta potuit nonne per hoc ſolum determinare facultatem partium, excrementorum expultricem, quo determinatum humorem à cæteris ſeparatum ad vias purgationi deſtinatas conductum euacuaret? Poſſet ergò cauſone febre correptus aquæ frigidæ imaginatione temperari, aut præuiſo, ac imaginato Rhabarbaro bilem à corpore repellere, at hæc imaginari facilia ſunt, eſſe vero impoſſibilia,

Contendet Platonicus ex vi potentiæ viſiuæ, ad vſque obiectum operantis viſiui ſpiritus extramiſſione illud accidere, ſed infra conſtabunt quæ contrà hanc ſententiam Antiſtes Abulenſis notauit. Ad caſum itaque probabiliter dicendum puto (alij aliter benè reſpondeant) ex medicamento purgante particulas quaſdam, vapores inquam quoſdam exhalare, qui illum hominem debita diſtantia proximum ingredientes per inſpirationem, actuationem comparati, humore obediente, & auxiliatrice natura euacuationem fuerunt operati per aluum, tanquam per communem ductum, vt quippè medicè ſatis Abulenſis Antiſtes expendit, in naturalibus actionibus neceſſarius eſt agentium medicamentorum cum patienti contactus. Nullum quippè vnquam per ſolam Medicinæ viſionem ſanatum vidimus nedum per imaginationem, quæ medicamentum apud Indos exiſtens, poteſt Hiſpaniæ imaginari, quod liberè ſatis affirmatur. 14.

Vel vt ſatis probabiliter Complutenſis Carrerus notauit, ad aduertentiam euentus ille reduci poteſt, ſæpè quippè diſtracti, paſſiones non aduertimus, quas experimur attenti, nam niſi alter, lotium mittat eiuſdem neceſſitatis, ſæpè obliuiſcimur, aliis curis impediti. Ariſtoteles id putauit, quibus Conciliator aſſentit ſuper Problemate ſuperius citato. Valeat ergò Gentilis de Fulgineo ſuper Auicennam fen. 2. can. 1. cap. 8. dub. 2. vbi nos calefieri ignis imaginatione, frigeſceréque imaginata niue cum ipſo Principe fatetur, imò nos ita affectos alios afficere poſſe ſuadet, vtinam aliquo id conſtaret experimento, vt affluenter & pro arbitrio, dum ægrotamus, aut egemus, imaginatio tum nos 15.

sanaret, tum ditaret. Consulito, si placet, isthæc ad vnguem perscrutari doctissimos Vallesium & Carrerum, illum 5. controu. cap. 13. istum disput. 7. de loc. c. 8.

16. Sed ad id vnde necessaria digressio incepit, cõuertamur: quippe si fascinandi vis, verbis, ab imaginatiua inest, ergò iam per aures, fascinum tantummodo inducetur, quod huius sententiæ Auctores semper negarunt; cum verba auditum solum immutantia nullam vsquam vel partem nostram, vel potentiam aliam alterare valeant. Deinde impossibile videtur actionem aliquam naturalem, ab agenti aliquo naturali elici. (Omitto obedientiales potentias) in quo non supponatur innata, & intrinseca virtus talis actionis eliciendæ. Assumptum quod Philosophantium aliqui negarunt, non tamen sine naturalis rationis iniuria; est quippè adeò verissimum sumendum; vt qui neget illud, vniuersalem destruat Philosophiam. Quis obsecro fatebitur, accidens substantiæ esse productiuum, si semel affirmet, virtutem ipsi deficere internam innatámque ipsum producendi? An actio non arguit virtutem elicitiuam illius in agente? an virtus illa, seu potentia radicitus, ipsius rei essentia non est? Cum ergò dicitur actionem elici ab agente, in quo ad illam eliciendam non inest radix, seu potentia, in eo illam essentiam esse & abesse profitetur, est potentia illa, natura ipsa rei pro radice, at actio illa ab ea elicitur; ibi ergò præsupponitur, & præest, sed non est, aut non præsupponitur necessariò, vt defenditur, est ergò ibi, & abest, quod quantum absurdi contineat, liberè expendenti patebit, super quo non pudeat consulere Doctorem Ioannem Gonosalium, Primarium sacræ Theologiæ Complutensis Professorem, vbi num. 80. §. circa 6.

17. Tunc sic. Vel verba habent intrinsecam, & innatam vim fascinandi vel non; Si primum, ergò à quouis proferantur, tale maleficium operabuntur, quod suprà num. 7. concludebat Angelicus Præceptor, & extrà experientiam est. Si secundum. Nequibunt esse eius maleficij fascinatorij causa: actio quippè inde implicat elici, vbi non præsupponit intrinsecam, & natiuam facultatem ipsius eliciendæ, (omitto moralia instrumenta,) nisi mauis aquam ignem facere posse, ignémque aquam producere, cum euidẽs sit ipsis vtramque actionem repugnare, non ob aliud, nisi

quia

quia vtriusque virtus, & essentia specie differens sit, essentque si id daretur, eiusdem & paris naturæ, quod iniurioſum extat omni rationi, & experimento.

Demum omnis alteratio corruptiua est propter generationem, 18.
sic docuit Philos. 1. de generat. Quid ergò intendit imaginatiua illa verborum alteratione? An alterius substantiæ productionem? An alterius imaginatiuæ? Quæ forma substantialis, quódve mixtum ea verborum alteratione intenditur? Sed perd tur oleum his næniis refellendis. Consulito super hoc Delrium 1. disquis. Magic. cap. 4. quæst. 3. Mouram vbi sæpè sect. 2. cap. 4. à num. 5. ad 10. Raphaëlem de la Torre vbi suprà disput. 5. Ex quibus & ex dicendis reiicitur sufficienter aliorum deliramentum existimantium, verba, iam à naturali hominis temperie peculiari, iam ab Astrorum influxu prædictam fascinatricem virulentiam desumere. Sed nugæ sunt ab Angelico Doctore iam explosæ vbi hoc dubio num. 7. neque vbi noster Abbas Sancta Cruz lib. de morb. & symptom. protulit posse benè aliquem sub Astro maleuolo gigni virtute fascinandi prædito; putauit proinde illum sanum, & salubrem hominem esse, sed morbosa ac contagiosa dispositione affectum, quod in re verum esse posse consentiam, quamuis contagiosam illam dispositionem fascinum appellare, naturalémque, & non morbosam dispositionem, verbis abuti sit, rudique plebeculæ ansam errandi præbere, sed de hoc latiùs dubio sequenti.

Exponitur Doctus Mendoza Iesuita contrà Zacutum lib. 1. de Medic. princip. hist. q. 53. conclusione prima.

EX quibus intelliges quo sensu assumendus eruditissimus Pa- 19.
ter Mendoza quando lib. 4. Virid. Problemat. 8. affirmat verba sumpta *materialiter*, virtutem nonnunquam habere ad sanitatem inducendam, vel mortem maturandam, & similes Physicos præstandos effectus, non enim sensit verba prout talia, quidquam operationis habere, sed solum nos immutare posse prout significatiua animi pathemata occasionaliter excitando, quatenus

nus ſcilicet bonum, aut malum, præmium, aut ſupplicium, vitam aut mortem indicant, id ſonat puto *materialiter*, itaque noſter animus Principum, aut ſuperiorum verbis iratis, timore premitur, velut gratis alitur, quia ſcilicet imaginatio, cui ſanguis ſpirituſque noſtri ſubiiciuntur illos mouet iam intrò quo damnum per verba expreſſum fugiant, iam ad extrà quo indicatum bonum proſequantur, at his motibus illæ ſubſtantiæ alterantur neceſſariò, & conſequenter noſtra corpora, vnde in ſanis ſæpè morbus, aut mors, in ægris verò ſalus accreſcunt, in quo ſenſu vera eſt illa eius Doctoris ſecunda concluſio, & interpretanda exempla ibi adducta, de Muſica videlicet animum humanum ſæpè alente, de bellicis inſtrumentis ipſum excitantibus. Omnia quippe hæc & ſimilia, imaginationem commouent; iam ad ea quæ verba exprimunt, vel fugienda vel proſequenda, iam ad attentionem conceptus ſententiæ harmoniæve à quibus diſtracta nullatenus profectò immutaretur, qui effectus, licet verbis aut vocibus tribuantur, non eorum formaliter, ſed materialiter ſunt, ſunt autem effectus noſtri animi concipientis ſub ratione conuenientiæ, aut diſconuenientiæ, quæ per verba aut voces exprimuntur, ſuper quo legito eruditiſſimum Delrium vbi ſæpè lib. 1. q. 3. c. 4. adi Zacutum lib. 1. hiſtor. q. 53.

Cardanus reprehenditur, eiuſque de Faſcino ſententia reprobatur.

20. HIeronymus Cardanus lib. 1. de venen. cap. 17. tres propriè faſcini ſpecies ſupponit. Primam quæ à metu oritur mala quæpiam timendo, aut imaginando: ſecundam quæ à modo agendi, tractandi, percutiendi, aut intentius reſpiciendi: tertiam quæ imaginibus fit, ſuffoſsiſve ſub limine quibuſdam rebus. Quamuis hanc tertiam faſcini ſpeciem contempſiſſe videatur. Mirum quod primam & ſecundam etiam non contemnat. Sed miratur Cardanus huiuſmodi omnia Medicis ac Philoſophis, vel ignota, vel neglecta fuiſſe. Si neglecta inquit, cur ab ipſo etiam non contemnuntur? Si ignota, vnde inquit etiam illi tanta acceſſio? Sed admirationem deponit cum Auicenna, &

Alſarauio,

Alsarauio, cum in hoc comitialem morbum timore fortassis incussum adinuenit, in illo autem melancholiam dæmonis malitia operatam; at verò Cardanus suæ subtilitatis oblitus, notissimos affectus crasso iure ad fascinum ignotum reducit, certum quippè est timorem & tristitiam, si longo tempore sine causa perseuerauerint mentis alienationem inducere vt prædicebat Hippocrates lib. 6. Aphor. 23. atque ipsum timorem subito incussum, siue auditu, siue visu, subitam retractionem sanguinis & spirituum, ad viscera operari modo proximè relato; vnde solet comitialis morbus animi deliquium imò syncops euenire ab humore itidem melancholico diu cerebrum obsidente, morbus melãcholia oritur, at is humor dæmonis opera ibi duci, ac foueri potest. Sed si isthæc ô Cardane fascinationes sunt, non obsecro mireris, quod ea Medicis sint ignota, vel neglecta, nam quid aliud obsecro apud Primates Medicinæ frequentius leges? Sed illi nunquam tales affectus *fascinationes* esse somniarunt. Tu solus forsan illos ad vulgaris fascini ius reduces, quo tua subtilitate, crassos adhuc homines tecum decipias. Deponito luxum, ne precor, vocibus abutaris, scis siquidem metum imminentis mali, ac dissiti,tristitiam ab omnibus appellari. Non fascinum proximi aut subito occurrentis periculi omen, timorem dici, affectus verò in nobis relictos ex his occasionibus, melancholiam morbum, & morbum Comitialem, aut syncopem (prout ipsorum alter sequatur) Parentes Medicinæ vocarunt. Cur ergò tu verborum prodigus quæ nostra à primo sæculo obtinuit classis nouissimè immutare audeas. Obseruo tamen ex te fascinationes ex timore, & tristitia supponente ad patientis imaginationem illos effectus reducere. Sed de hoc quid probabilius affirmari possit latiùs in sequentibus auscultabis: interim ad aliter Philosophantes nostra conuertatur oratio.

Daniel Sennertus reiicitur & virtus imaginatiuæ ex qua fascinum admittit de medio tollitur.

DAniel Sennertus lib. de Chymicorũ cum Galen. & Aristotelicis consens. & dissens. tom. 1. c. 14. de viribus imagi- 21.

nationis. Cum omnem vim operandi per se in externa obiecta imaginatiuæ potentiæ adimeret; putauit illam per accidens saltim aliquid in nobis operari, inde scripsit. *Quæ de fascino dicuntur, planè de nihilo esse non possunt.* Putat imaginationem spiritus certo modo ad partes mouere, proindeque in inuidia, odio, aut ira, ipsos posse imaginationis vi ad aliquam, sed certam distantiam protrudi, ibique fascinatrix virus operari etiàm extrà corpus, externaque vsque obiecta. Sed hoc assertum Platonicum redolet, & ni in sensu inferius dubio proximo pro Angelico Præceptore expositò à num. 6. intelligatur, ea ratione reiiciendum est qua contra Carthaginensem pro eodem Sancto pugnabimus eodem dub. à num. 13.

22. Sed & Sennertus falsò imaginationi tribuit tanquam immediato agenti directionem illam spirituum ad partes intrà nos. Sequeretur quippè ex eius sententia posse nos pro arbitrio spiritus intra nos ad has aut illas partes conuertere, cum imaginationis actus liber sua natura sit Id verò contra experientiam est. Sed & medicis etiam notet in animi pathemate spiritus & sanguinem, cor atque viscera petere, aut aliter ipsa derelinquere, velut in ira est animaduersione compertum extimas partes substantias illas petere quasi inimicum aggressuras: in timore, & tristitia ad intimum corporis confugiunt, quasi confugientes ipsum quod proximè expendimus, neque è contrà si appetitus noster imaginatione præuia eosdem spiritus in ira ad intima, mouere vellet, aut in timore ad extima, illud assequeretur. Ergò quamuis imaginatio, vt Sennertus habet, certa ratione spiritus ad partes dirigat, non id operatur quouis modo, neque ad quascumque partes. Ergò neque pro arbitrio ad oculos, vel si hoc illi daretur non mittet extra eos, neque ad obiecta etiam proximiora, vt efficacius sequentia posteà confirmabunt.

23. Quæ de fœmina menstruis laborante speculúmque inficiente per oculos adduxit. Inferius soluta inuenies, & reducta ad vapores per os, per nares cutímque natura effluentes. Idem de Catoblepa virulento, sentiendum, quòd latè Erastus contrà Paracelsum notauit disput. sua cap. 1. cuius iudicio videtur etiam Sennertus adhærere, nisi inconstantiæ hìc ipsum arguamus, neque sua de motu spirituum opinio, rationibus caret, quibus improbetur.

betur. Meminerit obsecro actionem imaginandi immanentem esse vt ipse fatetur. Ergò nequit transeunter aliquo modo operari, ergò neque per accidens spiritus ipsos commouere poterit. Quomodo immanens actio; transiens, neque per accidens erit? Dicet Sennertus imaginationem esse actum immanentem, sed ad illam actum sequi appetitus, ad hunc verò facultatis mouentis spirituum substantias (quæ naturalis est) actum sequi, vnde commodè dici posset prædictum spirituum motum per accidens ab imaginatione pendere. Tamen contrà est, quia modus iste motionis spirituum si expendatur naturalis omnino est, quamuis appetitionem præcedat, vnde determinatus ad vnum nulla ratione indifferens. Nequit ergo adhuc per accidens ad oculos pro imaginantis imperio, aut ad os, aut ad aliam transpirationis viam spiritus naturali potentia mitti, vt proximo numero monstrabam.

Deinde imaginatio (etiamsi detur spiritus per oculos protrudere, ad certam distantiam) quo fine illos mouet? Quia spiritus ad oculos peruenire, quo visionem iuuent, vel ipsam operentur finis naturæ, non errantis est, in quem illæ substantiæ fuerunt productæ; at extrà oculos mitti, fine videtur carere, & omni naturæ ratione, ni malit Sennertus Platoni adhærere visione in extramissione operari putantem, opinio hoc opere tanquam antiquata sæpè à me explosa. Denique demus huic, & aliis spiritus per oculos extramitti ab imaginatione, vel ab alia potentia, fateamur etiam ad proximam, & certam distantiam illos solum expelli (quæ facilia aliàs intelligi non sunt) non proinde constat potentiam visiuam qua talem huius mali authorem esse, constat verò, hoc damnum contagium verum existere quasi peste laborans amicum adstantem per virus oculis expiratum inficeret, sed hoc fascinum appellare abusum in verbis inuoluit, & Sennertus, qui fascinum vulgare de medio tollit, excusare tenetur sed de hoc latius dubio 4. sequenti. 24.

Referuntur Authores Fascini præcipui Sectatores.

25. SEd quamuis hæc quæ dicta sunt probabilia sint; atque fascinum huius sortis propter à me præmissas rationes ex prudentum iudicio eradicandum foret: at fascinum alio iure in natura ponendum aliqui ex Philosophis, Medicis, ac Theologis asseueranter affirmarunt. Nouisque argumentis, & experimentis suam sententiam confirmare tentarunt. Horum sunt Marsilius in Conuiuio Platonis orat. 7. cap. 4. Collegium Conimbricense lib. 7. Physicor. cap. 1. quæst. 1. artic. 4. Victoria Franciscanus tom. 1. Theatri Deorum Gentilium lib. 2. c. 29. & eruditissimus Pineda vbi à Victoria relatus, Albertus Magnus lib. de motib. animal. cap. 7. ex Medicis Auicenna lib. 6. natural. p. 4. cap. 4. à Gentili de Fulgineo etiam vbi suprà relato, Algazelus 4. de Anima c. 4. Thomas Rodericus lib. de different. febr. Ioannes Ildephonsus Complutens. lib. de priuileg. Prægnant. priuileg. 10. Ioannes Sanchez de Valdes in historia hominum generali lib. 3. cap. 18. Antonius Carthaginensis inferius notandus, quibus consentire videtur Mercatus lib. 2. de puer. morb. cap. 17. Fragosus in antidotario, & nouissimè Zacutus Lusitanus lib. 3. de Medicor. princip. histor. 16. quæst. 31. & alij. Conanturque hanc sententiam Diuo Thomæ tribuere, sed incassum vt postmodum monstrabo.

26. Pro quibus authoribus illud extat, quod Patrocleas, apud Plutarchum vbi suprà dicebat. *Quocirca genus eorum qui amoliuntur fascinum auxiliari aduersus inuidiam creduntur.* Contendebat ille inuidiam notissimam esse fascinandi causam: extat illud etiam quod Ioannes Ruelius lib. 3. de natura stirpium cap. 38. scripsit, *Quapropter malè audiunt apud doctos qui fascinum videant, & anites existimant esse nugas.* Sed Gallus iste, si expendatur, inconstans in opinione est. Pro qua sententia illud Leonardi Vayri etiam est lib. 1. cap. 1. quod scilicet Philosophiam destruere videantur, qui fascino vtpote naturæ prodigio fidem non habent: quod Iudicium antiquitas dub. 2. relata comprobare videtur, denuóque pro his Authoribus probatur Sapientiæ 4. sic scriptum est,

est, *Fascinatio nugacitatis obscurat bona*, Apostolus ad Galatas 3. sic scripsit, *Quis vos fascinuat, ô insensati Galatæ, non obedire veritati.* Vbi notauit Glossa quosdam homines habere oculos vrentes, qui visu solo inficiant alios & maxime pueros, super quo loco D. Thom. Anselmus, alijque Patres fascinum admittere videntur ad locum Sapientiæ hunc D. Pauli adaptantes.

Reyciuntur qui hanc sententiam ex falso principio confirmant.

ANte tamẽ, quam hanc sententiã rationibus,& experimentis in gratiam horum Authorum confirmem, hoc vnum in alios eam insequentes, aduertam, (vt expeditior via cæteris paretur) illos scilicet toto cælo errare, dum illam comprobare intendunt, ex eo præcipuè, quod cum imaginatio casum fecerit in altera muliere, quæ ipso concubitus puncto Æthiopem imaginata Æthiopem peperit, ità & imaginatio huius hominis potest, alterum alterare, & consequenter viroso fascino afficere; Sed decipiuntur, quia etiamsi imaginatio in nobis certos effectus operetur, non sequitur ipsam in externo subiecto, eosdem operaturam, sed illud argumentum est inefficax, quia assumit dubium per dubius probandum, quò quid deterius non constat fascinum existere in natura, sed & minus constat imaginationem, in externa & separata materia operari posse, legito Doctissimum Carrerum super fen. 1. lib. 1. Auicen. disput. 37. c.8.num.31. probant ergò ignotum per ignotius. Sed opinio affirmantium imaginationem in externis effectum operari immediatè non solum antiqua sed antiquata est, vt cum Angelico Doctore suprà contra nostrum Auicennam, Algazelum,& Gentilem notabam super quo si placet præter plures consulito Iesuitam Noriemberg.in sua curiosa Philosophia lib.2. per totum: ergò ex altera radice prædicta sententia de fascino debet à suis asseclis probari. 27.

Antonij Carthaginensis inuictissimi Imperatoris Caroli Quinti Medici opinio de Fascino traditur & refellitur.

28. ET duo pro cunctis huius factionis loquantur Authores Medici, Antonius Carthaginensis vnus, Ioannes Ildephonsus citatus alter, ille igitur lib. suo huius operis fascinum tanquam notissimum inter homines venenum constanter recipit, & pro viribus confirmat, inesse probans aliquibus hominum virtutem fascinandi, non ex aliqua elementali conditione ex materierum elementorum in primæua mixtione resultante, non ex qualitatum primarum neque secundarum corporum simplicium proueniente, non denique ex ipsorum elementorum virtute, quam communiter Philosophi cum Principe in mixtis relictam fatentur; sed ex Astrorum maleuolo influxu cælestique pessimo aspectu concurrente, eo puncto momentóve quo quispiam hominum vuluâ egreditur, aerémque experitur, ipséque ab eo inspiratur, tunc (inquit) infelix ille infans, cælesti illa sed maleuola configuratione sigillatus, inficiendi, seu fascinandi potentia insignitur, quas plantas, & animalia, homines potiùs, sed & petras etiam destruere valeat. Impulsus fortè ad sic philosophandum Carthaginensis fuit ab Alberto Magno lib.de motib. animal. vbi hanc virtutem è cælo pessimam fascinandi supponit, præter alias miras, quas hominibus concedendas ex eadem radice fatetur. Vnde concluſit Carthaginensis, eò excellentioribus cælestibus qualitatibus homines, cæteris animantibus, præstituros, quò illi in essentia, ac specifica natura, sunt præstantiores, ergò quemadmodum animalia sunt, quæ cælesti quadam vi, aliis sunt noxia ac venefica; sic (intulit) homines aliis hominibus, noxij, ac malefici fascinatoréque superna Astrorum virtute existere possunt.

29. Quod si ab eo & assectis inquiras, Vtrùm virtus illa cælestis aliqua dispositione elementali indigeat, quò in illis subiectis infundatur? Respondent posse contingere quod illa Astronomica virtus sola primarum qualitatum dispositione præuia inducatur?

Eo

Eo quod fortunata illius indiuidui natiuitas, ſub illa maleuola conſtellatione eueniens, nequiuit influentiam talem excuſare, ſed & iterum reſpondent, poſſe fortè fieri, quod mixtionis modus aliquis expectuletur vt aſtra illas & ſimiles qualitates in nos influant: neque proinde prædicti homines ab his authoribus venenoſi dici merentur, quia non habent, dicunt, principium intrinſecum neceſſarium venenandi? Fatetur præterea Carthaginenſis faſcinationem à manifeſta qualitate euenire poſſe, ſcilicet ab humore venefico, putridóque in halitum conuerſo, qui per oculos tranſmiſſus adſtantem puerum, tenerámve mulierem inficiat, quod probare contendit magno potius verborum, quàm rationum ſumptu, rubrica 2. ac 3. eius capitis 6. hanc vltimam poſitionem, vt probet, ſupponit vetulas ſanguine menſtruo abundare, quo veneficè putrefacto, oculóſque petente, ſpiritus viſiuos inficere valet, qui pro viſione operanda extramiſſi obiecta pertingentes quæ tenera, ac debilia ſunt, qualia puerorum, aut femellarum inficiunt, faſcinantque. Sed cum hoc vltimum aſſertum ſatis ni fallor in ſequentibus tum expendatur; tum etiam ad verum contagium reducatur; atque eius fundamento; (licet improbabilis) de viſione facta ſpirituum extramiſſione admiſſo; impoſſibilitatem adhuc faſcinum habere fuerit demonſtrandum; proinde inpræſentiarum omitto, nè actum agens, faſtidioſo vitio mihi detur.

Expendamus ſupereſt, quæ prius ab his authoribus ſupponuntur, & primò infælicem illam influentiam, quam ex Alberto Magno deſumpſerunt, Platonicorum more, qui non tam ex oculatiſſima experientia naturas rerũ ac principia in Philoſophia Peripateticorum ſtylo indagarunt, quam ex ſua ſola imaginatione ac Phantaſia. Digni ergò ſunt, quod in eos agamus, quibus tantum faſcinum eſt, vt nequeuntes illud in ſublunaribus aucupari, ad cœlum vſque peruolarunt, nihil incommodi putantes illi gratiſſimæ creaturæ Dei Optimi Maximi enarratori, fœdum ac horribile illud virus imponere, quis enim eam facere audeat faſcini authorem vt Scaliger ſuprà num. 6. rogauit, ij ſolum audent: dummodo habere poſſint ipſi, vnde ſua fictio comprobetur ad ſacram, anchoram fugientes quo cœlo muniti à ſuo commento difficilius repellerentur, neſcientes, tamen ſemel conuictos 30.

uictos eo profundius cum sua phantasia casuros, quo altius illam reposuerunt. Philosophus ergò hos & alios triplici via (quod in eius lectione frequenter expendetur) conuincebat, prima ipsissima experientia, secunda absurdo aliquo; tertia sophismatum eorum enodatione. Primam quod attinet cum prædicta Astrorum influentia sensu aliquo nobis haud innotescat, satis erit si ab illis inquiramus; an illa pessima Astrorum configuratio in illius hominis fascinatoris exortum influens diuina aliqua reuelatione, ne dicam diabolica fuerit illis propalata? Vel dato quod ea eo puncto contigerit, quonam sensuum illam in infantem influxisse compererint? nam si visu, reddant colorem, si auditu, grandis fuit sonus, qui ab Astris, ad nos vsque tonauit, si olfactu, cur obstetricem, aut parturientem præteriit? Si gustu; cur nauseabundum infantem non reddidit? Si tactu demum; cur adstantes, non læsit; vt puerulus ad vuluam non regreditur in praui sensibilis fugam.

31. Fortasse dicent ridiculum esse, naturales mixtorum potentias, aut virtutes sensibus exquirere, ne dum quas cœlum illis vniuersali concursu aut peculiari concessit. Sciant tamen obsecro, magnetis tractiuam ferri virtutem, aut cordis, arteriarum motiuam nos nunquam ratione nouisse; at ferri tractum & arteriarum pulsum, ipsissimo sensu experimur. Vnde in earum potentiarum notitiam euidenter ducimur. Dent ergò, obsecro, aliqua sensibilia obiecta eius cælestis influentiæ? Fascinationem dabunt. Sed hoc opus, labor hic. Imò & si comiter fascinationem fateremur, non tamen illam ex illa constellatione oriri aliquo sensu, aut ratione cogimur. Sed in hoc non est quod præter opus, perdatur & oleum.

32. Nec parua absurda (ne Aristotelis methodi obliuiscar) ex illa cælesti influentia pendent, namque præter ea quæ eruditissimus Delrius congessit, vbi sæpè lib. 1. cap. 3. q. 4. §. *Dico quartò*. Qualitas illa aut erit conueniens esse & operari formæ eius hominis, aut disconueniens, & contra eius exigentiam. Si primum, ergò etiam erit conueniens alterius hominis formæ, vtpote eiusdem speciei, ac naturæ, vtraque forma sit, nullo ergò iure morbosa alicui hominum erit, nedum venefica. Si secundum, quam rationem reddent nobis, quòd tanto temporis curriculo ab infantia,

tia, ad consistentiam, salubriter ille degit? Quomodo nutricem non infecit? Alios pueros quomodo non? Deinde quot erunt ipsissimo illo puncto eius maleuolæ influentiæ ortus? Quot bruta, quot plantæ? An credes omnia hæc viuentia fascinatrice illa facultate è cœlo conspurcata? impiè damnabis naturam; mallem nihilominus me aspiceret vipera, eo puncto, nata, quàm quod morsu tangeret.

Respondebunt fortè illam fascinatricem influentiam, nequire 33.
omni mixto viuenti, etiam sub illa nato inesse, cum ea exposcat, tale vel tale primarum qualitatum temperamentum, hanc vel illam materierum elementorum mixtionem, ad eius qualitatis cælestis, in eius nato receptionem, vt Carthaginensis, licet problematicè putauit iuxta illud vulgatum axioma, *non quodlibet agit in quolibet*, sed determinatum in determinato, vnde pugnare videtur oriunda quælibet, etiam sub illa configuratione illa dispositione donari qua infantulus afficitur, cuius ratione ad illius influxus receptionem præparatur. Tamen contra est primò, quia qualitas illa ab Astris deriuata, cum naturalis nascenti puerulo haud sit, vt illi inhæreat à naturali temperie dispositionem habere nequit, absurdum quippè est asseuerare, temperiem eandem & materiam adesse formæ, imò ad operari salubriter præparare idémque habere respectu eius peregrinæ, ac maleuolæ qualitatis, esset illa temperies tunc naturalis si respectu formæ expendatur, & præternaturalis si respectu eius influentiæ inde conueniens & disconueniens vnius subiecti respectu, quorsum obsecro? Quæ venefica præternaturalia ac toto genere disconuenientia sunt, à naturali temperamento foueri credamus? Præcipuè dum dispositio, quam in illo puncto illius influxus anima habet morbosa aut præternaturalis puero nec sit, nec debeat. Quo ergò iure naturalis formæ temperies ad qualitatem peregrinam & disconuenientem dispositio naturalis esse poterit; notissima ergò absurda ex illa positione sequuntur, & vrget istos qualitatem illam cælestem contagiosam alios inficere in alioque operari independenter ab anima, & temperamento inficientis per illos. Ergò cum operandi modus essendi modũ præscribat; infertur certò illam qualitatem cælestem independenter à qualibet dispositione in recẽter nato introduci. Consequẽtérque in quouis

eo puncto oriundo, quod erat absurdum in eos supra iactatum.

34. Secundò. Si illud temperamentum subiectum præparat ad eius malignæ influentiæ introductionem, dabitur abs re dispositio eadem ad sanitatem, simulque ad morbum in eodem subiecto: quippè illa temperies animam fouet, seruátque in materia, qua ratione naturalis, & salubris dicetur. Sed & ipsa ad illam influentem è cælo qualitatem conducit, quo sensu disconueniens, ac morbosa respectu animæ dici meretur, cum anima illam cælicam qualitatem exhorrescat, vtpote sit præter eius exigentiam, id quod & ipse Carthaginensis fatetur in fine secundi tractatus huius operis, vbi pro termino suæ fascinatricis alterationis formam cadaueris consignat. Si ergo illa maleuola qualitas ad corruptionem rationalis vel alterius substantialis formæ subiecti cui inhæret tendit; independenter omnino ab ipsa forma fascinantis atque eius fouente temperamento inducetur. Ergò omni mixto viuentique illo puncto exorto, qualitas illa fascinatoria inerit, quod difficile satis prudenti Philosopho videbitur.

35. Quia non habeo à quo illa Astronomica qualitas in fascinante foueatur, quippè non à forma, aut eius temperamento, propter eam quam modò expendebam rationem. Sed neque à configurationis virtute in subiecto conseruari illa potest, quippè iam præterierit. Non enim malefica illa constellatio, quinquaginta, aut sexaginta, & plures annos, quos sæpè fascinator agit, perdurat. Rogarem iterum quo fine cælestia illa agentia vtpote vniuersalia ac naturalia, illam qualitatem fuerunt operata, quam intenderunt genesim. Quippè omnis alteratio corruptiua propter generationem est, vt supponunt Aristoteles & Diuus Thomas 1. de generat. neque illa qualitas cælestis potentiæ perfectiua est, cum subiecti destructionem paret, vt proximè dicebam ex eorum Authorum sensu. Sed si perfectiua, omni mixto, eiusdem speciei, naturali iure deberetur; quod neque ipsi, neque experientia ipsa fatentur. Quartò demum, quia illa maligna influentia in vniuerso etiam aëre potuit induci, sed omnes eo puncto fascinaremur, imò toto configurationis illius dominio, sed vnde id demonstrarunt? vel qua constitit experientia, fortasse dicent aërem

indispositum

indiſpoſitum ſubiectum exiſtere receptioni eius influentiæ. Nullus ergò erit (infero) qui à faſcinante inficiatur, cum infectio ab hoc illata per aërem tanquam per neceſſarium medium fieri debeat, ni velint agens in diſtans agere, ſed non in propinquum. Contrà tamen eſt, quia aër infectionem recipit à faſcinante, quo alios inficiat, vt & Carthaginenſis, & aſſeclæ ſupponunt. Cur ergò ab Aſtris Aſtronomicam luem, aer non recipiet.

Contendent affirmare infectionem quam à faſcinante aër recipit diuerſam conditionem ab ea quæ ab Aſtris immittitur habere, vnde quæ ab Aſtris fluit faſcinatorem conſtituit; quæ verò à faſcinatore faſcinatum ſolum aut infectum illa non indiget aëre medio, ſecus iſta. Sed quis non videt iſthæc gratis proferri; tum quia implicat quidquam è cælo tanquam vniuerſali agente in nos naturaliter deriuari, niſi aër medium inter vtroſque exiſtat; tum quia tametſi cælum in ſubterraneis mixta producit, quæ in aëre nequiuit. At verò omnis qualitas inde profluens alteratione per continuum facta ad terram profluit id eſt per aërem, quo per poſſibile deficiente corporum cæleſtium opera in ſublunaribus feriarentur, & cui ſi cætera adeſſent, ſufficienter qualitates cæleſtes inſunt ad plurium mixtorum geneſim, id quod non rarò expertum eſt. Contrà ergò rationem eſt affirmare cælicam illam influentiam puerum naſcentem attingere illæſo aëre intermedio, præcipuè cum, vt anteà probaui, qualitas illa faſcinatrix, independenter ab omni forma, omníque diſpoſitione in ſubiecto à cælis producatur: alterabitur ergò eo puncto aër, inficiet ergò eo puncto plurimos, quod cum rationi, & experimento diſſonet irrationale debet reputari. Præterquam quod ſi qualitas è cælo iacta puerum morbosè non afficit, ergò neque qualitas è puero in nos pulſa noſtram valetudinem turbabit. Demum ſi qualitas cæli infectorem conſtituit, qualitas faſcinantis conſtituere debet infectorem, at tunc faſcinati faſcinabunt, ſed hoc nullus nec per ſomnium putauit. 37.

Sed expendamus conditiones, quas ille Author ad faſcinum operandum comminiſcitur. Supponit rubrica 2. c. 7. faſcinatorem certum ac determinatum concurſum à ſuperno Aſtrorum fonte requirere, quo adſtantem inficiat. Rubrica 3. præmittit homines atrabilarios ac melancholicos aptiores eſſe, vt faſcinatores, ab

Astris fiant, quàm cæteri qui alio gaudeant temperamento. Fatetur etiam pueros dispositiores esse, vt fascinentur, cæteris hominibus, quia teneri, ac humidi sunt, sed quis non videt dissonantiam, quam secum hæ propositiones ostendunt. Quoad primam, dubium est, nec leue, qua ratione illa configuratio, quæ in puncto exortus fascinatoris dominata est, & necessariò præteriuit, concursum fascinanti præstauit, qui aliquot ab illa annis alterum hominem infecit? an illa certis temporibus, diebus dicam aut mensibus rediuit? an suscitatur continuò; an similis altera oritur? nam ad concursum præuium, aut simultaneum cum fascinante id videtur necessarium, at verò si ita accidit innumera esset fascinatorum caterua, vt est innumera nascentium tum temporis multitudo, qua verò ratione id credatur, cordati viderint, atque experimento veritas comprobetur. Sed si illorum nullum est, gratior erit iam fascinator ille; qui semel tantum per totam vitam infestus nobis esse potest. Quando scilicet illa præfuit configuratio, quod verò præmisit rubrica 3. quis feret? Nam sæpe ipse dixit illam influentiam tunc hominem recipere, quando eius puncto hanc lucem ingreditur, sed tunc est atrabilarius ille infans? éstne melancholicus? nam ea ætas, vt est commune apud Medicos, calido humidóque temperamento donatur, sic Hippocrat. 1. Aphor. tex. 14. & 16. vbi Gal. & lib. 9. Method. c. 16. & 17. præcipuéque lib. 2. de temperam. c. 2. estque sensus apud nos communis.

38. Vel si fascinatiua illa è cœlis lues, calidos præter naturam ac siccos, quales atrabilarij sunt, aut frigidos ac siccos naturaliter, quales senes, & melancholici habentur, tantummodò informati cur pueri tam leuì inficiuntur, qui calida ac humida temperie gaudent? temperamentum certè cæteris oppositum: præterea quid est illud toties suprà ex hoc Authore relatum, fascinatiuam virulentiam independenter & absolutè, à quouis cæterorum, aut agentium, aut dispositionum, & in subiecto induci, & in eodem operari? Cum grauissimorum Doctorum sententia quæ pestem ab Astris sine aëris putredine oriri posse affirmat, concedat talem pestiferam constellationem nihil in viuentibus operari, sine eorum vitioso apparatu, aut mala succorum dispositione. Quorsum ergo nunc nouum concursum ille Author addit? non enim

probabilis

probabilis opinio, dubio incerto ac improbabili ſuppoſito; firmior eſſe poteſt. Quippè incertum per incertum comprobari Andabatarum mos eſt, qui vinctis oculis, quo tela iactent, luce quo illa dirigerent gaudent priuari. Demum gratis putat Carthaginenſis illum faſcinatorem, contagioſum dici, non mereri, quia non habet principium intrinſecum venenandi vt ſuprà num. 29. ex illo referebam: ſed dato quod illa qualitas cælica illi homini ineſſet, cur nam obſecro illum contagioſum non denominabit? quia non eſt principium intrinſecum illi homini, dicit. Sed Deus bone, qui peſte laborat, qui febre mali moris afficitur, contagioſus eſt abſque dubio, id autem non per principium intrinſecum hoc eſt à forma ſubſtantiali illius, aut natura ac conuenienti diſpoſitione dependens, ſed per putridum ſuccum veneficumque ex maligna cerearum cauſarum alteratione ortum, neque ſemel eſt viſum aliquem à cane rabido morſum, alium infeciſſe ſine damno prioris: qua eadem ratione etiam illa qualitas Aſtronomica, ſi eſſet poſſibilis, gauderet; ergò ſicut illis ſuccis venenoſis infecti, contagioſi Carthaginenſi dicuntur, ſic illa maligna diceretur, cum vtraque infectio iiſdem conſtet rationibus iiſdemque ſpecie prædicatis vt conſtabit expendenti? Hæc ergò ſuppoſita eam cum ratione cohærentiam habent, quam cum veritate faſcinum, valeat ergò Carthaginenſis cum aſſeclis, dum ad Ioannem Ildephonſum conuertimur.

Ioannis Ildephonſi ſententia de Faſcino adducitur.

ALter Doctor Complutenſis eſt, & hic Ioannes Ildephon- 39.
ſus ſuprà citatus, qui faſcinum fatetur, ſed aliter comprobare conatur. Primò his experimentis, quia ſæpè homines, mulieres vel pueri viſuntur, vſque adeo macie conſumpti, vt de eorum vita ſummum poſſit haberi diſcrimen, quibus tamen nec Doctorum Medicorum cura profuit, neque remedia vt par erat, debitè adhibita ſatis fuerunt, ſed potius perſeuerante affectu, imò ingraueſcente ſæpius, ad vetularum ſuffitus Pſalmiſtarum, ſeu empſalmiſtarum (melius Pſeudoſalmiſtas diceret) orationes,

& ſignacula,accedendo ipſos ægrotos pancraticè exinde habere, animaduerſum eſt. Quod ſi obiiciamus illi occaſionem Beatæ Vetulæ tempore naturæ morbum iudicantis, occurrentis; contradicit, quia ſæpiſſimè viſum eſt, aliquos pueros tali marcore, vt ſic loquar ſeu macredine eneruatos exiſtere, aliquas etiam mulieres, imò viros, in quibus tamen nullum indicium, eorum, quæ criſes morborum præcedunt eſt animaduertere, & nihilominus prædictarum vetularum, aut empſalmiſtarum acceſſu ſanitati prædicti languentes fuerunt reſtituti. E contrario verò ſæpè etiam expertum eſt certos homines inueniri in quibus habitus ille Athletarum nequaquam ineſt, quos tamen cum vetula (de qua non leuem de faſcinatrice lue ſuſpicionem vulgus habet,) mala eorum ſorte intuetur in morbos incidiſſe,in capitis ingentes grauitates, dolores, ac cruciatus, ciborum auerſionem, ac febres experitur, ſigna ergò iſthæc faſcinum monſtrantia ſunt: quod naturale opus in quibuſdam ſine dolo reputari meretur.

40. Vlteriùs, nam & memoriæ fide omni dignæ proditum eſt, inuentos extare homines, qui vbi attenta vt aiunt mente marmor aſpiciunt, dextra forma ac ſpecioſa operatum, illico in partes diuiſum, admirationi aſpicientibus maximè fuiſſe. Sed & hoc idem de lapide Gagata (*Acauache* nobis dicitur) ſæpè expertum habetur dum ad infantium collum, aut humeros ſub ficæ forma in faſcini tutamen aduehitur, quid. Quia notiſſima (inquit Complutenſis) illa hiſtoria vulgatur illius Valentini Equitij,qui cum ex graui morbo conualuiſſet,vbi patinæ ipſi in menſa apponebantur, in partes ſubitò diuiſæ, viſiuæ ſolum actionis virtute, nouitatem admirandam inferebat: ex quibus grande aſſumit ille argumentum ad confitendum ineſſe poſſe aliquibus hominum vim naturalem faſcino cæteros inficiendi. Vlteriùs præmiſſo iuramento (quo iuratam faſcini opinionem habeas)confirmat ſententiam duplici experimento. Primò, cuiuſdam conualeſcentis, qui (vt & ipſe Doctor præſens obſeruauit) cum à muliercula de vi faſcinatoria ſuſpecta aſpiceretur, illico in cibi faſtidium, & alia ferè lethalia accidentia incidit, à quibus nec liber euaſit, vſque dum vulgaria contra faſcinatos antidota fuerunt applicita. Secundò, Cuiuſdam honorifici Sacerdotis, qui

ex

ex grauï ægritudine impurus adeò ac infectus euaſit, vt omnes ipſi approximantes, ni robuſta conſtarent natura, ſtatim malo affectu inficeret, non ergò inconuenit naturæ aliquos exiſtere faſcinandi veneno donatos, præterea ex Galeni obſeruatione illud probat qui lib. 6. de locis, venenum intra nos ſæpè gigni fatetur, atque per dies latere, imò à cane rabido morſi viſi ſunt, qui concurrentes alios inficiunt, ipſiſmet morſis illæſis; addit menſtruoſas ſanguinem frequenter emittere, quo ſæpè teneros pueros, & debiles ſenes oblædunt, vt Plin. lib. 7. cap. 15. Nullum deterius venenum frugi, germinibus & arboribus inuenerit: ergò quemadmodum iſthæc iſtis per naturam accidunt venena, non eſt impoſſibile per illam oculos adeſſe, qui ſimili aut alio afficiantur, quo faſcinum naturale exiſtat.

Proſequitur fol. mihi 189. hiſtorias ſcilicet extare, de quibuſdam Antropophagis ſeptentrionalibus, qui carnibus cum veſcerentur humanis, & craneis pro vaſe ad potum vrerentur (quod Plinius lib. 1. c. 2. memoriæ commendat) vapores adeò infectos expirabant, vt quos aliis alimentis vſos attingerent vel morte, vel peſſima infectione læderent; deinde ſic ſcribit. *Tambien dice Beno axia, que en la Philabaciata maior, viò vn caballo, quæ à quantos miraua cauſaua vn deſconcierto de vientre con peligro de la vida, ar qual nunca ſacauan en publico, ſino es cubierta la cauez̃a.* Cur ergo (ille intulit) homines vi faſcinantes conſtitutos adeſſe poſſe negabitur? Denique in huius opinionis veritatem plura in medium ducit exempla quorundam hominum gratiam naturalem habentium, certas ægritudines ſanandi, & de Pyrrho Rege fertur ſolo certi digiti contactu lienoſos ſanaſſe; de Galliæ Regibus notiſſima fama, vſque hodie eſt de virtute ſtrumas ſanandi manuum vnico tactu. *Salutatores* itidem circumferuntur, admittuntur, quos à cane rabido morſis ſubuenire, halitu verbiſque opinio vulgariſſima eſt. Hæc & alià Ioannes Ildephonſus congeſſit pro faſcino fide firmanda in natura. Ergo cum contrariorum eadem ſit ratio, ſicut per naturam comparatum eſt homines adeſſe ſanandi alios, virtute fœcundos, alios etiam per ipſam probare licet, inficiendi alios veneno infectos faſcinatiuo; faſcinum ergò naturale his experientiis, & rationibus videtur neceſſarium. 41.

In

42. In huius opinionis fomentum præter relatas extat notissima fama apud eruditum Mendozam Iesuitam vbi suprà lib. 4. Problem. 11. de quodam scilicet seruo Ducis Brigantiæ, (hâc ætate infamis & infidelis) qui seruus vbi fixis oculis attentóque obtutu falconem auem inspiceret, etiam quando ad prædam suo volatu æthera peteret in terram proijciebat: mirabile visu & quod grande ius visoriæ potentiæ pro fascino videtur tribuere. Quibus addunt quamdam experientiam omnis dubij expertem de effusione sanguinis per vulnus, in præsentia occisoris ex corpore violenter occisi: mira ergò vndique videtur visionis nostræ naturalis conditio, illique absque iniuria fascinandi proprietas attribuetur. Demum sic pro his contendunt alij. Constat plures lapides, herbasque altioribus virtutibus donari; quàm nisi adesset experientia, credi posset, id patet in magnete, qui ferrum trahit, in Rhabarbaro quod bilem, in Aconito, quod cor humanum disperdere habet, in hiacintho, qui ipsum fouere ac confortare valet. Ergò eodem iure poterit homo tali temperamento donari, à quo resultet, vel salubris, vel fascinatrix virtus aliorum hominum respectu, sed & Carthaginensis vbi suprà tract. 1. cap. 1. affirmat sibi relatum hominem in Ciuitate Guadalaxarensi, qui obtutu solo specula minutim confringebat: alterumque in Oppido de *Ocaña* in tantũ suo aspectu nociuum, quod infantes proprios, nedum exteros, nescio quo contagio de medio tolleret, imò equos in eius intuitus præsentia sæpè vita priuasse, vnde rubric. 2. cap. 6. concluſit, adeò grandes, ac mirificas proprietates homini (è cœlo infusas, vt suprà legisti inesse, quod si nostra mens minus curis, aut cogitationibus distraheretur, posset ex vi illarum (cælestium) virtutum non solum præteritorum recordari, imaginarique præsentia, sed & mirè prædicere futura. (Sed hoc assertum Arabum fallaciam sapit.) Ergò abnegandum non est, concludunt, quod velut herbæ, lapides, animalia etiam inueniuntur aliis amica aut noxia, sic homines adesse non implicat qui aliis fascinatores sint, siue cælesti, siue elementali virtute id factum credamus: sed pro his omnibus dubium septimum expendito, interim ausculta, veram huiusce dubij solutionem.

DVBIVM

DVBIVM IV.

Quid de faſcino verius ſentiendum.

CIrca quartum annotato faſcinum naturale in quouis ſumatur ſenſu, vſque adeo me ſemper fuiſſe execratum, vt vix aliud ſuperſtitionis genus apud vulgus inuenerim, quod ſic ſtomachum ſubuertat, aures conquaſſet vel maniam inducat. Eoque magis ad id affirmandum conuincor, quia paſſim inanis faſcini opinio plures hominum & mulierculatum ad miſeram mortem, ad graue peccatum, & quod miſerabilius eſt ad Idololatriam conducat. Cæca fuit illa dub. 2. relata, cæca etiam eſt hæc noſtra ætas, quæ tot incantamenta, tot ſuperſtitiones profitetur, hic vetulæ ſunt, quæ ſuffitibus, benedictionibus contrà faſcinum vtuntur, illic homunculi ſunt, & illi quidem barbari, agricolæ, ignorantes, perditiſſimi, qui afflatu, aſpectu, verbis, & cantilenis in faſcinum irruunt. Paſſim etiam ſunt Sacerdotes (ô Deus bone) & Religioſi, qui contrà illud ipſum nomina Pſalmi ſeu empſalmi ex ſacris literis propria authoritate conſtructi proferunt. Sed & aquam ex calice, hoſtias (faxit Deus ne ſacratas) certo numero exhibent, cum non leui Catholicæ Religionis dedecore, & maximo vitæ ægrotantium periculo, vt cum Vayro dixerim lib. 3. cap. 1. *Si Ieſus Chriſtus Saluator noſter in hunc mundum ad humanum genus redimendum, & illuminandum, dæmonúmque fraudes deſtruendum non veniſſet; adhuc in tantorum errorum tenebris, vniuerſi Catholici iaceremus quemadmodum veteres iacuiſſe legimus.*

1. *Authores graniſſimi adducuntur faſcini poſſibilitatem, & exiſtentiam abnegantes quod tanquam Catholicæ Religioni certum & conformius approbatur.*

Sed audi grauiſſimã Theologorũ faſcino diſſentientium claſſem ipſum maximoperè, in quouis ſenſu ex dub. 1. relatis execrantem Ricard, quodlib. 3. q. 12. Antiſtes Abulenſis innumeros cap. 21. colum. nouæ editionis D. Hieronym ſupra verba Diui Pauli nuperrimè tranſcripta, vbi etiam Chryſoſtomus & Anſelmus, aliique Patres à DelRio vbi ſuprà citati, quos etiam ipſe inſequitur lib. 3. diſquiſit. Magic. q. 4. ſect. 1. Leonard. Vayro per totum 2. & 3. lib. huius operis; doctiſſimus Suarius 1. tom. Me-

2.

taph. sect 8. disput. 18. num. 26. Fr. Raphaël de la Torre in 2.2. Diui Thom q. 96. art. 2. disput 6. assert. 1. Torreblanca lib. 2. de lib. 2. de Magia c. 37. num 46. estquè expressa Diui Thomæ sententia 1. part q. 116. art. 3. ad 2. & D. Basili; homil. de inuidia quos flagel. malefic. tom 1 c. 13. & tom. 2. c. 8 Ciruelo de superstitione c. 5. insequuntur. Ex nostratibus verò doctissimi sunt, qui fascinum siue naturale, siue physicum dicas, cane peius, iam sunt perosi. Ioannes Fernelius 2. de abditis rerum causis cap. 16. Andreas Laurentius lib. 1. de mirab. vi strumas sanandi cap. 4. 1. Histor. Anatomicæ q. 1. subtilis Franciscus Vallesius lib. de sacra Philosoph. cap. 68. & lib. 4. Controuers. cap. vlt. & alter Complutensis Vega 1. de differ. febr. & 2. de arte medendi sect. 6. & 1. Aphorismor. comm. 3. Hieronym. Mercul. 1. de morbis puerorum, cap. 3. Ludouicus Mercatus tom. 1. lib. 2. clas. 2. art. 6. quamuis contrà citatus supra videatur, nobis tamen consentire expressius opinor Hieronym. de Huerta in Problem. Philosoph. 1. & super Plinium ad c. 2. lib. 7. Abbas sancta Cruz 1. de morb. & sympt. cap. 4. Leyua contrà el Abuso del tabaco part. 3. cap. 3. art. 9. (quamuis à vero aliquantulum deuiat) Vincentius Molles lib. de morbis in sacris literis cap. 23. Daniel Sennertus tom. 3. p. 9. cap. 1. Ioannes Riolanus lib. 1. in Fernel. cap. 19. pluresque alij, vt fastigium authoritatum excusem. Estque verissima sententia Christianæque Religioni conformior.

3. Abulensis sic. q. 14. *Dicendum est, quod plurimi eorum, qui Catholicæ veritati valdè inhærent fascinationem nil esse dicunt, nullum quoque animal fascinari id est oculo percuti, nullum quoque bonum, aut malum posse causare;* & quæst. 18. sic. *Nos quoque cum tota Catholicorum Ecclesia fascinationem improbamus quam accipiunt vulgariter intelligentes.* (vt mireris quo iure Zacutus doctissimum Abulensem fascini Patronum adducat) D. Hieronymus sic. *Dignè Paulum, qui etsi imperitus est sermone, non tamen & scientia, debemus exponere non quod scierit esse fascinum, qui vulgò putatur nocere, sed vsus sermone sit triuij, & vt in cætero, ita & in hoc quoque loco verbum quotidianæ sermocinationis assumpserit.* En sermo Pauli (sapiens aliàs ac Diuinus) quasi imperitus à Sancto Doctore habetur. Cur putas? Quia, intellige, fascinum, non solum res vana, sed & verbum, & nomen imperitorum solum

est

eſt ſuper quo latius dub.ſequenti. Delrius demum ſic. *Hanc faſcinationem cum ſuis remedijs nemo negauerit ſuperſtitioſam eſſe opinor.* & paulò pòſt ; *Sine maleficijs verò opinionem de ſolo morbo per laudationem inferendo, nemo Catholicus Theologiæ peritus, aut veræ Philoſophiæ ſectator, admiſerit*, ſubtilis noſter Valleſius hæc ſcripſit. *Faſcinationis itaque nomen antiquum eſt, atque ſecundum antiquam ſignificationem, nullum naturalem morbum ſignificat ſed ſuperſtitionem vanam ex vulgari natam opinione, atque ideò, neque Hippocrates, neque Galenus, neque veterum Medicorum quiſquam, quod ego ſciam, faſcinationis meminit, neque inter morborum differentias, neque inter eorum cauſas. Vnde rurſus non parum probabile accipitur argumentum eius vanitatis.* Et quidem hanc eandem ac certam fuiſſe Angelici Præceptoris ſententiam ſenſit expreſsè Fr. Raphaël de la Torre vbi ſuprà aſſertion. 2. quod luce clarius monſtrare, ſi quædam de contagij natura præmiſero, conabor.

Contagij natura, diuerſitas, & ad illud conditiones exprimuntur.

EST contagio vt communiter Doctores Medici loquuntur, infectio quædam, qua mediante ſimilis affectus alteri inducitur, ei, quem inficiens patitur, proinde noſter Valleſius ſuper Galeni lib. 1. de different. febrium cap. 3. ſic contagium definiuit. *Vocamus autem contagium corporis ſani, cum corpore agrotante infectionem ſimilem.* Vbi infectionis nomine actio ſignificatur per quam commodè contagionis exprimitur natura nec qualis qualis, ſed præternaturalis, ac homini diſconueniens id quidem infectio rigoroſè ſonat : at verò actio, quæuis ea ſit, eſſentialiter agens præſupponit, id autem omnium ore in contagio res contagioſa eſt, quæ vel vapor, aut qualitas erit à corpore cõtagioſo prodeuntes, vnde primò emergit duplex cõtagionis diuerſitas. Prima, quæ medio vapore, ex corpore infecto expirat. Secunda, quæ media qualitate, alteratione per continuum facta paſſuro corpori inducitur. Tertiam addiderunt alij contagij differentiam, ſed quæuis ea ſit, ad alteram prædictarum facile reducendam comperies, nam qui peſte laborat, vel vapore medio alterum 4.

inficit, vel alteratione media (quod est per qualitatem) lædit. Hæc rursus infectio, tum inter corpus infectum, & sanum agi debet, quo contagium nominetur; tum inter subiecta eidem speciei, vt inde noscas cæteras infectiones, quæ sic non intercedunt, contagiones non dici, sed infectiones solum: proinde optimè notauit Maroja lib. 5. de febr. quæst. 1. infectionem illam, quam sæpè è lethiferis animalibus patimur, contagium haud appellari; Id autem quia illud animal quod nos inficit, morbo non premitur. Quippè deleteriæ illæ qualitates, aut Phalangij, aut viperæ, naturalissimæ illis sunt, neque nobiscum specie conueniunt.

5. Ex dictis deinde duplex ad contagium conditio detegitur. Prima est Philosophi 1. de generatione c. 9. docentis, Omne agens agere quodam tactu, nisi quidem corpus patiens & passurum contingantur, seu contactu Physico, seu Mathematico actio non fiet, vel hoc aut illo cõtactu deficiente illud per medium non fiet, & effectus non sequetur, quia natura per vacuum actus non elicit. Ergò per contactum immediatum contagium per qualitatem fiet, quando scilicet inficiens, & infectum, aut Physico, aut Mathematico coalitu se contingunt: per mediatum verò quando vapore medio aut per medij alterationem (quam per continuum vocant) ad corpus vsque passurum infectio transit; denique ad patiendum capacitas ex inficiendi parte prærequiritur. Sympathiam cum Valesio vocant, vni: Analogiam cum Fracastore alij; at certum est nos non pati, ab homine alio, secundùm quamlibet nostri corporis partem, sed ab scabioso, qui cute laborat secundùm cutem inficimur, à lippiente, qui oculis secundùm oculos, à phthisico, qui pulmonum vlcere, secundùm illos; denique à pestilentia laborante qui secundùm cor laborat, secundùm illud etiam inficimur. Sed de contagio isthæc sufficiant, prout ad expositionem Angelici Præceptoris textus, visa fuerunt necessaria.

6. Vt ex his habeas in contagio tria conuenire, res scilicet contagiosa, contagio ipsa, corpusque inficiendum, ex quibus Doctorem Angelicum, neglecto fascino vulgari ad ipsissimum contagium suam sententiam reduxisse ex ipsa contextus serie conuincitur. Reprobat sanctus Doctor Arabum Medicorum principis sententiam, qua fascinationis causam ex meræ imaginationis vi pendere,

pendere, videtur protuliſſe, vndè inferri videbatur ſubſtantiam ſpiritualem externam materiam immediatè immutare poſſe, quod abeſt à vera Philoſophia, & ſancti Doctoris ſenſu, ibi. *Sed ſuprà oſtenſum eſt quod materia corporalis non obedit ſubſtantiæ ſpirituali ad nutum, ſed ſoli Creatori*, adducit illicò ex proprio ſenſu prædictæ immutationis cauſam ibi, *& ideò melius dicendum eſt, quod ex forti imaginatione animæ immutantur ſpiritus corporis coniuncti; quæ quidem immutatio ſpirituum maximè fit in oculis, ad quos ſubtiliores ſpiritus perueniunt, oculi autem inficiunt aërem continuum, vſque ad determinatum ſpatium per quem modum ſpecula, ſi fuerint noua, & pura, contrahunt quandam impuritatem, ex aſpectu mulieris menſtruatæ, vt Ariſt. docet de ſomn. & vigil.* idem docuit lib. 3. contr. gent. cap. 103. Præmittit, ex vi imaginationis ſpiritus immutari, non verò localiter ſolùm moueri ad oculos, vt inſinuaſſe videtur Carrerus ſen. 1. 1. d. 7. ſum 1. cap. 2. diſput. 37. c. 6. & interpretatur Abbas ſancta Cruz, qui ex mente Doctoris ſancti deduxit ipſum ſupponere humores prauos in corpore, atque ex vi paſſionis animi ſolùm cum ſpiritibus ad oculos localiter moueri, at conſtat clarè ſanctum etiam ſenſiſſe, ex vi fortis imaginationis ſpiritus alterari, ſeu immutari; immutentur benè quia motu calefiunt, quia calore putreſcunt, quia putredine venefici redduntur, quia humoribus putridis ob motum immiſcentur ac eorum contagio inficiuntur, immutentur aliter, vel aliter, conſtat eos ex vi fortis imaginationis immutari, ſed ad oculos mitti naturæ opera fit, actu inquam neceſſario, non libero, qualis imaginantis eſt, ergò immutantur eo caſu ſolùm ex vi imaginationis; ad oculos feruntur ab alia potentia.

Sed audi verba id exprimentia. *Sic igitur cum aliqua anima fuerit vehementer commota ad malitiam ſicut maximè in vetulis contingit, efficitur ſecundum modum prædictum, affectus eius venenoſus.* 7.
En alteratione, non motu locali ſpiritus immutantur, vnde ſpiritus ipſummet cui inſeruiunt corpus inficere prius debent, ſed oculi ſubſtantiam, (cui maiori copia ſuccurrunt, pro continuò operanda viſione) priùs: & ni ità eueniſſet minori cum periculo, cum præmiſſis vetulis verſaretur, & hoc expreſſit Sanctus quando dixit. *Oculi autem inficiunt aërem continuum vſque ad determinatum ſpatium.* At verò qua ratione oculi aërem inficerent, ni

virulentam ab spiritibus accepissent luem, sed quid aliud est contagium? Ex vi putredinis lethalis in febre pestilenti, humores maligni, corpus cui deseruiebant inficiunt, horum verò vaporosæ partes, iam per poros oculorum, cutis vniuersæ, aut expiramentum pulmonum, & cordis exhalant, illæque inficiunt aërem continuum, vsque ad determinatum spatium, & plures adstantium perdere experimur, hanc læsionem placet tibi cum communi Medicorum schola contagium appellare, sed an Sanctus Doctor aliam proponit? Cur illam fascinum appellas? Ab eo quippe habes, affectum virosum oculis (non visiua potentia) ab spiritibus illatum, habes rem contagiosam aërem scilicet seu vapores ex oculis missos ab eisque infectos. Et denique infectionem ipsam qua mediante similem affectum corpus adstans patitur, quid aliud obsecro ad contagium requires? Sic rem explicant Suarius, & Sancta Cruz quos clariùs insequitur Mercurialis vbi suprà, nec dissonat Mercatus vbi dubio 3. num. 25. citatur. Quibus consonat Zacutus lib. 3. Hist. quæst. 31. quibus prædictam per oculos infectionem contagium placet appellare, dummodò infectio inter eiusdem speciei indiuidua contingat, secus autem vt dicebam, retento generis nomine, infectio solùm appelletur.

Interpretatur Aristoteles de operatione potentiæ visiuæ ad extra.

8. NE tamen Aristoteles errandi causa tibi fuerit, vbi videtur infectionem prædictam à muliere menstruis affecta in speculum ipsissimæ actioni videndi attribuere; placet ante vlteriorem progressum eius verba in medium adducere, ac commentari, quo constet ipsum de infectione ex oculorum substantia orta loquutum, nulla verò ratione de ipsamet potentia visiua, aut eius actu videndi, quod maximopere aduersi contendunt. Quæ vt clariùs exprimam; supponere decet Aristotelem contrà Platonem & alios putasse visionem ipsam in ipsomet videndi instrumento operari, quod oculi pupilla est, in Galeni & Medicorum communi sententia, illaque visio fit, interuentu quarundam

rundam ſpecierum quas obiectum in potentiam mittit, quibus ipſa fœcundatur, paritque notitiam ſeu ſenſationem, quæ doctrina vſque adeò à Paripateticis ad nos vſque inualuit, vt tanquam veriſſima, ac notiſſima ab omnibus hac ætate Philoſophis recipiatur, quámque ſupponit Philoſophus lib. 2. de anima cap 7. & cap. 12. expreſſiúſque lib. 3. eiuſdem operis cap. . vnde conſtat, necunde coniectari licere, vel ſemel, ipſum contrarium opinatum, atque ſi quando eius in lectione verba extent, quæ huic ſententiæ videantur diſſentire, ad eam quæ libro de anima expreſſit reducenda fore, & iuxta ea interpretanda.

Qua doctrina communi præmiſſa ſciri nunc oportet Ariſtotelem cap. 2. libri de inſomniis, (quem Angelicus Doctor ſub nomine de ſomno & vigilia ſæpè citat) totum eſſe in demonſtranda cauſa inſomniorum, quod vt aſſequatur præmittit, ſenſilia omnia in ſenſoriis operari, producendo ſcilicet in eis ſpecies ſeu imagines quaſdam, (quas Philoſophi impreſſas vocarunt) at non ſolum tunc ſenſoria pati, ſeu recipere ſpecies illas, ſed & eas etiam in obiectorum abſentia retinere. Verba ſunt. *Etenim ſenſilia ipſa in nobis per ſingula ſenſoria ſenſionem efficiunt, & affectio quam ea inuehunt, non modò in ſenſoriis ineſt cùm ſenſus agunt, ſed etiam cum ab opera diſceſſêre.* Quam poſitionem aliàs expertiſſimam probat primo lationis exemplo; ex qua conſtat illo agente, quod impulſum in mobili produxit iam ceſſante, & nihil vlteriùs efficiente mobile adhuc agitari, quouſque impulſu remiſſo ac deficiente à motu quieſcat. Approbat ſecundo alterationis experimento, in qua, eo, qui rem calefacit iam abſente conſtat adhuc calorem, ad aliquod tempus in calfacto ſeruari; duabus item aliis poſitionibus, præmiſſa aſſertione comprobata; obiectioni cuidam ſatisfacere, intendens, docet, poſſe bene euenire vt potentia aliqua ſenſitiua, aliis ſpeciebus fœcundata, nouis adhuc informetur, nè alicui difficile videretur (quæ tacita obiectio erat) concedere potentias ſenſitiuas antiquis ſpeciebus fœcundas, aliis denuò fœcundari poſſe (in quo inſomniorum naturam, & cauſam detegit Philoſophus) quod probat ſpeculi noui, ac puri exemplo, in quo etiam ſi recipiatur mulieris ſpecies illud ſpectantis, recipitur nihilominus infectio quædam dum illa menſtruis afficitur per oculos in illud illata, vt

9

hoc

hoc experimento constaret primò posse bene in potentia sensitiua specie veteri donata aliam denuo recipi. Constaret etiam secundò (huc tota tendit interpretatio) dici aliquo sensu posse visum non solùm pati ab obiecto aliquid, idque cùm illud percipit, sed etiam aliquid in illud agere oculum ipsum; idque cum applicito oculo ad obiectum quo imagines obiecti suscipiat per ipsummet oculum, eiusque necessariam per poros euaporationem in obiectum ipsum infectio aliqua si quæ illi inest, inducitur.

10. Quæ Philosophi assertio aliter quàm interpretor intellecta, plurimis super hoc Philosophantium errandi causa erit occasióque fascinum per visionem ipsam affirmandi, at Philosophus hîc dum de actione visus in obiecta loquitur, nullatenus de ipso videndi actu talia sentire vult, sed de oculo ipso instrumento materiali visoriæ facultatis, per quem aut eius porositates infectio ex menstruis illi inducta aëri contiguo communicatur inficitúrque obiectum adstans, seu speculum purum (vt exemplo Aristotelis vtar) audito eius verba. *Causa autem est, sicuti iam diximus, quod non solùm ab aëre, visus quippiam patitur, sed etiam in aërem quippiam agit, atque eundem mouet, perinde atque splendida, nam visus de genere splendidorum, & habentium colorem est.* Hæc ille. Ex quibus euidenter constat nomine visus ad extrà quippiam operantis nulla ratione ipsum, potentiam visoriam, aut eius videndi actionem intellexisse, quippe potentia ipsa, aut eius actus, nec lumen habent, nec colorem, has quippe qualitates organo atque instrumento potentiæ, oculo inquam inesse omnibus oculis manifestum est. Quando ergò visum in aërem agere docet Aristoteles de eius instrumento interpretari deberi abs dubio ni fallor est: quasi ab exemplo Philosophus sic induceret. Oculus ipse lumen ab aëre recipit quando aër luce illustratur, sed & ipse aër illustratur etiam aliquando ab oculo, quia hic ex natura illorum qui lucem habent est. Ergò oculus lucem patitur ab aere, ergò aer lucem patitur ab oculo, quippiam ergò oculus agit, ergò poterit & idem oculus non solùm speciem sui in speculum mittere, sed & infectionem si quam habet.

11. Sed ausculta præter hæc quæ immediatè eo capite leguntur. *Hoc igitur tempore quo mentes profluunt eodem modo oculos, quo quamlibet,*

quamlibet aliam corporis particulam affici ratione optima euenit: quandoque ſuapte natura venulenti ſunt, quocirca tempore menſtrualis profluuij quod commotione, & inflammatione ſanguinis prouenit diſcrimen in oculis habetur; quod quamuis nobis ineuidens ſit, reuera tamen in eiſdem eſt. Ab ipſis autem menſibus, qui ad oculos penetrarunt, aër mouetur & inficitur, aër infectus alium aërem qui ſpeculo proximus eſt, ſibi hærentem inficit, & talem qualis ipſe eſt reddit, è quo poſtremò eluuiecula quædam allinitur, quid clariùs exprimi potuit? aut quo expreſſiùs ipſam viſionem, aut potentiam à ratione inficiendi excludi? Neque eius lingua Doctor Angelicus, aliud lect. 3. ad illud caput exploſit, *& oculus infectus* (ſcribit) *mouet aërem ſibi contiguum, & ille alium ſucceſſiuè vſque ad aërem contiguum ſpeculo, quoniam aër eſt infectus conſimili paſſione qua inficitur oculus.* Et ad rem inferius ſic expreſsè, *& ita non inficit ſpeculum.* (ſupple oculus) *in quantum videns, ſed in quantum inquinatum, vel incomplexionatum, vt in Baſiliſco.* Vt inde habeas vnde obſtinationem deponas, neque abhinc affirmare velis viſionem aut eius potentiam quippiam in obiecta deriuare, quod neque Philoſophus neque Diuus Thomas ſomniarunt; ſed ex infecto oculo ex eius ſubſtantia (quæ humoribus, tunicis, neruis, venis, arteriiſque conflatur) alterata ob ſanguinem menſtruum aut aliam prauam corporis diſpoſitionem obiectum adſtans aëre medio inficì, alterari, moueri, vt & idem Sanctus contrà Auicennam & ſequaces probat lib. 3. contrà gentil. cap. 103.

Et vt omnem doctrinam, quam à numero 6. ad hunc vſque tradidi in Sanctum eundem referamus, legito quæ ſuper caput tertium D. Pauli citatum ſcripſit. *Vnde non eſt verum* (inquit) *quod Auicenna dixit de huiuſmodi faſcinatione, & ideo dicendum, quod ad imaginationem, ſeu apprehenſionem hominis quando fortis eſt, immutatur ſenſus, ſeu appetitus ſenſitiuus, quæ quidem immutatio non eſt ſine alteratione corporis, & ſpirituum corporis ſicut nos videmus, quod ad apprehenſionem delectabilis mouetur appetitus ſenſitiuus ad concupiſcentiam, & exinde corpus calefit, ſimiliter ex apprehenſione timendi frigeſcit, immutatio autem ſpirituum maximè inficit oculos qui infecti rem per aſpectum inficiunt, ſicut patet in ſpeculo mundo, quod ex aſpectu menſtruatæ inficitur, ſic ergò quia vetulæ obſtinatæ in malitia, & duræ ſunt, ex forti apprehenſione im-* 12.

immutatur spiritus sensitiuus, & ex hoc, sicut iam dictum est, infectio maximè fit à venis ad oculos, ex oculis ad rem perspectam, vnde quia caro pueri mollis est ad earum inuidum aspectum inficitur, & effascinatur. Hæc Sanctus, quæ tibi, obsecro, sufficiant, quo pertinacia deposita ipsum de ipsissimo *contagio*, & per oculos, non per visionem ipsam locutum sensu videas, ne dum credas, quod Carrerium insinuare constat, vbi num. 7. citatum, neque Diuus Hieronymus aliorsum tendit, quando scripsit. *Dicuntur enim quorundam oculi visu vrentes.* An credes alicuius oculos aliter quàm mediis vaporibus per eorum poros expiratis vrere posse? Sed si in hoc infectionem credis credito etiam contagium: consulito Antistitem Tostatum super caput 21. Numer. q. 14. vbi fascinum ad contagium reducit. Miror tamen, imò misereor quod remissiori medio, qualis est oculus, efficaciorem vim concedas quàm ex pulmonis halitu innumeróque pororum cutis effluuio. Quam lepidè hîc Vallesius: *Mallem enim me* (inquit) *aspiciat qui pestilenti tenetur apparatu, quam spiritum immittat*, id est halitum.

Diuus Thomas ab impugnatione Antonij Carthaginensis defenditur.

13. AVdiamus supereſt quæ Carthaginensis cap. 3. rub. 1. in Angelicum Doctorem retorquet, præmittit, negotium hoc medicum esse proindéque nihil mirum, si in eo sancti labatur sententia. Contendit Carthaginensis imaginationem nequire occasionem esse alterationis spirituum in nobis, quia id primò ex parte spirituum repugnat, quod vt probet quærit, cur nam spiritus eo casu inficitur? Fateturque se nullam huius infectionis causam adinuenire, miror tamen tantum Medicum, qui nesciat quonammodo imaginatio, humores, aut spiritus intra nos, imò nosmet inficiat, miremur inquam, quia cum hoc negotium medicum sit, mirum est quod Medicum sua ætate doctum præterierit, aliis adhuc scientibus passiones animi, vnam earum occasionum, esse quæ in nobis sanitatem, aut morbum, ducere possunt, proinde communis Medicorum sententia illas inter, res non naturales connumerat, quarum natura est pro vsus ratione

tione ſalubres, aut inſalubres nobis eſſe. Sic ira (vt exemplo vtar) in homine bilioſo, occaſio febricitandi faciliter ſolet eſſe, velut in pituitoſo, ac frigida natura affecto temperiem recuperandi, etenim iis qui ſingultu laborant ſubitò incuſſo timore ſubuenire ſolemus, quando ſcilicet flatulenta ſubſtantia os ventriculi occupat: eadem ratione febrem quartanam patientes fuerunt perſanati, reuocato naturali calore, ſanguine ſcilicet & ſpiritu ad intima, vt expendit noſter Valleſius 2. Epid. comm. 4. & 1. Meth. c. 5.

Sed & cauſas plurium morborum etiam eſſe prædicta animi pathemata Galen. expreſſit 2. de cauſis morborum cap. 5. & ſæpè aliàs, in quo aſſerto communiter etiam Doctores iurarunt, ipſaque proinde morborum occaſiones nobis eſſe, quia in eis imaginationis imperio ſpiritus & ſanguis diuerſimodè mouentur, agitantur, obſtruuntur, vnde ipſiſmet ſubſtantiis accidit calefieri, frigeſcere, putrefieri, & mille modis alterari, indéque nos alterant neceſſario niſi naturæ robur, & facultatum aliquando obſiſteret. Sed hæc vt puto Carthaginenſem non latent. Ergò habet iam vnde ſpiritus alterari, ac infici ex vi imaginationis poſſint, vt optimè ſuppoſuit Sanctus. At obiicit ita fieri non poſſe, cum in timore ex vi imaginationis ſpiritus intima petant, in gaudio extima, ſed tunc non inficitur ſpiritus ille veneficè, ergò neque in ira. Si verò pro Angelico Doctore reddas ſpiritus illos vetularum, quos ipſe pro exemplo præmittit, diſpoſitos eſſe ratione praui ſanguinis cui immiſcentur, ex quo efficiuntur, ad facile ex quauis calfactiua occaſione prædictam labem ſuſcipiendam: opponit illicò omnes febribus putridis laborantes faſcinatores eſſe, in eis quippe ſpiritus ex putrido humore generantur, & præter hæc non habet ſpiritus, vnde virtutem ferat ſubitò interficiendi. 14.

Probat ſecundò repugnantiam ex parte imaginationis experientia, qua (inquit) compertum eſt, homines faſcinatores proprios filios, quos amore non odio proſequuntur faſcinare, imo bruta, arbores, & complura mixta ſua infectione perdunt, concludens demùm frequentiſſimè faſcinatoriam luem inter homines inueniendam, cum quotidie ipſi ad rixas veniant, ad odium, ad iram, ſed non animaduertitur prauam eorum imaginationem 15.

tunc temporis aduersos fascinasse, occasio ergò quam Angelicus Præceptor adducit necunde videtur recipienda.

16. Verum enimuerò quamuis fascini nomen, nedum res ipsa, vana quædam ac superstitiosa notio mihi sit. Quia Angelicus Præceptor in præmissis verbis medicè satis rem attingit eamque contagium verum putat vt dictum non semel iacet, eum oportet à Carthaginensis calumnia vindicare; tum quia vera loquitur, tum etiam quia Galenus Pergamensis, Vallesius subtilis, aut doctus Mercatus rem hanc si assumerent expeditiùs non explorarent, vt ex nuperculè dictis ad sancti Doctoris phrasim constare arbitror. Nunc iterum expende alterationes substantiarum intrà nos existentium difformes multùm euadere, pro cuiusque tum agentis tum patientis dispositione, ex hoc principio irrisit Galenus 1. de causis morborum c. 2. nescio quos medicos dubitantes, cur ex causis morbum calidum accendentibus non semper febricitamus? Quod nunc videtur Carthaginensis ferè dubitare cur scilicet (rogans) ex vehementi imaginatione non semper contagiosi redduntur spiritus; aut ex vehementer febrientibus, non semper, *quia* (respondet Galenus) *effectricis causæ quantitas inæqualis est; tum etiam quia affectus quem ipsa corpori infert magnam in minoris, maioríque ratione suscipit differentiam, præterea animantium* (id est patientium) *corpora alia aliis longè sunt vel promptiora, vel contumaciora ad hoc vt à naturali habitu deflectant,* En responsum Galeni latè ab eo 1. de differentiis febr. c. 6. prosecutum: quod in D. Thomæ fauorem benignè accipere ipsique acquiescere Carthaginensis tenetur. Sed nunc reddat ipse nobis, cur ex cutis pororum constipatione, ob externam causam ipsos constringentem, alij homines plethorici, & saginati, alij præter naturam calfacti, ac febrientes redduntur? Et qui febricitant ex hac occasione cur, alij diaria, alij cur putrida febre corripiuntur? Det nobis iterum cur inter ex tali causa febre putrida affectos, alij quotidiana, alij ardenti, alij maligna ac pernicioſa apprehenduntur? Nisi ad dispositiones humorum intra nos existentium multiformiter agere & pati determinantes confugiat, nihil supererit respondendum. Cùm sic Galenus has & similes sedet quæstiones, vbi proximè, quo in loco dum quæreret, cur in pestilentis aëris constitutione, alij facilè, difficilè alij

peste

peſte corripiuntur? Philoſophicè ſatis ad diuerſas agentium ac patientium confugit diſpoſitiones. Ergò habet iam Carthaginenſis, vnde occaſionem labis in ſpiritibus, ab imaginatione, Angelicus Præceptor induxerit.

17. Sed neque proinde putrida febre laborantes contagioſos emittent ſpiritus, ni malit veram ſequelam eſſe, quæ ex particulari ad vniuerſale affirmatur, non enim quia aliqua putrida febris contagioſa ſit, omnes putridæ contagioſæ erunt, quippè putridarum contagio non inficiuntur plures, peſtilentium more, quamuis illi detur omnem febrem contagioſam putridam eſſe, ſed contagioſa diſpoſitio quam vetula cacochymica habet, ex vi prauæ imaginationis febri neceſſariò non adiungitur, ſunt etenim contagioſi abſque febre plures morbi, velut ſcabies, lippitudo. Ad confirmationem dicito ſubitam mortem in teneris naturis euenire poſſe benè, ob contagium illud expiratorum halituum, co- pueruli petentium quod tenerum cum ſatis ſit, velut flos facilè à leui cauſa marceſcit. Sed tamen Angelicus Præceptor ſubitaneæ illius mortis non meminit.

18. Exemplum illorum hominum, proprios filios contagio inficientium, dum latiùs poſteà expendatur nihil habet quod Sancti doctrinam euertat: quippè ipſe non negaret, homines complexione praua affectos ad fœminas pueróſque ſuo prauo halitu perdendos, diſpoſitos eſſe, nedum proprios filios, recolito quæ ſuprà num. 11. & 12. & eius doctrina tranſcripſi. Minoris habeo, quod rixantes homines præ odio ſe inficerent, quippe in eis praua adeò exiſtat imaginationis affectio. Cum ſatis ſuprà fuerit oſtenſum, & ad Galeni mentem, incaſſum cauſam operaturam paſſurúmque patiens, ni inter vnum & alterum capacitas ac diſpoſitio adſit, ad agendum, patiendumque, neque, ira quidem neceſſariò calorem febrilem inducit, neque triſtitia frigus præternaturale. Ergò neque quælibet animi affectio, vehemens, aut irata imaginatio, ſemper prauè & veneficè ſpiritus, aut humores, intra nos afficiet. *Satius fuerit te* (vt cum Galeno loquar 2. de cauſ. morb.) *ob huiuſmodi res nihil mirari, ſed quænam animantium corpora, ſuapte natura facilè, quæ verò non ita facilè calefieri poſſint conſiderare*, id eſt, alterare aut alterari, *quippe calefieri*, exempli loco in medium fuit à Galeno prolatum. Ergo Angelicus

Doctor medicè satis, contagium oculis illatum (quod vulgus *fascinum* compellat) expressit, vt sciant Carthaginensis sectatores, altiùs Lunam currere quam vt canum vlulatu infestari possit.

Nomen fascinum contrà obseruatores quosdam deletur, retenta communi antiquissima, & authentica voce contagij.

19. His omnibus respondent contrariæ sententiæ Authores, contagium à Diuo Thoma relatum per oculos inductum *fascinum* esse, at *fascinum* speciem esse contagij nihilque referre in vulgi gratiam relicto vero vocabulo fascinum illud appellare; ob idque plures etiam nostræ sententiæ Doctores, contagium physicum, alij fascinum physicum seu naturale vocarunt, etenim placet illis curam de nomine deponere, atque illud contagium *fascinum* bene appellare, scientibus nihilominus *fascinum* in re futile tantum, ac superstitiosum ignorantium nomen existere, Sed nihilo magis displicuit: in hoc enim tota vt verum fatear, huiusce opusculi cura nostra versatur, hoc totum opus nostrum; hic omnis labor: nec nomen ipsum *fascinum* ad vllam contagij speciem transferre patiar, vel si hoc; omnia contagij genera *fascinum* appellarentur, æqua est vndique ratio, ergò malignè febrientes, lippientes, pleuriticos, dum alios per oculos etiam, vt par est, inficiunt, effascinasse dicemus. Tu dices impropriè dici posse, ego ita impropriissimè, vt omnimodam excludam proprietatem, non me latet plures sentire contra me, de nomine parum curantes, at consulebat Seneca lib. de vita beata. *Quæramus quod optimum est, non quod vsitatissimum*, dicant obsecro fascinum vulgare in sensu hucusque exploso implicationem per illos imò impossibilitatem habet naturalem, vt ex dictis notet, atque ex dicendis constabit, sed si non est in natura verum *fascinum* quidnam in ea assimilabitur fascino? substantia spiritualis, expers cum sit corporis quo poterit tanto penicillo depingi, vt similis ei species, nec impropriè existimetur, estnè inter spiritum & corpus aliqualis similitudo? inter esse, & non ens? inter negationem,

&

& exiſtentiam ? inter impoſſibile faſcinum, & poſſibile contagium ? niſi ad illa entia quæ ſuum eſſe per intellectum habent confugiant, non habeo quid reddant, ſed hic res diſquirimus, minimè notiones.

Verùm me iterum de nominis quæſtione ſcribere contendis, 20.
id fatebor, quippè non modò rem, ſed & nomen *faſcinum* ab omnium mente deturbare contendo, ſcito tamen dubitari nunc, ſitnè verè *faſcinũ* opinor cum doctioribus negandum, tu illud conſtituis largo ſenſu. Ambo verò ipſum ſtricto modo negamus. Qua ergò ratione imaginem vis agnoſcam, ſi originem ignoro. Ergò qui negando faſcinum verum, improprium admitris, impropriè, etiam & longè à ratione philoſopharis: quam rationem cum expenderet Eruditiſſimus Delrius, putauit abſque proprietate aliqua contagium per oculos *faſcinum* vocari. Sic habet, vbi ſæpè lib. 3. q 4. ſect. 1. concl. 2. *Philoſophica ſeu phyſica faſcinatio non niſi impropriè dici poteſt faſcinatio, propriè verò eſt contagio, ſeu infectio.* Deinde ad hanc ſententiam idem Ieſuita me impulit, dixit quippè *quia ſicut de facti voce dici ſolet nomen eſſe ſuſpectum, etiam ſi quis mentem habeat non malam, ſic etiam de faſcinationis voce libenter vſurpem.* Ergò nomen *faſcinum* nec impropriè vſurpare decet, auſculta Catholicam rationem Abulenſis vbi ſuprà. *Satis mihi moleſtum eſt, confiteri publicè aliquam poſſe fieri faſcinationem* (en reprobat faſcinum proprium, reprobat improprium) *hoc autem non ideò quod veritas latere debeat, deſiderat enim veritas in publico collocari, ſed quia ſimplices impotentes diſtinguere à falſis vera, dum audiunt faſcinationem poſſibilem, arbitrarentur aliquid quod inconueniens eſſet, & ad ſuperſtitiones varias vterentur.* Hæc ille ſapientiſſimus. Sed quis non aduerſarios mirabitur Delrium audiens per hæc verba. *Quid? Quod certè decet, Philoſophum & Theologum verum, quoad fieri poteſt vocabulis proprias ſignificationes non confundere, ne vel grammaticis ludibrium debeat, vel fateatur ſe impropriè loqui. Macedonum illud probum ligonem, ligonem, palam, palam, proditorem, proditorem vocari, nihil clarius, nihil expeditius, nihil ad erudiendum alios accommodatius, quis ferat ſi incendium, voces diluuij nomine, quia flammis omnia inundat, ſi morbis aliena aſſigas nomina quis probet? facis cum contagioni faſcinationis nomen imponis.* Iſthæc audiens, quis amplius nec vocem *faſcinum* retinebit: ne

dum

dum ipsam ad ipsissimum contagium abusu nouo transferre audeat.

21. Sed maiori indagine hanc meam scrutabor opinionem. Metaphora, seu translatiõ (vt præ aliis Franciscus Sanctius cognomento Brocensis descripsit) *est mutatio significationis ex comparatis ad comparata, aut cum ex simili simile significatur* qui tropus propterea fit, quia vocum copia finita est, rerum verò ferè infinita, id quod Aristoteles notauit c. 1. lib. 2. Elenchorum, verba sunt. *Vocum siquidem orationumque copia finita omnis est, res autem numero sunt infinitæ, vt voce vna, orationéque eadem res multas significare necesse sit.* Ecce ex Philosopho tunc fit æquiuocatio cum plura vno quidem nomine, sed sub diuersa ratione designamus, licétque hoc per auditores ob vocum penuriam, indigentia scilicet vocis natiuæ qua rem proprio nomine significemus, aliàs potiùs poëtantis quàm verè philosophantis, licentia certè esset. Sic risus, hominis propriè actum significat. Metaphoricè verò labentis nitorem aquæ, virorémque prati significat. Sic montis summitatem, verticem vocamus, pedem eius quod est imum, sed vertex, & pes propriæ sunt hominis partes. In quibus, & huiusmodi aliis translationibus excusationem dum sic loquimur habemus, quippè vocibus, quibus illa exprimamus propriis indigemus. Aliter verò abusione, aut catachresi sermo inficeretur noster, at ille actus, quo impura vetula puerulum immissis per oculos vaporibus, lædit, voce propria non caret, qua exprimatur. Etenim contagium illam iamdudum cordati Medici dixêre. Cur obsecro fascinum appellare contendis? Haberem te excusatum si vox deficeret, *Ergò non fascinum, non fascinum* contagium, contagium dicere teneris. Placétne propria voce neglecta superstitiosam, ac fictitiam effingere. *Sed neque si quis* (cordatè dicebat Vallesius) *pestilenti affectus febri, aut etiam sine febre deferens secum pestis seminaria alium intuens intuentem inficiat dicetur fascinasse; sed peste affecisse.*

22. Vidit argumentum Doctor Ioannes Ildephonsus nuperrimè citatus fol. mihi 188. & ei satis esse contendens sic dicit. *A esta duda a mi parecer se responde congruamente con vn exemplo, y es, que razon ay, porque si caminando dos juntos en buena amistad y paz, y le da el vno al otro, vn pistoletazo, ò estocada la llaman traycion, ò maldad,*

maldad, y ſi a caſo tirando à ſu enemigo, diò à ſu amigo, y à quien no tuuo animo de offenderle, llaman deſgracia, mala ſuerte, ò deſdicha y no traycion? aſsi pues en el caſo dicho, para que lo vno ſe llame contagio, y lo otro faſcino; tamen contra ſolutionem & paritatem eſt, quia prædicti actus ſi phyſicè expendantur eiuſdem ſunt naturæ & ſpeciei, vterque quidem motus eſt localis, inſtrumenti ab homine impulſi, atque vtriuſque eſt idem agens, idemque terminus, numero tantùm forſitan diuerſi. At verò impulſus ille ſiue motus cum à potentia dirigatur, quæ voluntatis imperio ſubiicitur, liber abs dubio eſt, libertate quippè animalis loco motiua potentia fruitur, ſaltim quoad executionem, ſed actiones liberæ ſpecificationem, quam moralem vocant ab ipſa intentione, ſeu à præcepto deſumunt, vnde hic actus hac intentione malitioſus erit, & ipſe ipſa deficiente, vel præcepto obediens, vel meritorius, vel alia ratione indifferens. Contagio tamen nunquam à voluntate pendet, imò neque virtus contagioſa, quippè merè ex naturalibus habetur, vt & fatetur ille. Ergò eius actus nullam poteſt ab intentione denominationem ſumere, cum liber non ſit, neque menſtruata mulier malefica ſuorum humorum diſpoſitione liberè, aut pro arbitrio quemlibet bubinabit. Cum infectio illa, ſi quando accidit, actus ſit potentiæ naturalis voluntati non ſeruientis. Vnde nuſquam ab ea denominationem ſumet.

Imò rigoroſè loquendo, idem dicendum veniret, de faſcino ab eius Patronis, ſecundum prædictam doctrinam, & argumentum. Ergò contagium nunquam debet faſcinum appellari? Vlteriùs faſcinatiua vis, intemperantia quædam contagioſa eſt, in eorum Authorum opinione, venefica atque inficiens, & huius virtutis actus, proinde per illos *faſcinum* eſt, quia ipſi, mala faſcinantis voluntas, accedit, ex quo duo abſurda inferre licet. Primum rationem ſubtilis Valleſij, in illos concludere. Quia qui alterum peſte inficeret, ſi id mala voluntate accideret faſcino infeciſſe diceretur. Secundum, quia id non metaphoricè, aut tranſlatitiè, vt ipſi contendunt, ille actus diceretur faſcinum, ſed ſua proprietate, & rigoroſè, quo quid inanius? Et ipſi tale negarunt ſemper, ergo non licet iam faſcini nomine vti, ſed neque abuti, ni mauis barbara ac ſtulta catachreſi, dura, ac vulgari locutione vti? Multum ſanè peſſima morum conditio animos 23.

irrepsit, nec verbum quidem vulgus profanum audiat, errandi causa, recedant vetera. *Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.* Vt in Andr. prædixit Terentius, quam cordatè Sennertus lib. 6. tom. 3. p. 9. cap. 1. scripsit. *Et qui superstitionem aliquam è vulgi animis eruere vult, nec nomen retinere debet.*

24. His satis esse Fr. Raphaël de la Torre contendit vbi suprà citatus respondens sic. *Vocabulis vtendum est cum pluribus, & non consuetum est ea contagia commemorata fascinationem vocare, sed id quod per oculos transmittitur, non qualitercunque, sed humoribus putridis commotis, & spiritibus noxijs concitatis mediante aliqua animi passione, puta odio, inuidentia, & huiusmodi à qua nomen fascinationis desumpsit.* Sed non videtur satisfieri Vallesianæ obiectioni asseueranti Hippocratem, Galenumque, ac cæteros antiquissimos rei Medicæ obseruatores hanc per oculos contagionem non ignorasse, atque eam non sub fascini, sed contagij voce expressisse. Neque vt suadeo vocabulis vtendum est cum pluribus, vbi ea pluribus errandi causa sunt, quia simplices vt prænotabat venerabilis Antistes Abulensis scientes plerumque falsa, nescientes plerumque vera, ex indecenti ac superstitiosa voce ad illicita ac profana opera deueniunt. Sed iterum clamat Vallesius, suppone od um in scabioso, inuidentiam in leproso. An dices vbi alios inficiunt per oculos, fascinasse? Vel contagio affeciisse? Id credam, cur ergo nomen tenaciter obseruas, vt hæc mala per oculos illata fascina voces? Sed iam te Antiquorum veneratorem, in eorum verba etiam iurasse contemplor, sed antiquior est Galenus, antiquissimus Hippocrates, iurato obsecro in ea etiam verba quæ Patres illi sapientissimi dederunt. Nec Paradoxon putes, quod nomen *fascinum* nuperis retentum de medio tollere contendam, audi Ioannem Gonosalium Primarium Theologiæ Complutensis Professorem lib. 3. Physicorum in illustratione circa 4. *Ecce* (dixit) *etsi maiorum dogmata aut deseramus aliquando, aut mordicus taxemus, non propterea magnos illos Magistros conuiciamur, qui nos pusillos ex imo solo comiter, & humanè sustulerunt. Solum fatemur multa pygmæos Gigantum leuamine vidisse, quæ nec prospexere Gigantes.* Hæc ille cordatè.

25. Neque obiicias quæ prædictus Antistes Abulensis quæst. 18. scripsit aliquid scilicet iuxta veritatem naturæ fascinari, quippè

id

id proinde affirmat, quod tibi de nomine ſine contentione, conſentiat, & vt conſulat, ne putes vocem *faſcinum* quidpiam mali, extra naturam contagij ſignificare, atque illud non maledicæ vetulæ, ſed potius docto ac cordato Medico curari tradendum. Auſculta verba. *Nos autem quanquam iuxta veritatem naturæ fidei Catholicæ, nimis conſentaneam aliquid faſcinari interdum aſſeramus, illud tamen curandum vetularum Maledicarum cæremonijs, aut verbis non tribuimus, ſed hoc potius abhorremus; illud Medicorum operi, vt cæteras ægritudines, aut diuturno tempori ſanandum relinquentes.* En prudens Antiſtes tibi contentioſus de voce eſſe neglexit; permittens bene, vt aliquid faſcinari, interdum dicetur, ſed intelligendum rigorosè infectionem aut contagium eſſe quod ſub Medicinæ opera exiſtat, non ſub fallacis, ac malignæ vetulæ ceremoniis, philtris, aut incantationibus vt plerique vulgi maximopere exoptant, & contendunt. Id ergò Abulenſis ſua ætate de voce *faſcinum* præmiſit. Sed hac noſtra maiori malignantium vetularum caterua ſcatente, in qua largiori fallacia *faſcinum* mentes omnium occupat, non credam Antiſtes tale proferret, ergò nec verbum quidem (iterum ex Delrio repetam) vulgus audiet errandi cauſa, parcant rogo contrarium aſſeuerantes, quippè vt Iuuenalis Satyra prima intonuit.

Nihil erit vlterius quod noſtris moribus addat
Poſteritas: eadem capient faciéntque minores
Omne in præcipiti vitium ſtetit.

Concluſio probatur; reyciuntur omnia faſcinatiua agentia.

HAc ergo locutione expulſa faſcini naturalis, impoſſibilitatem ſic probo: faſcinum vel eſt infectio oculis illata, vel verbis vel vtriſque ſimul, cum quadã maligna animi affectione, (quod dubio 1. ex nominis origine deduxi) ſed prædictam infectionem verbis fieri impoſſibile eſſe per naturam dubio anteriori comprobatum miſi: ſed neque maligna animi affectio extra proprium ſubiectum quidpiam poteſt operari, vt millies ſuprà manet concluſum. Imò neque proprium ſubiectum immediatè 26.

valet alterare, sed media vt audisti spirituum,& humorum commotione,ex ipsis substantiis alteratis,proprium illicò corpus qualificante, sic suprà sentiebat Angelicus Præceptor & cum eo Magister fr.Raphael de la Torre vbi suprà disput. 5. atque in hoc sensu alienum etiam subiectum possunt alterare, vt idem sanctus demonstrat loco primæ partis citato, & ibidem Caietanus. Neque hoc Galenum nostrum præteriit,docuit passim,præcipuè lib. de causis morborum cap. 2. 1. de different.febr.cap.3.& libello ipsi adscripto de incant. adiurat & suspens. cap. 1. quodque expressit Complutensis Carrerus, super fen. 1. 1. disput. 37. c.1. & non pauci nostratum Ergò imaginationis vi immediatè nullum subiectorum alteratur, neque proprium cui ea insidet, nedum externum à quo dissidet tantum. Valet ergò proprium mouere media spirituum alteratione, his ergò alteratis calore aut putredine aut alia corruptione externum inficere valebunt, atque sic alium hominem contagio afficere,*fascinum* ergò ex vi verborum, aut imaginationis immediatè in alia subiecta immissum, omnimodam habet impossibilitatem naturalem, super quo iterum recolito quæ dubio 3. scripta latius inuenies.

Platonicorum sententia de operatione visus ad extra refellitur; vnde & fascinum *per illum operatum.*

27. SVpereſt excludam potentiam visiuam è fascinantium caterua: vnum si quidem erat eorum agentium quibus tanquam Achilli altero fascinandi robur tribuebatur, sed antiqua lis fuit, inter Platonicos,& Peripateticos nondum nostro sæculo sedata. Vtrùm scilicet visio sensatio sit alicuius extramissione elicita, an verò intus sumptione operata. Vtrumque amplexatur Vallesius in Platonis & Galeni fauorem 2. Contr. c. 30. pro Platone verò extat singularis assecla Marsilius Ficinus vbi suprà orat. 7. c. 4. qui ex eisdem principiis quæ de visu ex Plutarcho suprà adducebam dub. 1. à num. 6. fundamentum desumpsit ad firmandum *fascinum* opus esse à corde dimanans, eiusque præsentem statum, ac conditionem, visorios, ac lucidos spiritus (dulces ipse vocat) in obiecta

iecta deferre,quia velut cor mundi ſol ſcilicet ſuo motu, lumen ſublunaribus, perque ipſum lumen,ſuas illis virtutes demittit;ſic microcoſmi ſol, cor intellige, ſuo perpetuo motu ſpiritus in vniuersũ corpus pérque ipſos,neſcio quas virtutes(ſcintillas ipſe nominat)diffundit,atque in vniuerſa membra diſtribuit Ineſſe autẽ oculis cerebróque lumen aliquod, probat primò ex animalibus quæ noctiluca dicuntur. Probat ſecundò, ex lumine in nobis experto, vbi oculorum angulos, certo quodammodo fricamus, contorquemúſque. Probat denique exemplo Auguſti Cæſaris cuius fama extat oculos claros, nitidóſque adeò habuiſſe, vt ſi acriter quempiam intueretur,illum (quaſi ſolem facie ad faciem aſpexiſſet) velut obcæcatum ad oculorum velamen illicò cogebat. Id quod de Tyberio etiam latum profert, imò & hunc Imperatorem prægrandi oculorum forma donatum, etiam in obſcuro obiecta proximiora viſiſſe, at iſta, niſi lumine natiuo oculi noſtri fruerentur, fieri per naturam nequirent.

Contendit deinde Marſilius hoc lumen oculis extramiſſum 28.
vaporem ſpiritualem ſecum trahere (ſic ille loquitur) probátque ex lippientibus, qui oculos quos etiam vident lippitudine corripiunt, ergò quia ſimul cum radio viſuali vapor lippientis in infectum oculum protruditur. Confirmat idem vulgatiſſimo illo Ariſtotelis experimento non ſemel repetito de muliere menſtruata ſpeculum bubinante,cuius euentûs eandem rationem eſſe cum præmiſſa aſtruit? Sed quid iam dices, (inde intulit) ad faſcinum vi potentiæ viſiuæ conſtituendum? Audi lumen illud (inquit) quod ab oculis in obiecta expiratur, ſecum fert vaporem illum ſpiritualem in corde genitum, cordiſque conditione, animique affectu ſigillatum, qui quidem vbi ad hominem peruenit, eius cor tanquam optatum centrum ſubit, craſſeſcit ibi, ipſum vulnerat, in ſanguinemque verſus, fit peregrinus ac extraneus ſaucio cordi, indéque illud inficit, ſanguinem conſpurcat, atque hominem faſcinatum relinquit. Quid vlterius? quod ſcilicet facilius ſenes ab adoleſcentibus faſcinentur,quam è contrà. Ratio eius eſt, quia cum vapor ille ſpirituoſus ex oculis ſenum in adoleſcentes emiſſus frigidus torpénſque ſit, pigrè ad adoleſcentum cor peruenit ac niſi illud molliſſimum ſit,vix commoueri valet: at puerorum aut adoleſcentum vapor, cum cali-

dus sit viuax, actiuior, facile senilia viscera permeat, cor ingreditur, alterat, ac incitat

29. Concluſit demum ſic. *Hæc ideò leuis fascinatio est, illa verò grauissima per quam iunior transfigit præcordia senioris* vidiſti commentum Ficini, & ſi pluribus huius cenſus intendis, illum commentarium addito vbi non pauca leges, quæ potiùs Poëtis quàm Philoſophis effingendi anſam præbeant, iſthæc ſolum referre placuit quo habeas inde quo potiſſimùm fundamento Platonici nitantur ad faſcini exiſtentiam comprobandam, & præterea quæ mox in Marſilianos obiiciam, hic philoſophandi modus non ſolùm antiquatus ſed improbabilis omnibus modis eſt: quiſnam obſecro contra Ariſtotelem putabit viſionem extramiſſione radij illius ad vſque obiecta operari Vnde nam radius ille, adeò velox qui ictu oculi ad Aſtra, vſque conſcendit? quæ vis illum, tam longè, vel tulit, vel expulit? quæ illum à tot tant ſque, aëris ambientis in uriis reſeruauit? ſed qui voluerit huius commenti exactam confutationem habere, adeat inter alios Doctiſſimum Complutenſem Carrerum vbi inferius citandum Mihi verò contra Ficinum ſi ſemel eius ſententia attenta mente penſetur, nihil laboris, aut curæ eſt, cum ipſe apertè fateatur vaporem illum ſanguineum, cor faſcinatum, medio radio viſuali, ingredientem more lippientium, menſtruatarúmque inficere. Sed ſi hoc verum contagium erit, vt ſuprà notaui, & infrà repetam, neque inficias ibo. Dummodo, vt ex ipſo conſtat, viſioni ipſiſſimæ faſcinatio non tribuatur, quod ſine ratione diceretur, namque ille faſcinatoriam vim radio illi viſorio (detur bene ſi placet) non attribuit, ſed vapori venefico ab illo ſecum delato, quod vera contagio eſt, ſicque debet vocitari.

30. Obiter tamen à Marſilio quædam rogarem. Primum, vtrùm radius ille viſualis, ſubſtantia lumine affecta, an lumen ſolum ſit? hoc non dicet, cum accidentis eſſe naturaliter ſit ineſſe, ſed ſi eſt ſubſtantia lucida quonammodo vapores illos ſecum vſque ad obiecti cor defert? an ſibi vnitos? id non, quia vnio illa fine caret, neque per naturam ſuppoſita aliqua vniri poterunt, impulſu ergò illos feret. Sed vnde obſecro, virtus illa impellens in radio viſuali? ad quid vlterius? an à natura? intendet ergò malum ſpeciei? an ad perdendum humanum cor? caret ergò finis, ratione illa *boni*

quam

quam vniuerſa agentia habere in operando vniuerſi Philoſophi fatentur ? ad rem intimiùs etiam ab illo peterem, vtrùm vapor ille ſanguineus(qui ad obiecta diſtantia occulto aliquo genio ſeruatus incolumis accedit) ſubſtantia fuerit temperata,ſalubriſque faſcinanti, ſi affirmatiuè reſpondeat. Ergò (dicam) pertingens ipſa cor inſpecti hominis illud ſauciare nequibit, cum temperata,ac ſalubris ſit,aut ſi talis, cur à natura ita frequenter pellitur, quæ ſola diſconuenientia debet expellere;at ſi illa ſpirituoſa ſubſtantia morboſa, contagioſaue ſit, faſcinare,ac perdere proprium ſubiectum, anteà potuiſſet,quemadmodum ſuprà dub. 2. n. 8. de Eutelide hiſtoria Patrocleas, apud Plutarchum retulit.

Deinde expellatur benè lumen illud ad viſionem operandam, 31.
iam hic erat naturæ finis,ſed in illa ſubſtantia expel'enda, vſque ad obiectum, quem finem habet natura ? Imò in ea gignenda, quem ? Dedit viperæ natura viroſam illam dentibus latentem ſubſtantiam, quia illi neceſſaria, dedit homini ſaliuam, neceſſarium hoc ſpeciei, & indiuiduis fuit, quia nihil in natura ſine natura,vt Hippocrates docuit, ſpiritum etiam illum in corde humano produxit (id Ficino gratis detur,) vt inſtrumentum ſit commodum ſuos affectus in obiecta demonſtrandi, præter viſionis vſum, qui naturalis ac præcipuus eius finis eſt. At ſi ſtatus faſcinantis naturalis eſt ac ſimpliciter ſanus, vaporoſa illa ſubſtantia, alterco, & cicuta nocentior, quo iure à natura produceretur ? qua de cauſa ? quo fine ? vel ſi naturæ ordo eſt. Cur vni tantum aut alteri ? quod enim ſpeciei proprium eſt, omni debet indiuiduo conuenire Soli & ſemper ; ſed quemadmodum poſitio illa ſpiritus ad cor extraneum peruenientis,gratioſa exiſtit, nulla ratione nitens,ſic delatio etiam illorum vaporum Platonicum commentum ſapit namque ille ſpiritus cor extraneum attingens, quam ſpeciem obſecro eius,qui illum immiſit in cogitatiua ſauciati producit, qua mediante ſub ratione prouenientis amabilis, ille, qui damnum amoroſum intulit, expeteretur. An valuit ille vapor neceſſitatem appetitui aut voluntati inducere, qua ſauciatis ferientem amore proſequatur, velit,nolit ? at dictio hæc Marſilij metamorphoſim Naſonis ſectatur ? Et quam vana figmentoque hærens fuerit, neminem puto Peripateticorum latebit.

Alij

Alij Platonis sectatores fascinum *in eius sententia de potentia visiua, admittentes conuincuntur.*

32. VEnio ad alios Platonicos cogitantes scilicet visionem emissione virtutis visiuæ (radium aut lumen Marsilius modò vocabat) vsque ad obiecta fieri, eiusque præcisè ratione fascinationem contingere: fiat benè sic visio. At eo casu quandocunque fascinans intueretur, fascinaret. Patet, quia ipsa visio per te venefica vi insignitur, adeò illi naturalis, vt visum & fascinatum esse idem sonet. Dices potentiam visiuam talem esse per se velut & ipsam visionem, at fascinatoriam per accidens, quemadmodum calor calfactiuus est per se, sed resolutiuus per accidens, ratione scilicet maioris, aut minoris resistentiæ subiecti, idem ergò intelligi de visione potest, vt specierum visibilium comprehensiua per se sit, obiectorum verò nociua per accidens, secundum quod intellige, plus minúsve obiecta resistitiua fuerint. Tamen contrà est. Quia quamuis calor actu omne subiectum non resoluat, quia hoc vel illud obsistat, nihilominus intrinsecè, & essentialiter resolutiuus erit. Ergò etiamsi actio visoria fascinantis aliquod subiectum, quia indispositum, non lædat, non proinde intrinsecè & essentialiter fascinatrix non erit. Quid illinc deduci putas? Prædictam potentiam, crede, à cæteris differre specie. Quia specie differunt, quæ prædicato essentiali differunt, recolito quæ suprà dub. 3. à numero 7. ex Angelico Præceptore notaui. Deinde per istos fascinum ex vi accidit visionis naturalis in obiecto operante, ergò nequibit visio esse fascinatio eius cuius non fuit visio, sed non fuit visio cordis humani, ergò nequibit ipsum fauciare, cum ipsum visio non attigerit. Dicunt visionem læsisse partes obiecti extimas, atque istæ animas, vsque ad cor, sed infero iam visionem quomodo illam ponunt, fascinum haud operari. Non attingitur visione cor, non ergo inficietur visione. Demum illud fascinari par est per vos quod emissa visione pertingitur, sed hac neque obiecti substantiam, neque eius temperiem intuentur, in quo

quo ergò virus operabitur ? In colore reddent, quia hic ſolus viſionem terminat, at in his refellendis, non eſt quod tempus teratur.

Exponitur Valleſius atque ab inconſequentia liberatur.

SEd cùm ſubtilis Valleſius eorum ſit qui faſcinum pleno ore reprobarunt, antequam hinc dimouear, illum licet à quadam contradictione liberare, quam in ſua lectione quidam Neothericus ſuſcitauit. Illo opere de morbis in ſacris literis nuper edito cap. 23. putauit Valleſius faſcinum in natura non eſſe ex vi potentiæ viſiuæ, quia huius actio extra potentiam ipſam non extat. Putauit ille author viſionem in Valleſij opinione, extramiſſione vſque ad obiectum fieri, vnde in ea ſententia poſſet dici, tum faſcinum viſione procedere, tum etiam Valleſium inconſtantiæ conuinci poſſe, qui viſionem actionem immanentem eſſe cap. 3. 2. contr. putauit. Sed illa de viſione ſententia falsò imponitur Valleſio. Ipſe quippè vt & Carrerus notauit, haud dixit : Viſionem emiſſione alicuius *vſque ad obiectum* fieri, ſed ſolum vim viſoriam vſque ad ſpatij medium ; ſeu medij certum ſpatium immitti, verba ſunt. *Cæterum hoc intereſt quod ſpecies neceſſe eſt ab obiecto colore vſque ad oculum peruenire, vim verò videndi non neceſſe eſt rem videndam attingere.* Vnde conſtat nuſquam potuiſſe ex Valleſij opinione de viſione, faſcinum deduci, cum expreſsè ille opinetur, obiectorum ſpecies ipſiſſimo criſtallino humori, aut pupillæ inhærere neceſſariò pro viſione operanda, quod ſi putauit ibidem facultatem viſoriam extramitti, id opinatus eſt, quo venerandam noſtri Galeni ſententiam tueretur, faſſuſque eſt illam extramiſſionem non pro viſione fieri, ſed pro diſtantia obiecti atque eius magnitudine dimetienda, quem actum à viſione multum diuerſum iudicauit. Ergo ex his conſtat quantum ad viſionem ipſam attinet in Valleſij doctrina nullum adinueniri fundamentum poſſe, ad *faſcini* quod negarat probationem, quamuis (vt verum fatear) illa de extramiſſione facultatis viſoriæ ad obiectum vſque pro dimetienda diſtantia 33

aut magnitudine eius opinio, perscrutatione attenta digna sit, de qua suo loco. Sufficiat nunc in hoc assertum Vallesij expendisse illam emissionem facultatis pro illo fine relato difficultate non carere, cum videamus Astrorum quantitatem aliquam & distantiam à terra quam habent, quamuis circa certam vtriusque mensuram decipiamur. Ergò tenetur Vallesius dicere aliquam facultatis visoriæ intensionem ad Astra pertingere, quod affirmare non audebit: ergo si nihil virtutis visiuæ in tam longo spatio Astra non contingit, & tamen eorum quantitatem, & à nobis distantiam quamuis confusè videmus, argumentum erit demonstrans obiectorum quantitatem & distantiam videri optimè, sine eo quod ad illam assequendam facultas, in illum finem à natura diffundatur, præter quam quod locus & magnitudo communia sensibilia sunt, quæ sine propriis sentiri nequeunt. Sed ad hæc non extramittitur potentia, ergò neque ad illa.

De Platonis sententia adhuc admissa opinione altera fascinum *ex ea fieri non posse probatur.*

34. NOn desunt alij (aliter Platonem insequentes) qui vellent virtutem visiuam non ad obiectum ipsum sed ad spatij medium tantummodo peruenire, adiunctamque cum obiecti speciebus illuc vsque adeò emissis quasi amico consortio iterum ambæ ad oculos redeant, vbi fatentur visionem fieri? Hanc sententiam retulit, & refellit Vallesius, vbi suprà explositque doctissimus Carrerus. Sed demus his sic visionem fieri. Constat verò manifestè prædictam facultatem visoriam obiectum fascinare nequire, vtpote quod illud aliquo modo non attingat. Debet siquidem omne agens passum contingere aut per se aut per suam virtutem. Dicent illi species in spatio inuentas infici à visoria facultate illic peruenientè illæque infectæ cæteras conspurcabunt, vsque ad obiectum. Sed contrà est, quia species visibiles in probabiliori sententia qualitates quædam sunt obiecti repræsentatiuæ, sed qualitates nunquam sunt susceptiuæ alterationum.

Quis

Quis enim dicet calorem, aliquando albedinem aut nigredinem recepiſſe? Cum hoc munus in natura materiæ primæ aut totius compoſiti, in omni Philoſophorum opinione ſit. Sed ſi opinentur ſpecies ſubſtantias quaſdam eſſe illaſque virtute viſiua infectas, cæteras quaſi retro gradu vſque ad originem inficere. Contrà eſt, quia iam illa infectio obiecti ex vi viſionis non erit, quod illi contendunt. Quia profitentur ipſi oculum viſionis inſtrumentum eſſe. Addo poſſe in hoc dicendi modo affirmari imò debere viſiuam virtutem faſcinare obiecta quæ non intuetur, ratio eſt clara, quia obiecta omnia per totum ſpatium, more naturalium agentium ſpecies diffundunt. Vnde illud obiectum quod indirectè oculis opponitur, ſpatio illi ad quod viſiua virtus per illos peruenit, ſpecies etiam immittet, quæ à viſoria virtute infectæ eodem modo obiectum ſuum lædent, quo quæ directè exiſtunt ſuum etiam lædunt, hoc autem ſine fundamento affirmari manifeſtò conſtare arbitror.

In Ariſtotelis probabiliori opinione de modo quo viſus operatur faſcinum *locum non habere aſtruitur.*

SI verò cum Philoſophorum primo Paripateticus contendis viſionem receptione ſpecierum in potentia fieri, vt eſt probabilior ſententia, & Ariſtoteles adſtruit lib. de ſenſu & ſenſibili 2. de anima cap. 5. textu 51. & cap. 1. 2. & 3. eiuſdem operis cap. 12. cum ſentire quoddam pati ſit apud ipſum lib. 7. Phyſicorum c. 2. textu 12. ergò ex vi potentiæ viſiuæ impoſſibile eſt per naturam aliquem effectum in obiecta pelli, aut ex vi viſionis ptoduci, cum talis potentia nihil ad extra operetur. Deinde quia vel putas potentiam viſiuam aliam eſſe ab anima vel non; ſi hoc, ergò anima ipſa ſpiritualis incapax omnino extraneæ alterationis ſua interna vi & eſſentia aut ſe ipſa effaſcinatiua eſt. Ergò tunc quoque cæteræ rationales animæ hac ipſa radice debent pollere. Quomodo ergò non *faſcinamus* omnes, aut non faſcinamur, ſi in anima habemus faſcinandi, ac faſcinari fomitem? Dices faſcinantis formam ea vi pollere ex ſe, diſponi verò ac 35

actuari à peculiari temperamento oculorum,tanquam à peculiari dispositione ; tamen contra est. Quia iam concedis omnem animam rationalem fascinatiuam esse, quod est ridiculum, imò naturæ iniurioſum, & contra te,qui alicui hominum solùm hanc luem concedis. Deinde affirmare debes,illud temperamentum. quod animam in oculis disponit ac præparat ad fascinum operandum,naturale illi homini esse,at fascinato, præternaturale, ac disconueniens. Huius asserti verò improbabilitas sequenti sexta ratione patebit. Quibus eisdem rationibus conuinceris,si profitearis potentiam visiuam (quod probabile est) distinctam esse ab anima.Neque dicas potentiam visiuam ab anima habere fascinatiuam esse, quippè probatum extat illud animæ nostræ repugnare : quomodo ergò instrumentum virtutem agendi desumet à principali causa quæ tali virtute caret? Si verò velis fascinum non à visoria virtute neque ab anima, sed à solo oculi temperamento peculiari prouenire,acquiescam dictis dummodò mecum habeas illud temperamentum fascinanti naturale non esse,atque more venenorum, aut maligni morbi inficere, quod *contagium dicito,contagium, non fascinum.*

36. Vlterius si fascinaret quoduis relatorum agentium, more agentium naturalium fascinaret, quod esset necessario. Ergò non pro inuidæ imaginationis imperio, quod aduersarij supra contendebant. Præterea illa actio esset transiens, vtpote omnes quæ operantur in externa materia transeuntes sunt. Sed visio actio immanens est, vt ipsi cum Aristotele fatentur, quia ipsi potentiæ visiuæ (vt reliquæ sensitiuæ) insidet, implicat ergò fiat visione fascinum. Age iam, potentia visiua suimet speciem non mittit, vel si id contendas, commentum erit inexpertum ; sed illa species si daretur solùm esset sui obiecti repræsentatiua, neque aliquo modo operaretur, cùm visibilia omnia præter sui speciem nullum alterum effectum in oculo videnti operentur. Sed dices etiam luem veneficam producere. Contrà est, quia species illud virus à potentia necessariò accepisset cuius est imago, sed iam proximè probatum manet potentiam visiuam nequire tali veneno per naturam conspurcari ? Ergò si neque à visoria virtute, qua tali, neque ab actione quia immanens sit, neque ab specie quæ obiectum solum habet repræsentare ; fascinum nequit,

quit prouenire, ipſum vndequaque implicare, vanámque & irreligioſam opinionem arguere, nullus erit qui inficias eat.

Vrgentius deinde meum aſſertum comprobabo, quia ſi homo in hominem naturali polleret veneno ex quauis ſui parte eiaculatum, iam homo hominem ſanus exiſtens venenaret,non aliter quàm illum Phalanx, aut vipera mortifera viroſa lue perdere experimur, ſed hoc omni obſtat rationi naturali, ſuppoſitumque tanquam certiſſimum reliquit Galenus lib de inæquali intemperie c. 6. auſcultа verba; *at non homo hominem morſu interimit, neque vipera viperam, neque aſpis aſpidem, ſiquidem quod ſimile eſt id congruum amicumque eſt, quod contrarium eſt inimicum, ac noxium: augetur enim quidque, ac nutritur à ſimilibus; perimitur ac corrumpitur contrarijs.* ô pulchra verba! & quæ prægrandem continent medicinam. Repugnat ergò omni naturæ ordini venenum,quod inficere ſimile in ſpecie valeat. Repugnat ergò & potiori iure homini venenum naturale, alteri homini pernicies; repugnat ergo faſcinum inter homines. Eſt quippè homo animal politicum rationis & iuſtitiæ capax, amico cæterorum conſortio natus,omnibus ſupremus animantibus, perfectiſſima omnium forma conſtructus,cuius conuerſatio adhuc diuinæ naturæ delicia chara eſt. (Philantropos Græci illam vocarunt id eſt noſtram naturam amore proſequentem) in cuius ſcopum mirabilis, & admirabilis huius mundi machina, fuit operata,& qui ad ipſiſſimam (quid moror dicere)Creatoris imaginem fuit formatus. Cur ergò credas?ipſi natiuum adeſſe poſſe venenum,aliorum hominum reſpectu ſi imperfectiſſima adhuc animantia hoc gaudent priuilegio, vt in nullum aliud eiuſdem ſpeciei proprium habeant virus,quia quod ſimile eſt, id congruum, amicúmque eſt, quod idem ipſe Galenus inſinuarat lib. 3. ſimplicium cap. 6. ſuaſitque prudenter Frater Raphael de la Torre,vbi ſæpè citatus. 37.

Firmatur hæc Galeni ſententia atque quædam eius impugnatio refellitur.

NOn deſunt tamen, qui prædictam Galeni veritatem atque oculatiſſimam experientiam, obſcurare contendant, quorum vnus & præcipuus Ioannes Ildephonſus ſuprà citatus extat 38.

fol mihi 186. cum quo liceat mihi per cæteros parumper immorari, sic ille scribit. *Verdad es que esto affirma Galeno, contra loqual pareze que prueuan las experiencias referidas.* Sic præscripserat. *Pues que dira quien esto dize a lo que passa entre cierta especie de lagartos ponçoñosos los quales mordiendose vno al otro, el que se siente empoçoñado por las mordeduras del otro segun se puede colegir de lo que passa, va, y se refriega fuertemente en el cardo que llaman corredor asta que queda casi deshinchado, y como euacuado y libre del veneno que reciuiò del otro, y buelue de nueuo a la batalla.* Deinde inferius contra prædictam Galeni assertionem sic arguit. *Quanto a lo segundo tiene difficultad que diga Galeno, que no mata vna viuora à otra con su veneno aunque la muerda: pues el enseña y todos con el que en la caueza, ò vexiguillas de la lengua, y cola tiene la viuora el veneno, de manera que las partes del medio cuerpo de tal suerte las declara por libres de veneno, que no solo preparadas dize ser buenas para muchas enfermedades sino absolutamente, y de su natural templanza, ser inducidoras de salud. Lean el cap. 9. del libro* de Theriaca ad Pisonem *hallaran, que dize* viperæ caro habet virtutem natiuam ad salutem. *Pues agamos agora el argumento en buena Philosophia, estas partes no tienen veneno, luego estan en potencia para reciuirlo, muerda pues, ò pique la viuora en las partes de otra, y arroxe alli de su veneno y ponçoña, que razon ay en Philosophia que conuenza à que no las altere, y venga à morir vna viuora enponçoñada mucho de otra, en las partes que no tiene veneno. Gal. en el 3. de las templanzas c. 4. dize.* Omnino enim duo corpora inter se commixta multo tempore pugnant, certántque inuicẽ de alterando vtrumque eorũ tum agere, tum pati est necesse. *Biẽ podrà luego acontezer que mordiendose dos viuoras segun estas partes, aunque sean de vna especie, y mantenidas con vnos mismos mãtenimientos, y viuan en vnos mismos lugares, y se engendren de vna misma manera se maten.* Intendit proximè firmare assumptum, & infirmare Galenianum, *y si valen* (dixit) *por testigos exemplos, y historias que creo tienen harta fuerza en esta faculdad, podre dezir con verdad auer oydo affirmar à personas hõradas, que a caso yendo a cassa en tierra de Butrago vieron trauada vna gran riña entre dos viuoras, y que mirando* (*aunque no con poco miedo*) *estuuieron aguardando el fin de la batalla, y vieron que no à mucho rato quedaron muertas entrambas, sin alcanzar à ver si tenian*

heridas

heridas conocidas ò no. & ſtatim. *Y que voluiendo otro dia por alli mirando con atencion no las pizaſſen los cauallos, las vieron tan hinchadas como ſuelen ponerſe los cuerpos de aquellos animales, à quienes ellas mordiendo emponçoñan.*

Quod ſi præmiſſis dicas argumentis partes vnius, aut plurium animalium eiuſdem ſpeciei ſimiles quidem eſſe, at ſimile non agit in ſimile, obiicit prædictus Complutenſis. *No vale pues lo ſon la vexiga de la hiel, y tripas en el hombre, y detenida la colera en la vexiga de la hiel no la vlcera, y detenida en las tripas las vlcera deſtempla, y ayuda à gran daño en las demas partes, como ſe ve en los ictericiados de mucho tiempo, y eſto en vn miſmo cuerpo, ſolo porque eſtan en potencia las otras partes à aquella immutacion luego en differentes, como en el de dos viuoras, porque luego no alterarà, y immutarà el veneno reciuido de las vexiguillas, donde dicen le tiene la carne de la otra que no tiene coſa de tal coſa.* En huius Complutenſis docti aliàs omne ad ſummam iudicium contra Galeni decretum quod ad verbum tranſcribere placuit. Quia quoſdam audierim in eius ſolutione ſummopere hæſitantes, affirmantéſque proinde, viperæ partes venenum alterius non recipere, quia ipſæ negatæ ſua natura ſunt illud recipiendi. Ratio eorum eſt quia venenum viperæ proximius eſt ipſiuſmet partibus quam alterius. ſed proprias non inficit, ergò quia talis infectionis ſunt incapaces. Videtur tamen inſufficiens reſponſio, quia pars illa viperæ quæ veneno pollet, (ſit bene dens aut lingua, ſit cauda) partibus eiuſdem rationis eſſentialis cum cæteris gaudet, ergò pars materiæ,& formæ aliarum partium corporis, non obſiſtent infectioni,quia eadem eſt cuiuſuis partis ratio,quantum ad venenum reſpectu materiæ & formæ. 39.

Deinde neque temperamentum aliarum partium veneni receptioni obſiſtet, quia temperies partium eò reſiſtentiam habet, quo deſtructio formæ, quam in materia ſeruat imminet, & in quantum qualitas recipienda incompoſſibilitatem cum præexiſtenti forma habet. Sed neque hoc dici poteſt, quia cum ipſo veneno de facto in partibus vbi latet conſeruatur forma. Ergò abs iure negatam reddunt materiam recipiendi, quod actu recipi in ea, experientia conſtat. Dixerunt illi inde ſequi viperam ſemet infecturam & interfecturam id verè eſt quod contra Galenum 40.

lenum Complutensis contendit, & contra eos efficaciter conuincit quod viperæ corpus omnis expers veneni iudicant, quod aliter dicendum vt constabit pòst; & iterum ex illorum sententia, sic pro eodem Complutensi arguo. Materia prima est ad omnes generationes apta successiuè saltem expectato naturæ ordine, ergò & ad omnes alterationes, sequela est Philosophi 1. de generatione, qui omnem alterationem, propter generationem esse supponit, ergò ad alterationem veneni ex partibus vbi viget. Deinde venenum illud viperæ alteratione agit in materia. ergò propter alicuius formæ substantialis generationem; sit ista cadaueris, sed ad istam prompta est materia prima viperæ, ergò & ad veneni alterationem, quippè qui finem amat, mediis non obstat; appetunt partes materiæ viperæ quæ veneno per istos carent, cadaueris formam, ergò in virus propendent; ipsum recipere sunt aptæ, quia medium ad illam sit, & media eius alteratione de potentia materiæ forma illa cadaueris educi debeat. Denique vrgeo pro hac parte, veneficus ille succus in dente viperino genitus, vel excrementitius illi est, vel substantia naturalis in aliquem finem naturæ illi serpenti conueniens. Si primum, vrgent præmissæ rationes. Si secundum, ergò quemadmodum in nobis substantiæ naturales in partibus principibus genitæ reliquas partes alterant, vt constat de iecoris sanguine, de cordis vitali spiritu, de animali in cerebro, sic viperæ dens vim illam illi salubrem (nobis tamen lethiferam) in cæteras partes distribuet. Ipsæque illam recipient poteruntque ab illa alterari. Ergò Complutensis ratio non videtur leui innixa fundamento, contra illud Galeni, in fauorémque fascini, quod ex eius authoritate à naturæ ordine exploditur.

41. Ante tamen quam statutam Galeni in præmisso loco veritatem in gratiam Complutensis demonstrem, huius placet lapsum commonstrare, vt quo telo vulnus infert, eodem & patiatur. Opinatur sapientissimus Doctor, dari fascinum naturale. Obiecit sibi Galeni assertum, *at non homo hominem morsu interimit*, quasi diceret, homo naturali veneno, in alios natura non gaudet, vnde vnum fascinare alterum nefas est abs dubio affirmare in Galeni doctrina. Sed respondet Complutensis. *Cierto es que habla del hombre quando esta, en su estado natural.* Ergò homo in statu naturali,

naturali, & ſalubri, alterum faſcino perdere non poteſt per Complutenſem. Ergò quando faſcinum inter homines venire fatetur; de faſcinantis ſtatu præternaturali, & morboſo loquitur Complutenſis. Sed in hoc infectionis genere medicè conueniemus, erit ergo tunc *contagium* verum quod ſupra num. 21. & 22. monſtrabam: neque quidquam in Galeni ſententiam detrimenti attulit argumentum ſuperius, cum relatis experientiis, potius quidem miror medicum ſua & noſtra ætate doctum prædictam ſententiam aliquali caligine legiſſe. Opinor itaque illam (ſi quæ alia in Pergameni lectione) veriſſimam exiſtere, neque profectò vel leuiſſima hucuſque fuit experientia, quæ hominem viroſa lue natura, naturalique alterum infeciſſe animaduerteret, cuius fundamentum naturaliſſimum eſt, quia quod ſimile eſt id congruum, amicumque eſt. Velut quod diſſimile, aut contrarium inimicum, ac noxium, vbi per ſimile aut diſſimile, amicum, aut contrarium Galenus non intelligit ſimilitudinem aut diſſimilitudinem reſpectu aliquorum accidentium, ſed reſpectu propriæ ſpeciei, vt latiùs poſtmodũ expendetur: neque intelligi debet diſſimilitudo, aut indiuidualis contrarietas, quia hæc omnium ore, nunquam fuit agendi principium. Ergò inter homines dum ſua quiſque fruitur ſanitate, nullam licet contrarietatem viroſam fateri.

Præter hæc, actio ex inæqualitate inter agens & patiens oritur, ſimile namque non agit in ſimile, quia quantumuis duo homines ſanitate fruentes inter ſe mediis temperamentis aut diſtent, aut pugnent, nuſquam alter necem alterius operabitur, ratio eſt, quia formæ rationalis temperies conſeruatiua indiuiſibilitatem excludit, cum ſicut forma Ioannis conſeruatur hoc temperamento, ita & forma Petri conſeruaretur cum ipſo, nam quod huic eſt naturale, alteri eiuſdem ſpeciei nequit eſſe morboſum (ſuper quo latior à numero primo erit ſermo.) Ergò bene ex ipſiſſima veriori Philoſophia docuit Galenus hominem natiuo veneno alterum non inficere, & propter eam rationem idem de vipera aliiſque viroſis animalibus venit confitendum. Quia animal quod alterum eiuſdem ſpeciei alterat, quo fine obſecro alterat? Vt aſſimilet ſibi paſſum qui eſt vltimus ac communiſſimus, omnium agentium naturalium finis. Sed quomodo aſſimilabit quod ſimile omninò ipſimet eſt ami- 42

cum, ac congruum? Assertum ergò Galeni grandiori radice nititur, quàm vt possit à veritate detruncari. Sed si Complutensis de homine in statu salubri id concedit, cur illud viperæ respectu alterius, atque aspidi alterius etiam ratione placet denegare, eadem quippè est hominis, ac viperæ, aut aspidis ratio respectu propriæ speciei.

Refellitur opinio affirmantium temperamentum naturale vnius hominis præternaturale esse alteri.

43. SEd contrà fundamentum huius Galeni sententiæ, quod in eius defensionem adduxi, temperamentum scilicet quod cuipiam indiuiduo est salubre (idem sentio de peculiari aliqua naturali qualitate) nequire alteri eiusdem speciei esse disconueniens, aut morbosum, extant Carthaginensis vbi sæpè cap. 7. Complutensis Garcia Carrerus disput. 6. de loc. c. 1. & sen. 1. 1. disput. 9. cap. 3. eius fidus assecla Benedictus Vasquius Matam. lib. 1. select. disput. de feb. tract. 1. disput. 2. num. 5. & 6. & disput. 6. à num. 18. ad 22. quos alij sequuntur, putantes temperamentum aliquod quod Ioanni salubre sit, si in Petro poneretur, debere esse illi morbosum, quorum potissima ratio est, quia temperamentum, eiusque qualitates primæ, aut secundæ à formis substantialibus expetuntur, secundum earum diuersam perfectionem indiuidualem, quæ quidem perfectio in Ioanne tale vel tale qualitatum compendium, pro sui tum vnione ad materiam, tum conseruatione in eadem exposcit, quale à forma Petri, quæ alterius diuersæ indiuidualis perfectionis est, nequit expeti? Quo fit vt temperamentum Ioannis ex vi eius animæ expetitum naturale ac salubre illi sit, morbosum verò ac præter naturam animæ Petri aliud diuersæ perfectionis expostulantis. Vnde concludunt prædicti Doctores fieri posse imò deberi, quod temperamentum (seu quæuis alia naturalis qualitas) quod huic formæ pro sui perfectione indiuiduali debetur, alteri præternaturale, ac morbosum esse debeat.

44. Hæc sententia contraria rationi & Galeno semper mihi visa est,

eſt, eoque magis illi diſſentio, quia faſcino in natura concedendo non leue præſtet principium: & quia deductum illud video ex opinione affirmantium animas noſtras rationales, impares eſſe in perfectione indiuiduali; ſentio itaque animas noſtras ſpirituales (idem de materialibus eiuſdem ſpeciei intelligo) pares eſſe in perfectione ſpecifica, pares etiam in indiuiduali, huc ni fallor reſpexit noſter Hippocrates, dum altè dixit in lib. de dieta animam noſtram eandem ſemper eſſe in maiori, & minori, corpus in nullo eſſe idem. Conſulito inter alios noſtrum Abbatem ad eum Hippocratis librum text. 80. Doctiſſimum Suarium 1. tom. Metaph. ſect. 6. num. 9. & ſect. 6. à num. 1. ad 5. quos inſequitur noſter Magiſter Doctor Ioannes Gonoſalius Primarius Theologiæ Complutenſis profeſſor lib. 1. de generat. cap. 4. diſput. vnica. quæſt. 3. circa tertium & 2. de Anima cap. 3. dub. 3. qui efficaciter vt aſſolet, paritatem omnimodam ſpecificam, & ſingularem indiuiduorum eiuſdem ſpeciei demonſtrat. Ex quo deducitur, animas noſtras temperiem ſibi debitam in materia appetere. Sed cum temperies adeò latè pateat æquè in vnam aut alteram propendent. Et quemadmodum cum hoc temperamento, conſeruatur hæc anima, quæ Ioannis eſt; ita & cum altero quæ animam Petri conſeruat, ipſa quæ Ioannis eſt conſeruaretur.

Sed præter rationes ab illis Doctoribus prolatas, hanc ſententiam ætates videntur confirmare, depromiturque id ex Gal. 1. de ſanit. tuend c. 1. quippè forma, qua nunc ſum, eadem eſt (etiam perfectione indiuiduali) quæ in pueritia erat: Sed in hac ætate, temperamento calido, & humido fruebatur, at in ſenectute frigido & ſicco gaudebit. Sed in pueritia illo temperamento ſalubriter degebat, & in ſenectute cum contrario ſalubriter etiam operabitur, ni mauis, vt probabile puto ſenectutis ſtatum morboſum eſſe iuxta illa quæ dub. hoc n. 79. notabo, hæc nihilominus ratio militat apertè comparatione temperamentorum pueritiæ, & conſiſtentiæ. Tunc ſic, vel in his ætatibus variatur perfectio indiuidualis formæ vel non. Si primum, ergò eadem forma eſt perfectior & imperfectior reſpectu ſui ipſius non perfectione accidentali, ſed eſſentiali qualis indiuidualis eſt, quod eſt abſurdum. Si ſecundum. Ergò forma ſubſtantialis indiuidua cuiuſ- 45.

uis speciei, & diuersis, imò diuersissimis temperamentis gaudet intra sanitatis limites. Ergò nulla peculiare temperamentum respicit sibi essentialiter debitum, quouis ergò ex sanitatem efficientibus vtetur absque noxa periculove; ergò quemadmodum temperies pueritiæ, & consistentiæ aut senectutis salubres sunt respectu eiusdem animæ quamuis diuersæ tales temperies admodum sint; ita & respectu diuersarum animarum, etiam si diuersitas temperamenti, quam in eodem subiecto experitur in diuersis subiectis poneretur, cum diuersæ temperies ætatum, quales in eodem subiecto successiuæ sunt nihil habeant intrinsecum, aut essentiale quòd illis deficeret, si in diuersis subiectis numero ponerentur, at cum illa diuersitate per ætates, salubriter operatur anima in hoc indiuiduo, ergò idem eueniret, si in diuersis illa temperierum varietas sigillatim poneretur; nequit vtique maiorem improportionem dicere temperamentum Petri, respectu temperamenti Ioannis, quam temperamentum Ioannis pueri consistentis, aut senescentis, ni malint, temperamentum calidum & siccum Petri consistentis diuersum esse specie à calido etiam & sicco Ioannis in consistentiæ ætate, quod vel gratis, vel ridiculosè affirmaretur.

46. Vlterius chylificatio ab anima Ioannis medio suo salubri temperamento in ventriculo elicita, posset ab anima Petri elici, essetque illi salubris, quemadmodum & Ioanni. Ergò & instrumentum, quo mediante illa educitur etiam salubre Petro esset. Consequentia patet, & antecedens puto notum, cum media illa actione producatur substantia sanguificari apta conuenienſque nutritioni, & quæ abs dubio alimentum Petro esset, vtile & salubre: præter hæc anima hoc temperamento, salubriter chylificat, sanguificat, spiritus gignit, & nutritionem operatur, sed & altera easdemmet specie operationes, sanè altero temperamento exercet. Ergò vtrumque temperamentum sanum est Ergò cum quolibet illorum, illarum quælibet benè & salubriter se haberet: ergò anima quæuis in temperamentum, quod iustitiale dicimus, propendet, quodcumque, dummodo salubre sit expetet, neutrum exhorresset. Ergò nequit huic esse morbosum, quod alteri salubre sit.

47. Sed dum ita sentio non debet putari inde sequi, quod si temperies,

peries, cerebri, que frigida & humida per naturam eſt, in corde poneretur, poſſet illi ſalubris ac naturalis exiſtere, cum natiua cordis temperatura calore & ſiccitate intra ſanitatis metam præpolleat, id quidem in dubium non venit. Cum conſtet falſum futurum quod contra affirmaretur, ſed dubitamus nunc de temperie totali, & adæquata, quæ ex plurium partium noſtrarum temperaturis coaleſcit in toto compoſito; vel de inadæquata & partiali duorum membrorum duplicis hominis, quæ eiuſdem ſunt rationis, velut duo cerebra, duplex iecur, aut cor, quæ partes determinatam qualitatum conuenientiam exoptant, at hæc conuenientia magnam maioris, aut minoris intrà ſanitatis limites latitudinem habet, proinde illam temperiem quoad iuſtitiam nominamus. Id quod etiam philoſophari licet de ſanitatibus in partium conformatione, numero aut ſitu conſiſtentibus: neque quando temperamenta ſpecie differre inter ſe repeto, ſpeciem logicam intelligere licet, ſed medicam quæ ſumitur plerumque à partis temperatæ differentia, aut ab aliqua actione, aut accidenti, ſic dicimus temperamentum cordis ſpecie differre, ab illo quod cerebri, quia Medici has particulas ſpecie differre propter diuerſa officia, miniſteria, diuerſaſque actiones aliquando ſcribunt: quæ tamen partes ſi logicè expenderentur, cum eſſentia eadem ac phyſica, ex eadem forma ſubſtantiali prodeunte gaudeant ſpecie differre nequibunt. Hinc etiam venit notandus Benedictus Vaſquius 1. ſelect. diſput. de febr. diſput. 6. num. 20. vbi affirmauit ſanitates aliquas ſpecie differre phyſica, quando qualitates illas conſtituentes ſpecie differunt inter ſe: (veluti ſanitas in frigiditate naturali, & ſanitas in naturali calore) cum ratio formalis conſtitutiua ſanitatis, ſeu ſanæ diſpoſitionis in communi commenſuratio, aut proportio, aut naturalis diſpoſitio ad actus naturales ſit, quæ quidem ratio ab omnibus qualitatibus reſpectu ſubiecti proportionatis, æqualiter participatur. Vnde ſanitas in temperie ſi rigoroſè & phyſicè expendatur ſpecies infima erit. Cuius genus complexio in communi erit. Sentio itaque vt ad penſum redeam, quoduis temperamentum quod vni hominum ſit ſalubre, cuicunque etiam tale futurum, quia vtriuſque anima eiuſdem naturæ, & conditionis eſſentialis intrinſecæ ſit & quoduis temperamentum naturale iuſtitiale reſpiciat, tan-

quam instrumentum conueniens & proportionatum ad ipsius animæ in materia conseruationem, & salubrem indiuiduo operam, omnium radix esto: quia vt Galen. vbi proximè notauit dispositio salubris qua forma viuentis indiget, & quam temperamentum iustitiale vocamus, indiuisibilis non est, sed potius cum quadam latitudine: atque quemadmodum album, vt vnum album est, & quod vt duo etiam est album, ita forma cum dispositione temperata, vt vnum salubriter se habet, salubriterque etiam cum temperata vt duo se habebit, & è contrà; tanta quippè est sanitatis latitudo: dabit Deus hæc fusius suo loco discutiantur, consulito interim Galenum lib. de constit. art. medicæ c. 10. & de opt. corp. constit. c. 3.

48. Extrà rationem ergò videtur affirmare, quod si forma vnius hominis, quæ ex eius temperamenti iustitiali virtute salubriter operatur, in alterius materia poneretur alio temperamento naturali dispositа, vel non conseruaretur ibidem, vel morbosè ageret, quod quàm falsum esse debeat præter ætatum exemplum superius notatum, alimentorum aut Regionum mutationes, quas sæpè innocuè experimur, videntur demonstrare. Quibus ratio accedit ex qua id vlteriùs confirmetur: quia maior extat improportio inter temperamenta indiuiduorum diuersæ speciei, quàm inter ea quæ sunt eiusdem, sed temperies indiuidua leonis, esset Socrati disconueniens, ac morbosa, imò omni natura, cum Socratis forma incompossibilis. Ergò temperies alterius hominis nequit Socrati disconueniens esse, aut lethalis, vel si sequelam neges; ergò temperies bruti & alicuius hominis, eiusdem sunt naturæ & conditionis respectu Socratis: quod falsum manifesto erit. Adde ex contraria opinione sequi salutarem vnius hominis temperiem disconuenientem & morbosam esse respectu alterius, veluti est lethiferorum reptilium temperatura. Vnde communis hominum conuersatio ex hoc principio periculosa esset, cum vix inuenias hominem alteri omnino similem in temperie. Sed in contrarium est quotidiana experientia cum frequenter homines diuersorum multo temperamentorum innocuè conueniant; dum alicuius morbi suspicione non tenentur, sed commoda fruantur salute. Huc respexit Philosophus dum Problem. 1. sect. 7. rogauit sic, *Cur à morbis nonnullis ægrotant qui appropinquarint*

propinquarint, à ſanitate nemo ſanari poteſt? Redditque, *an quoniam morbus motio eſt, ſanitas autem quies.* Quaſi diceret, morbus in intemperie (de hoc Problema eſt) cùm ſit à mediocritate receſſus alterare iſtam poteſt, id eſt ad receſſum mediocritatem trahere, cum media valeant ad extremum peruenire, vnde extrema ſi actiua ſint mouere ad ſe temperata poſſunt, imò de facto mouent, cum agentia naturalia dicantur, & proxima ſubiecta alterare neceſſariò habeant, proinde ſcripſit, *an quia morbus motio eſt*, id eſt, morbus motiuus eſt corporis ſani illi proximi quod ad illum potentiam habet; at verò ſanitas ſubiecta quæ ſana ſunt ſanare nequit, cum ad habitum non detur potentia, & quoduis naturale temperamentum conueniens formæ ſit & habituale, vnde ad aliud naturale potentiam non habet, cum actu naturale, quod exoptat, habeat, ſit hoc, ſit illud, quia forma non intendit temperamentum pituitoſum, aut bilioſum, ſed naturale, & conueniens & cum illo gaudet, altero non indiget, proinde Philoſophus ſanitatem quietem eſſe dixit, quia quæuis temperies vtilitatem, quam appetit forma, adducit, vnde temperies ab alia temperie non patitur, quia quamuis detur temperamentum bilioſum poſſe ad ſe reducere pituitoſum, aut è contra, nihilominus tunc non dicetur hominem illum ſanum euaſiſſe, cum anteà ſanitate frueretur. Ergò ex hac Philoſophi opinione conſtat ſanitatem vnius indiuidui alteri ſubiecto ſano morbum non eſſe, poſſet aliter aliquis homo ſanus à ſanitate ſanari, quod contraïre experientiæ Problema ſupponit, hinc habes Zacutum lapſum in expoſitione Philoſophi lib. 2. de Medic. princip. hiſt. dub. 40. qui Luſitanus putauit voluiſſe Ariſtotelem hominem morboſum à ſano ſanari nũquam poſſe quod longè abeſt ab Stagiritæ mente. Sed comparauit hominem ſanum ad morboſum & ad ſanum, & rogauit cur ſanus à morboſo aliquando morbosè inficitur, ſanus verò à ſano nunquam. Reſpondétque ſanitatem ab immoderatis, quales morbi ſunt corrumpi, alterari, aut moueri, non verò ſanitas tale quid à ſanitate patitur, quia ſimile non agit in ſimile, en ſanitas vna ſimilis alteri eſt vt talis; non contraria, non morboſa, non immoderata. Neque contrà ſentit Auicenna dum fen. 1. 1. doct. 3. c. 1. ſcribit: Debes autẽ ſcire quod omne indiuiduum debet habere complexionem ſibi ſolummodò

dò propriam in qua aliud ei associare est impossibile, nam quidquid exponat Gentilis, vult Princeps Arabum complexionem naturalem indiuidui cuiusuis alteram alterare non posse, quæ sanitatem constituat, quia quæuis, naturalis cum sit, & quoad iustitiam formæ, habitum naturalem constituit sanitatis, qui ab alia sanitate non valet alterari, aut associari ad illam.

49. *Exponuntur fundamenta contraria quæ Vallesij & Carreri doctissimorum sunt.*

Et quia contraria de hac re sententia Vallesij, Carreri, & nostri Vasquij est, illeque ex diuerso principio illam deducat, quam isti suam comprobarunt, proinde necessum habeo vtrumque fundamentum exprimere, & in vtroque etiam meæ sententiæ robur adhibere. Subtilis itaque Vallesius 4 controuers. c. 2. cum species sanitatis dabiles esse probaret. Supposuit aliam esse sanitatem bilioſam, aliamque pituitosam & sic de cæteris, atque sanitatem bilioſam futuram esse morbum si in homine pituitoso sano poneretur, & cum hoc non leui indigeret principio, ad illud proferendum accingitur, quo solet ingenij acumine, dicit itaque vt summatim dicam, congeriem illam materierum elementorum, in quouis viuenti mixto definitam ac determinatam esse, eamque temperamentum substantiale dici, ad differentiam alterius, quod ex combinatione primarum, & secundarum qualitatum resultat, quod temperamentum substantificum præcipuum fundamentum esse opinatur, & determinatiuum formæ substantialis ad eius intrinsecas dimanationes: nam quod iecur v.g. tale temperamentum qualitatiuum & habeat & foueat in se, à forma substantiali habet, determinata tamen à peculiari sua elementatione qua fruitur, à peculiari inquam temperie substantiali, qua à primordiis suæ structuræ fuit conformatum, idémque sua proportione de cæteris partibus, & actionibus, in omni viuenti venit cum Vallesio intelligendum.

Vnde ille concluſit, cum elementatio hominis bilioſi (adesto animo) determinet animam ad conseruandum & producendum ab intrinseco temperamentum calidum & siccum, si hoc in homine pituitoso poneretur, esset illi per Vallesium præternaturale, ac morbosum, cur nam putas? quia ex vi illius peculiaris elementationis, seu temperamenti substantifici pituitosi (vt sic loquamur) repugnat formæ rationali illius subiecti temperamentum bilioſum, hoc est calidum & siccum cum solum determinata

nata ex elementatione materiæ ad temperamentum pituitoſum ſit, frigidum intellige & humidum producendum & conſeruandum ab intrinſeco. *Igitur cum hæc ita habeant.* (concludit Complutenſis Valleſius) *meritò ſit, vt illæ qualitates quæ proportione reſpondent naturali temperiei* (id eſt ſubſtantificæ) *ad bene operandum ſint accommodæ, quæ illi non ſunt proportione reſpondentes ſint incommodæ.* Hæc ille ingeniosè cui noſter Abbas aſſentit 1. de morbo & ſymptom. cap. 4. quæſt. 1. quamuis verò temperamentum hoc ſubſtantificum (ſeu materiale ſeu ſecundum, ſeu ſigillationem materiæ, ſeu quouis nomine illud nomines) pars ſanitatis determinatiuum dimanationis ab intrinſeco qualitatum naturalium habitualiúmque fundamentum libenter cum Valleſio receperim, fundamento nihilominus meæ ſententiæ innitens opinor dicendum quamlibet materierum combinationem, ſigillationem quamlibet materiæ, quodlibet temperamentum materiale ſeu ex materiebus conflatum quod vni hominum conueniens & ſalubre exiſtat, tale etiam futurum reſpectu cuiuſuis animæ rationalis, in quouis hominum, ſi quodlibet cuilibet ineſſet ſucceſſiuè, quia & ſi temperamentum materiale hominis bilioſi, eius formam diſponat, ac determinet ad calorem, & ſiccitatem, & conſeruandum, & ab intrinſeco producendum, intra ſanitatis ſphæram, nihilominus ſi prædictum temperamentum alterius hominis pituitoſi, forma haberet ipſa, illoque donaretur abſque dubio benè valeret; & amiſſa proxima materierum diſpoſitione ad temperamentum bilioſum expoſceret & pituitoſum, & ſeruaret. Cum vt probatum ſuprà eſt, quæuis anima vnius ſpeciei eiuſdem omninò ſit realiter perfectionis eſſentialis & indiuidualis, atque temperamentum ſalubre ſolùm appetat, ſit bene medium ſit pituitoſum, ſit bilioſum, aut ad aliud declinans. Sanum & conueniens illa appetit, ſit hoc, ſit illud, in vtrumque propendet. Neutrius conditionem reſpuit quod Valleſiani ratione aliqua reiicere tenentur.

Quod ſi pro his obiicias, præſente temperamento ſubſtantiali, quod ad pituitoſum formam determinat, nequit temperamentum qualitatiuum bilioſum in illa materia inductum conſeruari ratione animæ ad contrarium determinatæ. Ergò bilioſum erit illi ſubiecto diſconueniens, ſed erat bilioſo homini 51.

conueniens ac salubre, ergò datur temperies quæ vni hominum sit salubris, alteri verò disconueniens ac morbosa. Respondeo tamen temperiem biliosam qualitatiuam in homine pituitoso inductam, non conseruandam fore perseuerante pituitosa elementatione quæ ad illam non determinat, sed neque proinde biliosa actiones naturales læderet: vnde morbosa non esset, facile tamen laberetur, desineretque in pituitoso, (eius elementatione inuariata) non quia disconueniens aut morbifica, sed defectu conseruantis, hoc autem non redolet disconuenientiam in termino respectu subiecti, sed inefficaciam agentis, conseruare nequeuntis.

52. Venio ad docti Carreri sententiam quæ temperamentum illud materiale, seu substantiale non admittit, ponit tamen qualitatem quandam occultam quæ vires habeat easdem cum temperamento Vallesiano, ita vt vna sit secunda qualitas in bilioso occulta, alia etiam in pituitoso homine, & sic de reliquis temperaturis in sanitate, quæ qualitates secundæ, vel ex temperamentis certò primarum, vel ex ipsa anima illo præsuppositio oriri in Carreri sententia possunt. Sed etiam contra hunc dicendi modum vrget ante acta ratio. Cur quemadmodum illa qualitas occulta quæ bilioso salubris est, atque illi naturalis, si in pituitoso induceretur non valeret illa pituitosus sicut sua, cum vtriusque anima eiusdem sit perfectionis specificæ, & indiuidualis, vt suasi suprà. Cùm itaque hæc omnia illa nitantur opinione dubia, quæ formas eiusdem speciei impares in ratione indiuiduali reputat, quam ego imparem rationi iudico. Proinde mihi ea opinio de sanitate & morbo, quamuis doctissimorum virorum sit, falsa mihi semper visa est. Eóque magis meam amplector, quam retuli quia minus fascinum naturale confitentibus suffragetur, idémque mecum sentire noster Abbas tenebatur, qui mecum etiam est in opinione de æquali animarum perfectione indiuiduali. Cum si semel hæc negetur facilè affirmaretur posse aliquod indiuiduum rationale ex vi temperamenti naturalis ab hac anima secundùm suam peculiarem perfectionem expeti qualitatem aliquam sibi naturalem ab intrinseco in oculis comparatam habere, quæ disconueniens imò viosa cæteris hominibus existat, quæque fascinum naturale constituat. Falsóque

Galenus

Galenus dixiſſet, *Neque enim homo hominem morſu interimit*, id eſt, nequire hominem ſanitate fruentem temperamento quouis aut qualitate quauis donari, intra ſanitatis metas, quæ aliis diſconueniens & morboſa ſit. Voluntaria item eſt Zacuti opinio lib. 1. hiſtor. 25. quæſt. 15. propoſit. 8. putantis è cæleſti influentia indiuidualem proprietatem indiuiduis demandari poſſe, cuius ratione monſtroſa vis illis iuuandi, aut perdendi inſit. Poſitio vt patet improbabilis Mathematico ſolum digna potius è cerebro quàm ex cælo vt opinor deriuata, recolito quæ ſuprà dub. 3. à num. 28. ad 38. notabam; Neque ſi Auicennæ delirium ab aliquo reciperetur, cuius etiam Scaliger meminit exercit. 97. opinantis viuentium formas ſubſtantiales non à parentibus aliqua ratione prouenire, ſed à neſcio qua cæleſti intelligentia formarum producendarum operi deſtinata, proinde poſſet affirmari aliquam rationalem animam faſcinandi virtute, à tali intelligentia fuiſſe productam, cùm talis anima radicalem illam virtutem pro prædicato eſſentiali ſibi haberet in quo à cæteris differret ſpecificè, vnde vel omnes vtpotè eiuſdem ſpeciei illa radice frui deberent, vel nullam cum tali produci affirmandum ab errore Auicennæ parum declinat Fernelius 1. de abditis rerum cauſis acriter aſſeuerans omnem animam à cœlo ſolùm proficiſci, quæ ſententia quamuis abſurda faſcino locum non parat, cum teneretur cœlum vniformiter formas vnius ſpecici producere eiſdem internis prædicatis ac virtutibus fœcundas, ergo tunc vel omnes faſcinatrices eſſent, quod altera eſſet barbaries, vel nulla. Aliorum verò opinio quam nouiſſimè propagare contendit Sennertus tom. 1. hypom. 4. cap. 10. approbans rationales animas à parentibus produci, ſeminibúſque immitti, (quamuis digna quod hæreſis notetur, vt habet D. Thom. 1. p. quæſt. 118. art. 2. in corp. Caſtro contra hæreſes. verb. anima. error. 5. column. 136.) faſcini poſſibilitatem non inducit, tum quia eadem ratio quæ proximas ſententias refellit, hanc etiam eneruare conſtat, tum præterea, quia cum in illa ſententia forma ſeminis eiuſdem ſpeciei ſit cum forma parentis, ſi hæc ex ſe faſcinatrix non eſt, neque quæ ſemen informat talis erit, cùm agentia vniuoca effectibus ſolum præſtent, quod illis intrinſecum, & eſſentiale eſt, quare

neque ex prædictis sententiis fascini vestigium adumbrari potest.

Satisfit his quæ suprà Ioannes Ildephonsus in Galenum obiecit.

53. SEd verior ex solutione eorum quæ ex Ioanne Ildefonso superius n. 37 & 38. adduxi Galeni quam amplector reddetur sententia, verba Complutensis repeto, *Pues el enseña, y todos con el* (Galenum subaudi) *que en la caueza o vexiguillas de la lengua, y cola tiene la viuora el veneno de manera que las partes del medio cuerpo las declara por libres de veneno.* Sed hæc vltima verba, sicut falsò imponuntur Galeno, sic ex illis quæ pendent falsa redduntur. Sic Galenus lib. de Theriaca ad Pisonem scripsit dum rationem redderet cur scilicet caput, caudáque viperarum amputantur, dum Theriacæ, quæ supersunt partes immittuntur. *Atqui ne viperas quidem totas in theriacam mittimus, sed capite amputato & cauda, id quod supereſt accipimus, & hoc neque fortè fortuna, neque sine ratione facimus. Verum quia viperarum capita humorem pessimum, hoc est ipsum venenum continent, propterea igitur capita recidimus vt minus viperinæ qualitatis Antidotus habeat*, & post, *ex reliquis autem omnibus* (partibus supple) *vipera caput habet ad lædendum aptius*, hæc cap. 9. sed 10. sequenti dum perscrutaretur, quî fieri possit vt viperarum caro ictui earum appositá alexiterium salubre commorsis sit, hæc subscribit. *Assero enim bestiolas istas lethiferas propterea commorsis à se hominibus auxilium præstare, quia maiorem partem venenosæ facultatis cum capitibus ipsarum amputamus, minorem autem reliquo corpori confusam conuenienti præparatione obtundimus, nam & earum truncum cadauer elixamus, & non paruam salis, & anethi quantitatem aquæ commiscemus, non solum vt huiusmodi commixturam suauiorem reddamus, sed vt viperarum carnes eliquemus, atque ita vel parum, vel nihil potiùs venenosum in ipsis relinquamus.* Pergamenus isthæc. Ex quibus euidenter constat Galenum sensisse carnes viperarum, præter capita, caudasque lethiferum etiam succum habere in minori licet copia, aut remissiori qualitate, id quippè sonant in c. 9. illa verba.

Propterea

Propterea igitur capita recidimus vt minus viperinæ qualitatis antidotus habeat. atque cap.10. illa. *Quia maiorem partem venenoſæ facultatis cum capitibus ipſarum amputamus, minorem autem reliquo corpori confuſam*, &c. demum illa. *Sed vt viperarum carnes eliquemus, atque ita vel parum, vel nihil potiùs venenoſum in ipſis relinquamus.* Ante præparationem ergo, veneno carnes viperinæ erant per naturam donatæ. Falsò ergò illi contrarium Complutenſis impoſuit, ſemper quidem Galenus comparatiuo nomine vtitur, & ſicut diſpar ratio ſimilitudinem excludit, ſic comparatio ipſam ſupponit; vt certum, ergò debet ex Galeno haberi, partes viperæ, aſpidis, & huius cenſus aliorum lethiferorum animalium omnes veneno natura donari, plus minuſvè, ſecundum quod huic, aut illi parti profuit ex naturæ, & cuiuſuis ſortis conditione. Hîc conſequenter notanda Zacuti antinomia in Galeni lect. de cauda viperæ amputanda vide lib. 1. de Medic. princip. hiſt. 84. dub. 52.

Ex quibus ſoluere argumentum Complutenſis non erit operoſum, dic igitur quaſuis viperæ partes veneno donari, ac proinde ad illud ſimpliciter non habere potentiam, vnde quamuis ictus vnius in ſui aut alterius partis fiat, non proinde ſemet, aut alteram interficiet, cuius optima Galeni ratio eſt, *Quia quod ſimile eſt, id congruum amicumque eſt.* Vbi per ſimile non attendas velim ſimilitudinem formalem inter ſuccum viperinum & eius partes, ſed ſimilitudinis voce naturalem, aut ſecundum naturam intellige, non enim vt puto ſuccus ille forma viperæ ſubſtantiali informatur, neque temperamento aliquo, quod illam formam diſponat. Si horum aliquid haberet viperinus ſuccus ſimilis verè poſſet cæteris viperæ partibus dici, quemadmodum duas carnis potiunculas ſimiles vocamus ideſt homiomeras, quia eadem ſubſtantiali forma viuunt ac ſentiunt, imò eodem naturæ temperamento gaudent, ſed & portiuncula carnis, portiunculæ oſſis ſimilis debet appellari, dum eiuſdem ſunt viuentis ſenſibilis, aut duorum viuentium eiuſdem ſpeciei, quia quamuis temperamento diſſideant, forma tamen ſubſtantiali nequaquam differunt, quod ſufficit, quo ſimiles illæ partes dici debeant. At verò ſicut ſaliua humana diſſimilis in temperamento, & forma hominis eſt, ſic ſuccus viperinus. Dicuntur tamen à Galeno ſimiles cuicun- 54.

que indiuiduo eius speciei, quia substantiæ illæ à natura rectè operante sunt, secundum naturam omni illi speciei datæ, in peculiarem finem quem hic expendere necessitate caret, quemque natura rectè operans semper vbique intendit, quomodo ergò vis destructionem inferat quod à natura est, vtpotè venenum illud naturalissimum feræ cùm sit à salubri resultans viperæ temperie, violenta quoquomodo illi aut speciei esse repugnet, non experiris humanam saliuam, venenum serpentibus mortiferum? Præcipuè si ieiunus homo ipsam illis immittat? Maximè profecto & à Galeno passim relatum. Sed redde obsecro, cur nam homo, semetipsum non interimit, quoties propriam (quod sæpè fit) deglutit saliuam? Vel ipsa alterius hominis partes, (quod pluries accidit) attingit? Non ob aliud reddes nisi quia quod simile est quod speciei secundum naturam; id congruum, amicumque est. Dum verò intendis viperæ ictum, aliam interfecturum, dicito hominis saliuam, alium interfecturam: at hoc nefas putas, cur ergo illud fas reputas. Ergo Galenus bellè expendit, hominem alium, aut viperam alteram morsu non interempturam, quia quod simile est, id est natura, id congruum amicumque est. Quod verò contrarium, id est contrà naturam, aut extra speciem, inimicum ac noxium.

55. Vt obiter deceptum habeas Ioannem Sanchez de Valdes lib. 1. histor. generalis *del hombre* cap. 30. vbi falso Galeno Auicennæque imposuit dixisse saliuam hominis irati, virosam alteri hominum existere, ita vt si in alicuius facie eiacularetur; tanquam præsentaneum virus, animã de medio tollat. Sed ex dictis constat huius authoris lapsus. Tum quia si id verum esset, inutiles gladij, ac cætera offensiua arma haberentur, sed & natura veniret incusanda, quæ hominem inermem producens, tam diro instrumento donaret, armatumque in lucem ederet. Vix rixa sine nece existeret inter homines. Verius abs dubio Galenus expertus pronunciauit: *Sed neque homo hominem morsu interimit,* nedum leui sputi iniectione, quæ potiùs opprobrij causa, quàm mortis, pessimo more habetur, deinde neque tanti mali experientiam, tot abhinc sæculis maligna aliquorum conditio simulasset. Sed si enixè hoc commentum asseueres, nihil ad fascini positionem virtute visiuæ potentiæ, vt talis assumis, dici quippè

posset

posset ex vi indignati animi putrefieri in nobis humores, ex his deinde saliuam infici; eamque alteri immissam venenum illi esse, tunc verò infectus esset iratus, sanitate non diceretur frui saliua conspurcatus, infectus etiam diceretur ab altero, vel contagio vero affectus, hæc verò vt per intellectum dicta, sic per experientiam nusquam fuerunt inuenta, quis obsecro tot mala instantanea ferè rixa fieri credet?

Exemplum de substantiis nostri corporis, ex propriis, ac naturalibus cauitatibus in alias partes transmissis (quod Ioannes Ildephonsus supra num. 38. assumpsit) non tenet hîc: quia prædictæ substantiæ, vbi propria, ac naturalia vasa derelinquunt, illicò corrumpuntur, (vt de sanguine venis expulso experitur) media qua corruptione partes vbi insident, alterant; sic bilis in vesica quam fellis vocant, seruatur, ipsam alit, & quod supereſt in aluum mittitur, illius excitandæ gratia, quæ tamen, si extra illud vas pelleretur membri conseruantis fomento destituta prauas qualitates, acquireret, quarum causa, partes, quas attingeret, acriter læderet. Hoc autem ideò eueniret, quia corrupta bilis necessariò, esset ob defectum centri, aut loci naturalis, qui determinatus à natura est. At verò si bilis extra vesicam fellis per tempus fortè inalterata sensibiliter conseruaretur, vt in ictero seu Regio morbo accidit præter symptoma in qualitate mutata, nullam læsionem cuti inficeret, cur autem hoc? Consulito practicos, atque ex nostratibus Mercatum, & Marojam illum lib. 4. de inter. morb. cap. 5. hunc lib. 5. eiusdem operis cap. de ictero. Sed succus ille viperinus, quamuis in capite, aut viperæ dentibus colligatur, non ibi est tanquam in vnico à natura loco, quippè etiam in cauda, & vniuerso corpore colligitur, quia fortè illo succo serpens ille in omni parte gaudet, cuius finis natura scita, conscia sit, velut in nobis pituitosus succus in ore adest, in ventriculo, in omnibus articularibus membris, in locutionis, ac deglutitionis finem, in motus facilitatem, atque in ventriculo coctionem præter communem cum cæteris nostri corporis succis, finem quem ille habet estque partium in nobis determinatarum, nutritio, & quia præter hunc aliorum relatorum gratia, etiam à natura pituita producatur, proinde illa membro caret determinato, vel in quo generetur, vel in quo retineatur, vt bili

56.

flauæ,

flauæ, atque nigræ ineſt. Super quo Galenum adito lib. de atra bile c. 8. 1. de natur. hum. com. 39. 5. de vſu parti. c. 4. 2. Prognoſticor. Com. 37. 2. de natur. facult. 8. & ſæpè aliàs. In quibus locis habebis pituitoſum ſuccum, ob varias cauſas naturales, obque varios naturæ fines iam in ventriculo iam in hepate, ſed etiam in glanduloſis partibus gigni, vt 2. de differ. ent. febr. cap. vlt. quod idem de viperino ſucco non ſine ratione affirmari poteſt. Cùm ille, vt ſuprà Galenus habet, per vniuerſum viperæ corpus diffuſus reſideat, quamuis priuatum naturæ finem rimari potiùs, quàm aſſignari debeat.

57. Ad illud de illorum lacertorum certamine n. 37. relato reſpondeo (ne fidem hiſtoriæ deſiderem) illa ſerpentia animalia, eo illam herbam adire, & illa fricari, non quo venenum ab aduerſario receptum deponant, ſed quo vires ad nouam luctam acquirant, quas *eringium* habere ex Dioſcoride licet accipere, quia quamuis huius Plantæ radix venenis ſit aduerſa, folia verò talia non ſunt, neque huius virtutis prædictus Author meminit, dixit nihilominus eius herbæ folia reſolutiuam tumorum efficaciam includere, cuius ratione fortaſſis ab illis lacertis expeterentur; in concuſſione ſiquidem quam in rixa habebunt tumores reſultabunt, quos fricatio ad prædictum cardum leuabit. Sed & dolores inde ortos mitigabit, cum reſolutiua medicamina naturam anodinorum, id eſt dolorem ſedantium habeant. Neque vt venenum lacertus deponeret illa ſolùm planta erat, quia ſpinoſa illi neceſſaria, plures quidem herbæ aculeis acutioribus donatæ in natura ſunt, & communiter vergentes quibus compungi ſerpentes illi poſſent, vt virus à ſe excluderent. Libenter tamen refero à quodam Romano Salmantices quondam accepiſſe chondrillam herbam, quæ ſcurionera nobis compellatur, propterea ſic vocari, quia vt & ipſe vidiſſe atteſtabatur, dum Vipera & Rubeta, ad pugnam (quod ſæpè fit) deueniunt, prædictam herbam Rubeta adit, ipſam lambit ſugitque, & in venenum munita, iterum cum vipera in arenam deſcendit. Sed hoc creditu facile mihi fuit, nam & eſt diſſenſio inter angues ſpecie diſſidentes, non verò inter ſpecie ſimiles, vt Complutenſis ex aliorum fabella fortè refert. Alteri de viperarum rixantium experimento, facilior eſt reſponſio. Quod vipera viperam ſuperet, quod vna

alteram

alteram enecet non propriæ virulentiæ, ſed irrequietæ ac ferinæ pugnæ, vehementi motu, ac concuſſione dura ortis, ex quibus vas quodpiam, & præcipuum rumpatur, veroſimile ſatis eſt accidiſſe. Sæpè canes inimicitia citati, tauri ſæpè zelotypia moti, ſecum pugnant, nec rarò ſe interimunt, ſic viperæ, & fortè eiuſdem ſexus ſe interiment, vnde interemptorum animalium humores corrumpuntur, & putrent, ex eiſque eleuatis vaporibus viiſque cadaueris obſtructis inflari illa, & in flatulentam mollem attolli par eſt. Sed ex hoc nihil habet quod Galeni ſententiæ Complutenſis opponat. Sed conſtat potius fixam habere veritatem nullumque alteri propriæ ſpeciei veneno officere, nec faſcino commentitio lædi poſſe. In quo obiter lapſum Ruelli noſces, vbi ſuperius ſic ſcribentis. *Et quemadmodum cum Aquilarum pennis mixtæ reliquarum Alitum pennæ abſumuntur, neque eam labem ſentiunt cum alijs teneris & mollibus, etiam putreſcentibus; ſic nihil intererit, hominis cuiuſdam ſalubrem eſſe tactum, alterius verò noxium, & moleſtum haberi, qui nimirum viſos iniuriæ laceſſit.* Sed Gallus is non aduertit grande inter recenſita diſcrimen, quia aquilarum pennæ alterius ſunt ſpeciei cum his quæ cæterorum volatilium, inter hæc erit antipathia, ſecus inter homines. Quia quod ſimile eſt id congruum amicumque eſt. Vt hucuſque ni fallor ſatis comprobatum manet.

Virtus naturalis ſanandi in hominibus aliorum hominum reſpectu reprobatur.

HInc etiam habes (vt neque id præteream) deceptos illos qui opinantur homines exiſtere, *naturali potentia præditos* ſanandi alteros, ſed nullum eſt deliramentum Patrono indignum. At ſi talis exiſteret virtus, cur nam rogo Apoſtolus illam inter gratias hominibus Dei optimi dono datas retulit? Omnis deinde curatio per contraria eſt. Ergò ſi temperamentum Petri v. g. Ioannem ægrum ſanare valet, poterit eodem iure ipſum Ioannem ſanum, ægrotum reddere, contrarium verò demonſtratum num. 47. ex Ariſtotele habes, à ſanitate quippè nullus ſanus ſanari poteſt, & quia medicamen ægris ſalubre ſanis morboſum 58.

bosum est, omnium ratio esto, quia ægroti contraria expetunt, sani verò similia: illi vt morbum deponant, hi vt statu salubri seruentur, quia morbus excessum designat sanitas moderationem, vt Galenus sæpè repetit præcipuè lib. 1. de different. morbor. & lib. de inæquali intemperie. Ob idque 1. Epidem. Com. 2. text. 46. & primo Methodi cap. 7. docebat morbum & sanitatem opponi, non vt extrema, sed ea oppositione, quæ inter extremum & medium est. Vndè constat, nec salutem communicari posse, quia salus cùm symmetria, seu proportio sit, morbus verò ammetria seu excessus, ni accedat excessus alter ex contrario morbus à sanitate quæ illum excessum non attingit vinci non poterit, at verò medicamenta, cum respectu nostri excessum habeant, euidenter constat & posse contrarium excessum, qui morbus est fugare, & sanitatem quæ moderatio est destruere. Medicamentosa ergò virtus talis erit respectu laborantium, sanorum verò ratione morbosa. Expende Galeni verba lib. 3. simplic. cap. 12. *Etenim quidquid curari debet tanquam quod ab immoderatione, seu ammetria, ad commoderationem seu symmetriam reducitur, non id quod bene temperatum sit requirit, verùm id quod contrariam habeat intemperaturam.* & lib. de inæquali intemperie cap. 6. sic. *Itaque etiam sanitatis tutela per similia perficitur, morborum sublatio per contraria.* Ergo temperies hominis sanitatis in alio homine productiua similis speciei humanæ non est, sed dissimilis, & contraria, incomposibilis ergò cum operatione sana. Cur ergò Petrum non lædit? Nisi in specie humana tantam temperamentorum latitudinem concedant, quantam inter specie dissita fatentur. Super quo inferius latior lis formabitur. Demùm quæ est ista virtus sanitatis in natura, tam eximiæ prærogatiuæ, quæ omnes morbos, & ipsos grandi diuersitate distinctos curare valet? Itaque dicent hanc gratiam naturalem, morbos sanare calidos, sanare frigidos, firmare membrorum luxationes, facultatum impotentias reducere, claudos restituere, lippos illuminare. Inter naturalia, vni vnum tantummodò esse contrarium per se docuerat Diuus Thomas cum Arist. sed hi dispendio intenti vel contrà naturam fortes mille contrariis vnum solum opponi opinantur, ni malis hos Philosophos temeritatis aut erroris accusare cum Delrio doctissimo lib. 1. disquis. Magic. c. 3. q. 2.

Quid

Quid ergò dicam ad Ioannem Sanchez de Valdes vbi ſuprà cap. 30. vbi habet hæc. *Y en vn pueblo cerca de granada hauia vn linage de Muxeres que llamauan Moteras que con ſolo poner la mano ſobre el oxo lo ſanauan ſi tenia nube ò paño, ò eſtaua enfermo, y ſi eſtaua ſano el oxo ſe ſalia tras la mano aſta que ellas miſmas le voluiã à ſu lugar, y ſi auia caido alguna mota ò paxa, ò moſquito ò otra coſa en el oxo poniendo la mano ſe ſalia pegado à la mano.* Dicam hanc hiſtoriam ex eis eſſe quæ teſtes exoptant, & ſi adſint ex ea conſtat eas mulieres de cacodæmonis conſortio incuſandas: quod quia notum, non eſt quod longiori manu reprobetur.

Non venit proinde admittenda abſolutè Braui Petrafitani ſen- 60.
tentia lib. de hydrophobea natura (cui adhæret Moura opuſculo ſæpè notato ſect. 2. cap. 9. num. 5.) putantis hominum aliquos, naturalem virtutem ſanandi habere poſſe, inſtar herbarum lapidúmque, quibus prædicta virtus ineſt; quia præter dicta, & inferius addenda experientiæ ab his Doctoribus adductæ illud non probant, quia Petrafitanus refert Salmanticæ quondam, hominem extitiſſe, qui è lecto in quo iacebat pulices ſingulas, cimiceſque ingenita quadam vi pepuliſſet, cui ſimilem monachum ex ſeraphica familia agnouiſſe Moura refert, omnémque cimicem ſorte mala illum morſulo ſugentẽ illico animam propriam in morſu illam poſuiſſe, ſempérque experimento id monacho fuit. Namque vt vno verbo dicam, illa illorum hominum virtus non ex eorum ſana temperie oriebatur, ſed ex aliquo morboſo præternaturalíque humorum apparatu. Neque abs dubio erat ſi Petrafitanum expendamus, qui de virtute illa dubitans, an naturalis, an morboſa eſſet ſic dixit. *Aut viroſo à corpore expirante odore miro quodammodo ita pellebat, atque fugabat.* Sed quis non videt viroſum odorem è nulla hominum ſalutifera temperie naſci poſſe, cum ſaliua humana proinde ſerpentibus viroſa ſit à quouis hominum ea expellatur, quia ex naturali debitáque rationali formæ ortum habeat, ſed ſi illa illorum hominum proprietas ſic ortum haberet, quiuis illam expiraret eodem modo illis animalibus noceret, at ſic non accidit, ergò quia in illis ex morboſa diſpoſitione pendebat, quod non eſt dubium, nec virtutem ſanandi confirmat, nec faſcino vel leue principium adducit, vel dicito fieri poſſe, vt homo aliquis ex vi peculiaris temperamenti ſani, ac

conuenientis animæ disconuenientem aliquam qualitatem viuentibus specie diuersis habeat (vt præteream expertam ac miraculosam gratiam in prædicta animalia, qua sacræ Teresiæ Moniales, singulari Dei priuilegio donantur, Moura ex Yepes referente sectione 2. c. 8. n 22.) quod aliquibus videtur non inconuenire (super quo inferius vbi de saluatorum vi agetur) at respectu propriæ speciei omnibus videtur implicare, quia tunc sibi ac cæteris eius naturæ vel salubris, vel morbosa esset. De gratia verò peculiari aliquorum hominum certos morbos sanandi vide dub. 7. à num. 11.

Fortuna Medici communiter expetita expenditur, ad verum sensum reducitur, & fascinum ex ea deductum improbatur.

61. SEd torquet multum Carthaginensem & Brauum Petrafitanum ante relatos, illud commune Axioma *oportet Medicum esse benè fortunatum.* Quod nisi intelligatur de virtute sanandi alicui insita medicinámque exercenti; siue ex eius peculiari temperie siue alia ratione prodeat; verum esse non poterit. Nihil certè frequentius in medicis expetitur quàm eos bona fortuna donari, id est aliqua occulta virtute morbos periculo etiam plenos profligandi. Cum itaque hæc prærogatiua pleno ore ab omnibus in medicis desideretur; atque contrariorum eadem sit ratio, ac disciplina, concedendum videtur medicos extare quos infortunatos, seu male fortunatos vulgus vocitat, qui occulta quadam infelici conditione, morbos etiam leues deterioris conditionis, aut lethalis reddere habeant, sed & similiter, ex hac opinione deducere per illos licet tum sanandi virtutem naturalem alicui hominum inesse posse, tum demùm alios inficiendi, aut fascinandi, quod maximoperè aduersarij contendunt.

62. Quamuis hic dicendi modus suprà fuerit sufficienter improbatus, iterumque eliminabitur inferiùs. In gratiam tamen aduersorum conabor, illud axioma, *Oportet Medicum esse bene fortunatum,*

natum, ad commodum ſenſum, piamque ac philoſophicam rationem reducere, vt inde vulgus habeat, quanto iure ac iudicio fortunam Medici metiri debeat; neque placet hic nugatoriam Antiquorum opinionem in medium proferre, quæ fortunam tum cælo, tum templis locabat, nihil turpius aut mendacio plenius, infortunatus abs dubio eſſet Medicus, qui hanc fortunam nihili non penderet, de qua fortuna ſanctè Auguſtinus dixit. *Fortunæ nomen, & numen à Chriſtianorum mente exulare debet.* Præmiſſa itaque fortunæ exiſtentia ſenſu quo ab Ariſtotele, inter efficientia per accidens admittitur lib. 2. Phyſic. c. 5. ibique ab interpretibus cum D Thom ſupponi debet doctrina quam ipſe Angelicus Præceptor adducit lib 3. contra G nt c. 92. vbi tres ſupponit fortunæ ordines, reſpectu hominum quidpiam operantium, in quibus perſcrutandis liceat mihi parumper immorari; præmittit itaque Sanctus Doctor tunc aliquid fortunatè alicui hominum contingere, cum vni effectui intendens alium præter animum operatur, proinde Philoſophi ſic Fortunam deſcripſerunt. *Eſt cauſa per accidens in his quæ rarò contingunt ſine electione.* Vnde ſic Diuus Thom. ibi: *Dicitur enim alicui homini bene ſecundum fortunam contingere, quando aliquod bonum accidit ſibi præter intentionem.* Et quamuis hic bonæ ſolum fortunæ meminerit, idem intelligito de aduerſa, ſæpè quippè exemplum doctrinam adumbrat vniuerſam. Supponit iterum quod quamuis agens præter intentionem quidquam operetur, ille tamen effectus præter aliquam intentionem non fit, quippè cum omnia naturalia agentia, & etiam libera qua electione operantur, alicui ſuperio i cauſæ ſubiecta ſint, quamuis illa effectum fortunatum, (vt ſic loquar) non intendant, intenditur tamen ille à ſuperiori cauſa cum ipſa creata ac inferiora agentia ſubiic untur. Vnde ille effectus, caſu aut fortuna erit, reſpectu agentium inferiorum, non tamen ſuperiorum, quippè horum reſpectu effectus fortunatus, non talis, ſed effectus per ſe erit. audi verba. *Contingit autem aliquem operantem præter intentionem operari propriam non tamen præter intentionem alicuius ſuperioris, cui ipſe ſubeſt. Sicut ſi Dominus aliquis præcipiat alicui ſeruo, quod vadat ad aliquem locum quò ipſe alium ſeruum iam miſerat illo ignorante, inuentio conſerui eſt præter intentionem ſerui miſſi, non autem præter intentionem domini mittentis,*

& ideò licet per comparationem ad hunc seruum sit fortuitum, & casuale non autem per comparationem ad dominum, sed est aliquid ordinatum. Quid clarius?

63. Quibus ex Doctore Angelico sic præmissis, cum inter agentia creata, quæ fortunâ operantur illa solùm sint quæ electione efficiunt, vt Philosophorum primus lib. 2. Physic. cap. 5. monstrauit, proinde Sanctus fortunam in homine respectu aliquorum operum adinuenire rectè potuit, sed homo triplicem actionum naturam sortitur, prima quæ ab eius anima elicitur mediis potentiis quas materiales Philosophi vocant, atque etiam medio temperamento naturali cum altioribus qualitatibus ipsum etiam ingredientibus. Secunda sors earum est actionum, quæ ab intellectu solo eliciuntur. Tertia denique quæ à voluntate. Et quamuis abs dubio homo in hoc triplici actionum genere Deo optimo tanquam vniuersaliſſimæ, ac primæ causæ subiiciatur, tamen actiones, quæ à potentiis materialibus & etiam quæ ab intellectu oriuntur aliis superioribus causis subiici manifestum apparet. Primum quia temperies, ac dispositio ad naturales actiones, cælo ac eius constellationibus subiecta existit, quatenus cælestia illa agentia suos præstarunt influxus vniuersales, ac dispositiones ad formam rationalem in materia, quatenusque cum eisdem materialibus potentiis ad earum opera, tanquam vniuersalia agentia concurrere habent. Vnde est illud *Astra mouent homines.* Tum prætereà quia cum vniuersa sublunaria agentia lationibus superioribus, id est cælestibus mobilibus subesse necessarium fuerit (vno dempto libero hominis arbitrio), vt inde tota eorum virtus regatur, ac gubernetur, vt supposuit Aristotel. lib 1. de cælo, fieri contingens est, vt homo alicui intendat operi in quod ipse cœlitus inclinetur, ex vi inquam cælestis dispositionis, sine eo quod inclinationem aduertat, in quo fortunæ ratio adumbratur, vt post latius constabit.

64. Sed intellectus etiam respectu suorum actuum subiectus dici potest prædictis cælestibus actiuis, non quidem directè, sed quatenus in eo nihil per naturam esse possit quin præfuerit in materiali potentia. Sed hæc subiicitur illis. Ergò & intellectus licèt non immediatè. Præter hoc etiam spiritualibus intelligentiis intellectus subditur, quatenus, intellige, ille dirigi, aut suaderi

deri ab illis poteſt. Quod idem de voluntate noſtra dicito, cuius electio præter ſubordinationem quam à Deo habet, etiam Angelis ſubeſſe conſtat prout ab eis per modum perſuadentis regi etiam poteſt; auſculta Angelicum Magiſtrum. *Cùm igitur ſit ordinatus ſecundùm corpus ſub corporibus cæleſtibus, ſecundùm intellectum verò ſub Angelis, ſecundùm voluntatem autem ſub Deo, poteſt contingere aliquid præter intentionem hominis, quod tamen eſt ſecundùm ordinem cæleſtium corporum, vel diſpoſitionem Angelorum, vel etiam Dei, quamuis autem Deus ſolus directè ad electionem hominis operetur, tamen actio Angeli operatur aliquid ad electionem hominis per modum perſuadentis, actio verò corporis cæleſtis per modum diſponentis in quantum corporales cæleſtium corporum impreſſiones in corpora noſtra diſponunt ad aliquas electiones.* Sanctus hæc. Ex qua docta elegantique doctrina conſtat quo ſenſu in humanis fortuna haberi poſſit, quotque modis dici, namque primo tunc effectus fortuitus, aut fortunatus dicetur, quando præter intentionem hominis, vnum intendentis aliud accidit, quod ignorabatur, nedum eius vtilitas, aut nocumentum, vt ibidem ſanctus expreſſit, exemplo rumpentis agrum, theſaurumque adinuenientis, quod accidit vel ex voluntate Dei Optimi cuius reſpectu, nihil fortuitò fit, aut Angeli ſuaſione, aut cæleſtium corporum influentia in ſenſu hactenus expoſito.

Prima fortuna Medici detegitur.

ET vt ad id vnde digreſſus redeam, fortunam Medici reſpectu ſuorum operum in morbis profligandis ex ſingulo capite à Diuo Thoma præmiſſo oriri poſſe ſigillatim probare conabor, quo habeas inde ad faſcinum ponendum in natura, nihil conſequentiæ ex fortuna medici adinueniri poſſe. Et primò nequit dubitari, quin poſſit medicus eſſe benè, aut male fortunatus opere ſuo Diuina ac ſuprema Dei Omnipotentis voluntate. Medici conatui annuente, vel repugnante, veriſſimum itaque erit in hoc ſenſu. *Oportet medicum eſſe bene fortunatum*, non quod oporteat Medicum eligere, qui non artis peritia ac præceptis, qui non maturo conſilio ac prudentia gaudeat, neque qui virtute naturali ſanandi præditus præſumatur, hoc ſiquidem præter omnem 65.

rationem

rationem affirmaretur. Sed medicum doctum aliàs, & prudenti obseruatione expertum. Habentes præ oculis illud Ecclesiastici 38. *à Deo est omnis medela* id est electió fortunata, remediorum quam præcedit docta, ac prudens morbi, causarum atque accidentium cognitio à Deo Optimo est, à quo omne bonum,& omnis salus.

66. Vnde conuenit teneri pium, ac Christianum Medicum Deum continuò pro suorum ægrorum salute deprecari, vt & ipse à quo medela omnis pendet pro sua benignitate, ac summa bonitate actus medici & eius conatus fragili ac volubili coniectura innitentes adiuuare, ac dirigere velit. Quam cordatè Galenus lib. 2 de diebus decretor. dixerat. *Ex cælo & Deo omne pulchrum ordinatum, & artificiosum, ex materia verò inordinatum, & erratum prouenit.* Quippè vt Malachiæ c.4.aduertitur *sanitas in pennis eius.* Et vt Vatablus *medicina in alis eius*, & vt Moura. *Suspensa & alligata virtus illius, mero & absolutissimo Dei beneplacito.* Sed & sacer spiritus hoc præceptum commendatum nobis Medicis habet, ex cuius obseruatione aut incuria bona omnis, aut infortunata nostrorum operum fortuna pendet, namque apud Ecclesiasticum sic legitur. *Est enim tempus, quando in manus illorum* (id est Medicorum) *incurras. Ipsi verò Dominum deprecabuntur, vt dirigat requiem eorum, & sanitatem.* Vbi Iansenius. *Proinde hîc non malè quidam intelligunt sapientem insinuare voluisse, Officium boni Medici esse non solum remedia morbis accommodata applicare eísque niti, ac confidere; sed etiam Deum inuocare, ac orare vt sua ingenia & remedia ad ægrorum salutem dirigat, ac fortunet. Res enim in qua Medicus versatur est per se magna, magnísque periculis obnoxia, quæ ob id non solùm prudentiam, sed etiam piam curam, & solicitudinem requirat, qua neglecta grauissimæ offensiones, ac periculosæ curationes esse solent, cum enim arti suæ plurimùm fidunt Medici, ita vt non curent Dei directionem implorare; fit nonnunquam vt eorum conatus Deus non prosperet, sed subuertat.* Hæc Cornelius Iansenius. Qui vlteriùs hanc Catholicam curam, vt fortunati bene reddamur sic suadet. *Tam ipsi quàm Sacerdotes Deum deprecentur, vt eorum peritiam, & Medicamina Deus fortunet.* Quam desiderabilem præ omnibus ac optimam fortunam expressam habes eodem sacro Ecclesiastici cap. 161. *Et dedit hominibus* (id est Medicis)

dicis) *ſcientiam altiſſimus honorari in mirabilibus ſuis.* Hoc eſt docti ac virtute præſtantis Medici actiones Deus fortunabit præter medici intentionem ægroto ex remedio alioqui leui ſuperueniente ſalute, ex quo & honor Medico,& admiratio adſtantibus ſubſequetur laudantibus Deum, quia mirabilis, & medico coniectanti, & ægro anxio pro ſua ineffabili miſericordia extiterit. 67.

In quo ſenſu haberi poſſunt, ſacra illa Eccleſiaſtes verba. c.9. *Vidi ſub ſole, nec velocium eſſe curſum nec fortium bellum, nec ſapientum panem,nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam; ſed tempus caſumque in omnibus.* Id eſt occaſionem fortunámque in omnibus rebus arduis, velut in arte medica, quæ non tam ex noſtro conatu quàm ex abſolutiſſima Dei voluntate pendet. Ex quibus conſtant duo. Primum oportere medicum in hoc ſenſu eſſe bene fortunatum, id eſt à Deo conſequi remediorum morbi, & huius exactam notitiam ad ſalutem ægris inducendam, quorum exactiſſimam ſcientiam, ac infallibilem operam ignoramus, id verò expectandum à ſumma illa bonitate, præmiſſo noſtro labore, ſtudio, ac diligentia, ſic enim præter noſtram certam ſpem in effectu remediorum dubio ſalutem languentibus, & bonam nobis fortunam aſſequemur. Audi ſingularia verba ad hanc rem ex libro de rerum affectus dignotione, & medicatione Galeno adſcripto in fine cap. 5. *Verùm ſi tandem caſibus ità deploratis, & hæc fruſtrà admoueris,non abſurdum erit nos Chriſtianos (ſic Deo rem committas) ad maxima noſtra & verè arcana confugere, quibus ego & credo, & confiteor non corporis ſolum affectus, & à quibus omnes medici deſperarint perſanari, ſed omnes etiam animi paſſiones funditus extirpari.* Quæ veriſſima cùm ſint, tum librum ſpurium inter Galeni opera putari ſeries demonſtrat. Conſtat ſecundò illos tantum Medicos honorandos, (vt ſacer textus ſuadet) qui vt Moura notauit ſuis ad Deum & precibus, & vitæ exemplo infirmorum ſanitatem corporalem ab ipſo Deo potiùs obtineant, quàm materialis, multúmque fallibilis medicinæ normis. Debet nihilominus in Medico bona artis, ac ſufficiens principiorum eius, & prudens exercitatio præmitti,quærerẽtur aliàs ſigna, vel ſupernaturalis illa ſanitatum gratia peteretur, quæ Apoſtolis primò, deinde ſanctis inſuit? At hic Deum optimum in Medicina ſolum exoptamus, tanquam illum cui eſſentialiter omne

naturale agens subditur, & fine quo factum est nihil; Proinde consulit ille, vt æger oblationem impinguet, & det locum Medico. *In his curans* (vt vtilia repetam) *mitigabit dolores, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis.*

Secunda Medici fortuna exprimitur.

68. POtest secundò Medicus esse bene fortunatus Angeli Custodis, vel alterius subsidio, qui per modum persuadentis, vt loquitur Angelicus Doctor in abditissimi remedij in natura, aut morbi obscuri cognitionem ducat; vel quod maioris fortunæ est; dispositionem quam ex vi propriæ complexionis, ad scientiã medicam capessẽdam homo habet propalet. Pro huius exacta notitia vide quæ Carrerus habet disput. 7. de loc. c. 13. à fol. 171. §. *& mihi sanè*, &c. & præcipuè fol. 172. §. *Aduerte pro huius*, &c. Quibus omnibus modis Medicum posse esse bene fortunatum manifestò constat. Et primò quantum ad notitiam pessimi, ac cognitu difficilis morbi, per Angeli persuasionẽ consequendam extat Doctoris sancti doctrina vniuersalis, vbi proximè, in quo loci expendit, hominum ab Angelis persuasionem ad bonum quodpiam haberi pro fortuna posse, quando ad illud suadetur ignorante homine finem. Et tunc effectus propriè fortuitus erit hominis respectu: tunc quippè agentia libera fortunâ operantur cum absque intentione propria effectus quispiam præter animum resultat, audito verba. *Quandoque enim illuminatur intellectus hominis ab Angelo ad cognoscendum solum quod aliquid est bonum fieri: non autem instruitur de ratione, propter quam est bonum, quæ sumitur ex fine, & ideò homo quandoque æstimat, quod aliquid sit bonum fieri? si tamen quæreretur quare, respõderet se nescire, vnde quando perueniet in finem vtilem, quem non præconsiderauit, erit sibi fortuitum.* Sed extant sacris literis exarata non pauca exempla de mirabilibus Angelorum hominibus propalatis morbis, & remediis in aliquorum curam, vt apud Tobiam cap. 6. de interaneis illius piscis contra diabolicum Asmodæi virus, atque Exod. cap. 15. de ligno aquis immisso in earum dulcedinem, & 1. Regum cap. 16. de Dauidicæ cytharæ concentu, maniacam Saülis affectionem leuante. Quæ omnia remedia, & morbos occultos propalabant, & cum

diuina

diuina, ac altiori, ſimulque cum eorum medicaminum naturali virtute illos, vt probabile dubio vltimo conſtabit, pellebant. Vnde fortunatas illas curationes Angelica perſuaſione fuiſſe conſtat.

Neque in Medicorum monumentis pauca habentur, quæ bonorum Angelorum conſilio in mortalium commodum fuerunt propalata, Galenus ipſe libello quem de propriis inſcripſit c. 2. refert ſemetipſum quadam peſtilenti conſtitutione peſſimo apoſtemate fuiſſe correptum, atque Æſculapii auxilio fuiſſe ab imminentis mortis periculo liberatum, at quis Eſculapius? fuit, ni fallor, bonus quiſpiam Angelus, qui auxilium languenti, quamuis Idololatræ monſtrauit. lib. 14. Method. ſcribit hominem curaſſe, qui tumore linguæ adeò vexabatur, vt de eius vita certò dubitaretur, atque cum per ſanguinis miſſionem, remedij partem ſuſcepiſſet, dubitatum fuit inter ſe & conſocios Medicos, quodnam Medicaminum topicorum ad linguam poneretur, huius conſilio in ſequentem lucem remiſſo, ecce ægrotus illa nocte per ſomnum ſuadetur, de ſucco lactucæ linguæ tumori adhibendo in eius ſubſidium, quo remedio Medicis propoſito ſequenti luce res pro voto ſucceſſit. Sed puto inter naturales inſomniorum cauſas nullam exiſtere virtute naturali donatam obiectandi quæ abdita in rerum natura habentur. Et ad intentum celebris eſt illa Galeni narratio lib. 11. ſimp. quæ ideo ad literam tranſcribere placuit. Sic ille hiſtoriæ commendat, cap. de carne viperina. 69.

Iuxta ea quæ n. 71. ſequenti notabo, & n. 72.

Homo quidam morbo, quem elephantiam cognominant laborans aliquo vſque cum ſodalibus conuerſabatur, donec ex ipſius conſuetudine conuerſationeque, quidam noſtrum morbi inficerentur contagione, & ille iam odoratu grauis, ac fœdus redderetur aſpectu. Conſtructo igitur illi tugurio proximè viam, in iugo collis propter fontem illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quod vitæ ſuſtinendæ ſatis foret. Cæterum ad canis exortum, cum fortè meſſoribus haud procul inde metentibus vinum eſſet allatum, in fictili ſanè, quàm fragrans, is quidem qui attulerat, depoſito illo prope meſſores abijt. Verum vbi eius bibendi adueniſſet tempus, ſublato fictili adoleſcens, vt pro more impleto cratere competente aqua vinum temperaret, in cratera vinum effundit, & vna excidit vipera mortua. Quare attoniti Meſſores veriti ne quod ſi bibiſſent, inde ſibi malum eueniret, ſuam quidem 70.

sitim aquæ potione sedare maluerunt. Cæterum cùm illinc discederent præ humanitate ac misericordia homini illi Elephantiasi obnoxio, vinum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quam viuere in ea miseria, at ille vbi ex hoc bibisset admirabili modo sanitati restitutus est, nam tuberosum illud omne cutis ipsius, non aliter quam animalium à testarum mollitie nuncupatorum, malacostracon, tegmen decidit. Hæc ille cui similem fortunam Aëtius retulit tetrab. 1. serm. 2. cap. 170. & Galenus ibidem huius sensus fortunatos alios euentus memoriæ prodit, bono Angelo suadenti vt puto referendos. Sed alterum ausculta.

71. *Postremò & vir quidam opulentus non nostras ille quidem sed ex media Thracia Pergamum aduenit admonitus somnio, vbi iubente Deo per insomnium, vt & quotidie medicamentum biberet, quod confectum est ex viperis, & foris corpus inungeret, non multos post dies morbus in lepram abijt, rursumque & hic morbus quibus Deus præcipiebat Medicamentis curatus est.* Quibus addam insomnium ab eodem Pergameno relatum lib. de sanguin. mission. cap. vltim. per quod admonitus ille fuit, vt ad iecoris dolorem sanguinem ex dextra manu mitteret, leuatusque inde dolor est, non dissimile ibidem refert de altero cui per insomnium relatum fuit, vt manuum venas etiam dissecaret, quo ab ingenti lateris dolore liberaretur. Sed & Plinius lib. 25. cap. 2. insomnij meminit cuiusdam mulieris Hispanæ, per quod de radicis Rubi canis virtute admonita, filium absentem illa admonuit, vt radice illa vteretur, quod factum est occasione qua filius diri canis rabidi morsu læsus, vitæ discrimine periclitabatur, quo remedio inde celebri periculum euasit. Huc referri potest filiorum illius Vallesij curatio apud Valerium lib. 2. cap. 4. num. 7. quamuis illius pestiferi morbi remedium, non à bono, sed à malo genio propalatum ex historia crediderim, nec aliena ab hac fortuna est quam Curtius lib. 9. num. 8. de Alexandro retulit cuiusdam scilicet herbæ alexipharmaca virtute Regem à veneno præseruantis, per somnumque illi indicatæ in sæui morbi subsidium. Vt inde noueris quàm pia ac Benefica Dei optimi sit misericordia, quæ hominibus cælico adhuc lumine destitutis in eorum commodum, natiuas plantarum, ac medicamentosas rerum facultates explicare non dedignatur; quod & Iansenius, ad sacrum

Ecclesiast.

Ecclesiast. caput expendit super illa. *Et dedit hominibus scientiam Altissimus, honorari in mirabilibus suis* dicens. *Dedit hominibus, scientiam rerum medicarum, siue per specialem inspirationem, & reuelationem, sicut Adamo dedit; vt omnium rerum naturas cognosceret, & Salomonem 3. Regum cap. 4. ea donauit sapientia, vt disputaret super lignis à Cedro, quæ est in Libano vsque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete, siue quia per variam experientiam dedit, vt ad scientiam rerum Medicarum peruenirent, idque ad hoc vt ab hominibus honoraretur, in mirabilibus suis operationibus quæ inueniuntur in creaturis ipsius & per eas hominum corporibus.* Hucusque ille. Et quamuis illi quibus virtutes illæ manifestantur infideles fuerint, & idololatria conspurcati extiterint, non inconuenit quominus Deus per se vel per suos Angelos prædicta beneficia illis conferat, non ad priuatam idololatræ, sed ad communem hominum vtilitatem respiciens, vt videre licet de Platone, Socrate, Aristotele, nostrisque Hippocrate, & Galeno. Quibus tot scientiarum principia fuerunt explicita, quot viribus naturalibus intellectus assequi non poterant. Vt ex Diuo Thoma, Suario, ac Medina supponit Moura, vbi sæpè sect. 2. c. 2 n. 10. quod etiam ex ipso Angelico Doctore deduci potest 3 contra gent. cap 154. verba expendito. *Sed quia inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: per diuinam gratiam non solùm reuelantur hominibus diuina sed etiam aliqua de rebus creatis, quod ad scientiam videtur pertinere, vnde dicitur Sapientiæ 1. Ipse dedit mihi horum quæ sunt scientiam veram, vt sciam dispositiones orbis terrarum, & virtutes elementorum.* Hæc sanctus.

Sed & ipse sect. 2. ad caput 12. 1. Corinthior. ostendit gratias 72.
gratis hominibus datas, dari ad vtilitatem, seu instructionem aliorum per se loquendo, & non propter meritum, seu in præmium eorum, quibus conferuntur, ideóque non potiùs dari iustis, quàm peccatoribus, vna dempta gratia ad manifestandum Spiritum sanctum, & 2. 2. q. 178 art. 2. docet *Deum vti ad hoc ministerium fide mortua ministri miraculi, & doni eo modo quo homo vtitur baculo inanimi* vt constet potiori ratione dicendum prædictarum rerum medicamentosas facultates, Diuini aut Angelici subsidij afflatu illis hominibus, etiam infidelibus fuisse reuelatas, quam dæmonis maligna manifestatione, etiam si homines illi per

idololatriam,aut explicitum pactum cum eo,(vt de Socrate Aristoteléque tenet Moura n.10.citato)ipsimet pessimo hosti fuerint addicti. Nequit quidem intelligi, illum humanæ vtilitati per se loquendo,esse consulturum qui saluti nostræ etiam temporali pro viribus insidiatur. Probatum igitur, & explicitum satis manet quãto iure oporteat Medicum esse bene fortunatum ministerio, repetam,ac persuasione Angelorum,remedium,aut eius occasionem,in miseræ nostræ naturæ commodum, Medico suadentium, vt ex Diuo Thoma nuperculè notabam.

Tertia Medici fortuna profertur.

73. TErtiò constat bene etiam fortunatum Medicum esse posse quando peculiari cerebri(vbi rectrices residen facultates) temperamento per naturam,donatur ad Medicam scientiam vndequaque addiscendam apto certum quippè est, homines adinueniri singulari conditione ad vnam scientiam idoneos, ad quam alij incapaces maximoperè alia conditione existunt : id quod de medico notauit Iansenius vbi supra.Verba sunt. *Item in particulari Dominus creauit Medicos , quia quibusdam ingerit inclinationem ad artem medicam , in qua & eorum studia promouet ingenia illorum illustrando.* Sic quosdam vidimus Theologia scholastica præcellentes ab aliis in positiua ac sermocinandi arte superatos. Sic Medici sunt Astrologiæ periti, quos alij in theorica,alij in praxi medica antecellunt,quarum diuersitatum ratio vniuersalis est , quia temperies in cerebro , ac partium eius requisita constructio , pro hac aut illa scientia adipiscenda diuersimodè in vna , aut altera desiderantur, proinde Galenus lib.6. de placitis Hippocr. & Platon.sic commendatum Rebuspublicis reliquit. *Solertiam naturalem in pueris expectare, prudentissimi in vnaquaque Ciuitate seniores adiudicare deberent , atque ita dare operam , vt suæ naturæ conuenientem artem quisque discat.* Quod quidem commodum si quis expenderet non sic pro libito artibus aut scientiis imprudenti consilio & inuita Minerua se introduceret , vel semel aggressus laborem , si natiuam repugnantiam ad illam quam assumit scientiam adipiscendam pensaret , resipiscens , ad aliam conuersus & Reipublicæ, & sibi maximo pretio consuleret , huc spectat illud,

de

de grandi,Iuriſprudentia,Baldo,qui iam ſenio conſtitutus ad prudentiam iuris confugit,quod quidem incaſſum fore putabat vulgus ; in quem iactauit illud *Serò venis Balde* & citò valde venit, qui expertus forte ſuum ad iura tractanda commodum genium, incommodum verò ad ardua ac difficillima Medicinę opera adeò prudentiæ iuris profecit quod poſteritati admirationem & commodum Reipublicæ grande contulerit.

Hoc igitur modo oportebit Medicum eſſe benefortunatum, 74.
hoc eſt ad hanc difficilimam ſcientiam accedat commoda cerebri temperie , ac partium eius conformatione præditum , (quod ex inſita ad hanc artem inclinatione noteſcit) quo abſtruſa humanæ naturæ arcana philoſophando calleat hominis partes , ac eius compoſitionem rimetur ; actiones communes , ac cuiuſque priuatas expendat , caſus obſeruet , experimenta retineat , atque attenta mente , & acri iudicio morborum cauſas ſcrutetur , accidentia expectet,morbóſque ipſos ac membra quibus inſident dignoſcat , facilius ſic illis ſubueniet, ac benè fortunati nomen facillimè adipiſcetur. Hæc vna fuit noſtri Galeni fortuna,vel melius noſtra,quippè cum illum Deus Optimus præmiſſis conditionibus exornaret , ne ingenium ita commodum ad Medicinam aliò flecteretur ; eius Pater per inſomnium fuit cælitus monitus vt filium huic ſcientiæ introduceret;vt & ipſe Galenus refert lib. de Ordine ſuorum & 9.Meth c 4. verba ſunt *Annum poſteà decimum ſeptimum agens claris inſomniis Patris monitus Medicinam ſum aggreſſus,cum Philoſophia illam coniungens.* Quod quidem Angeli boni perſuaſione in bonum commune factum fuiſſe puto, vt expendi ſuprà,quibus aſſentit Alexander.Maſſar.lib.de peſte fol. mihi 12.ſic.*Vt nos affirmare non vereamur,cum maxima & innumerabili turba Medicorum vnum in primis Galenum diuino munere mortalibus datum eſſe,vt quod nemo alius aſſecutus eſt, Medicam ille artem illuſtraret,atque vndique perficeret..* Vt hinc habeas (cur hoc prætermittam?)blateraſſe Cardanũ qui lib.6.Aphoriſ.comm. 55. qua ſolet battologia in Galenum inuehitur affirmans ipſum Cacodæmonis conſilio per ſomnum deluſum fuiſſe atque magnæ gloriæ cupidum id memoriæ ſuis ſcriptis tradidiſſe;at in hoc inuidè labitur Cardanus,vt ex relatis conſtat,neque quæ vtiliter ex ſe ſcripta ſunt,& humano generi proficua Cacodæmonis proprio

conſilie

consilio aut manifestari, aut exprimi posse creditu dignum est. Vereatur ergò Cardanus latrare, quem nec mordere, nec fugere poterit.

75. Eodem deinde lib. 9. Method. (ad rem conuertor) conqueritur Galenus, quia ex hominibus Medicam artem profitentibus plures sunt, qui stolidorum, ac vulgarium hominum acclamatione ad fucatam opinionem peruenerunt, quam qui eruditi ac sapientes cum sint, huius abstrusæ, ac salebrosæ scientiæ metas attigerint, honoréque proinde ac admiratione à Republica deberent condecorari; audi Hippocratem lib. de lege num. 1. *Medici* (clamat ille) *plurimi quidem verbis, sermone, famáve sunt, opere autem & re vera perpauci.* Sed occasionem tantæ malorum Medicorum turbæ ad tria præcipue capita reduxit Galenus, Primũ repugnans natura temperamentum, in quo vel potentiarum essentia consistit, vel à quo illæ in suis operibus dependent, vt lib. de different morb. c. 2. docuerat. Secundum est doctorum Magistrorum inopia, id quod ipse lib. 2. de Cryſib. insinuarat etiam ibi. *Vera enim conditio* (Medicorum) *non ex his, quæ ab indoctis magistris male operantur, sed ex his quæ docti præceptores rectè pertractant comparatur.* Tertium caput est hanc artem studentium distractio, vel fucati honoris, aut æris cupiditas, verba auscultа. *Aut enim natura parum ad eas sunt appositi aut non vt conueniebat sunt instituti, aut studiis non fideliter, sedulóque institerunt, sed ob rem publicam capessendam ab ijs discesserunt.* Hæc 9. Meth. ergo hos docti infortunatos compellent. Quamuis illi pro bona fortuna habeant non tam doctos esse quam videri, audi ex 2. Meth. 5. Galenum. *Etenim nisi magna quæpiam miraque mutatio humanarum rerum fiat actum de bonis studijs est. Vtpote confusis, ac corruptis: nemine veritatem ipsam, sed tantum scientiæ famam quærente, optimè enim profecto scis, nec quinque vsquam inuenisse nos, qui esse potius quam videri docti cuperent.* Proh dolor.

76. Habes ergò fortunam Medici præter primam ac secundam ad mentem D. Thomæ ante explicitas etiam haberi posse ex commodo ad eam scientiam ingenio bonis præceptoribus, aut doctrinis imbuto. Hanc fortunam omnium optimè desiderat prudentissimus Hippocrates lib. de lege, expendito verba. *Quisquis enim Medicinæ scientiam sibi comparare volet, eum his ducibus voti sui compotem*

compotem fieri oportet, natura, doctrina, loco ſtudijs apto, inſtitutione à puero, induſtria, & tempore. Quæ conſonant his quæ modò ex Galeno tranſcripſi: Sed aduertito, naturam id eſt, ad hanc artem ingenium, omnibus illum prætuliſſe, rationem ſubtexit. *Primum igitur omnium natura opus eſt* (dixit) *natura enim repugnante, irrita omnia fiunt. Si verò natura ad optimam viam demonſtret, artis doctrina facile continget*: hæc ille: quæ expreſſius lib. conſtitut. art. Med. commendauit Galenus c. 8. vbi tria, ad optimum ac bene fortunatum Medicum retulit, ſcilicet artem & vſum, ſubtilis item Valleſius lib 8. Controuerſiar. in præfatione triplicis malorum, atque infortunatorum Medicorum ſortis meminit, qui huius artis vſum profitentur Prima eorum qui præ repugnante natura aut conditione ingenij ad medicinam ſenes etiam cum ſint infortunati, ob frequentes errores habentur Secunda eorum, qui quamuis ingenio, ac natura ad medicinam incommodi non eſſent quaſi per ſaltum ab Aulis ad ægrorum domos tranſierunt, quorum frequentia errata malæ fortunæ vocem apud vulgus fuerunt adepta. Tertia demùm aliorum, qui cum principia, ac Medicinæ prima Theoremata calleant, ex ipſiſque commodas, vtileſque concluſiones deducant; dum tamen operi, quod huius ſcientiæ finis, extat, intendunt, adeò in curando hallucinantur, quod infortunatorum ſorti, potiùs quàm eorum in praxi diſtractioni reducantur. Prudens tamen Complutenſis, hos omnes Medicos indoctos, incapaces, atque imprudentes nominat. Vulgus diceret infortunatos; ſed an dicemus infortunatum cæcum, qui arcum tendat, & toto cælo ſcopum erret? putat cordatus Valleſius, ſalutem hominis non ex fortuna Medici pendere, ſed ex erudita ac prudenti eius ſententia ac docto Iudicio. ibi. *Quamquam ego, quod ad ægrotantis ſalutem faciat nihil puto ſitum eſſe in Medici fortuna.* Et infra: *tamen hæc aut illa remedia, hoc aut illo tempore circa ægrotantis corpus agi in Medici conſilio*, ſupple, *ſitum eſt.*

Quamuis ſi quæ Hippocrates prudentiſſimus lib. de locis in homine de Medici fortuna ſentit produxero nihil huic argumento addendum putarim, Legito. Quia poſtquam ſcripſit Medicum teneri affectos locos, eorumque affectiones quoad fieri poſſit aſſequi, tum medicamentorum facultates agnoſcere, ſin- 77.

gulorum ægrotantium conditiones rimari, atque demum occasiones aliàs præcipites amplecti, iam de fortuna circa curationem haud curandum putat, quia scientia Medici, sic firma, constans in opera erit nec fortuna fælix abesse potest, vbi docta manus artem exerceat, expendito grandia verba. *Medicina itaque mihi, iam tota inuenta esse videtur, quæ sic habet, & quæ docet singulas, & consuetudines & occasiones. Qui enim sic Medicinam nouit minimè fortunam respicit, aut expectat. Sed & citra fortunam, & cum fortuna rectè faciet, constans enim ac firma est tota Medicina, & doctrinæ optimæ in ipsa compositæ minimè fortuna egere apparent; nam fortuna sui iuris est, & nullius imperio subest, neque optantis est ad ipsam peruenire. Scientia verò imperata facere cogitur, & facilè est ipsam feliciter assequi, si qui sciens vti velit. Deinde verò quid opus est Medicinæ fortuna? Si enim Morborum medicamenta clara sunt & manifesta velut equidem arbitror non expectant sane fortunam ad sanandos morbos, siquidem sunt medicamenta; si verò cum fortuna exhibere ipsa prodest, non magis medicamenta quàm ea quæ non sunt medicamenta vna cum fortuna adhibita sanos faciunt. Quicunque verò fortunam ex Medicina, aut alia quapiam arte expellit dicítque eos; qui probè rem aliquam sciunt fortuna non vti, is contrarium mihi iudicare videtur. Mihi enim hi soli fortunatè assequi, itémque infortunatè non assequi videntur, qui rectè quid & male facere sciunt, fortunatè enim assequi est rectè facere, hoc autem qui sciunt faciunt, non assequi autem hoc est, si quis non sciat hoc, non rectè faciat. Indoctus autem qui est quomodo fortunatè assequi possit? si quid enim etiam assequatur, non memorabilem sanè successum habebit; qui enim non rectè quid faciat non fortunatè assequi poterit, cum reliqua, quæ æquum est facere non faciat.* Hæc Cous grandis num. mihi 57. & 58. prudenter Zacutus 6. de Medic Princip hist. 1. q. 1, circa finem profert. *Vbi Medicæ sapientiæ plurimum est, minima opus est sorte.* Quæ pulchra & verissima cum sint, irrationali vulgo suffeciisse possent, quo in Medicis non naturalem sanitatis gratiam non in medicando fortunam (ist hæc quidem in natura absint) sed optimam scientiam, multam prudentiam, ac bonam conscientiam desideraret.

78. Fatetur tamen Cordatus Vallesius, vulgus hominum fortunatum bene Medicum dicere, quando ad curationem magni alicuius Herois accersitus, ille sanitatem morbi aliàs acuti consequitur.

quitur. E contra verò male fortunatum Medicum habet, quando in caſſum eperatur. Sed hos fortunæ modos ignorantis, ac effrænis vulgi potiùs quàm cordati iudicij eſſe nullus inficiabitur. Euentus ſiquidem ſtultorum eſt norma, peior fortuna erit, ſi in manus ſtulti, ac inſipientis Medici incidat Audi Complutenſem. *Tamen hæc aut illa remedia hoc aut illo tempore circa ægrotantis corpus agi, in Medici conſilio* (ſupple eſt) *qui nihilominus cum peccat infortunatus dici ſolet à pleriſque Ego verò infortunatiorem dixerim ipſum ægrotantem, cui contingit imperitus Medicus.* Fortuna ergò Medici illa erit bona, quæ ſimul cum ingenio ad artem apto, cum frequenti doctorum Magiſtrorum doctrina ſtudioque & prudenti proprio conſilio pendet; ſciunt Medici in febre putrida aluum leniendam fore, ſanguinem mittendum pharmaca adhibenda, vnctiones, & fictiones. Id verò magnum non eſt; nam illud Vulgares callent barbitonſores, nedum Medici non ignorant. Medici ergò expectatio, prudentia ac proba doctrina, ordinem eorum remediorum perſcrutatur, quodnam ſcilicet remedium, cum quo, quodnam deinde ante quod, poſt quod adhibendum veniat, in hoc Medici omnis docta ac prudens cura verſatur, *non enim ſcire, quid fieri oporteat, id magna res eſt, ſed quibus rationibus illud efficias, id enim ſcire artificioſum eſt.* Aliquando animaduertit Galenus. Explicitum ergo probatumque manet fortunatum benè Medicum illum futurum, qui natura ſit diſpoſitus ad medicinam Theoricam, & practicam adquirendam, vtroque iſto crure fortunatè ambulabit, ſine verò horum altero claudicabit, vt Gal. 1. Prognoſtic. expendit Ex quo ſic Lacuna vbi ſuprà. *Medicum tamen* (affirmat) *debere natura prudentem eſſe, hoc eſt naturaliter, & ex natiua cerebri temperatura ad operationes intellectus, circa agibilia benè ſit diſpoſitus.* Quibus adde doctam eruditionem, atque eruditam prudentiam, hinc pendent boni in Medicina exitus, & felix in opere fortuna. *Fortunatè enim aſſequi eſt rectè facere* (vt vtilia ex Hippocrate repetam) *hoc autem qui ſciunt faciunt*; Quorſum ergo ab indocto atque idiota fortunam bonam in curatione expectemus? In hoc ergò ſenſu accipi plurima Galeni aſſerta debent; quæ in eius habentur ſcriptis circa Medici fortunam, multa offerre commoda eam arti Medicæ dixit lib. de ſubfig. emp. & 11. Meth. cap. 1. fortunam cauſam eſſe

sanitatis. De ven. sect. aduers. Erasistrat. cap. 7. fortunam aliqua in medicamentis administrare 5. de loc. vlt. fortunam quandoque ansam Medicis ad diuinandum præbere, hæc & alia huius census protulit, quæ nisi in sensu hactenus expositio accipiantur, ipsum in sententiam vulgarium de fortuna venisse, non sine iniuria putaretur.

Quibusdam, quæ Carthaginensis contra dicta opponit fit satis, reuinciturque Medici fortuna Astrologica.

79. COntrà tamen hæc, quæ de Medici fortuna probabiliter satis dicta sunt contendunt Carthaginensis, & alij illam fortunam, quam ex vi peculiaris cerebri temperamenti ad fæliciorem huius scientiæ comprehensionem pendere dicebam nullam esse. Cum ex cæleſti quadam influentia, illa inclinatio ad Medicinam pendeat nullo opere ad bonos in ea euentus, ex naturali Medici temperie expectato, sed quod illa celestis virtus seu influentia homini in eius genesi inducta absoluta vndequaque sit ab eius complexione, atque ratione illius virtute sanandi præditus reddatur, atque sub hac consideratione demum bene fortunatus. Vndè inferunt ponendam aliam influentiam, qua alij docti aliàs, atque ingenio affecti, infortunati ac infelices reddantur. Intulerunt secundò, aliam etiam virtutem cælicam statuendam, qua homines fascinatores reddantur. Huc enim tota eorum conuertitur oratio, quo suo fascino exiſtentiam tribuant contendunt illud statuere, quia Galen. lib. de spermat. cap. 14. dixerit. *Contingit autem aliquando infantem nulli parentum esse similem, & hoc fieri per naturam planetarum, nascitur enim aliquando mutus, vel carens pedibus, manibus, oculis, &c.* Idem contendunt deducere ex Diuo Thom. cap. 92. lib. 3. contra gent. vbi sic habet. *Vnde nihil prohibet quod aliquis homo etiam habeat, ex impressione corporis cælestis aliquam efficaciam in aliquibus corporibus faciendis quas alius non habet, puta Medicus in sanando, & agricola in plantando, & miles in expugnando.*

80. Sed quàm sit illorum dicendi modus ab omni ratione alienus, constat

constat ex his quæ contra virtutem naturalem sanandi scripsi, recolito quæ dubio anteriori, in eundem Carthaginensem contra hanc cælestem influentiam notabam à num. 28. ad 38. Et præter illa. Sic in istos iterum arguo. Illa qualitas cælestis operatur sanitatem independenter à temperamento eius qui illa fruitur? ergò illa qualitas curabit, in omni ætate in omni statu, & omnes morbos, ergò homo illa præditus in infantia, & in vltimo senio sanitatem operabitur, at hoc nusquam obseruatum legimus. Dicitur ergò abs fundamento. Deinde si ille illa qualitate donarus ægrotet pestilenter, aut malignè, vbi contagio imminet, an placebit adhærere illi sua etiam cælica influentia affecto? non audebis puto. Sed dic vlterius cur ille ægrotat, qui cælorum virtute omni morbo, & omni morbosæ causæ oppositæ gaudet? Videris talem influentiam perenni durationi subiectam exponere, affirmare, cum illam prædices omni morbo contrariam, ni malis hanc cælestem influentiam opponi morbis, sed non senectutis causis, aut naturalis mortis, scito tamen senescere, vt nec Ciceronem latuit, & Galen. retulit 1. de sanit. tuend. c. 5. & lib 6. c. 2. ægrotare esse, namque senes, actiones plerumque habent diminutas, & aliquas quandoque abolitas, aliquas depravatas, & has omnes ægras vocat Galenus. vt apud ipsum legitur lib. de sympt. c. 2. & 2. de causis sympt. c. 2. & c. 3. qua ratione ergò ægrotat ille? cur per ætates mutatur ac senescit? Debent etiam de illa Astrologica virture asseuerare, quosuis morbos specie etiam dissitos sanare. Sed Angelicus Doctor contrarium supponit, affirmans illam virtutem cælestem vniuersalem esse non posse, quippè illam quam ad inclinationem alicuius ministerij admittit vniuersalem esse ad omnia ministeria negat, verba vbi supra sunt. *Per eandem rationem apparet, quod homo non potest esse benè fortunatus vniuersaliter ex virtute corporis cælestis, sed solùm quantum ad hoc vel illud.* id est nequit ad omne opus dirigi, sed ad hoc vel illud determinatè inclinari; neque ex hac inferant assertione, fateri sanctum virtutem sanitatis naturalem saltim ad aliquem determinatum morbum, & consequenter alteram ad determinatum alium inducendum puta fascinum; quia sanctus hic loquitur de inclinatione ad hanc vel illam artem ex vi cælestis virtutis, quæ necessariò cum peculiari inclinati temperamento ad inclinationem, vel ad

opus peculiare iuuabit, sed non concurret ex necessitate, neque inclinabit semper si inferiori dispositio desit, aut incapax temperies adsit. Expendito Sanctum eodem lib c. 86. virtus verò naturalis sanitatum implicationem in natura habens, supra reuicta non inefficaciter, vt puto iacet, idque expressius ex eodem Doctore Angelico, in his quæ immediatè transcribam, constabit.

81. Deinde demus hanc cælestem qualitatem inesse Medico ignoranti ac stupido, demus illam deficere alteri, sed docto, prudenti expertóque, assumat vterque suum ægrum curandum, eodem specie morbo laborantem, eadem ætate, viribus, ac regione ac victu fruentem. A quonam obsecro fortunatam curationem expectabis? Ego quidem nisi mea me fallit opinio, mallem me doctus & expertus curaret, quàm insipiens sua constellatione condecoratus. Ergò cum hæc opinio istorum tam sit à prudenti iudicio aliena, neque vlla vsquam experientia nitatur, imprudentis omnino consilij fuerit, illam improbabilem vndique non reputare.

82. Nec illa quæ suprà in hanc veritatem iactarunt, ex quibus suam firmabant sententiam, quippiam roboris in nos habent; certum quippè est cælum in hæc inferiora suas impressiones operari, sed non ita independenter, quia etiam elementorum qualitates primæ, ac secundæ, quæ mixta præparant, & exornant ad istorum effectus simul cum stellis non concurrant, materiam præparando ad formæ introductionem, atque virtutes, seu potentias in genito à forma dimanantes, simul cum astris fortassis sigillando, quibus singula mixta sua munera obeant, itaque cælum influentiam, circa materiam sublunarem habet etiam antecedenter, ad mixtorum genesim, semper nihilominus cum generante concurrit, & post illum cum temperamento, in quo facultates, aut earum opera fundantur, & cum hoc non cum quolibet ad quamlibet actionem sed prout ad hanc aut ad illam inclinationem, ad hoc aut illud opus ab ipso temperamento corporis sublunaris determinatur, ac definitur, vt eleganter concluſit Angelicus Doctor cap. 86. proximè notato. Itaque cælum affectiones naturales nobis præstat, semen disponit eius materiam præparat; atque anima à Deo optimo in ea inducta ad reliquas actiones homini naturales, velut vniuersale agens simul cum

temperamento

temperamento concurrit, in quo ratio disponentis ac inclinanti s adumbratur. Audi Sanctum, *Quamuis autem Deus solus, directè ad electionem hominis operetur, tamen actio Angeli operatur aliquid ad electionem hominis, per modum persuadentis, actio verò corporis cælestis per modum disponentis, in quantum corporales corporum cælestium impressiones in corpora nostra disponunt ad aliquas actiones*; hoc est inclinant. Ergo quando Angelicus dixit Medicum posse esse bene fortunatum in sanando ex vi corporis cælestis, debet intelligi ex vi dispositionum homini inductarum à cælestibus corporibus, simul cum causis secundis à quibus præfinitur, quarum omnium ratione paratus ac inclinatus habetur ad Medicinam expeditè adipiscendam vt superiùs notabam.

Expressa est hæc mea cogitatio ab eodem Sancto ibidem. 83.
Quando igitur aliquis ex impressione cælestium corporum, & superiorum causarum, secundùm prædictum modum inclinatur ad aliquas actiones, sibi vtiles, quorum tamen vtilitatem propria ratione non cognoscit, & cum hoc ex lumine intellectualium substantiarum illuminatur intellectus eius ad eadem intelligenda, & ex diuina operatione inclinante inclinatur eius voluntas ad aliquid eligendum sibi vtile, cuius rationem ignorat, dicitur esse bene fortunatus. Et è contrario, male fortunatus, quando ex superioribus causis, ad contraria eius electio inclinatur, & mox *sed in hoc est attendenda differentia, nam impressiones corporum cælestium in corpora nostra causant in nobis naturales corporum dispositiones, & ideo ex dispositione relicta ex corpore cælesti in corpore nostro, dicitur aliquis non solùm bene fortunatus, aut malè, sed etiam benè natus, aut malè.* En Angelicus Præceptor vbi num. 78. non virtutem sanandi ex influentia cælesti concedit, sed dispositionem, quæ temperamentum naturale necessariò ingreditur, ad facile medicinam (idem habeto de cæteris scientiis, & artibus) adipiscendam inclinantem, vnde bona Medici fortuna pendet, idem ad rem scribit Galenus suprà eo libro spurio relatus, qui expressiùs fatetur stellas cum elementis, atque temperamento ex horum actione resultante ad inclinationes hominum concurrere, id est ad dispositiones, ad hoc, aut illud inclinantes. Verba eius capitis sunt: *Philosophi verò indubitanter asseuerarunt teste Hippocrate quod omnis substantia corporea animata iuncta sit, & ligata in Planetis, & signis, quatuor elementorum*

torum nexibus. Id est inclinata ex vi Planetarum,& elementorum dispositionum ad hanc vel illam artem addiscendam, ergò cæli dispositiones in nos illatæ,tum cum nostro temperamento in nobis operantur;tum præterea inclinationes ad aliqua inducunt,non tamen necessitatem, vt planè ex eodem sancto constat eodem lib.c.86.

84. En habes quo sensu legitimo accipias, *Oportet Medicum esse bene fortunatum* vt scias,præter notissimam fortunam, ac præ omnibus desiderabilem, quam à Deo immediatè, aut mediis Diuinis intelligentiis habere potest, illam etiam deberi in Medico exoptari, quæ ex peculiari cæli influentia simul cum temperie elementali pendet, præcipuè cerebri, vbi intellectus seu ratio, ad theoricam, & imaginatiua ad praxim resident, sic quippè naturam, ac inclinationem ad Medicinam consequetur faciléque arte & doctrina fortunatus Medicus fiet. Sic senties, & loqueris de medici fortuna ni mauis rudi, ac stulta plebeculæ cathachresi huc, illuc incertus peruagare affirmatóque simul sanitatis virtutem, & fascinandi potentiam siue à cælo, siue à peculiari temperamento, siue ab vtrisque prouenientem implicationem per naturam habere, nullique hominum per illam inesse posse, quia sententia illorum, quia asseuerant virtutes herbarum, lapidúmque (quibus contingit medicamenti conditio) alicui hominum inesse posse, delirantium sententia mihi est. Non attendunt Rhabarbari, aut magnetis temperaturam dispositionem naturalem esse, ad vtriusque formam in sua materia cuilibet inducendam, ac conseruandam, sed quis vel mediocri philosophia instructus non aduertit temperamentum vnius speciei alteri mixtorum omninò repugnare, quo ergo modo hominis forma posset in materia aut introduci,aut foueri naturaliter cum dispositione, quæ suam formam in lapide conseruat, quod quia manifestè rationi contradicit non est quod stylo duriori deleatur. Constat verò medicamentorum virtutes, vel temperamentum eorum esse,vel ab eo illas naturali dependentia foueri, repugnat ergo potentias rerum existere, vbi concomitans illarum temperies repugnantiam habet.

Futilia

Futilia faſcini ſigna tanquam fallacia reijciuntur.

QVæ adducta hucuſque contra faſcini exiſtentiam ſunt ſufficere mihi videbantur quo eius opinio ex hominum memoria deleretur, ne in dubij tamen extremo, ſcrupulus adhuc ſuperſit, ſigna in medium adducere placet, quæ faſcini ſectatores Medici ad eius exiſtentiam, & notitiam commentati ſunt. Ex quibus non minori ratione, vanitas & inexiſtentia faſcini conſtabit. Priùs tamen ſcito tria ſignorum genera à Galeno adduci, quibus ad morborum notitiam (quæ internis corporis humani paſſionibus coniecturalis admodum, inconſtans ac abſtruſa eſt) adquirendam quaſi manu ducimur, vt planè ille docet lib. 3. de criſ. cap. 4. illa verò ſunt accidentium præternaturalium omnis ſpecies. Actio ſcilicet læſa, qualitas mutata, & exiens mutatum, prout ſic communiter à Doctoribus cum Galeno diuiduntur. Ex quibus omnibus accidentibus ſumi notæ poſſunt pro effectus notitia comparanda. Omnia verò hæc ſigna non neceſſariò morbum cuius ſunt inſequuntur, ſed illa ſolùm quæ pathognomonica Græcis nuncupantur quaſi paſſionis ſignificatiua dixeris, quia certa ſolùm ſunt ſui affectus indicia, & vna cum illo inuadunt, eiuſque vt ita dicam eſſentiam conſtituunt, audi Galenum de conſtitutione artis Medicæ cap. 15. *Sicuti rurſus inter ſymptomata* (id eſt contrà naturam accidentia) *quædam neceſſariò affectionum differentias conſequuntur, quædam ſæpè, alia autem rarò, aliqua verò in ancipiti ſunt. Ea itaque ſymptomata, quæ morbos ex neceſſitate conſequuntur quod affectuum cognitionem afferant, Græcè Pathognomonica dicuntur, & ea ipſa pro certis morborum notis habenda ſunt.* Quæ ſigna, cum omni, cum ſoli, cum ſemper ſuum affectum conſequantur, ipſo perſeuerante ſeparari nequeunt, quia eius eſſentiam veluti conſtituunt, vt Pergamenus ipſe 3. de morbo vulgari 3. 34. Ergò cum faſcini aſſeclæ ſigna nobis exprimunt, illius ſignificatiua, pathognomonica eſſe tenentur, quæ ſcilicet aliis morbis, non conueniant, ſolaque faſcinum neceſſariò inſequantur, vt ſic in illius ducamur notitiam. 85.

Quibus ſic præmiſſis, inde etiam aduerſariorum opinio im- 86.

probabilitatis conuincitur, vnde fascini cognitionem nobis attulerunt. Suppositit Carthaginensis, vbi sæpè tract. 2. fascinatorum signa illa esse quæ veneno infectis accidunt, dixit deinde in pueris illa esse, quæ illis eueniunt, dum ex corruptione ingesti lactis laborant. Protulit vlterius, potiùs illa esse in pueris, quæ, dum epilepsia cruciantur, demonstrant, iam aduertis inconstantiam. Cùm verò animaduerteret fascinum, ad prædictorum affectuum naturam reducendum, ni signa daret ab illis aliorum morborum distincta. Proinde cap. 3. concluſit quædam signa existere, quibus effascinati pueruli, ab illis, qui ob lactis corruptionem Epilepsiam, aut aliud damnum torquentur, dignoscantur, adduxit itaq; quædã quinario cõprehensa numero, primũ vitalis virtutis defectio, quæ ex debili pulsu raro, tardóque deprehendatur. Secundum conuulsiuus motus membrorum, ille scilicet, qui in epilepsia correptis apparet. Tertiò appetitus alimenti deiectio cum nausea aut vomitu. Quartum terror à somno, fletus, inquietudo, quibus nec nutricum lactiferæ mammæ, nec dulcis cantilena prosunt, nec parentum mulcebris delicia prodest. Quintum deiectiones lotiáque aut viridi, aut nigro aut lucido colore infecta, quæ omnia signa diagnostica, pathognomonicáque fascini Carthaginensi sunt, dummodò constet puerum conuenienti lacte in qualitate quantitatéque vti.

Fallaciæ arguuntur signa fascini relata à Carthagena.

87. QVantum verò fallibilis iudicij isthæc signa præseferant, ad fascini existentiam quisquam vel mediocri praxi Medica instructus animaduertet. Quid obsecro fallaciæ proximius, quàm venenati hominis signa pro fascinatis, nobis adducere, cum signorum congeries alicui morbo propria ac singularis, alteri ab eo conuenire nequeat, vt proximè Galenus docebat, si enim quispiam hominem bipedem definiat accidens seu signum hominis monstrabit, sed adeò cæteris animantibus commune, vt si alia definitio, aut signum illius non adhibeatur, nihilo expressius illa illum explanabit quam cætera bipedia animantia, cum

cum quibus hominem confundit. Itaque Carthaginenſis dum nobis faſcinum ſignare contendit venenatum hominem in medium producit quem ad hunc vſque diem nemo faſcinatum nuncupauit, niſi ſolus ipſe, apud quem fides ſolum eſſe poteſt.

Sed quæ infantium promulgauit, nihilo magis fidelia ſigna videbuntur, nam quoad primum ille pulſus debilis, rarus (qui cordis facultatem deiectam præſagit, vt Galenus notat lib. 1. de differ. pulſ. cap. 6. & communiter Doctores) in ipſis pueris marcore, atrophia, aut maligna febri affectis inuenitur, vt frequenti experimento conſtat; potiſſimùm quando ipſi (quod etiam frequentiſſimum) lumbricos patiuntur, tunc etenim præter dictos pulſus, etiam epilepſiam (quam per conſenſum vocant) pati ſolent, ſimiliter nauſeam, vomitumque, & turbulenta inſomnia, ſed quo dubia magis ac inconſtantia illa faſcini ſigna reputentur, non alia lumbrici puerorũ præſeferunt frequẽti experimẽto probata. Paulus lib. 4. c. 57. illa quinque indicia lumbricorũ infantulorum interanea affligentium adducit, præterquam pulſum debilem, cuius loco inordinatum conſignat: at cum tabeſcentiam vniuerſalem corporis addiderit ibi, pulſum debilem per eſſentiam intelligi videtur neceſſarium, eadem ſigna proponit lumbricis indagandis Valleſius 4. Epidem. comm. 125 ſed præter non paucos duo præcipui extant Authores, qui de indiciis horum interaneorum animalium priuata expreſſerunt commentaria, vterque Hieronymus Gabucinus vnus, Mercurialis alter, ille cap. 18. eadem ſigna proponit, quæ Carthaginenſis ſui faſcini adduxit ipſiſſima, iſte lib. 3. de inter. pueror. morb. cap. 9. Sed hæc ſigna vbi adſunt, exiſtentiam lumbricorum confirmant, faſcinum verò ſignare ſolus Carthaginenſis opinatur, credendum igitur illis eſt pro lumbricis, prius quàm pro faſcino, quia illi abs dubio in natura extant, at iſtud nondum conſtat extitiſſe, verum potiùs repugnare; at verò ſi pathognomonica ſigna dum omnia ſimul extant morbo cuius ſunt omni ſoli ac ſemper conueniunt, qua fiducia, illa eadem alium commonſtrare poſſunt, ne dum vbi tot extant, ad faſcini de medio ſublationem, vt ex ſupremis conſtat. Neque implicat illa omnia ſigna, ſeu accidentia lactanti puerulo contingere, laudabili adhuc vtenti lacte, id quod videtur

88.

tur Carthaginensi prærequiri, quo illa signa inseparabilia fascini sint Cum frequenter accidat infantes affici morbo hæreditario, intemperamentoque ventriculi, aut iecoris, quorum ratione lac laudabile aliàs conspurcant, vi cuius prædicta symptomata patiuntur, in quo casu non insolenti, ridiculum esset fascinatum puerum præsumere, ni malit is author mulierciularum opinioni inhærere; quæ affectus quosuis lactentium in fascinum ridiculosum, in refrigerationem, in ventriculi indigestionem reducunt, à qua irrationali opinione non dimouentur facile.

89. Sed & is Doctor eorum accidentium rationem reddere tenetur, cum illa à sua cælesti influentia pendere debeant, tanquam à causa effectiua illorum, velut humorum in nobis accensio, aut exustio, ab insolatione, aut immodico exercitio sæpè pendent. Illa qualitas, (fortè dicet) fascinatrix, & cælestis petens cor, eius potentiam debilitat, cerebrum afficiens epilepsiam commouet, ventriculum infestans, nauscam excitat & vomitum. Sed cur hæc rogo accidentia in fascinante eodem cælesti influxu affecto, non experiuntur? Quia infans (reddet) mollis, ac tenerrimæ substantiæ, illicò eius qualitas malignum effectum à fascinante patitur. Sed quare in fascinantis tenera ætate, aut eius in ortu, quando itidem tener, ac mollis illam influentiam recepit ab Astris, prædicta symptomata ac malefica signa, non adfuerunt? Vel cur etiam illa conspureatus à primæua ætate ad grandæuam vsque, illæsus seruatur? Quippe naturale agens, quod celeri actione passum alterat, potiùs & priùs illud immutabit, cui insidet, longiori tempore. Neque resistentia fascinantis obstabit, & iuuabit obedientia subiecti fascinati, quippe applicatione suppletur continua quod resistentia maiori obstat. Namque *assiduo illisu durum cauat vndula saxum.* Deinde si supponit fascinatorum omnium signa esse, quæ venenatorum, iam constat huius falsitatis ipsissima experientia; nam qui febre pestilenti, aut maligna laborant, nunquam, vel rarissimè, ex vi veneficæ infectionis epileptici fiunt. Solent frequentius nausea aut vomitu corripi velut lotij & deiectionum pessimam notam habere. Sed in hoc potiùs confusionem fascini quàm notitiam adumbrari, ex proximè ad signorum firmam conditionem notatis, eluceseit, vel si venenati sunt ij qui fascinati: iam de veneno pestifero,

Astrorum

Aſtrorum vi mortalibus eiaculato nulla eſt inter Doctores controuerſia. Quorſum ergò faſcinum illa peſtis nuncupetur. Sed de hoc ſatis ſuprà diſcuſſum.

Infida Cardani ſigna expenduntur, & reïciuntur.

HIeronymus Cardanus lib. 2. de venenis, vniuerſim ſigna faſcini præſaga reddidit, omni ſcilicet faſcinato communia, ſiue infantibus, ſiue grandioribus. *Faſcini indicia* (ipſe ſcripſit) *ſunt color malus, oculi triſtes, & demiſſi cum lachrymis, aut nimium ſicci, ſuſpiria aut cor triſte, vigiliæ, inſomnia mala, macies in toto corpore.* Ab externis ſigna etiam notauit, quia iſthæc addit. *Et hyacinthus rubens & corallus, in faſcino, impalleſcunt, nitorémque amittunt, & ſi annulum digito immiſeris ex aſini vngula, fitque latior poſt aliquot dies, faſcino, vel veneficio affectus eſt.* Hæc ille in quibus ad faſcini exiſtentiam, maior quàm in præcedentibus ſignis fides non habetur, namque priora ſignacula eis hominibus, qui melancholia aliqua laborant, continuò inſunt; vt præter Galenum lib. 3. de locis Paulus notat lib. 3. cap. 14. quos Altomarus, & Mercatus inſequuntur. Aëtius prætereà tetrab. 2. ſerm. 2. c. 29. iiſdem notis affectum melancholicum exponit, addens lachrymas motumque conuulſiuum. An credes ſigna Cardani firma eſſe quæ alium frequentiſſimum morbum continuò inſequuntur? Sed prætereà omnia illa accidentia, in cauſam frequentem naturalem reduci facillimo negotio poſſunt, vt nullum Medicum latet, quorſum ergò in raram occultamque, & incognitam refundere placet Cardano? 90.

Porrò quæ de Hyacintho, & Corallio refert, quæ de illo annulo & de aſini vngue, Iulium appellant Scaligerum, qui ſubtilem hanc obſeruationem expendat. Sic iſte lib. 15. exoteric. exercit. 113. illi reſpondet, *de gemmis quæ referuntur à te miracula, neque credere, neque refellere ſtatutũ habeo, ſed ſi qua minus naturæ conſentanea exciderunt, tibi ſanè ſunt animaduertenda.* Tenetur ergo Cardanus rationem reddere tanti gemmarum detrimenti, ex contactu faſcinati. An illud eſt, quia ob vapores peſſimos gemmæ illæ infi- 91.

ciuntur ? Sed iam hîc dubium redit de speculo è menstruata conspurcato. At velut ex isto casu existentia fascini non infertur, vt suprà hoc dubio à n. 6. latè probabam, sic hyacinthi, aut corallij detrimentum in colore, in perspicuitate argumentum fascini non erunt. Vel si ab illo principio prædictæ gemmæ nõ alterantur à se ipsis exanimari putari posset. In hoc casu antipathiam fatebitur Cardanus inter qualitatem fascinati veneficã, & lapides illos. Credamus comiter; sed etiam affirmare debet idem periculum subire dum fascinatores exornant illæ gemmæ, hoc verò non obseruat. Omnia tamen hîc supposita solùm Cardanus experitur, nos verò nihil prædictas gemmas tale pati in venenatorum contactu in febrientibus malignè experimur; & eò efficaciùs isthæc conuincunt, quò certiùs supponit gemmas illas, asinique vnguem illo modo immutari in veneficio affectis, ac in fascinatis. Cum ergò experimentum in illis non constet, in istis falsum reputabitur, vel si denique in veneficio, affectis adeò gemmæ illæ conturbantur, qua ratione fascino signa fidelia erunt. Latitudo illa quam annulus ille acquirit omnem rationis latitudinem exuperat. Miraculum redolet naturæ quod latitudinem ampliorem assequatur absque vlla partium vnguis, vel intus vel iuxta positione. Iam fascinum asinis saltim vtilitatem adducet, cariem vnguium illis adimplens, etsi nutritio illis non sufficiat. Sed non puto Cardanum hoc suprà naturam fieri putaturum, sed quod fascinatus, vt per corpus, per digitos tabe attenuetur; tunc annulus latior, ac expeditior digitum præcinget. Monstruosus tamen is euentus, ne dum asininis ex vngue annulis, sed ex auro, aut vitro confectis accidet: absque admiratione, sed & absque fascino, adeò, (vt cum Scaligero finiam, vbi proximè) *attentus fuisti nugis horum circulatorum, qui præstigias pluris quàm gemmas vendunt.*

Aliorum notæ fascini notantur vt incertæ.

92. SVnt qui suum fascinum sic cognoscunt, si fascinatus desiderat in lecto iacere, est sollicitus & curiosus, & nescit de quo suspiria habet spatiosa, angustias patitur, in corde strictura, non conferunt medicamenta solita iuuare, frigent modò, & modò calent;

calent; confricant frequenter manus, audiunt acutius solito. Sed signa hæc eadem sunt cum eis quæ numero 89. sunt relata, vnde eodem modo, & iure reiicienda; nec desunt alij qui istæc addunt. Solent Persæ, quo fascinum propalent, apponere capiti patientis, linteum lotio eiusdem imbutum, quoniam permittunt super caput exsiccari, inde considerant in linteo, an maculæ quæpiam appareant, tunc maculis visis, patientem prædicant fascinatum; at pannum lineum requirunt omni sorde expertem. Alij fascinum explorant, si lachrymæ sunt salsæ, sunt amaræ, fluantque inuoluntariè. Quibus signis illud addit Ioannes Ildephonsus, si febris abesse constet. Denique fol. mihi 209. sic scripsit. *En esta villa de Alcala de Henares ay vn hombre, de quien no solo el vulgo, sino es personas graues de letras tienen tan reciuido conoze este mal, y enfermedad, que en hauiendo sospecha del acuden como a oraculo para el conocimiento y cura.* Et infra. *Y yo le rogue, vn dia me dixesse que señales tenia aduertidas, y sus Padres* (nam & Auum & Patrem tali prærogatiua donatos credidit sua ætas.) *para conozer este mal; respondio que demas de las referidas miraba mucho en dos, la vna era que tendiendo muy parejo y ygualmente al enfermo boca arriua no emparejaua el pie izquierdo al derecho sensiblemente. Y dezia era la razon, porque como aquel mal coxia el corazon estaua todo aquel lado, como temeroso y recogido, y assi ni los dedos de la mano izquierda emparejauan, ni ygualauan con la derecha.* Et inferius. *La segunda señal particular que dixo el labrador tenian los aoxados, eran vnas pintas, y señales en los ojos differentes en color del cuerpo del oxo.* Quamuis de hoc vltimo signo dubius redditur prædictus Complutensis, an operâ naturali, an diabolica fiat, id quod dubio 2. n. 9. retuli, fietque illi satis dubio 6. sequenti.

Quàm infida sunt hæc, quæ Ioannes Ildephonsus connume- 93.
rat fascinatorum signa iam credam putauerit, qui vulgarium hominum commentitias fabellas calluerit, quia Persarum illa experimenta futilia esse superstitiosaque obseruatione retineri toto animo crediderim, vnde illa mihi nihili reputanda, quippè si fascinati lotium secum semen fert veneficæ humorum infectionis, quid refert super caput patientis exsiccetur, an sub aëre; an sub sole; vel quid mirum linteum lotio quouis conspurcetur, quod excrementum sanguinariæ massæ eam sit, tingere lintea non ineptum

ineptum est. Sed demus in linteo supersint illæ maculæ, quid nam si naturalem causam consulamus, aliud reputare possumus, quàm portiones quasdam crassiores, quæ ex lotio derelictæ, quia viscosiores, quia intimius imbutæ à calore exsiccari, aut à siccitate absumi nequiuerunt. In hoc verum enim verò quid ad fascini cogitationem adumbrabitur? Sed non est quod isthæc cursum vtiliorem remorentur. Minoris habeo illud lachrymarum signum, quia si inuoluntariè fluant cur fascinum præsagient. Hippocr. 4. Aphor. 52. lachrymas inuoluntariè fluentes, absque antiquo capitis affectu vt Galenus in phrasi explicat, signum esse in quouis acuto morbo horribile prænunciat. Si ergo in morbis quibusuis periculosis, inuoluntariæ lachrymæ periculum adaugent, quo iure *fascinum* illæ præsagire poterunt? cum solum symptoma sit, & nota lethalis extinctionis contentiuæ capitis, aut oculorum virtutis, consulito Galenum in comment. præmissi Aphorismi & 1. Prognosticor. 10. ergò illachrymare inuoluntariè in periculosis morbis non solum morbi conditionem, aut peculiarem naturam designat, sed prauum exitum eius affectus acuti, in quo illachrymatio contingit. Omitto affectum capitis frigidum quem lachrymarum fluxum symptoma in excretis sequitur omnis suspicionis fascini expertem. Iam quod lachrymæ sint salsæ, sint amaræ, aut insipidæ, nullum aliud signare poterunt præter humorẽ ex quo fiunt. Legito practicos de Epiphora, id est lachrymarum fluxu agentes, omnes audies vnà affirmantes, lachrymas salsas ex salsuginoso humore, ex bilioso, amaras, ex aquoso insipidas profluere. Ergò lachrymarum gustus, humorem à quo dimanant prænunciant, non verò alicuius morbi singularem naturam. Sed hæc asseuerantes, fascinatos credam, id est incantatos, ne mente captos dixerim.

94. Conuertor ad illum Complutensem Agricolam, quid de illo dicam, an id quod aliquando prudens meus Magister Complutensis Gonosalius, ad grandem Hispaniarnm infantem Ferdinandum dixit? *Sic inscitos nescia plebs scit, sic scitos nescit.* An quod aliàs alter etiam Complutensis Vallesius loco de sacra Philos. toties signato cordatè aduertit? *Si autem hæc est fascinationis ratio, quiuis facile intelliget fascinationem esse superstitiosum quendam timorem, ex stulta credulitate profectum, eiusmodi sunt quàm plurima*

alia

alia in hominum vita, argumento eſt, quod mulieribus, magis quàm viris, & viris indoctis magis quàm peritis probatur ea opinio. Tametſi video in ipſis etiam doctis eſſe, qui quadam ambitione omnia quæ vulgus miratur tueri curant ſubtilitatis magis quàm veritatis amatores. Vnde iudiciarij Magipræſtigiatores, & ſecretorum periti haberi volunt. Quorum ingenia ego nunquam faſcinabo. O pulchra verba iſthæc audiens, quis faſcini protectores garrulos aut iſtorum aſſeclas ſuſtinebit. Sed obſeruationes penſemus,& primò pedem faſcinatorum ſiniſtrum cum manu & toto è directo latere retrahi,prius imaginationem quàm rem eſſe putarim, deberet idem accidere in febre maligna, in peſtilenti, in ſubito timore, in mœſtitia, & aliis huiuſmodi cordis affectibus. Deinde cur potiùs ſiniſtrum quàm dextrum cordis, & corporis latus retrahitur, æquum quippè eſt in thorace cor, vtrinque œconomicũ pariter libratur, neque id Ioannem Ildephonſum præterit, cum ſit Galeni aſſertum anatomico experimento continuo conſtans lib. de vſu partium 6. c.7.cor in thoracis medio conſiſtere.Quod ſi obiicias oculatam cordis ad ſiniſtrum latus explicationem. Reſpondet Pergamenus ipſe 7.de anatom.adminiſtrat.7. duplici cauſa illud fieri, tum propter ſiniſtrum eius membri ſinum ſpirituum vitalium officinam. Tum quia eius vertex ad ſiniſtram quoquomodo deflectit regionem. At verò ipſum æqua lance diſtat in Microcoſmo acceptionem partium abhorrens, æqualiter omnibus pro ſingularum miniſterio vitam diſtribuens. Vnde non eſt ratio quæ illam ſiniſtri lateris retractionem ſuadeat, ſi ob inde fieret,quia cor afficeretur.

Vlteriùs illa retractio ad eum affectum quem medici conuulſionem vocamus reduci debet; at verò hanc paſſionem muſculorum eſſe Galenus ſupponit 2. de ſymptomat.cauſis c. 1. & lib.6. Aphoriſm comm.39.& cum eo communiter Doctores. Sed cor muſculus non eſt neque ab eo muſculi aut nerui ortum habent, vt nullus erit qui inficias eat. Nulla ergò ratione propterea quod cor præcisè afficiatur, aliqua pars muſculoſa retrahi debet, daretur aliàs conuulſio in febre maligna in peſte,quod nuſquam hactenus experti ſumus. Prætereà retractio illa fit in latere ſiniſtro, quia illæ partes ſiniſtræ in præſentia qualitatis faſcinatricis veneficæ,timidæ, & timore retractæ quaſi fugiant aduerſarium, 95.

recõduntur ad interanea corporis ad cor scilicet. Sed bone Deus potiùs deberent extra illud ire quia cor per istos vbi latet anguis est, inde vniuersa membra ominantur, quorsum ergo interanea corporis, aut cor fascini sedem appellant aut appetunt? Deinde illa retractio, vel est voluntaria, vel præternaturalis in genere symptomatis actionis læsæ, vt est communis Medicorum sententia. Non primum, quia omnis actio voluntaria in nobis præcedente cognitione fit alicuius obiecti. At fascinatorium virus non est à fascinato aliquo externo sensorio perceptum quod necessarium est, ad cognitionem potentiarum interiorum, vndè nec actus sequetur appetitus motum illum voluntarium excitans. Non secundum, quia motus ille deprauatus quo mediante retrahuntur illæ partes à solo morbo fieri suppossuit Galenus loco de symptom. causis proximè citato, & Hippocrates loco aphoris. aut repletione (quæ morbum malæ conformationis constituit) aut inanitione (quæ intemperiei contingit) fieri affirmat. quæ ergò materia humoralis in fascinato partem sinistram repleuit vt conuulsionem excitaret? Sed hanc passionem, dirum cruciatum, & dolorificum maximoperè insequi experitur, quæ accidentia tunc non reperiuntur, quia illa non referuntur, ergo ex repletione illa retractio non fit, præcipuè cum istos potius macie consumptos, quàm repletione plethoricos existere affirmarint.

96. Si verò inanitione illa retractio fit, quæ causa tam subitò illud latus absumpsit? cum febrem abesse supponatur. Neque ratione constat, cur partes potius sinistræ quàm dextræ conuellantur. Demum quia irremediabile malum existeret, quia conuulsæ partes exinanitione incurabiles reddi constat in vniuersa Medicina. Omnes ergò fascinati supersunt conuulsione notati. Vel omnes huiuscemodi conuulsi fascinatos fuisse affirmaretur. Sed vtrumque merum figmentum apparet, adiecit his Mercurialis 1. de morb. pueror. c. 3. si nullis remediis naturalibus, nulla arte macies superari potest, at macies, quæ arti & doctæ manui medici non cedit, solùm significat, incurabilem esse, non verò ex hac aut illa causa ortum habuisse, quia consumptio partium in hectica tertiæ speciei, & in ea quæ senectutis appellatur, vel in ea quæ ex obstructione membrorum nutritionis oritur incurabilis est, nullis remediis naturalibus superatur. Sed propter hoc

præcisè

præcisè quod non ſuperetur non proinde latet ex qua cauſa illarum quælibet pendeat, incurabilem ego eſſe maciem, non arguit faſcinum. Addit alterum. Si prædictæ extenuationis (inquit) nulla alia ſit cauſa neque interna, neque externa, nec ex parte nutricis, neque infantis, tunc arbitrantur, & dicunt eos eſſe effaſcinatos. Ego non arbitror defectum cauſæ naturalis in morbi arguere faſcinationem, ſed maleficium, neque ipſe Mercurialis, vt expendo his ſignis aſſentitur cum ſcribat, *arbitrantur, & dicunt* quaſi alius, non ipſe dixerit. Ex quibus omnibus hucuſque relatis ſignis conſtat faſcini authoribus ſignum eius quærentibus id ipſum quod iuuenibus accidiſſe. Quid hoc? quod ſic licet in Patria aliena ſigna rerum fingunt quæ nec per ſomnium cogitarunt.

Non eſt demum cur in reiiciendis variis faſcini curationibus 97.
oleum perdamus, omnes quippè inuenies ad aliorum morborum malignantium, aut peſtilentium conditionem reductas, alienum remedium diſquirentes, quo fictitium malum nobis oſtendant aliæ ſuffitu fiunt, verborum aliæ cantatione aut incantatione, benedictione aliæ, quas etiam ſuprà hoc dubio num. 1. referebam. Sed omnes ſuperſtitioſam redolent ignorantiam. Valeant ergo ij Apochryphi, valeant aſſeclæ, abſit à vero & Catholico Philoſopho faſcinationis opinio ſtrages veræ medicinæ, Chriſtianæque Religionis labes, cruciat multos quod multi Doctorum philoſophantium faſcini exiſtentiam crediderint, ſcio tamen aliquos quos vulgus veneratur haud magna in re quandoque cæcutiſſe. Hos ſemper carpſi, & carpam quamdiu vixero. Compellor enim amore veritatis, non odio eorum; recedat (iterum exclamo) *faſcinum* ab animis Peripateticorum, malum puerorum, timor Idiotarum, Ariſtotelicos & Hippocraticos extollo, qui impoſturas, ſupplantationes, ſuperſtitiones, & innumera deliramenta, quæ medicaſtri, aut Pſeudophiloſophi, mulierculorum, & homunculorum mentibus offuderunt, iure toto animo execrantur, cauteque faſcinum, velut anguem virenti Philoſophiæ ſyluæ, florenti medicinæ, horto latentem præcauere ſic aſſerunt.

DVBIVM V.

Datúrne Fascinum diabolicum? Fundamenta affirmantium referuntur.

1. CIrcà quintum annotato dubium hoc appendicem proximi esse ni aliquorum oscitantia illud detruncasset, quippè fascinum diabolicum, vsque adeò aliquibus verum existit, vt qui huic sententiæ diffidat, paradoxicus, ne dicam de fide suspectus ipsis habeatur; non habent tamẽ his quos proferant huius sententiæ Authores, est nihilominus illis opinantibus hoc assertum receptissimum, putantibus sententias inferiùs referendas de nullo alio exponi posse, quàm de fascino diabolico, in stricto & rigoroso sensu receptas, sed quod miror magis id est, quod cum illorum plures, non desint, qui mihi dubio anteriori assentiantur; at fascinum diabolicum nihilominus admittendum pleno ore affirmarunt. Quibus potissima ratio est. Quia Dæmon communis generis humani hostis, irrequietus agitatur, quo nostram perdat salutem, id quod Delrius probat ex illo Geneseos 3. *Inimicitias ponam, inter semen tuum, & semen eius.* inimicitias dicens, quasi omne inimicitiæ genus, quia propositio indefinita, æquipollet vniuersali, dum in materia existit necessaria quia Dæmon omne nobiscum odij genus contraxit, & vt eleganter præfatus Magister. *ponam bellum irreconciliabile.* Cuius orthodoxæ veritatis fundamentum latius probat, & prosequitur Moura vbi fæpè sect. 2 c. 1. ex illo Diui Marci c. 5. *Occurrit de monumentis homo in spiritu inmundo*; sic scribens. *Ex quo apertum fieri videtur dæmonem plus expetere maiorique in pretio habere corpus humanum torquere illóque mortuo saginari, ac volutari, quàm omnibus mundi Regnis potiri.* Hæc ille num. 9. vt hinc, velut ex innumeris sacræ lectionis locis inferre liceat pessimum hunc spiritum omni ingenio affici, nostræ salutis etiam corporalis destruẽdæ omni morborũ labe, ne dum fascino, & quidem ipsum infamem hostem nobis posse omne ægritudinum genus inducere applicitis, vt fertur

actiua

actiua passiuis, vt plusquam certum suppositit iam iam communis Philosophorum, Theologorum ac Medicorum opinio cum Angelico Præceptore 1.p.q.111.art.vlti & q.16. de dæmon. art. 9.& ex nostratibus consulito præter alios super hoc Vallesl.lib. de sacr.Philosop c.7.15.& 28.Carrerum disput.13.de locis c.8. Petrum Pipernum lib.singulari de magicis morb. per totum, super quo latiùs hoc opere dubio vltimo.

Ex quibus, & ex subsequentibus inferunt præmissi opinantes 2.
fascinum dæmonis opera illatum indubitabilem mereri possibilitatem,& de facto in pluribus non raram existentiam.Probantque singulariter ex illo Sapientiæ c.4.& Diui Pauli c.3.superiùs dub. 3 relatis: in quorum phrasi aliqui Patres, de fascino à dæmone illato loqui videntur. Tertullianus sic. *Nam est etiam aliquid apud Ethnicos metuendum quod fascinum vocant, infeliciorem laudis, & gloriæ enormioris euentum, hoc nos interdum de diabolo interpretamur.* Diuus Hieronymus sic. *Quia potest fieri vt & dæmones huic peccato seruiant.* D. Thom. sic. *Et hoc etiam per dæmones potest fieri, qui habent potestatem mouendi phantasmata, & reducendi ad principia sensuum, ipsos sensus immutando.*Delrius sic. *Hæc conclusio probatur authoritate Diui Hieronymi, & aliorum Doctorum iam citatorum. D.Th. Abul. Ferrar. Suar. & cæterorum Theologorum laudatorum probatur experientia quotidiana, & confessionibus sortiariorum.* Secundò quod fascinum diabolicum veritatem obtinere videatur, expressum videtur apud ipsum etiam Angelicum Doctorem, q.117.1.partis toties citata, vbi sic habet. *Possibile est etiam quod ex Dei permissione, vel etiam ex aliquo pacto occulto cooperetur ad hoc* (ad fascinum subaudi) *malignitas dæmonum, cum quibus vetulæ sortilegæ aliquod fœdus habent.* Ex quibus verbis duplex fascini diabolici conditio per hos opinantes adumbratur, vnum quod fit sola permissione Diuina libera malefici alicuius voluntate ad ipsum opus diabolicum haud cooperante: aliud dicunt, hac ipsa voluntate media ex vi pacti cum dæmone initi. Ergo probabile videtur fascinum diabolicum saltim admittendum, nec vulgari trutina, sed docta, & classica statera.

Excluditur illa opinio, eligitur verior.

3. HIc & ſæpè aliàs illud Galeni 8. de comp. Med. ſecundum hoc mecum muſſare ſoleo. *Falſæ etenim opiniones animas hominum præoccupantes non ſolum ſurdos, ſed & cæcos faciunt, ita vt videre nequeant, quæ alijs conſpicua apparent.* Id dixerim ob pertinacem ipſorum opinionem, qui adeò enixè affirmarunt faſcinum diabolicum, ſine erroris nota, aut rudi interpretatione ſacrorum Patrum negari non poſſe. Cum tamen luce clarius monſtraturus ſperem faſcinum diabolicum impoſſibilitatem omnem habere, atque ſacram ſcripturam, & Doctores ibidem ab his opinantibus ſiniſtrè interpretari, ne lippientibus oculis, dixerim; neque hoc quidem vltimum ex proprio Marte monſtrabitur, ſed grauiſſimorum Theologorum ſententia, ne calamum intimius miſiſſe videar, quàm iuris noſtri dictio conſentiat. Nequeo tamen non aduertere inſcitiæ, ac ruditatis eos arguendos, qui vbi primam ſupponunt theſim, hypotheſim, quæ ex illa pendet deducere ignorant. Dixere plures faſcinum naturale vndique ipſiſſimæ repugnare veritati, propter dubio anteriori à me, & ab aliis conductas rationes. Dixêre deinde faſcinum diabolicum omnem poſſibilitatem, & non raram exiſtentiam habere. ô (dicam) inſenſati Philoſophi, quis vos faſcinauit. Vt neſciatis ex certo antecedenti, illationem legitimam pendentem colligere; ſed auſcultate. Dæmon propria virtute nequit tranſmutare materiam corpoream, niſi adhibeat illi actiua proportionata effectibus quos intendit, ſic ſuprà eſt ſuppoſitum ex Angelico Doctore, cum communi Theologorum plauſu, ſed implicat omni modo per vos agens naturale faſcinare aptum, ergò & quod dæmon faſcinationem operetur. Id quod confirmare placet. Dæmon eo ipſo comburit (vt exemplo vtar) quia combuſtiuum in natura adeſt, at dato quod iſtud per illam implicaret, aut deficeret, quonam modo dæmon ignitionem operaretur? at non eſt agens faſcinatiuum, qua ergò virtute faſcinabit ille? Quo inſtrumento? Si & hæc & illud nec in abditiſſimis naturæ arcanis reconduntur.

Fit

Fit ſatis oppoſitis. Scripturæ ſacræ & Patrum teſtimonia ad verum ſenſum expo-nuntur.

EX his habes quomodo illi qui naturale faſcinum negantes, diabolicum concedunt faſcinati propriè redduntur, id eſt incantati, nunc verè Philoſophi, nunc Pſeudo-Philoſophi apparentes, nec ſatisfacere eis, qui locum ſapientiæ, & D. Pauli, & aliorum Patrum adduxerunt, erit multum operoſum. Si quæ dubio 2. ſcripſi repetam. Faſcinum ſcilicet apud gentes eſſe quoddam incantationis genus, quo homines ligati & quaſi libertate carentes credebantur, ſed hoc veneficium diabolica fraude illatum *faſcinum* vocabant quod incantationis nomen ſignificat. qua nominis ſignificatione retenta vſus Apoſtolus ſcribit. *O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit* id eſt quis vos faſcino ſuæ deceptionis incantauit, vt Moura interpretatur, vtitur Paulus Metaphora, ſed propriiſſimè erant Galatæ, nunc denuò ad Chriſti veram legem per Apoſtolum conuerſi, & vt rudes vitam æternam ſine lege Moſaica etiam retenta conſequi non poſſe putabant, vt idem aduertit Luſitanus: ſcripſit ergò. *Quis vos faſcinauit?* id eſt quis vos incantauit? incantatus quidem, quæ reuera non ſunt, tanquam ſi exiſtant, videre putat, & quæ ſunt, tanquam ſi non ſint. Faſcinatos ergò Galatas arte dæmonis dicit Paulus (vt notat Moura ſect. 2. c. 2.) eo quod illius per pſeudo-prophetas fallacia Chriſtiani cum fuerint Iudæorum figuram ſimul induerunt. Hinc velim mille encomiis Pauli locutionem extuleris: quid erudiendis rudibus accommodatius? quid docendis ignaris vtilius? quàm ſui ipſorum vſitata vti ſermocinatione? *non quod ſcierit eſſe faſcinum*) dixit Diuus Hieronymus) *qui vulgò putatur nocere, ſed vſus ſermone ſit triuij, & vt in cæteris, ita in hoc quoque loco verbum quotidianæ ſermocinationis aſſumpſerit.* Quid clarius? Vt inde etiam conſtet Sapientiæ locum, velut & D. Pauli non intelligi de faſcino vulgi opere diaboli patrato, ſed de illuſione, aut ludificatione ſenſus ab ipſo nefando hoſte, qui hominum mentes turbare intendit quo bona obſcuret, & à via æternæ ſalutis deuiare faciat, 4. 5.

faciat; quæ mentis turbatio, quæ diabolica illusio doctis ac peritis non fascinum dicetur, sed incantamentnm; audi Mouram. *Ego magis ad literam arbitror Paulum alluſisse, ad incantamenta, quibus arte dæmonum homines, & animalia interdum, ita realiter immutantur, vt ijdem qui antea erant manentes, nouam induant figuram, vt D. Auguſt in lib. de Ciuit. Dei, & alij multorum exemplorum meminere. Fascinatos igitur Galatas dicit Paulus, eò quòd illius per Pseudoprophetas fallacia Christiani cum fuerint Iudæorum figuram simul induerunt.* Id quod apertius Lusitanus ipse n 43. super illa verba eiusdem Apostoli, *ante quorum oculos Christus proscriptus est*, expressit ibi, *Vnde poterit esse facilis sensus, ante quorum oculos Christus incantatus est. id est in oculis vestris Christus ipse est quædam confusio, mentisque obiectum alienationis, modò Dei filius, verúsque Messias, modò purus homo Pseudóque propheta apparet. Operuit confusio faciem meam. Psal. 68. vers. 8. in oculis nempe istorum; quod est aliud incantationis, & fascini genus.* Quo clarè constet sacram Scripturam, & D. Paulum per *fascinum* incantamentum seu mentis prævaricationem dæmonis industria intellexisse, vtentes vulgari eius ætatis hominum locutione, consulitọ Vallesium lib. de sacra Philosophia c. 3. qui alius in exponendis aliis huius census sacræ lectionis locis à nobis non est; neque qui prædicta sacra verba, de fascino naturali prout contagium morbosum significat interpretantur ad verum sensum, nec Patrum iudicia accommodari sine falsitatis nota possunt.

6. Adaptatur etiam Sapientiæ locus, ad adulatoriam, ac nugatoriam adulationem canino dente nocentiorem, quæ clara nitidáque ingenia nescio qua pessima labe conspurcat, obinde facer spiritus *fascinatio nugacitatis obscurat bona.* Hoc est (interpretatur doctus Mendoza) nugatoria adulansque laudatio mentem euertit bonósque mores corrumpit. Quæ propterea Patres illi venerabiles dixere non negabo, fatebor tamen ipsos intelligendos in sensu hactenus exposito, non de fascino opere dæmonis inducto, sed de sensuum illusione, aut incantamento, quod abusiuè eis hominibus fascinum dicebatur, audi Diuum Thomam. *Propriè dicit Apostolus, quis vos fascinauit? quasi dicat vos estis sicut homo ludificatus, qui res manifestas aliter accipit quàm sint in rei veritate.* Quæ consonant his, quæ dub. 1. n. 2. ex eodem sancto

transcribe

tranſcribebam, auſculta Diuum Hieronymum, *Nunc illud in cauſa eſt, quod ex opinione vulgi ſumptum putamus exemplum, vt quomodo tenera ætas noceri dicitur faſcino, ſic etiam Galatæ in Chriſti fide nuper nati, & nutriti lacte, & ſolido cibo velut quodam faſcinante ſunt nociti.* Hæc Sanctus, ni malis intelligi prædictos Patres de morbis paſſim, ab hoc peſſimo hoſte, nobis permiſſione Diuina illatis mediis actiuis naturalibus, vel de aliquo pacto cum Dæmone vt Magiſter Fr. Raphaël cum Angelico Præceptore probat aſſertione tertia. Omnia tamen hæc abſunt à faſcini diabolici exiſtentia reali, aut poſſibili ſed metaphoram redolent, morbos tamen à Dæmone illatos quod attinet dubio 8. ſequenti latiori calamo expendere licebit.

8.

Authores verò quibus faſcinum naturale plauſibile eſt enixè contendunt proinde illud ponendum in natura, quod ſacra Pagina, Patreſque de eo loquantur, ſit bene metaphoricè, quia iam videntur ſupponere in natura rem, ad cuius inſtar, mentis turbationes, illuſiones, incantamenta, *faſcina* nuncupari poſſunt. Quia metaphora (dicunt) tranſlatio eſt ſignificati proprij alicuius rei, vel nominis ſemperque extare in natura debet, vel res, vel nomen, cui verè tranſlatio illa conueniat; licèt cæteris per metaphoram, ſic riſus verè hominis actus eſt, tranſlatitiè prati, pes vera animalis pars, metaphoricè montis, ergò quamuis diabolica noſtræ rationis illuſio, offuſcatio, aut verba adulatoria, hominum more *faſcinum* abuſiuè aut metaphoricè nuncupentur, debet nihilominus analogia iſta ex re aliqua, quæ *faſcinum* verè conſtituat transferri. Extat ergò in rebus *faſcinum* naturale, exiſtétque conſequenter quod diaboli opera fiat. Mihi tamen certius eſt ad metaphoram haud requiri rei, ad cuius inſtar comminiſcitur realem, aut poſſibilitatem, aut exiſtentiam. Sat quippè eſt commentum vulgi illa ſit, damnatum omni ratione iamdudum eſt gentilium *fatum* tanquam humanæ libertatis deſtructiuum, atque impiam neceſſitatem in liberis potentiis admittens. Sed ſi hominibus imperitis alloqueremur ſuadentes attenta debere illos vti ratione, iuſtitia, & veritate, quia inſcij illi ſint quo fato degant; non proinde illud fatemur, ſed vulgi phraſim retinentes ad vtile ac bonum ſuademus ſua ipſorum ſermocinatione vt D. Hieronymus aduertit, vtentes. Auſculta Doctorem

Sanctum ibidem, qui quasi argumentum in quo versamur, ageret, sic respondet. *Quod si aliquis contradit exponat quomodo de communi opinione sit sumptum vallis Titanorum in Regnorum libris, Syrenæ, & Onocentauri in Isaia, Arcturus, & Orion, & Pleiados in Iob, & cætera his similia, quæ vtique vocabula gentilium fabularum, & causas, & origines habent.* Isthæc Diuus Hieronymus.

Audi demum. Duo grandes Iesuitæ Celada in Iudith cap. 16.
8. num. 8. ad litteram §. 1. de hoc argumento sic habet. *Nemo tam amens, & truncus erit, qui dum audiat fabulas ex Iudithæ ore diuini spiritus instinctu, indubiè afflato: inde existimet figmenta approbare, hoc enim erat mendacium verum facere*, erat phrasis ad illa verba, *nec filij Titan percusserunt eum, nec excelsi Gigantes imposuerunt se illi.* Ioannes Eusebius in Philosophia curiosa lib. 1. cap. 13. sic scribit. *Los Padres de la Yglesia S. Clemente. San Ambrosio, Cyrillo, Zenon, Tertuliano, y otros apoian contrà los gentiles nuestra resurreçion con el exemplo del Aue fenix no porque a credita sensu historia, sino por la credulidad que es vulgò de los gentiles tenia della.* Demum cum cap. 14. adduxisset quædam Christi Domini verba ad Beatam Brigittam, in quibus Redemptor noster eius volatilis meminit sic concludit. *Mas esto no conuenze, porque muchas vezes, quando nos habla Dios se humana y acomoda a nuestro modo de dezir, y aprouecha de nuestra creencia, y opinion, para vsar de alguna comparacion, para loqual poco importa su existencia, que si es verdad serà exemplo y sino parabola.* Quid vlterius vt inde aduersarij habeant, frustra in rebus ad analogiam recurrere, quæ in humano figmento sufficiunt, existant, itaque sacer textus, sacrique Patres dum vocis *fascinum* meminere, eius existentiam, non approbant, nedum diabolicam, vt ex dictis euidenter constare videtur.

DVBIVM VI.

Contraeuntibus dubio ſecundo ſatisfit.

Irridentur ſuperſtitioſæ Gentilium de faſcino opiniones: commentum Problematis 34. ſect. 20. Ariſtotelis circa faſcinum adducitur.

CIrca ſextum annetato nullam de gentilica faſcini opinione veram Philoſophiam profitentibus ne dum catholicis curam habendam, vnde non eſt cur in reiicienda illa illorum Barbarorum ſuperſtitione arena abſumatur, quid ridiculum magis? quid inanius? vel potiùs quid miſerabilius illis mendaciis dub. 2. n. 1. & 2. relatis? quæ Venus? quæ Iuno? quis Priapus? quis denique Bacchus? abſint à Catholico Philoſophantes, *hi quorum crimina notoria ſunt, quam nomina*, vt ex Diuo Gregorio Nazianzeno notat Victoria in Proloquio ad Theatrum Deorum gentil. exſibilanda ergò venit vana illorum cum ſuo Priapo Religio nefandáque idololatria, & quos Alexipharmacum in faſcinum quærentes audimus, faſcino, aut incantamento ipſo detentos credamus: vetus mos apponendi etiam vſque in hanc lucem ficam ex lapide Gagate ex auro aut argento infantum collis dub. ſequenti num. 5. expendetur. 1.

Nec Philoſophorum ſummus Ariſtoteles faſcinum eo Problemate num. 3. citato ſuppoſuit imò neque illius meminit, ſi antiquam verſionem apud Aponenſem retineamus, quæ ſic habet. *Propter quid rutam, aiunt, odibilem Pharmaciam eſſe? aut quia faſtidire videntur vehementer comedentes, aut ferentes quaſdam difficultates, & circa oblata ſuſpiciosè ſe habentes eligunt.* Vnde ſuſpecta redditur noua Gazæ verſio, quæ ſic transfert. *Qua cauſa rutam faſcinationis remedium eſſe aiunt? an propterea quia effaſcinari ſe credunt, eum aut veraciter edunt* &c. quanta verò inter has verſiones identitas ſit, nullus eſt qui non videat, quia rutam faſtidioſum

Pharmacum esse vt antiquus interpres vertit, manifestè constat, idque non solum exteriùs adhibita, sed & potiùs interiùs assumpta, sed hæc versio nonnè est eadem cum illa, in qua Gaza vertit, *Propter quid ruta fascinationis remedium sit?* alter id assequetur, quia ego Dauus sum nõ *Oedipus* putarim nihilominus deceptum Gazam fuisse (pace quod dixerim Græcarum literarum doctorum) quamuis eius versio plausibilior accipiatur, præcipuè cum Petrus Aponensis eius nouæ versionis haud meminerit dum Problema illud commentatur, vel si mauis Gazæ translationem retinere, opinor Aristotelem non ex propria sententia, sed ex vulgi opinione loquutum, dixit quippè *qua de causa rutam fascinationis remediũ esse aiunt, an propterea quia tunc effascinari se credũt*, &c. vbi notanda illa *aiunt, credunt* quæ aliorum non suimet sententiam redolent, id quod probabile satis fit, si expẽdas in nullo eius sectionis problemate illis verbis, aut similibus Stagyritam vsum præterquam in hoc 34. in quo videtur ex aliorum opinione non ex propria loquutum.

3. Sed liceat mihi parumper in phrasi huius problematis versari quo notiùs habeatur fascinum fallaciam vulgarium, aut imaginationis figmentum esse, apparet in litera superstitiosus mos, qui adhuc hanc ætatem habet etiam nunc hominum aliquos aduerte, qui cum fortè pancraticè habeant integráque fruantur sanitate subito in deterius lapsi, cum non possint in melius proficere, vt dub. 1. n. 10. & 11. notabam, eo fortè puncto, quo falsè imò voraciter edentes, ab aliquo inspiciuntur, notantur, laudantur, cui ignarum vulgus, quia inspexerit, quia laudarit, causam detrimenti alterius tribuit. Non verò vt verius est, eius intemperantiæ, aut ingluuiei, & sic effacinasse videntem; effascinatum laudatum credidit vulgus, ob cuius timorem inter edendum tales delicioſi cibi quidpiam inspicientibus dant, alias ab istis effascinari imaginantur, audi Philosophum. *Itaque cum de mensa eadem, quid priuatiuè sibi assumunt, participem intuentem quempiam faciunt affantúrque cum impertiant nè me fascines.* En abusum quẽ hoc sæculum non superstitionum expers, etiam videt. Sed & alius, nec nouus ibidem abusus detegitur *aut incommoditatum aliquarum tenentur suspicione*, plurimos quippè videmus, qui ad summam euecti dignitatem, ambitiosè fortè, aut illicito anhelitu,

non

non virtute, non merito promoti casum fortunamque timentes, ad mensam curiosi, ad somnum inquieti accedunt, at cum bona temporalia (digna adhuc ac laboriosa insudatione acquisita, nedum dubio medio comparata) non possint permanere, neque quiescere vt verbis vtar Hippocraticis, reliquum est vt decidant in deterius, at isti non huic necessitati, sed fascino superstitioso timentes, vbi dererius habent semet fascinatos proclamant, quia qui anteà commoditatis temporalis lucro fruebantur, nunc mille solicitudinibus & curis miseri, ac pleni iacent, proinde dixit Philosophus istos tunc fascinatos se credi, cum qui anteà bonis affluebant, nunc incommoditatum aliquarum tenentur suspicione.

Solent etiam præmissi Magnates non pauci, graui, ac dura obligatione sibi inferiores extorquere; ob quod oppressorum non pauci, illorum etiam vindictam prætendunt; non audent tamen illam palam perpetrare, atque ideò venenorum virus alimentis in eorum necem recondunt: quod & ipsi potentes verentur; atque ideò insulsè ac cogitabundo timore prandium assumunt, cuius causa ægrotant, & patiuntur (en altera fascini Vulgaris sors) ob id Aristoteles dixit, *aut cibum habent suspectum quum capiunt*, O Curas hominum ô quantum est in rebus inane! intonuit aliquando Persius. 4.

Sed istorum miserandam conditionem temporalis salutis bonum statum deiicere valere, quisnam Medicorum non fatebitur? Etenim primi voracitati ac ingluuiei dediti sanguinis plenitudini, aut aliorum humorum redundantiæ exponuntur, quos Hippocratica damnat sententia, Athletis lata ex 1. Aphoris. toties repetita, namque ij nimia copia alimentorum natiuum calorem suffocatione extinguunt ad minusque remissiorem reddunt. At verò à calore remisso, flatuum copiam eleuari & nequiri resolui hybernus solis calor ipse demonstrat, qui nebulas excitare, non resoluere aptus est, id verò quia remissus, sed caloris remissi flatulentus effectus, in illius conditionis hominibus à ruta dissolui potest, vt & Galenus de hac stirpe notauit. Rogabo tamen, an hic aliqua fascini nota adumbrari possit? Vel an Grandis Aristotiles tam hebetis ingenij à quopiam haberi possit, vt eius ingenium aliquod fascinum in his intemperatis hominibus adinue-

nerit? aut fortè hoc Problemate docuerit rutam, non flatibus discutiendis, sed fascino præcauendo adhiberi? Ego quidem id non affirmabo. In diuitibus verò, aut Tyrannis alia est ratio, ipsi quippè ob id coctionem impediunt, quia tot curarum aut timorum insultibus torquentur, vt influentem necessarium calorem, à coctionis, aut nutritionis officinis distrahant toto illo ad imaginatiuæ, aut cogitatiuæ organa aduocato. Id sonant illa verba, *Ergò cibum cum perturbatione sument, ne quid bibent, aut edent, sine turba ione*, id est caloris influentis distractione, aut præ nimia potentiæ superioris ad eas curas aduertentia, in quo naturam distractionis potentiarum consignauit Complutensis Carrerus disput. 7. de locis cap. 12.

6. Ex quibus liquet eam potentiam quæ ventriculo inhæret alimenti coctricem, necessariò in his hominibus læsionem pati, in actione scilicet læsa diminutè vt Galenus supponit lib. de differ ent. & de causis symptomatum; distrahitur quippè calor influens, spiritus scilicet vitalis (à corde in potentiarum organa tanquam à fonte aliàs distributus) vel quod verius arbitror cum Carrero, anima nimiis curis intenta, nimis ab opere abstrahitur, ventriculi inde eius actio læditur diminuta resultante chylificatione. inde tum vomitus, tum nausea, sed communiter ructus eueniunt, quia superfluunt flatus, & constipatis viis retinentur, quibus omnibus accidentibus ruta, & huius virtutis gratiora medicamina occurrunt, quæ quia calore aliquali pollent, vias referant, & flatus discutiunt, qui eorum accidentium causa notissima sunt, ob inde Aristoteles dixit. *Igitur ruta præsitata vi sua & potestate calfactoria, vas quod recipit cibos elaxat* (*id est aperit*), *& reliquum corpus itidem afficit, ex quo fit, vt flatus ille intercl sus transmitti, & secedere poss t.* Vt ex his habeas nodum in scirpo quærere, qui ex his verbis motiuum habent, ad fascinum, Aristotelis opinione muniti profitendum, & similiter qua de causu ruta præsitata eis hominibus prosit, illis scilicet qui flatuum copia vexantur non verò fascino imaginario, ac demum Philosophorum Principem Aristotelem nec ipsum quidem fascinum somniasse.

Eliani

Eliani hiſtoria ad rationem reducitur, & quid de Marſorum virtute ſentiendum. Zacutus notatus.

AD Æliani obſeruationem eodem num. 3. relatam de aquila præcauente pullorum imminentia nocumenta lapide quem Ætitem nuncupant, dicam id bene fieri cõtra aliarum ſpecierum volatilia, qua inter diuerſæ ſpeciei animalis antipathias mirabiles obſeruari experimento leonis reſpectu galli, Elephantis muris r ſpectu ſatis animaduertitur, ſed & lapidibus & herbis, & animalium partibus, virtutes efficaces exiſtere infectionum occultarum præſeruatrices nullum Medicum latet; quarum virtutum notitiam vt ita dicam natura omnia animalia docuit, neſcio tamen an illa inter animalia diſcordia, an hæc ex lapidibus & herbis tutela vel faſcinum ſit, vel illud quoquomodo demonſtret; ibidem refertur conſuetudo, Mellis manibus apponendi puerorum aut brutorum collis in faſcini tutamen, at ſuperſtitioſa mihi eſt; inde forſan deſumpta, quod Plinius referat, illa animalia adeò lupis infeſta exiſtere, quod ij procul ab eis habitacula quærant, propter quod ne animalia nobis ſeruilia lupino dente, offendantur, mellina pelle, aut manu præmuniuntur, ſed in hoc antipathia etiam inter bruta illa detegitur, nihil verò faſcino illa obſeruatio Plinij ſuffragatur. 7.

Quæ verò ex eodem num. 4. reſcribuntur, figmenta mera ſunt ſub tili Valleſio, vbi ſæpe, & ſolum indicantia faſcinum non denuò, ſed antiquitus iam hominum mentes occupaſſe; at ſi placet credere, quæ de illis Africanis familiis ex Iſogono, & Nymphodoro retulit tanquam opera ſint diabolica ipſa credito, nam & illis gentibus cælico lumine carentibus dæmones familiares extitiſſe, non leuiter fuerim ſuſpicatus, nequirent enim ob ſolam laudationem tot mala operari. Nec vi potentiæ viſiuæ qua talis vt toties ſupra comprobatum, in quo ſenſu venit intelligendus Poëta, ni mauis cum eodem Complutenſi Maronem ſcilicet talia loquutum, quin talia ſenſerit, ſed poëtandi ſtylo ductum, nam & his temporibus etiam amantum præcordia venuſtarum 8.

nustarum mulierum oculis transfixa, nescio quam fictitiè forsan indecentiùs Poëtæ comminiscuntur.

9. Incredibile non est, quod ex eisdem Authoribus cum Plinio notarunt Ruelius, & Vuecherus num. 5. citati de alteris Africanis, quibus adeo virosa inerat vis, respectu animalium & plantarum (non hominum, namque inter homines, aut animalia vnius speciei naturales fateri antipathias multum veræ dissonat Philosophiæ) vt vel quas leuiter contingerent illicò destructioni darent, quod etiam Marsis, & eorum familiis, etiam vsque in hodiernam diem tribuitur, quamuis de his & huius census aliis Andreas Laurentius de mirabil. virtut. strumas sanandi solis Galliæ Regibus concessa c.4. sic sentit. *Marsi vt refert Aulus Gellius incantationibus & herbarum succis vtebantur.* Vallesius horum omnium facta Cacodæmonis opera fieri decreuit lib. de sacra Philosoph. c. 3. confirmat Delrius, qui lib. 1. disq. magic. c. 3 ex pluribus Ecclesiæ Patribus, ad diabolicum incantamentum reducit Marsorum illorum opera, & quidem quæ Gellius de his memoriæ prodit illam præsumptionem firmare videntur: *Gens* (inquit lib. 16. c. 11. *in Italia Marsorum orta fertur esse, à Circes filio Marso, propterea Marsis hominibus, quorum duntaxat familiæ cum externis cognationibus nondum etiam permixtæ corruptæque sunt, vi quadam genitali datum vt serpentum virulentorum domitores sint, & incantationibus herbarumque succis faciant medelarum miracula.* Ex quibus constat illorum hominum familiam superstitioni deditam fuisse, & de dæmonis consortio ad sua opera arguendam. Ratio physica est, quia Marsos vel quosuis alios homines virtute naturali pollere, veneficos serpentes innocuè tractandi, quin illorum virus veneficium hominibus talibus inferat, supponit necessario in eis temperiem naturalem oppositam ex diametro, temperamento naturali aliorum hominum, quibus talia animalia mortifera sunt, quis autem dicet huic homini vipereum animal veneficum esse, & illud beneficum alteri homini existere? nequit quippè tam grandis temperamentorum diuersitas, inter vnius speciei indiuidua inueniri, vt optimè aduertit Vallesius c. 68. sæpè notato, recolito quæ supra dub. 4. à num. 36. scripsi.

10. Aliter Lessius l. de Iustitia, & Iure c. 43. admittendo illas virtutes cum pluribus Doctoribus ad gratias gratis datas eas reducit,

iuxta

iuxta illud quod eodem dub.4.num.71. notaui. Sic Ieſuita. *Credidi tum tamen, hæc non eſſe ita naturalia, vt ex temperamento ſequantur, ſed pertinere ad occultas proprietates, diuinitus infuſas, vel dona quædam, quæ dicuntur gratis data, & referri poſſunt ad gratiam ſanitatum.* Quod quamuis piè ac religiosè fuerit ſancitum, nihil eorum quæ ex Marſis, aut huius cenſus aliis hominibus referuntur in faſcini probationem habent, ſolum quippe ſuadere poſſunt, illorum opera naturali virtute, aut peculiari temperamento non euenire, accidere aliàs poſſent ſingulis eius ſpeciei inferioribus. Vel ſi non acquieſcis mihi, auſculta. Illa virtus in Marſis (idem intellige de aliis virtutibus) eſt illis naturalis per te, ſicut virtus intellectiua aut riſibilis, ergò poteſt abſtrahi à differentiis indiuidualibus eorum; ergò fiet illis vniuoca & eſſentialiter de ſingulo Marſo dicetur: ſed de cæteris hominibus falsò prædicabitur. Ergò cæteri homines prædicato eſſentiali à Marſis differunt. Vide an iſtæc facile concedas, reddes fortè illam Marſurum virtutem ab eorum temperie prouenire. Sed numero proximo id implicare probaui; & vlterius illud temperamentum, non ſui ratione, ſed prout ſubordinatum potentiæ alicui, aut animæ, illos effectus operabitur, aut quatenus ab anima directum, aut in virtute animæ. Quouis verò modo illud intelligas ad aliquam internam animæ, aut huius potentiæ virtutem redire teneris, tuncque primum denuò vrget argumentum recolito quæ ſuprà dub 4.num.7.& 8. docebam.

II. Doctus tamen Valleſius 4.Controuerſ. c.vlt. ſic de his & ſimilibus virtutibus concluſit. *Quare nonnulla eorum quæ diximus pro contraria ſententia Dei dono fiunt, nonnulla dæmonis opera, nulla naturæ animæ.* Melius quidquam aut veræ Philoſophiæ conformius proferre non poſſet, quæ conſonant his quæ Iul.Scalig.exercit.33. num.3.in Cardan.iacit. *Ad hunc locum pertinet quod à recentioribus quæſitum eſt, Marſis quare non noccant ſerpentes, quia inter eos inquiunt, quædam eſt ſimilitudo; quod falſum eſt, etenim Marſi cæteris hominibus nocerent.* Hæc hic non ſine grandi Philoſophia profert, vbi eos nunc apud Italos ex Marſorum familia oriundos impoſtores, miſeramque plebeculam decipientes appellat, ni malis eos Marſos proinde ſerpentes familiares habuiſſe, quia vt & Galenus refert lib.2. de art.curat.c.10. feris venenatis & aſpi-

dibus nutriuntur, quod placuit Riolano lib.1. in Fernel.c.19. Vnde veniret concludendum 1.illorum temperiem præternaturalem esse non solum sui respectu, sed & cæterorum hominum, hoc autem perinde est, ac si illam contagiosam appelles non verò fascinotoriam. Secundò prædictos Marsos, proinde serpentes ac viperas venari, vt vidit Galenus 11. simplicium in principio, quia venefica serpentium conditio assueta tanquam alimentum illis est, vel quia (vt Riolanus) vbi morsu Marsij & Psyllij à serpentibus læderentur, illico suctu virus exprimebant, at ab assuetis non fit passio. Et id confirmatum habes apud Mercurialem lib.de Morb.venen.c.9.Scaliger.exercit.175.& plures alios probabiliter putantes verosimiles historias illas existere, quas retulerunt Galenus & Auicenna, ille lib.3.simplici.Med.c.18.de ano illa Athenienſi cicutâ nutrita. Hic vero fen.6. lib.4.tract.1. c.2. de puella veneno refecta, quo Reges illam adeuntes inficerentur, de Mithridate venenis assueto, vt ab eis liber seruaretur, quod idem notissima historia de Virgine ad Alexandrum missa à Persis commonstrare videtur, & firmat Riolanus, vnde Marsorum conditio, non ad aliquam illorum prærogatiuam, sed ad prædictam consuetudinem sine fascini Memoria reduci potest, sic Delrius vbi sæpè lib. 1.c.4. vbi non possum non mirari Zacutum Lusitanum, qui hanc nutritionem ex venenis cum admittat lib. 5. de Medicor. Princip. histor. 24. & anteriori lib.3. histor. 16. q.31 nihilominus sic habet. *Quod verò reperiantur Psylli & Marsi quibus gratia iuuandi & benefaciendi à Deo est concessa probauimus lib.1.histor.vlt.* Vbi fatetur, non solùm id genus hominum ictus serpentum persanare, sed & serpentes innocuè tractare. Sentit deinde è contra ibidem illam vim morbos sanandi naturalem esse ibi. *Hanc Psyllorum vim naturalem morbos sanandi & resistendi venenis confirmant Ælianus, &c.* Non ergo fuit gratia à Deo concessa, vel si hoc, non fuit naturalis, vel quispiam pro Zacuto antilogiam dirimat.

12. Et certè si Lusitanus iste fatetur venena nutrire homines posse, & ob hanc rationem venena eosdem innocuè tractare quorsum ad saluandam Marsorum efficaciam ad gratias gratis à Deo datas confugit, cum assuetudo vt ille dicit ad venena sufficiens ratio sit ad eorum absque periculo vsum. Vel si gratia gratis

tis data illis eſt,quorſum illam vim naturalem appellat, quia per cauſas acquiritur naturales iſta, at illa per abſolutam Dei voluntatem. Vel eſto iſthæc omnia quouis ſenſu aſſumpta dentur Zacuto, quid obſecro conſequentiæ ad faſcinum ponendum inducetur,ſed in hunc authorem, & ſequaces ſatis ſuprà dub. 4. n. 57. agebam, dum virtutem naturalem ſanandi reprobabam, quam hic amplectitur Luſitanus, ex quibus noueris illos qui per noſtram ſolent Hiſpaniam graſſare ſerpentes tractando, vel eos ad alicuius animalis Viſcus applicando quibuſdam Alexiteriis occurrendo,ac demum vulneribus,(Canibus, aut volucrum alicui inflictis)ſuis vnguentis balſaminis ipſa breui agglutinando, certos eſſe impoſtores, qui vel dæmonis opera, vel priùs veneficis ſuccis ab illis ſerpentibus expreſſis, aut alteris quibus adhibentur præſeruatoriè munitis rudem plebeculam decipiunt, ſic de his Valleſius ſentit cap. 3. citato. *Meritò ergò illa impoſtura damnatur diuinis oraculis, & interdicitur fidelibus.* non diſſentit Andreas Laurent.cap.4.qui prædictos tanquam fabula, arte, aut cacodæmonis opere vtentes declarat, idem Petrus Pipern.lib.4.de Mag.morb.cap.5.ſuper quorum malitia curiosè legito quæ inter alios memoriæ prodidit Andreas Lacuna ſuper lib. 6. Dioſcor. cap.54.& præterea quæ cap. 18. Deuteron. in iſtos ſcribuntur,ſic Delrius vbi proximè. *Amat Satan homines ad riſum prouocare, vt læti ac hilares imbibant impietatem,ſic præſtigiatores iſti, agyrtæ, ioculary, miriones circulatores ipſos iudices ſæpè ad ineptam quandam lætitiam,& admirationem pertractos faſcinant, vt cuncta ipſis iocatoria tantùm,nec punienda videantur. Frequens talium ſemper,vbique prouentus fuit, & ſeges etiam hodie quorundam Principum allio, & cicuta nocentior.* Hæc Ieſuita. Quo habeas nihili Pſyllos, Illyros, Trybalos aut Marſos ducendos, quos tanti faſcini ſectatores æſtimant,quo ex malitia nouum malum iurent, quod nec natura hucuſque concepit,nedum parturiit.

Fabellæ quædam de mirabili virtute potentiæ visiuæ in externa contemnuntur, Reguli infensa visio ad verum sensum reducitur.

13 AD illa quæ num. 6. ex Plutarcho referuntur dicito Platonicam esse sententiam, in qua adhuc non est ratio quæ fascinum introducere possit, recolito quæ dub. 4. à num. 27. scripsi, præter quæ si narrationem illius Platonici expectes, nihil aliud præter contagium mediis virosis substantiis per poros oculorum traiectum inuenies, at de hoc satis suprà eodem dubio à num. 3. actum est. Illud verò quia Narcissi fabulosi narrationem sapit, Versificantium dogma sit non philosophantium, cur obsecro, quod & Delrius quærit, illi radij Visuales, spiritus illi nitentes luminosi, vel quouis modo nuncupentur, antequam in fonte, aut flumine mitterentur obiectum ipsum vnde profluxerunt, non conspurcarunt? si ad inuidentiam tamen ille casus reducatur, vt aliis num. 7. placuit, maxima illic naturæ insolentia animaduerteretur, quia præter omnem rationem est inuidentiam in nobis admittere respectu nostrorum, res profectò nouissima, si sibi ipsimet homo inuideret, quando ità propria amamus, vt hac in re caliget vnusquisque cæcutiátque, vnde quæ à num. 6. ad 8. referuntur extra verè philosophantium classim reiiciantur, ad Basiliscum in fine num. 8. relati peruenimus, horribile profectò animal auditu, nescio an ita visu. Communiter hic conducitur in fascini testem, nullum magis virus vulgus terret, sed nullum forsan infecit minus, eodem num. refertur quod semet aspiciens in speculo internecat, an sibi inuidet, quia forma pulcherrimum animal? timeo nè illi hoc affirment inuidentiam brutis concedentes, quo altius fascinum profiteantur: at hoc Narcisso & Eutelidæ relinquant obsecro, vel si illud animal in rebus concedis nihil ex eo ad fascinum inueniisti, quia eius potentia in visiuam lethalem esse nego. Vapores seu halitus oculorum mortiferos facilè fatebor, imò quamuis interficeret homines, aut animalia cætera extrà suam speciem non habetur intentum, nam fascinum vt virosa qualitas, est inter animalia eiusdem speciei, & ex

vi

vi ipſiuſmet potentiæ viſiuæ, vt aduerſarij ſupponunt, quod ipſe nego, vt millies ſuprà repetitum, ſic lupum vocem adimere non infert faſcini exiſtentiam, nam quamuis id vagatur, re fortè non experta (& plebis fabellam eſſe notarunt DelRius, & Andreas Laurentius) ex frigidis ac terreſtribus aſtringentibuſque vaporibus, à reſpiratione lupi expiratis contingere dico, gutture, ac vocis inſtrumentis illis exaſperatis halitibus, quid ergò inde ad faſcinum?

Diuerſa oculorum conſtructio expenditur, faſcinum ex illa non conceditur.

REfert nobis numerus nonus quaſdam Faſcinantium ſortes quibuſdam oculorum ſignis notatas, credidit vulgus, homines vi faſcinatrice præditos duplici eſſe in ſingulo oculo conſtructos pupilla, aut ſtrabiſmo affectos potiori conditione tali beneficio afficere, alioſque equum, alios canem oculis ſculptos habere, ſed eſto eis iſthæc demus, quid obſecro ad faſcinum adducunt, cum ij facultatis formatricis errores in illorum hominum conſtructione ſint. Aliquos illorum vidi, nam & duplici capite, ſex vtraque manu, vel altera tantùm ſex digitis, quatuor brachiis, aut pedibus conformatos, vel potiùs deformatos, præterita & præſens ætas vidit, vt præteream Ioannem Sanchez de Valdes, in eius Chronica hominis generali, qui lib. 3. à cap. 9. miras hominum deformitates in natura viſas refert, & Hieronymum de Huerta ſuper Plin. lib. 7. c. 2. qui eiuſdem ſortis plurimorum meminit, & plures alios omnes, verum enim verò defectum arguunt in facultatis formantis inſtrumento, aut in materia ex qua partium conſtructio & numerus ac ſitus formari debent, vt Ariſtoteles lib. 4. de generatione animal. cap. 3. ſuper quo conſulito Galenum lib. 1 de Cauſ. Symptom. cap. 2. ſed cur prædictos credam faſcinantes, quemadmodum enim vna pupilla faſcinatorium oculum non reddit, ſic nec duplex, equum, & canem oculis configuratos non vidi in hanc vſque diem, fortè ſi admittantur, eiſdem cauſis errorem adſcribam. Si inſtes prædictos experientia ipſa venenoſos extitiſſe, millies id tibi dedi. Sed ad contagium 14.

reduxi non eſt quod faſcinum nuncupes, neque ij ſalubres homines erunt, ſed morbidi contagioſi, quod in natura eſt frequentiſſimum, qui non viſoriæ potentiæ vi, ſed vaporum cæteros corripiunt, vt Valleſius, Sancta Cruz, & Suarius putarunt, quia ij prauam ſupponunt temperiem & peſſimam complexionem.

Adde prædictos Cacodæmonis ſigno non ſemel ità indicari, vt ex aliis notat Moura opuſc. citato ſect. 2. cap. 6. à num. 3. vbi ex Oleaſtro refert vſque hodie Arabes & Sarracenos, & quoſdam inſulares apud quaſdam fortunatas inſulas degentes habere pectora & brachia illius modi notis, & aliquando literis inſcripta, de quibus ſignis nouiter Pipernus lib. 1. de magno morbo cap. 4. ſic de lamiis aduertit. *Concluderunt facta aliquo tempore profeßione, ac aliquando ſtatim in aliqua corporis parte ſenſibilem characterem, vt in fronte, in iugulo ſiniſtráve mammilla tanquam ſui mancipij ſignum dæmon imprimit, videte quam impium & obſcænum pactum.* Hæc ille. De Strabonibus verò (quos Hiſpan. *vircos* aut *turnos* dicimus) minus curandum putarim, quia hos faſcinatores habere illi ſolum volent, qui ſtrabones etiam haberi volunt, plurimos paſſim præ manibus habemus, tractamus, nuſquam tamen illos alteris hominibus infenſos exiſtere experti ſumus, in hoc quidem maior vulgi deregitur craſſities, timet Strabones, ab illis cauet, nunquam ab illis leue adhuc damnum expertus, & ſi rogo cur timeant, Reſpondent quia faſcinatores eſſe communiter vagatur, nullus verò hucuſque in ſe, vel in alio tale quid paſſus, nec paſſurus; fortè de iis talia vulgus opinatur quia Hippocr. apud Valleſium lib. 2. Epidem. com. 6. text. 20. de his Strabonibus ſic ſcribit. *Horum quicunque ab ortu etiam Strabones amentes, lapidei, maniaci*, id eſt interprete Complutenſi, huiuſmodi homines parati ſunt ad illorum generum morbos, quia fortè capite intemperato ſunt, cuius cauſa formatrix virtus muſculos illos pupillæ rectores recta conſtruere nequiuit morbo inſtrumentario, oculi propterea laborantes, vt Galenus vbi ſupra docet, & communiter Medici fatemur, at verò quia capitis debilitas morboſa, aut oculorum morbus in mala conformatione hominem corripiant non eſt quod iſti deterioris ſint naturæ, quam claudus, quàm ſurdus, vnde faſcinatores haberi amentis, aut prius lippientis rationis eſt.

Spreta

Spreta hominum (quos Zahories vocant) fabula, quorundam animalium mira virtus explicatur, ex qua vulgares faſcino aſſentiunt.

EOdem num. 9. introducitur quædam hominum conditio, (quos Zahories vocant) quæ non eſt cur ad Ariſtotelicos mittatur qui non tam naturas ad vulgi penſum quam ad rationis, aut experientiæ trutinam perſcrutantur, nullum verius mendacium, aut ridiculum figmentum curioſa vanitas accepit, quis obſecro, vel mediocri lycæi doctrina imbutus doctrina credet, obiecta latitantia, atque opacis corporibus intermediis exiſtentia; ſpecies in oculum iſtorum garrulorum, naturaliter imprimere poſſe? vel ſi hoc verum eſſet cur etiam noſtras viſiuas potentias, obiecta illa ſubterranea non terminant? nec miror in hoc erret vulgus, nam & ipſum ab his impoſtoribus cæcum reddi ego video, at cæcus quomodo viſibilia diſcernet? neque iſtos lynceos homines à mendacio, aut dæmonis conſortio excipit Delrius vbi ſæpè cap. 3. q. 4. & eo magis iſti damnandi, quia ex ſuperſtitioſa hominum opinione admittantur putantes tali prærogatiua hos impoſtores donari, quia nati fuerint die illa ſacra, humano generi ſemper fauſta ac felici, in qua celebratur apud Catholicos memoria Paſſionis Domini IESV Chriſti, feria inquam ſexta Iudæorum perfidia crucifixi, & quemadmodum tunc terra commota atque monumentis apertis latitantia, ac ſepulta corpora apparuerunt hominibus illa die, ſic altera in qua recolitur fælix illa memoria ſi natalis alicui hominum fuerit, illam virtutem videndi potentiæ tribuit, aut donat quæ ad interanea terrarum pertingere poſſit, vide quam futile ac irreligioſum commentum, vt expendas principia, quæ faſcino inferendo aliqui nobis ſuppoſuerunt. 16.

Nec quæ de charadrio dicuntur num. vlt. vera prorſus cenſenda, quia quamuis animalia ſint venefica, quorum ictu ſerio homines percuſſi ad flauum, aut nigrum colorem vertantur, vt ex viperæ morſis conſtat, & Zacutus obſeruat lib de Medic. princip. hiſtor. obſeruat, 2. ad hiſt. 115. nullus tamen hucuſque ad viſum alicuius 17.

alicuius animalis, tanquam ad causam illud symptoma reduxit, ni mauis Plinio credere, qui lib.3.cap.11.cuiusdam volucris meminit, *icteros* vocatæ, quæ vbi hominem aspicit icterico affectu laborantem perit ipsa auis homine superstite exinde sano, at fabula mihi cum Alexandro Massaria est. Mercurialis lib. 3. cap. 5. idem ex Plutarchi sententia refert, at Massaria & Mercatus icterum proinde dici asseuerant, quia quorundam animalium oculi, aut auium plumæ flauo colore icteris simili donentur; At si putes Charadrium adeo infensum per visum hominibus esse, vt Reguli more illos inficiat, ac flauo colore conspurcet, transeat bene, quia id in fascini probationem, ex vi ipsiusmet visoriæ facultatis nihil habet, sed illi halitus, more venenorum ictu ab aliis illatorum homines conspurcant. Vel potiùs eorum iecur, ac vniuersam massam sanguinariam ad flauitiem illam deducendo, ex quo vniuersa flaueſcit cutis, & deinde iecur ipsum perdunt, ac disponunt quo bilioſi succi copioſiorem cæteris portionem gignat, vnde symptoma illud, quod vniuersi medici cum Galeco in qualitate mutata nuncupamus, originem sumat, quippe tunc morbum primo in intemperie iecoris sequitur, at non est quod in hoc tantopere moremur, in quo nec per somnum fascinum potest adumbrare.

DVBIVM VII.

Respondet dubio tertio obiectis.

Referuntur quæ superius soluta extant. Satisfit Ioanni Ildephonso Complutensi.

11. CIrca septimum annotato eorum omnium quæ à num. 1. dub. 7. ad vsque num. 6. fuerunt adducta ibidem etiam dissoluta extare, vt non sit hic iterum eadem illis solutio repetenda, idem notabis ad ea quæ à num. 7. ad 20. obiectantur vbi sententia

tia illorum qui affirmant verba ab imaginatione virtutem quidquam operandi recipere refracta satis superque videtur, ibidem habentur quædam fascini sortes à Cardano commentatæ, sed ibidem etiam explosæ, quia imaginationis ius extendere conabatur in fascini tutelam sic ea sacra verba pro fascino num. 26. relata, & adducta ex grauissimis Patrum sententiis explicita dubio 5. manent. Supersunt duo grandes Medici, fascini Patroni eximij vnus Antonius Carthaginensis, Ioannes Ildephonsus alter, at verò à num. 28. satis cum illo actum est cùm suas rationes dissoluendo, tum etiam non inefficacibus aliis in easdem agendo, recolito si placet, nam nisi mea me fallit opinio, omnia illa quæ à num. 1. ad 38. elaborata existunt, ingenuis satis possunt esse quo resipiscant, atque fascini vanam sententiam odio prosequantur.

Superest Complutensis Ioannis Ildephonsi experientias, & rationes dissoluam, obiecit nobis num. 39. experientiam eorum, quibus salus desperata putabatur præmissis omni methodo Medicinæ probatis remediis, qui tamen mediis vetularum, aut Psalmistarum suffumigiis, afflatibus, imprecationibus ad pristinam sanitatem fuerunt restituit, certè si tanti Doctoris æstimatio non frænaret animum, ipsum ex vulgarium sorte Medicastrum haberem, quis aliàs ferat hominem abs dubio Medicinæ peritum, omnium ore doctum, tam leui inniti experimento quo virtutem sanitatis naturalem concedat, indeque fascinandi alteram reputet possibilem? Ingenioſos oro (nedum eos tantùm, qui quasi arata iam rugis fronte abditissima medicinæ arcana passim experiuntur Seniores & Veteranos intelligo) meam & plurium Doctissimorum auscultent rationem quo causam euentus in argumento proposito sæpè sæpius occurrentis calleant, atque à vetularum & senum impostura aut delusione tanquam à diabolica superstitione caueant. Inter multiformes morborum differentias, quas Galenus passim docet, præcipuè lib. huic operi dicato, quarundam sæpè meminisse constat per libros Crysium, & de diebus decretoriis, illæ verò sunt quæ morbum in acutum, & chronicum diuidunt. Sunt morbi acuti, vt Galenus ipse astruit 3. de diebus decretor. 13. qui celeres & cum periculo mouentur, seu terminantur, sed si terminantur, quo termino? Qua meta? leui- 2.

ter hic dissentiunt Doctores. Longissimus est trigesimus quartus dies, breuissimus quartus, huius termini meminit Hippocrat. Aphor. 7. vbi Galenus cæterorum vsque ad 34. 2. Aphor. 23. & 4. 36. & sæpè aliàs, at morborum Chronicorum breuissimus terminus quadragesimus dies habetur, vt in calce commentarij proximi Aphorismi notabat Galenus. Longissimus Chronicorum terminus (miraberis fortasse) vsque ad senectutem extenditur. Lege Hippocratem & Galen. 1. de diebus decretor. 10. & lib. 2. cap. 11. 3. Epidem. comm. 3. text. vlt. 3. Aphor. 18. 2. eiusdem operis 20. & 45. & 53.

3. Constat ex his chronicos morbos quadragesimo die, tanquam primo breuissimo decretorio solui posse, velut longiores sexagesimo, longiores adhuc octogesimo centesimo, centesimo vigesimo primo, ad anni dimidium, ad integrum annum, ad plures, ad senectutem denique, vt ex Hippocrate & Galeno notabam. Omnium ratio esto, quia materia morbifica crassæ substantiæ lentæ renitentis conditionis concoqui rebellis breui à natura superari nequit, concoqui, sequestrari, expelli, accedit his frequentius instrumenti naturæ debilitas, aut impotentia, caloris inquam naturalis, adest frequentissimè alicuius viscerum grandis aliqua intemperantia, in primis, vel potiùs in secundis qualitatibus impedit nonnunquam ipsorum ægrotantium, in sex rebus non naturalibus intemperantia, nolentium præceptis medici stare, sed malunt impatientes regularum Medicarum naturæ morbum relinquere in quo nisi in aliis plurimis errarent, error maior non adesset, sed neque his solum intendunt, sed vulgi nouitate ac credulitate ducti prædicti ægroti ad imponentes vetulas, ad senes impostores, ad rusticos, ad ignaros confugiunt, & non pauci quo tempore iam iam natura humorem superante intemperiem corrigente morbi solutionem parat, tunc verò salus restituta, non potent naturæ, sed vetulæ suffumiganti attribuitur, Seni apocripho datur, qui tamen non semel sed millies suis emplastris, naturam impedientibus, suis suffumigiis ipsam alterantibus non solum deteriori damno, sed & subita morte ægros cruciarunt. Sed diabolum isthæc suadere semper credidi, ipse quippe morbi chronici solutionem iam iam instantem cognoscit, & ad eas superstitiones homines conuertit, quo ipsis assentiant, & sacri spi-

ritus

ritus præceptum non auſcultent c. 38. Eccleſiaſtici clamantis. *Da locum Medico, etenim Dominus illum creauit, & non diſcedat à te, quia opera eius ſunt neceſſaria.* Sed miror Complutenſem qui putet in morbis chronicis animaduertenda accidentia criſima deberi ante eorum ſolutionem, cum non chronicorum ſed acutorum propriæ ſint, vt alibi explanabitur ad Hippocr. & Galeni ſenſum.

Alterum ſimile eodem numero relatum minus ſollicitat ingenium ſi expectemus aliquarum vetularum aut Senum neceſſariam virium debilitatem, ac peſſimam cacochymiam, quarum ratione morboſè degunt, neque vna tantum differentia ægritudinis grauantur, ſed multiformis naturæ, nam præter animalis potentiæ diminutam aut abolitam functionem, præter cordis remiſſam caliditatem, naturalium facultatum potentiam propè extinctam habent, vnde mille morborum generibus affliguntur, vt expreſſum extat apud Hippocrat. lib. Aphor. text. vlt. eſt quippe eorum diſpoſitio morboſa, cum ſenſibiliter lædat operationes, naturaliter illam ætatem inſequens, vt ex Galeno notaui dub. 4. n. 79. huc reſpexit Valleſius c. 66. de ſacr. Philoſoph. cum ſcripſit. *Talis enim reuera eſt ſenectus hoc ſolum à morbo diſcrepans, quod eſt ſecundum naturam.* Illi ætati ſubaudi. quid ergo mirum ſi talium quiſquam cacochymia putredinoſa laborat, aut aliquo pectoris partium graui intemperamento? Ex quo humores ibidem corrupti per halitum neceſſariò expirati, quos attigerint, præcipuè debiles ſi fuerint, vt infantes, ac mulieres plerumque ſunt, conſpurcent ac inficiant, ſed cum hæc conſpicua, ac frequentia ſint rationíque conſentiant, nequibunt ex vllo capite, vel faſcina dici, vel illis affirmandis anſam præbere. 4.

Carpuntur hiſtoriæ quædam. Expenditur latè fica ex Gagate vſus, ſuperſtitioni datur.

SIngularia ſunt quæ num. 40. referuntur, omitterem illa libenter, quippè vt Valleſius cordatè aliquando dixit. *mirabilia audiuntur multa, videntur pauca.* Neque mihi vitio daretur, ſi 5.

illorum euentuum testimonium optarem, cum Ioannes Ildephonsus ex aliis nobis illas dederit historias, in quibus vtrique credendis facile decipi possumus. at demus comiter casus illorum hominum marmoreas columnas visu solo confringentium, non credam id virtute naturali factum; vndenam illud probari potuit? non diuina, vt euidens apparet. Ergò si tale accidit, dæmonis opera accidit. Sic contigisse dabo alterius Equitis Valentini historiam qua ratione compellar credere distantem horum hominum visionem, marmoream, opulentámque fabricam naturaliter comminuere posse? præcipuè cùm actio sit immanens, vt toties supra cum Aristotele probaui. quod de lapide Gagate (*açauache* Hispan. dicitur) obseruat, futile mihi videtur, & primò quod dum puerorum collis suspenditur inopinatè frangatur, nihil habet suspicionis, nam & ipsemet id filio cuidam meo accidisse, semel attenta mente notaui, sed filium Puella quædam brachijs amplectebatur, aderam ego solùm, nihil vel boni vel mali præuidens, nec pòst expertus in puerulo, putaui solum lapidem, vel præ vetustate confractum, vel quod præ siccitate dehisceret, nisi artifex, dum crucem (talis erat) construeret, ex illo rimulam induceret, quæ temporis tractu increscente, subitò in partes lapidem reduxit, quod sæpè terreis corporibus, intensa in eis siccitate accidere per naturam visum est.

6. Huius tamen lapidis vsus pro infantium tutamine vsitatissimus est suspenditurque illis ad pectoris latus sub manus forma, pollice, indici submisso, cuius consuetudinis rationem hic disquirere placet, quia putarint aliqui in fascini præcautionem id factum, atque eum lapidem in illud agere valere, & continuò infantibus adhiberi. At constabit istorum fallax opinio. Si verò aliquis opinetur, eam præcisè formam, ad aliquem effectum præstandum, aut fascino occurrendum valere, suspectè & irreligiosè opinatur. Super quo Delrius 1. disquisit. Mag. q. 4. sic habet. *Huc referendum si figuram attendunt, quod Hispanicis pueris ex Gagate ad collum deligant, manu in derisum inserto intra digitos priores pollice conformata* (higam *vocant*) *dixerat* supra *effectus ille prodigiosus erit* (si scilicet figuræ tribuatur) *& amuletum superstitiosum* de qua indecenti manus sculptura, sic D. Sebastianus à Couarru. in suo nostræ linguæ thesauro) *tam bien es cosa vsada al que ha parecido*

do bien darle vna higa diciendo tomad porque no os aoxen colgar à los niños de el hombro vna higa de azauache, es muy antiquo, y comunmente se ignora su principio puede tener origen de la misma materia, porque el suçino ò ambar, y el açauache, escriuen tener propriedad contra el ojo, y tambien porque en quanto a la figura es superstitiosa deriuada de la gentilidad que estaua persuadida tener fuerça contrà la fascinacion, la effige Priapeia que como tenios dicho era la higa, de todo esto no ay que hazer caso. Hæc ille, vt noueris vnde nam abusus iste adeo apud nos inualuerit. Si verò rationem habere cupis, cur nam barbara illa ætas Priapum in ficæ formam repræsentatum tanti habuerit, recole quæ dub. 2. à num. 2. notabam & prætereà adito D. Laurentium Ramirez de Prado virum variarum lectionum peritissimum super Epigramm. 93. Martialis lib. 1.

Et prætereà abusio hæc fundamento quopiam videtur introducta, si subtilem auscultemus Vallesium, lib. de sacr. Philosoph. cap. 68. sæpè citato, duplex quippe apud vulgus extat remedium ne fascino lædatur quisquam, nam vetula vbi tenero infanti aut formosæ mulieri accedit fica manu conformata, *toma vna higa* profert vel bona precatione vtens (quod potius prosequendum) *Dios te bendiga* profert, quod apud antiquos obseruatum grandi religione erat, quando quemque laudabant illud suum prouerbium addentes *præfiscinè dixero*), id est præter fascinum. Hoc autem Vallesius inquit quia manus figura illa indicat eum qui intuetur non admirari, neque laude dignum magnopere censere, siquidem comtemnit, alterum, non odisse, siquidem precatur bona, quæsitu nihilominus dignum est, cur nam illa manus figura signum contemptus sit? an quia fœda illa digitorum positio videtur, an quia ridicula? Audi quæ Mercurialis ex Varrone sentit, vbi suprà. *Sed volo hîc obiter quædam notare, puto enim veteres nostros sub nomine rei turpis quàm appendebant collo infantis, intellexisse hanc herbam* (orobum fœminam satyri speciem) *nam vt est apud Marcum Varronem, veteres habebant in vsu collo infantis appendere res turpes, vt vetarent omnes effascinationes, scio multos fuisse qui existimarunt hanc rem turpem fuisse formam membri virilis; sed nugæ sunt, puto enim à Varrone pro re turpi intellectam esse rem quamque turpem non sine ratione, quia vt docui si vlla fit effasci-* 7.

natio in infantibus secundùm Medicos, & Philosophos ea est quæ fit per oculos, quotiescumque scilicet mulieres, aut viri venenati attentè intuentur ipsos infantes. Veteres ergò illi sapientissimi, vt auerterent oculos istorum ab aspiciendis infantibus, iure voluerunt res turpes appendi collo ipsorum, vt hæc fœda & turpia spectra facerent nè mulieres attentè aspicerent. Sed volo etiam in his notare Mercurialem, quia dixerit iure antiquos turpi illo remedio vsos, vt oculos inficientes auerterent; ergò videtur infectionem ipsissimæ visioni attribuere, quod quàm extra rationem sit millies dub. 4. demonstraui, vel si infectio per poros oculorum patratur, quid refert inspiciatur aut non infans? Quid visionem ad rem turpem conuertere? Quia vapores tetri applicito semel ad distantiam debitam oculo, infantem etiam non inspectum attingent. Ergò sine iure illum abusum Mercurialis extollit.

6. Sed illo abusu præmisso liceat mihi aliam rationem huius moris perscrutari, fortè maiores nostri vim medicatricem in lapide agnoscentes (de qua numero sequenti) illum infantum humeris appendebant, neque sub indecenti ficæ forma, non pollice indici suppositio, sed contra indice subiecto pollici, sic enim crucem formamus, quæ non vulgaris tantùm fascini, sed & Auerni ipsius destructio est. Per abusum verò crediderim talem Christianam formam deletam, & ficæ figuram inductam, tanta est diabolicæ superstitionis malitia, vnde parentibus, ac nutricibus consulo, vt non ex Gagate, aut quauis materia ficam, non hanc ex corallo, argento, aut auro construant, in fabulosi ac superstitiosi fascini subsidium, sed *crucem* lacus stigij terrorem, non vetulas fallaces malignas ignorantes ad infantum morbos prouocent. Proh Deum Optimum! quæ vetula putris? quis rusticus aut vinosus homo? vnde nam istorum scientia? An diuinitus infusa? consule Doctos Theologos quò scias an istud facile credas, naturalisne ex continuò literarum studio? Videbo hoc: ergò si verè remedium afferunt, dæmonis auxilio adferunt? sed an Christianus, tui languoris opem à dæmonio exoptas? vel si impostores illi verè non medentur gaudebis, quod maligna anus, aut homunculus ignarus tibi imposuerint? Ausculta Antistitem Abulensem q. 18. *Rectissimè ergò Catholicorum Ecclesia spiritu sancto ducta, omnes fascinatorum curatrices prohibet, aut potius insipientium deceptrices districtè*

diſtrictè prohibuit. Expende demum quæ doctiſſimus Ieſuita Mendoza, vbi ſupra cap. 3. de his omnibus fallaciis ſcripſit. *Præterea quia non quæcunque vetulæ, ſed quæ malæ audiunt, vt lamiæ & veneficæ infantes ſolent faſcinare, ad quorum proinde curationem inducit vulgus fœminas alias, quas benedicentes appellat (rectè dixiſſet maledicentes, rectius maledictas) appenditque lunulas argenteas, & neſcio quas figuras alias, ex ſuccinoue frontibus puerorum, in quam ſuperſtitionem acriter inuehitur Diuus Chryſoſtomus loco ſupra citato, crux inquiens Chriſti dehoneſtatur, elementorum verò ſuperſtitioſi caracteres præferuntur, Chriſtus eïcitur, & inducitur temulenta, & nugatrix anus, myſterium noſtrum conculcatur, & ſeductio diaboli tripudiat.* Iſtæc audiens quis Catholicus hos tenebriones, aut illam fucatam ficam amplius ſuſtinebit.

Neque lapis ille virtute caret naturali, qua morbis plurimis, etiam infantilibus proficiat, cui potiùs mos ille vetus dandus, quam vanæ ac irreligioſæ ficæ, nam ſiccitate pollet, ſi Dioſcoridi & Galeno credimus, ille lib. 5. cap. 53 hic verò lib. 9. ſimplic. & attenuandi, ac diſcutiendi facultate, vnde præter alios morbos, ſtrumas, & epilepſiam medetur, qui affectus frequentiùs puerulos apprehendunt, quia craſſos humores attenuat ſuperfluamque abſumit humiditatem, idem legi poterit apud Auicennam lib. 2. tract. 2. cap. 322. idem apud Meſuëm tract. de oleis, titulo de Oleo ex gagate, quod ſubuenire dæmoniacis, & Epilepticis inter alios morbos ſuadet quamuis de virtute in dæmones Manardus, & Coſteus ibidem malè ſentiant, ſuper quo latè dubio ſequenti; & ad hemicraneam hunc lapidem geſtatum conferre ſcribit Mercurialis ex Democriti quodam manuſcripto. Quamuis lapidem ponderoſiorem tunc inueniri ſemet ipſo ante geſtationem vt Democritus notat attento indigeat experimento. Et quamuis quidam huic lapidi virtutem Epilepſiæ inducendæ attribuant, intelligi debet, eo modo quo communiter Doctores affirmant, ſuffitus graueolentium Epilepticam acceſſionem excitare, ſed odores ab ea ſuſcitare etiam docent. Iulius Scaliger in Cardanum exercit. 104. n. 3. Dioſcoridi, & Galeno aſſentitur. Valleſius cap. 68. contra veteri ſuffocationes valere notat Author Pandectar ſerpentes fugare, & diabolicas impreſſiones corrigere aduertit, nullus antifaſcinatorium hunc 9.

lapidem

lapidem notauit, vnde crediderim seniores nostros illas mirificas virtutes audientes vsum probasse illius infantum humeris appendendi, vt qua ratione radix pæoniæ itidem appensa epilepsiam suspendit, eadem Gagates lapis illam præcauere possit, quod quidem prosequibile, nedum tolerabile erit, dummodo non ficæ, sed crucis formam repræsentet, vt naturali ac supernaturali remedio morbis infantum subueniatur.

10. Quod eodem num. 40. de illo Equite Valentino nobis pro fascini tutela proponitur eo modo soluendum quo num. 5. hoc dubio animaduerti. Casus illius bonæ vetulæ multoties in medium hoc opusculo est adductus qui ea ratione venit dissoluendus, quam dub. 1. à num. 10. & in præsenti à num. 2. proferebam, sed quod miror magis est, Ioannis Ildephonsi synceram conditionem, qui cum Medicus cognoscatur in lectione Galeni si quis alius expertissimus, adeo fragili ac dubiæ causæ, occasionem febricitandi, aut alio morbo laborandi dederit. Cùm si affirmetur eum hominem apparatum ad morbum habuisse, vltimámque dispositionem eo puncto inferiùs latitasse, quo ab anili vetula inspiceretur, vnde non potuit non ægrotare, etiam si à pulcherrima ac venusta virgine aspectum reciperet: nescio an ratio efficax suppeteret, vnde ex visione illa, & non ex morbido apparatu intimè latente accidisse probaretur. Ergò quo illum casum quem millies experimur causæ communi attribuamus, frustraneum est, præcedat aut non in illo languente plethorica dispositio. Plures quidem sunt, qui sine illa in morbos incidunt, quam è contrà eodem num. casus illius sacerdotis profertur, qui ex graui morbo conualescens, nescio qua contagiosa dispositione afficiebatur, vt quiuis illi approximari contingeret, illicò inficerentur, at multis numeris hoc experimentum distat, quominus ex eo fascinum probetur. Demus benè illum conualescentem infectum ex morbo superfuisse. Demus cæteros etiam homines affecisse. Sed inde solùm inferre licet, illum in statu extrà sanitatem, extitisse quid deinde venefica & contagiosa dispositione laborasse qua alios contagio afficeret? at hoc non infert alium morbum, quàm contagium, quod omnium ore fateri est necessarium, quid quod verum est venenum in nobis gigni & Galenus ex Pelopis sententia id docet, & confirmat lib. 3. de loc. affectis

affectis cap. 7. & lib. 6. cap. 5. atque per plures menſes, imò annos in corpore genitum, aut ex animalis ictu eiaculatum, latere poſſe communis Authorum ſententia eſt, & obſeruatio; at verò ex his ſequi faſcinum per oculos admittendum non video, quamuis per eorum per os contagium, vt euidens eſt profitear, ſed de hoc latè dub. 4.

11. Sequēti numero nouas nobis inducit Hiſtorias, de illis Antropophagis apud ſeptentrionalem zonam inuentis, qui carnibus veſcuntur humanis, qui vapores eiiciunt infectos, de illo equo homines lethali diarrhœa afficiente, omnia tamen hæc, ad plura huius cenſus relata numeris anterioribus reducito, contagia appellato. Sed in his iam puto Oleum & operam perdo, quæ de hominibus ſanitatis gratiam habentibus viribus naturæ proferuntur iam ſuperiùs dub 4. à num. 57. vniuerſaliter diſcuſſa habes: recolito ſi exciderit, peculiariter verò adducta exempla eodem numero arduum mihi iter percurrendum demonſtrant, quia videntur extra Appollinis chorum ſaltare, at dum rem doctiſſimis ac omni veneratione digniſſimis Theologis diſcutiendam relinquo. Reſpondeo Pyrrhum Regem ſolo certi digiti contactu lienoſos ſanantem fabulam ſapere, vt Andreas Laurent. vbi ſuprà fol. mihi 32. affirmat vel de Cacodæmonis conſortio arguendum. Vtrumque ſentit Eruditiſſimus Delrius, vbi ſæpè c. 3. q. 4. idem dicito de aliis miris virtutibus aliis infidelitati deditis Regibus applicitis, multa quidem ſpe gratiæ, aut lucri de Principibus adulatores comminiſcuntur. Vel ſi mauis prædictas gratias, veraces profecto fuiſſe concedam, non verò illas naturales fateor, ſed ad gratis datas reducendas iuxta illa quæ dub. 4. num. 71. ex D. Thomæ ſententia monſtrabam.

Notatur obiter Andreæ Laurentij liber inſcriptus de mirabili vi ſtrumas ſanandi ſolis Galliæ Regibus conceſſa.

12. DE virtute ſtrumas ſanandi Chriſtianiſſimum Regem concomitante non eſt quod hîc dubitem, quamuis plurimi illam iam dudum abnegarint, at illa ſine contentione admiſſa ſuper-

naturalem gratiam concedendam censebo. Sed neque illa, neque huius naturæ aliquæ consequentiæ ad fascinum per naturæ vires supponendum sine contagij ratione futuræ sunt, vt manifestò constat. Verum enim verò in doctissimum Andræam Laurentium illud obiter obseruandum optarim; inscriptionem scilicet, quam prima fonte eruditus ille libellus ostendit pressam nimis existere, quo verò laxior reddatur expungi illud verbum *solis* rationi consonum videtur ab eius libri titulo, nam prædictam gratiam strumosos sanandi, etiam Eduardo Angliæ Regi datam ex plurimis supponit Del-Rius vbi proximè, ergò non solis Galliæ Regibus. imò Moura opusc.citat.sect.2. cap.8.num.12. sic habet. *Valdesius non solum confirmat dictam gratiam sanandi strumas Regibus Galliæ collatam, sed aliis quoque Regibus competere monstrare conatur.* Et paulo infrà. *Regibus quoque Hispaniarum eandem gratiam strumas sanandi concessam astruit ex Beuter.* ergò non *solis* Galliæ Regibus, imò sine tanti authoris nota præsumpserim prædictam gratiam, Catholicis etiam Regibus concessam ipsum non latere, sed cum illam apud Authores intelligeret consultò missam fecit, quo hanc & alias præter suam excluderet. Deinde quia si Galliæ Regibus quia Christianissimis, illam gratiam donatam profitetur, cur non Hispanis, quia Catholicissimis eam concedat? Sed in eo opere curioso, compendioso & certè docto non parum quidem adulationis inuolui videtur. Cum præmissas exterorum Regum gratias, nescio quanto iure obscurare conatur, sic de Angliæ Rege scripsit fol. mihi 39. *Angliæ Reges epilepsiam curare datis annullis quidam prodiderunt, sed proferant nobis exempla.* Historiam habes Laurentij, quæ exempla posteritati præter historiam desideras? at contendis prædictos annulos virtute quadam naturali, ex eorum materia desumpta, vel ex influentia cælesti, in puncto suæ constructionis acquisita prouenire. Sed etiam sunt qui contendant curationem strumosorum vi aëris Gallici, alimenti, potus, motus, & aliorum contingere. Dele ergo si placet illud *solis*. Da ergo gloriam, & honorem Hispaniæ & Angliæ Regibus, nam supernaturalis gratia sanitatis, non respicit hominis cui impertitur, meritum, vt ex Doctore Angelico lib.4. num.71. monstrabam. Tu verò docte Andreas Hispaniæ Regibus virtutem dæmonis pellendi ex corporibus si-

gno

gno crucis non vis concedere, quando Deum optimum maximum conceſſiſſe apud eundem Mouram legitur, vbi proximè ibi. *pellendi dæmones* (gratiam ſubaudi) *ſigno crucis ex Tapia in rubrica de conſtitutione Principis cap. 1. n. 3. & ex Caſſaneo, in Catalogo gloriæ mundi parte 5. conſid. 1.* Sed opponis Caſſaneum ex aliis loquutum, non inficias ibo; at ſcito de Chriſtianiſſimi Regis gratia etiam ex aliis loquutum, audito verba. *Hinc enim videmus quod Reges noſtri poſt Regnum adeptum virtutem habere dicuntur, vt de Rege noſtro Franciæ, qui tanquam Rex, vno morbo curat, qui dicitur morbus Regum* tuo idiomate, *le mal du Roy* meo *lamparones*, at de noſtro Catholico ſic. *Rex Hiſpaniæ, vt quidam dicunt; fugat dæmones à corporibus humanis.* Tu verò quia tuus dixerit Caſſaneus, *vt quidam dicunt* ſic habes fol. mihi 39. *& de Hiſpaniæ Regibus ſigno crucis dæmones fugantibus, non conſtat inter Hiſpanos.* de tuis tamen Regibus itidem Caſſaneus ſcripſit. *Virtutem habere dicuntur.* de meis. *vt quidam dicunt*, ergo ex vi ſcripturæ, æqua ſit vtraque auctoritas, vel vtraque dubia, quod non patieris.

Pro omnibus tamen affirmans eſt ſententia eruditiſſimi Patris 13.
Ioannis Euſebij Ieſuitæ lib. Curioſ. Philoſoph dum ſic ſcribit. *Con mucha mas raçon ſe ha de dezir que la virtud de los Reyes de Eſpaña contrà los Endemoniados, es merced del cielo. lo miſmo ſe ha de iuzgar tambien del ſanar lamparones, gracia tambien de los Reges de Aragon ſegun Beuter eſcriue.* Et antea hæc habet. *En los Reyes de Francia tuuò principio ſu virtud de las oraciones de ſan Marculſo que lo alcanço de Dios, como eſcriue Roberto Canal y Papinio Maſſonio.* Ex quibus duo pendent. Tum prædictas gratias Regias diuinitus infundi, tum etiam, non ſolùm Galliæ Regibus, ſed Hiſpaniæ & exterorum aliquibus conceſſas fuiſſe, vt illud *ſolis* ex libello illo iure expungendum veniat; hæſitat intereà Sebaſtianus de Soto Medicus Curialis qui hanc Hiſpanorum Regum gratiam in adulationem, priùs quàm in ſupernaturale donum conuertit; libello illo, quem de Monialium clauſura licitè referãda ob morbos inſcripſit, propoſit. 3. fol. mihi 83. ibi. *Eſtando oy por lanzar el primero y no faltando, en quien pudiera hazer ſe la experiençia*; at hæc ratio inſufficienter opprimit, vana eius eſt arguties, ab actu negatiuè ad potentiam, quaſi dicèret Deus non produxit creaturas poſſibiles,

imò non producet, ergo non est illarum productiuus, hæc illatio vndique falsa est, sed Reges nostri humili majestate ducti illius virtutis exercitio non intendunt, omne huiuscemodi ius sacris Sacerdotibus relinquentes. Tum quia minus, quàm exteri, his nouitatibus Hispani delectamur.

Iterum virtus naturalis sanandi reprobatur. Salutatorum Hispanorum virtus expeditur.

14. NEc in præsentiarũ referendi qui prædictas gratias sanitatum naturali hominum complexioni tribuerunt, nihil profectò verè repugnantius Philosophiæ adinueni, & præter illa quæ dubio 4. à num. 42. & 57. in hanc sententiam notaui, extat singularis Gal. doctrina lib. 5. simplic. cap. 18. quæ ipsorum sententiam efficaciter refellit, sic ibi de virtute occulta Medicamentorum sentit comparando illam ad humanum corpus in quod illa operantur exemplo in alexipharmacis signato. *Siquidem* (inquit) *facultates quæ deleteria medicamina alterant, mediam habent naturam inter ipsa corpora perpetientia, & medicamenta ipsa lædentia, vt scilicet eadem sit proportio corporis ad qualitatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriam, & rursus deleterij ad alexiterium, quæ alexiterij ad corpus* quasi Pergamenus diceret, medicamenta omnia quæ à tota substantia, siue media qualitate secunda opponuntur qualitati cuipiam venenosæ, mediam natu am habent respectu suorum extremorum: ista verò sunt corpus humanum, & venenum, ita vt prædicta antidota, vt doctissimè hîc commentatur Vallesius veneni naturam sapiant, & temperiei humanæ conditionem redoleant, itaque non iniuria semiuenena cum Vallesio alexiteria dixerim, sed quid inde inferre potuit Galenus? Duo sanè ad intentum. Primum est agentia, quæ à tota substantia nos alterant medicamenta optimè dici, imò venena. Secundum eorum vsum sine necessitate fugiendum, quia inducunt nobis dispositionem nostræ naturæ corruptiuam, ita vt adhuc in præsentia veneni cuius causa offeruntur periculo non vacent, quia si in minori dosi quàm venenum superare valeant, adhibeantur, à venenis vincuntur,

tur,hoc est in eorum conditionem transmutantur, si verò in largiori quantitate exhibentur tanquam venena grauiter humanum corpus afficiunt. auscultа verba. *Ea propter propemodum omnia quæ venenis aduersantur si largiùs sumpta fuerint grauiter animantis corpus offendunt, quamobrem ea moderatione quantitatis omnes id genus facultates exhibere oportet, vt neque copia nimia corpus offendant,neque exiguitate sua à deleteriis vincantur.*

Ex qua doctrina eleganti constat eos homines qui virtute naturali pollent sanandi cæteros, specie à cæteris differre. Primò, quia illa virtus naturalis,vel est iuxta exigentiam formæ substantialis illorum, vel iuxta temperamenti illorum conditionem; si primum. ergo illa forma intrinsecè & essentialiter inclinatur in illam qualitatem, seu potentiam, at cæteræ aliorum hominum formæ,illam inclinationem non habent, differunt ergo essentialiter inter se quia illa inclinatio constituit prædicatum quoddam essentiale illi homini, quod cæteris deficit, at essentia differunt quæ prædicato essentiali differunt,quod an facilè concedant aduersi ipsi viderint,& reprobat D.Thom. vbi dub. 3. num 7. citatus, si astruant iuxta temperamenti naturalis conditionem illam virtutem exigi, in hoc solùm concedunt illam virtutem naturalem sanatiuam ab illa forma substantiali procedere, ex vi illius temperamenti, & prout ab illo temperamento determinata,vnde iam vrget ratio superior,quia quamuis ex vi illius temperamenti illa virtus dimanet à forma, cum ab aliis cæterorum hominum, etiam illo temperamento fruentibus nequeat dimanare, differret specie ab illis, vel si posse dimanare concedis, sequitur omnes homines intrinsecus, virtute pollere sanandi morbos, quod videtur ridiculum, præterquam quod occultæ rerum proprietates,ex primis,aut secundis qualitatibus nulla ratione in fieri pendent, sed dimanant à formis quorum sunt, vt est communis Doctorum sensus,supponítque Maroja lib. 5. de febribus cap. de maligna q. 1. 15.

Obiiciuntur etiam eodem num. 41. Salutatores,quo ex eorum sanandi hydrophobeam virtute,velut ex præcedenti contrariam ægrotandi supponant, vnde fascinum oculorum efficacia possint per naturam confirmare,possum nihilominus argumentum salutatorum salutare,quia horum impostorum genus inuisum oppidò 16.

mihi est,quos quamuis eruditissimus DelRius, problematicè recipiat vbi sæpè lib. 1.cap.3.q.4.nihilominus sic scribit. *Raro enim sicuti vtuntur, licitè vtuntur, nec credendum tot hominibus pessimis hoc donum à Deo Tributum.* Ciruelo doctus procul dubio sic libello de superstit.3.p.c.7.habet. *Borrachones viciosos que andan por el mundo,en nombre de saludadores,y para encubrir la maldad fingen ellos que son familiares de sancta Catalina, ò de sancta Quiteria, y que estas santas les han dado virtud para sanar.* Brauus Salmantinus libello de hydrophobeæ natura hæc. *Bonam salutatorum partem genus esse hominum flagitiosorum incontinentium, vino & gulæ deditorum, qui malis artibus vtuntur, & in foris triuiisque scabella ascendunt, vt rudi plebeculæ imponant.* hæc illi in quorum fidem quod in me expertus fuerim exprimere non grauabor. Cum in oppido de Babila fuente Salmanticensis Diœcesis existerem quandam ægram visurus, domum eius ingressus, ecce subitò canis paruus hirsutus pelle flauus me inuasit,atque in talo momordit sanguine aliquanto per dentium vulnera stillante, quo facto cubiculum obscurum petiuit Ast ego in canem iratus fustim arripio, canem disquiro,& vbi cubiculi portam aggredior, ecce iterùm me ipse aggreditur, percutio illico animalis rabidi caput diro ictu ipsoque meo videri vita functo abiui, sequenti die fama vagatur de cane illa nocte rabido Oppidi animalia infestante, signisque inquisitis illemet erat,qui me momorderat, quia contuso capite ac cerebro commoto,amissoque motu & sensu iacuit, quo tempore illum interfectum putaui. Verum statim sinapismum morsui adhibeo,vlcus formo, aquam ex agrimonia decoctam bibo, theriaca vtor:intereà salutator ab incolis vocatur, quo salutaret animalia. Ego verò eum & cæteros sequaces irridens salutor. Deique optimi beneficio superstes euasi. Putarant plures salutatori homini tribuendam salutem, ego irridebam,quia vt credo saluatori homini vero Deo, priùs, & medicamentis, deinde gratias reddidi.

17. Sed iterum auscultes obsecro. Cum essem in nobili Patria nostra Sepulueda: paruulum canem habebam viuacem, longo & albo pilo ornatum, ecce me præsente, præter eius conditionem suem inuasit, idem contempsi. Sed & altera die idem obseruo, atque ipsum hydrophobea tentari in mentem subiit, noto actio-

nes,

nes, erat quasi iracundus, oculis rubentibus inquietus, ac curiosus, blandior illi, nequibat quiescere, quo viso pueris consanguineis præcipio, vt illico flumen peterent, ac animalculum iterum, atque iterum in aquas præcipitem darent; nec istæc profuerunt, nam pueros consanguineos inuasit, momordit; demum ecce antè oculos gallinam aggreditur, vulnus infert, ac subitò vita priuat. Ego itidem canem sua priuaui. Aliquibus transactis mensibus eodem oppido alter canis rabidus, alterum nostrum aggressus mille concussionis, & morsus generibus conculcauit, quamobrem illico ab indigenis vocato salutatore, congregatis suibus, asinis, ac canibus, ipse salutationem publico in foro exercebat, quo tempore me accedente, ac me cane meo concomitante, alta voce salutator clamat. Canis is qui medicum insequitur morsus à cane rabido est, Ego idem confessus, nolo, dixi, vt meus canis tua bona gratia fruatur, at me & totam domum perituram miserè ominabatur, irridens discessi, consanguineorũ theriacam morsibus cõtinuò applicabam intusque bibendam per multos dies exhibebam, canem aliis remediorum generibus ab imminente rabie præcauere non cessaui, quibus extra omnium vota, omnes incolumes euasimus. Si verò vt altera vice feci, salutatorem adirem, non Deo misericordi, atque ab eo creatis medicinis, sed impostori illi euentus tribueretur. Quæ referre placuit. vt exinde quanta fides his garrulis danda cordatis habeatur, nam si omnium ore horum gratia dubia de facto est, cur tam leuiter in Christiana Republica permittuntur, præcipuè apud nos, & nostram Hispaniam, cui istorum colluuies exteri attribuere non verentur, nam Delrius & Andreas Laurentius, hos vocant Hispanos, ab aliis verò Hispanos alexicacos vocari notat Zacutus lib. 1. de Medic. princip hist. quæst. vltima.

Et quamuis cum plurimis, ac grauissimis Doctoribus Theologis salutatorum gratiam fateamur, vt videre licet apud Delrium, Mouram & Zacutum; at verò ij illam gratiam gratis datam esse profitentur, non naturalem, ex vi formæ aut temperamenti, aut constellationis. Vt falsò Brauus Salmantinus & Zacutus Lusitanus putarunt. Miror profectò doctissimos Medicos affirmare alicui hominum inesse posse virtutem lapidis herbæ aut aliorum medicaminum, cum ipsi doceant medicaminum 18.

virtutes

virtutes quæ ex primis qualitatibus non sunt (nam de his non est sermo) à propria cuiusque mixti forma dimanare, vnde qui mihi inesse virtutem Magnetis, Rhabarbari aut Hyacinthi contenderet, concedere tenebatur inesse mihi illorum substantiales formas; sed quid absurdius; neque velint illas virtutes dimanare à forma rationali, tanquam à principio eminenter omnium mixtorum vires continente, quia quamuis hæc continentia admittatur (quod certum non est), nihilominus illarum virtutum dimanatio supponit in quolibet mixto determinatum temperamentum (sit hoc, vel illud) tanquam determinatiuum dimanationum illarum facultatum. Ergò vbi dimanat quæpiam, ibi est requisitum temperamentum eius mixti. Ergò si in aliquo homine dimanat virtus alicuius lapidis, ibi adest eius lapidis temperies naturalis, ibi ergo erit forma eiusdem, quia naturaliter hæc non potest non induci vbi debita ad illam dispositio præest. Quæ omnia inconuenientia grandia esse nullus non videt, Si ergò salutatores gratiam in hydrophobeam habent; à Deo Benefactore Maximo habent, vt optimè graues Theologi supponunt. Sed ex hac gratia non infertur admittendum fascinum naturale, vt per se constat, ni malint fascinum virus esse supernaturale, at de hoc non est inter Medicos quæstio, fatemur quippè, sæpè Deum in nos pestem, famem, bella, mittere propter nostra quæ frequenter patramus peccata. Sed ij morbi, siue mediis hominibus, siue animalibus. siue elementis iniiciantur, à nullo quem viderim fascina dicuntur, vnde ex gratia gratis salutatoribus concessa, frigidè fascinum nobis persuadetur.

Causa fluoris sanguinis ex violenter occiso homine in occisoris præsentia scrutatur, & fascinum ex eaillatum reÿcitur. Apponensis notatus.

20. AD illud de illo seruo Ducis Brigantiæ n. 42. relatum, dicitò cum eodem docto Mendoza, opus fuisse diabolicum, nequiuit quippe tãta intercapedine, vel vapor veneficus, vel visualis radius

radius immitti Ibidem adducitur experimentum ſanguinis in præſentia occiſoris, ex violenter occiſo homine fluentis, quod maximoperè iam dudum ſollicitauit philoſophantium ingenia, & quamuis de veritate non pauci dubitent poſſémque his adhærere, quia pleroſque video affirmantes, illum ſanguinis fluorem caſu quodam contingere non ſemper. Vnde occiſoris præſentia abſolutè cauſa illius euentus neceſſaria non erit, ſed accidenti extrinſeco, aut occaſioni externæ tribuendum, velut commotioni Cadaueris aut eius vulnerum, ab aliqua re compreſſioni, aut dilatationi, velut inter alios affirmant Leuinus Lemnius lib. 2. de occult. Miracul. nat. cap. 7. & Doctus Vicentius Moles in Philoſophia illa diuina Corporis Chriſti cap. 14. dub. 2. concluſ. 2. verum experimentum illud admittere placet, tum quia grauiſſimi, omnis diſciplinæ Doctores illud tanquam irrefragabile ſupponunt, vt inter cæteros apud Mouram videre licet ſect. 1. c. 1. n. 31. Eſtque commune inter prudentes iuris obſeruatum dubitantes indè, vtrùm ſufficiens ad torturam indicium illud ſit, tum etiam quia huius experientiæ abditiſſimas rationes perſcrutari, quæ ab vnis & aliis doctiſſimis viris redduntur neceſſum mihi eſt, quo ex illarum nulla faſcinum conſtare poſſe commonſtrem, & primo certum eſt, quod ex vi huius, vel illius rationis, admiſſa vna aut altera ſententia, nullum principium adinueniri poteſt, ad faſcinum profitendum. Cum non ſemel, ſed iterum atque iterum, tota hæc opellula, animaduerterim actiones quaſuis inter ſpecie diſſita euenientes faſcini exiſtentiam non inducere, quod implicare contendo inter eiuſdem ſpeciei, & conditionis indiuidua; at verò ſi vera, & vndique conſtans ſit experientia fluoris, ſanguinis ex facto functo homine in homicidæ propatulo, iam non procedit contrà meum aſſertum obſeruatio illa, quippè quantum diſtent inter ſe, eſſentia, & conditione occiſor, & occiſus, cadauer & homo, non eſt quod vel breui ſtylo demonſtretur.

Sed penſemus nihilominus, quæ præcipui Authores de hac re 20.
ſenſerunt, moleſtum imò inutile eſſet omnium commenta in medium adducere; Reſponſio tradita à Petro Apponenſi, ſi ſemel verum diceret non leuem anſam faſcino à ſimili inducendo præberet ſic habet in commento ad Problem 6. ſect. 7. Ariſtot. *Sic dicitur quod ex vulnere recenter interfecti iam conſtricto ſanguine*

fluxus sanguinis demùm fit ab interfectoris præsentia ex illis: quod accidit ex motu impresso ab interfectore, ad interfectum, virtute suæ fortis imaginationis, & furiæ. Dicunt enim impressisse eum spiritus inimicitiæ succensos in interfectum, tempore interfectionis, qui ad præsentiam interfectoris moueantur ex interfecto suo ad interfectorem suum, vnde exiuerunt, propter quod causatur motus in corpore interfecti, & vulnera sic sanguinem emittunt. Conciliator hæc. quasi dicat dum occisor occisum aggressus est in illum odio, & ira percitus spiritus quosdam iratos per visum mittit, qui in cadauere latentes, vbi præsens fit occisor, illum conantur adire tanquam ad principium vnde manarunt, qui spiritus cum calore polleant, sanguinem cadaueris aliàs frigidum, ac concretum fundunt ac liquant, vnde per vulnus tum temporis erumpit; & occisorem propalat. Sed hæc solutio illam redolet sententiam Platonis quam dubio 4. à n. 27. referebam, & refellebam, recolito quæ ibi obiecci in Marsilium contendentem visionem extramissione alicuius vsque ad obiectum fieri, & quæ in Sennertum dub. 3. à n. 21. notabam & sæpè aliàs hoc opusculo, virtutem imaginatiuæ in externa denegans.

21. Neque creditu facilè est spiritus illos ex homicida in cadauer relictos seruari, ac foueri sine detrimento eorum, aut desitione posse. Cum spiritus substantiæ sint in nobis leuissimæ, calidissimæ, resolui aptissimæ, corrumpi facillimæ atque ex continuo præcipuarum partium, in quibus genesim habent fomento in nobis seruentur, & ex leui quauis occasione alterati corruant, id quidem natura conformiter aliquibus mixtis impertitur, vt quo eorum generatio facilis est sic facilis eorum corruptio: quanam ergò ratione credere compellemur, spiritus, tenuissimas substantias (proinde spiritus dictas quia quasi materia careant,) facillimè alterabiles corruptibiles, seruari, & conseruari in cadauere posse cum illo calore, quo in viuo ac animato corpore fruebantur? cum cadauera, si quæ alia entia in natura aduersissima omni viuenti, aut vitali halitu fruenti sint. In quibus sanguis adeò concreuit semper ob defectum vitalis caloris, & consortium aliorum humorum quorum ratione fluxilis redditur, vt sine dubio fluxus sanguinis in Christo Domino ex diro vulnere è sacro sinu post eius mortem eueniens, miraculo stupendo dari debeat. Incredibile ergo videtur sanguinem concretum frigiditate pollentem

non

non remiſſa, ab ſpiritibus qui bene illic ſeruentur. liquefieri poſſe.

Santorelius primus Medicinæ in Academia Neapolitana interpres ſuper hoc refellitur.

ANtonius Santorelius Nolanus, vir proculdubio eruditus, qui Apponenſem non obſcurè inſequitur in ſua poſtpraxi medica cap. 21. ſatis eſſe prædictæ obiectioni contendens ſupponit quædam. *Primùm* (inquit) *præmittere iuuat è quouis corpore, & ſpiritus, & vapores fluere, naturam eius corporis, ex quo fluunt, redolentes, vnde è ſano ſani prodeunt, impuri, ex impuris. Hinc contagia, ſenéſque quibus malè olet anima, nuper nuptæ puellulæ formoſæ & benè nutritæ reiuueneſcunt. nempè quantum illi à ſuaui ac miti puellulæ halitu iuuantur; tantundem hæc ab impuris ſpiritibus ſenis offendetur. Præmitto ſecundò ardentiores & maiori copia hos mitti pro variis animæ affectionibus, vnde deſiderant omnes ad faſcinationem inferendam inuidentiam, eam vt patet ob cauſam, vt inflammati ſpiritus intimius ſeſe in rem viſam inſinuent, & vehementius lædant.* Hæc ille. contrà quæ ſuppoſita recolito quæ contrà Platonem, & eius pediſequum Marſilium ſuprà obieci dub. 4. à num. 27. neque Hippocrates, quidem neque Galenus neque cæterorum Principum Medicinæ quiſquam quod ego legerim talis ſpirituum extramiſſionis meminere, contrà verò Galenus 7. de placitis Hippocrat. & Platon. cap. 4. in fine docet expreſsè ſpiritus viſiuos ad oculos pro viſione adiuuanda accedentes cum ambiente aëre vniri illo ſcilicet qui oculo contiguus eſt, atque eumdem alteratum ab ſpiritu ad eius naturam & conditionem immutare, non tamen ſpiritum vlterius latiuſque extendi, & bene profectò, quia illa ſpirituum extramiſſio, in natura finem non habet, ſolum quippe illi in actionum naturalium, & animalium vſum in corpore gignuntur, præcipuéque vt mediis illis ex partibus principibus virtus illa in ſubditas deriuetur. Præter hæc etiamſi illi imaginationi ſubiiciantur, quantum ad certos eorum motus, non tamen ad quoſcunque, neque pro voluntatis arbitrio, ab ea diriguntur, vt euidenter conſtat. 22.

Nequeo tamen, non maximoperè mirari Santorelium dum finem transmissionis spirituum in interfectum explicat, ibi. *Cum itaque occisum occisor intuetur transmittit spiritus quosdam, ira & odio plenos, idcirco enim occidit.* Sed quis non futilia hæc contemnat, an occisor, quia spiritus mittit, occidit? an quia vulnus infert? an quia substantias dubias eiaculat? an quia sanguinem & spiritum in occiso sine dubio medio vulnere dispendit? mallem equidem me inimicus mille spirituum turbine offenderet, quam vel leui vulnere confoderet. Sed fortè his platonicis assertis non acquiescens sub distinctione placuit Santorelio argumento superiori respondere, dicit itaque omnia in eo dicta vera esse ac proinde non semper accidere vt sanguis in occisoris præsentia è cadauere profluat, sed tunc solum quando occisor accedit antequam frigescat occisus. Sed contrà solutionem extant non leues obseruationes cadauerum sanguinem fundentium, in homicidæ existentiam illis adhuc iam dudum sarcophagis non paucis diebus subiactis Consule Doctorem Molles vbi suprà. Præterea quamuis calor in cadauere, ad aliquas horas durare posset, nihilominus, neque ille neque spiritus; neque sanguis aliquam possunt iam iam vitalem actionem elicere, cum animæ sint instrumenta, sed non separata indigáque, proinde fomento ac animæ concursu, nisi enim calor in nobis ac anima dirigeretur in actiones (docuit Angelicus Præceptor lib.4. Metheor. ipse calefaceret tantum. Spiritus verò vbi primum anima è corpore seiungitur frigent, stupent, commoriuntur. Sed quid moror? calescat cadauer, calescant spiritus eius per aliquod tempus, seruetur ab horum calore, ille qui in spiritibus occisoris in cadauere existit, cur in præsentia rei linquant occisi sanguinem? cur non antea? cur non postea? Santorelius ergo quemadmodum ad Diuinam iustitiam reducit illũ fluxum dum cadauer iamiam friget, idem opinari tenetur etiamsi caleat, vel mille se tricis inuolutum in hac solutione conspiciet.

24. Neque eius suppositа, partim negabo: fiant bene contagia à prauis hominũ dispositionibus, fiãt salubres dispositiones mediis vaporibus, ex iuuene senibus, quid inde? non probabit spiritus naturæ ordine in his casibus in externa corpora immitti. Sed solum halitus, & in sene reiuueneſcente, ob puellulæ consortium,

est

eſt natiuus calor, Natiua humiditas iuuentutis quæ ſiccitatem & frigus ſenectutis reprimunt, extinctum calorem ſuſcitant, vnde ſenibus vigor. lege Gal. lib. 7. Method. vbi pro reparando ventriculo frigido ac ſicco adhæſum pueri boni habitus conſulit, non quia ſpiritus, ſed quia calorem, & humiditatem quibus opituletur habet. Vnde Dauidi fotus ex Sunamitis conſortio. Nullatenus verò ſpiritus hic extramittitur, potius dum inuita natura, in largiori aliqua euacuatione hanc ſubſtantiam ſpirituoſam derelinquit, periclitatur homo manifeſtè. In ſecundo ſuppoſito improbabilius loquitur is author quia ob inuidentiam ſpiritus immitti, intimius in rem viſam ſe inſinuari, & vehementius lædere dictu facile Marſilio fuit, probatu verò difficilè. Super quo latè dub. 4. à num. 22. & quamuis id gratis daretur, ſi infectio illa admittitur medio ſpiritu contagium illam dicendam, & non faſcinum contrà communem pro viribus eodem dubio à num. 4. probaui, denique illa Apponenſis poſitio ſuadentis ſpiritus in cadauere ſeruatos, in præſentia occiſoris ad illum redire conari, velut ad centrum, vnde exiuerunt; fabulantium videtur commentum. Spiritus quippe vt omnis Medicorum ſchola fatetur, non viuunt, ſed neque ſentiunt, vnde appetitus ſunt expertes animalis, qua ergò ratione occiſorem tanquam centrum exoptabunt? id neque ſolum quàndo ille adeſt, quod quidem ſi verum eſſet, neceſſario in ſpiritibus ratio viuendi ac ſentiendi concederetur, quod quantum abſurdi contineat, non eſt quod latiori penu demonſtretur.

Alius dicendi modus adducitur, reiicitur; Leuinius & Valeriola improbantur.

VEnio ad alteros opinantes, qui ex aduerſo præmiſſis oppo- 21.
nuntur; affirmant tamen in cadauere ſpiritus quoſdam viuificos ſeruari calidos, ira, & odio in occiſorem affectos, qui in eius præſentia, neſcio qua antipathia homicidam aggrediuntur; tanquam damni proprio ſubiecto illati vindices. Huius ſententiæ Patroni ſunt Leuinus Lemnius lib. 2. de occultis naturæ Miraculis cap. 7. Valleriola lib. 2. obſeruat. 7. & 9. quos inſequi videtur

DelRius,vbi fæpè lib.1.c.3.q.4.ad quos reducito omnes Auicenniſtas,ac Paracelſicos,quod & Molles animaduertit,tanti habentes imaginationem, vt illi etiam anima ſeparata ius audeant non paruum attribuere,qua poſitione admiſſa facillimè infertur, non ex cadauere,ſed ex viuo homine ira,odio, aut inuidia concitato, poſſe bene in alterum Antiparhia certa virus immitti, quod faſcinum nuncupetur. Sed quam ſit à veritate aliena illa illorum Authorum ſuppoſitio pręter ea,quæ in iſtos Molles vbi ſuprà efficaciter iecit. Sic denuò inſurgo. Sanguis ille in præſentia cæterorum adſtantium ab illa virtute in cadauere derelicta retinebatur;in præſentia verò eius qui necē patrauit ab illa pellitur:quidpiam ergò ex occiſore deriuatur in virtutem illam cadaueri incluſam,quo mediante illa ad ſanguinis pulſionem determinatur, at hoc in cadauer miſſum, vel eſt ſpecies quædam præſentis occiſoris,vel alia quædam occulta qualitas.Si primum. Ergò in cadauere potentia eſt vitalis quæ ſpecies recipiat ſenſibiles, quibus fœcundata notitiam pariat, & ſanguinem pellat. Ergo cadauer actiones elicit vitales,vide an id facilè concedas. Si ſecundum. ergò illa qualitas à temperamento occiſoris in cadauer producitur,vnde ab eius anima,ſed non id, quia anima ob facinus nihil denuo virtutis naturalis vel amiſit vel recepit. Si à temperamento. Ergò quoduis cadauer afficiet,imò hominum quemuis, cum illa productio more naturalium fiat. Ergò ex quouis cadauere, aut ex quouis homine fluet, vel per vulnus, vel per naturæ meatus manifeſtos,id autem nunquam conſtitit.

16. Dices requiri odium ex parte occiſoris reſpectu interempti, tanquam conditio, aut principium cooperans ad illius qualitatis productionem.Tamen contra eſt. Quia odium cùm ſit actus voluntatis,tum liber, tum immanens, nequit cum temperamento homicidæ ad productionem illius qualitatis concurrere,tum quia ſæpiſſimè is qui facinoris eſt auctor, Magiſtratus iuſſu cadaueri obiicitur,vt millies expertum; at tunc reum potiùs timore affici, quàm odio crediderim. Denique quamuis verum ſit ad plures viuentium ſenſibilium actiones requiri vt conditiones, quod aliæ ſuperiorum potentiarum præcedant, velut pudendorum turgentia ex præmiſſa cogitatione venerea,ventriculi ſubuerſio ex faſtidioſo alimento præcognito. at connexio iſta naturalis inter facultates,

rates,ac actiones vitales ſunt. Illa verò qualitas ex corpore occiſoris in occiſum miſſa,vitalis non eſt, nec actione producitur vitali,nec à vitali aliqua potentia, vnde non expetet ad ſui productionem, actum quempiam facultatis ſuperioris, nec voluntatis, ſed neceſſariò in omne corpus ſanguine fruens operabitur, atque in eo prædictum caſum experiremur,quod ſine dubio eſt falſum. Quod Leuinus ſupponit de virtute vegetatiua in cadauere derelicta ad aliquod tempus, exemplo ſumpto ex vegetatiuis viuentibus,quæ detruncata ſæpè frondeſcunt,ac floreſcunt. Falſum omninò eſt;diuerſa quidem merè vegetantium, & hominum in hoc ratio eſt,quia forma vegetatiua diuiſibilitatem participat, tota eſt in toto,párſque in parte, vnde quæuis pars ſua partiali forma viuit, vt ita loquar. Proinde ſi à radice ſeparetur per tempus viuit, quouſque alimentum ex illa antea ſuctum, abſumatur. Si verò iterum terræ ramum infigas,ſæpè conſeruari, ac augeri experiris. Id autem quia ibi eſt forma, quæ naturales illius plantæ virtutes foueat; at verò rationalis anima indiuiſibilis eſt tota in toto,in huius quauis parte etiam tota,vnde vbi toto deficit, parti deficit, neque vt communis doctrina eſt, alia forma viuimus, & alia ratiocinamur, quod abſurdè Leuinus intendit opinari; ſed præter hæc, omnes animæ potentiæ ab ea dimanant,& pendent, in conſeruari,quare vbi primum ſeiungitur à materia,omnes eius potentiæ in materia abſunt, non aliter ac lux, in ſolis abſentia, cuius doctrinæ rationem firmiſſimã auſcultat:Omnis effectus, per eandem numero actionem (vel ſaltim ſpecie) conſeruatur, per quam producitur. Conſtat autem facultates animæ per actiones vitales fuiſſe productas,ergò per vitales debent conſeruari, at in cadauere nullum eſt principium vitale quod illam facultatem foueat à Leuino in cadauere confictam. ergò in puncto quo anima noſtra deficit omnes eius facultates deficient; non erit ergo in cadauere cauſa naturalis eius fluoris ſanguinis motiua.

Sed putat Lemnius tantam eſſe, ac tam validam naturæ vim, 27.
ac imaginationem vt ſanguinem in cadauere ebullire, ac accenſa bile efferueſcere incipiat,modò aliquid vitæ ſuperſit, aut corpus mortuum incaleſcat in occiſoris exiſtentia, quæ doctrina mille ſcatet erroribus. Primò quia in cadauere veſtigium quodpiam imaginationis, aut imaginationem ipſam ſupereſſe imaginatio

ſolum

solum est. Vel si velit imaginationem hominis occisi ante eius fatum qualitatem certam ac vim in sanguine impressisse, cuius causa in præsentia aggressoris commoueatur ac incitetur. Contra est, quia imaginatio formaliter est actus ille quo imaginatiua constituitur in esse cognoscentis actu, siue ille sit speciei expressę productio, siue vnio eiusdem speciei ad potentiam ipsam, erit ergò impossibile, quod extrà potentiam fiat, neque subiectum diuersum attingat, cum semper cognitio, & cognitionis terminus potentiæ ipsi insideant. Ergo nequiuit imaginatio sanguinem illo actu alterare, nedum in eo qualitatem aut conditionem aliquam sigillare nisi velit imaginationem per alium actum ab eo quo imaginatur operari aliquem effectum posse; quod satis nouum videretur & probari difficilius. Secundò perscrutatione dignum est illud *modò aliquid vitæ superst* quia videtur Lemnius hic, errorem illorum sustinere, qui putabant animam nostram non destituere corpus, quamuis ab eo seiuncta sit, sed per diem custodire, vt Santorelius refert vbi suprà, quod quidem ni fallor sine graui lapsu à Catholico affirmari nequit. Sed esto id daretur, manifestò constat & euidenter vitam ibi adesse non posse, vbi anima deest, at ibi deest vbi non est vnita. qua ergò ratione affirmabitur, aliquid vitæ superesse, vbi principium vitæ abest? Cum anima essentialiter sit qua primò viuimus, sentimus, & mouemur. Fatetur ergo Lemnius viuere cadauer per tempus aliquod sentire occisorem, moueri in illud sine anima quod est absurdum indignum, vt tanto Philosopho ac Medico imponatur, nec possumus negare cadauera calore pollere recenter exanimata, at tunc calor, cum non habeat præcipuam causam à qua gubernetur, ac dirigatur, aut foueatur, ad nullum potest actum vitalem concurrere, proindeque illico marcescit ac extinguitur. Vnde horum Authorum iudicium circa præsens dubium cum tot inconuenientia inuoluat non est quod amplecti debeat neque ex illo existentiam fascini deducere, quod alij curarunt.

Experimenti

Experimenti illius probabilior causa eligitur; ex qua fascinum supponi nequit, sit satis demum aliis obiectionibus.

NE tamen de proposito experimento causam videar prætermittere his adhærere placet, qui prædictum euentum supernaturali ac diuino iudicio attribuunt, itaque vbi immoto cadauere sanguis ex violenter occiso non solum stillat, sed manifestè fluit, non præsentibus quibuscunque hominibus, sed tunc quando alter denuò accedit, is reus mortis probabiliter censeri debet. Id constat ex plurimis experimentis ab auctoribus prodigiosè relatis, ex Magistratuum frequentissima obseruatione, quæ apud illos quisque, non sine admiratione audiet hanc eandem sententiam (quod maioris habeo) insequuntur omnes præfati in contrarium Auctores, Apponensis sic post præscripta verba dicit. *Sed secundum Theologum interuenit Diuina Iustitia.* Cui iudicio vno dempto Leuino assentiunt Valleriola, Moura, & Nieremberg quamuis Eruditissimum hunc Auctorem tenaciter sustinere Molles scribat. At ille vbi suprà sic habet. *El derramar el cadauer sangre en presentia del que le mato por ventura es prouidencia superior y mas que natural.* quibus omnibus etiam Santorelius adhæret, dummodò cadauer sit iam iam refrigeratum, at verò etiamsi aliqualiter caleat, probatum suprà est illud experimentum causa naturali indigere. Necessariò ergo cogimur ad miraculum confugere ob fines patratum, quos Authores prudenter expendunt, quibus iam ex hoc euentu vestigium ad fascinum probandum, non haberi, satis superque confirmatum manet. 28.

Experimenta taxantur, quatenus ex illis fascinum deduci aliqui tentarunt.

IN calce eiusdem num. 42. referuntur virtutes quædam quorundam medicamentorum per occultas quasdam ac miras qualitates manifestos effectus operantium, quas nec cæcus quidem 29.

dem negare potest; sed non video vnde nam ex illis virtutibus occultis (sic dicuntur quia ad manifestas mixtorum qualitates nequeunt reduci) occultam etiam vim fascinandi in homine respectu alterius deducant. Mihi quidem hæc consequentia videtur disparata. Rhabarbarum vi pollet trahendi bilem, Magnes etiam ferrum, ergo homo vi pollere potest fascinandi per vim occultam, alios; quia quod illæ virtutes dentur in illis mixtis respectu aliorum mixtorum nihil implicationis habet in natura, haberet nihilominus si affirmaretur Rhabarbarum trahere Rhabarbarum, Magnetem Magnetem, quia quæ similia sunt, (vt perdocte Valleſius 4. Controu. cap. vlt.) nullatenus sese immutant; quid ergo ex illa hypothesi deduci potest? id certè, quod homo alterorum viuentium, aut mixtorum respectu, virtutes miras ac occultas habeat, quibus antipathia quadam naturali in illa operetur, quod facilè concedo; at verò naturalem aliquam vim hominem respectu alterius habere posse, præterquam quod omni repugnat naturæ Ordini. Nullum supereſt naturale principium ex quo illud probari possit, siquidem quod simile est, id congruum amicumque est vt Galenus supponit, & cordatè Moles insinuat, vbi suprà, neque contrà ire Valleſius videbitur, quando ibidem dixit, Antipathiam quandam naturalem, inter nostri corporis membra adinueniri, quia nimirum calida demulcent frigida, hæc etiam calida, eodem iure humida emolliunt sicca, ista confirmant humida, quia Complutensis hoc loco Antipathiæ vocem extendit, ipsam in largiori sensu assumens, quia Antipathia rigorosè sumpta contrarietatem ac naturalem discordiam, seu repugnantiam denotat, vt bene Zacutus lib. 5. de Med. princip. histor q. 24. ex Plinio docet, ita scilicet vt quæ Antipathia vera inter se operantur destructionem sibi tali immutatione parent, vnde cum actio illa, quæ inter nostra membra tempore salutis intercedit, in indiuidui bonum tendat, largè solum ex Antipathia oriri asseuerabitur, proindè optimè Maroxa quæstione celebri de partium elementis correspondentia in solut. ad 2. dicit nullam qualitatem ab vna nostra parte in alteram productam; esse illi violentam in sanitatis statu, neque id subticuit Valleſius, audi *ita à se ipsis mutuò patientia & sibi ipsis mutuo obsistentia continent se ipsa in mediocritate animalibus vtili. Sed hæc antipathia naturalis est.*

est. quasi impropriè antipathia. quia hæc rigorosè disconuenientiam, præternaturalitatem ac discordiam corruptiuam denotat.

Profertur ibidem ille homo ex Oppido de Ocaña adeò visu contagiosus, vt exteros ne dum proprios consanguineos destrueret, at hanc experientiam sæpè hoc opusculo ad rationem veram reductam inuenies recolito quæ hoc dubio à num. 4. super hæc & alia notabam. Aliqua ille casus si verus fuerit, habet quæ de Cacodæmonis opera, possunt facilè argui, qua obsecro ratione credere cogamur, speculum comminui à visiua potentia posse, imò neque ab aliqua substantia ex oculis, & eorum poris excunte? facilè tamen credam illum hominem contagiosum adeò esse vt cæteros inficeret, sed ille status, illa dispositio præternaturalis erat illi, illa infectio contagium verè à doctis Medicis dicetur, non fascinum, vt non semel suprà & probatum, & repetitum. Quæ denique de attenta imaginatione mira patrante ex vi illa cælesti referuntur, vndè ex eadem virtus fascinandi posset admitti, nugæ meræ sunt supráque reprobatæ dub. 3. à num. 7. & à num. 28. contrà eundem Carthaginensem. Hinc denique habes, si ingenuus est vnde prauam, ac superstitiosam de fascino opinionem, deponas, corrigas, irrideas, ipsamque tanquam laqueum Diabolicum fugiendum, vtinam laqueus iam contritus sit, quo omnes hac superstitiosa caligine oppressi liberentur, ac resipiscant. 30.

DVBIVM VIII.

Possitnè morbus ope Dæmonis illatus viribus curari naturæ.

CIrca octauum annotato non semel suprà fuisse repetitum hominibus adeò Dæmones infestos existere, vt naturam humanam ab æterna vita deuiare non solum intendant, sed & illam priuare temporali, irreconciliabili odio prosequantur, hoc dubium proinde præmissis inferere placuit, quo scire liceat quanta vi Medicus in illos morbos agere debeat, quantauè fiducia, quos non solum infamis ille hostis induxit, sed etiam permissione Di- 1.

uina proteruus conseruat,remediis,quæ Medicina probat additis salutem hominis sperare præsumat.

Supponuntur morbi omnigeni Dæmonis malitia hominibus illati.

2. ABstrusa disputatio, & salebrosa si quæ alia in Medicina, & quam vix Philosophorum accurata conditio delineauit, aliqua nostrates super illa scripserunt,exteri pauca.Sed quæ Medicis indigna existunt,non miror,sunt quippè propria constantia, ægra quæ aliena. Supponitur in dubio vnum, dæmonem scilicet omnigena morborum materialium sorte torquere nos Diuina permissione posse, probat communis Theologorum sententia cum Angelico Doctore 1.p.q. 115. art.5. in solut.ad 1. & præter eruditissimum Del-Rium lege doctè latéque congesta à Moura vbi sæpè sect.2.cap.1. à num. 5.ex nostris adito Vallesium subtilem lib.de sacra.Philosoph. cap.28. Carrerum doctissimum disput.13.de loc.à cap. 9. Primarium nostrum Archiatrum Santa-Cruz super Hippocr. lib. de morb. sacr. p.2.à cap.12 Eruditum Zacutum lib.1.tom.1.histor. vltima, scientissimum Sennertum tom.1 lib.6.p.9.c.6.

3. Id quod credibile satis supérque est si sacra testimonia aduertamus,& præterea,ipsum horrendum hostem expendamus,qui ad ipsissima peccata irrequieto motu nos inducit. at si peccatis nos perdit, quid mirum morbis nos lædat, vnum quippe alterum insequitur,nam propter peccatum mors, ergo & morbi cum ij media sint ad mortem. Morbis deinde propter peccata affligimur, sæpè, non semper, nam & aliquando patimur propter manifestationem gloriæ Dei Optimi, seu ob alium finem supereminenter omni creaturæ abscondirum.Hinc pendet omnes quos Christus Dominus sanauit languores à Dæmone non fuisse. Sacra Matth. lectio cap.4. id suadet, verba legito. *Et abiit opinio eius in tota Syria*(loquitur de Christo Domino)*& obtulerunt ei omnes male habentes variis languoribus,& tormentis comprehensos,& qui Dæmonia habebant,& lunaticos,& paralyticos.* Lucæ etiam sic cap.6.*qui venerant, vt audirent eum & sanarentur à languoribus suis,& qui vexabantur*

xabantur ab ſpiritibus immundis curabantur. En ſeparatim alij ægri à Dæmoniacis notantur.

Supponitur in dubio alterum, ipſum ſcilicet horrendum hoſtem, omni nos morborum genere affligere poſſe, quod vt firmius noteſcat his, quos aliqua Medicinæ peritia præteriit, præmittere placet, morbum triplici communi ac ſimplici differentia partiri, vt cum Galeno, & Auicenna, communis ſchola ſupponit lib. de differen. morbor. cap. 4. & fen. 2. 1. cap. 2. prima eſt eorum morborum quos Medici in intemperie, ſeu mala complexione vocant. Secunda illorum, quos in mala compoſitione, aut conformatione dicunt. Tertia demum aliorum, quos in Vnitatis naturalis ſolutione compellant, id quod Pergamenus nos docuit ex vno vero ac euidenti Principio lib. art. Medic. cap. 8. ſuppoſito. illud eſt. *Vitiorum verò genera eadem ſunt cum his quæ virtutem perficiunt.* Cum verò quæuis corporis virtus ſeu potentia vel à debita temperie organi cui illa ineſt dependeat ad ſalubriter operandum, vel à proportionata inſtrumenti quantitate, numero, formatione, aut ſitu, aut denique ab vnitate naturali partium noſtrarum inter ſe, conſtat euidenti ratione tunc morbum inuaſurum, cum vel complexio, ſeu naturalis temperies, à proportione euariat actioni naturali debita, vel partes ipſæ quantitate, numero figura aut ſitu errant, aut vnitas debita partibus diſrumpitur. Ex quibus Galenus concluſit, triplex ſimplicium morborum genus, in natura conſtituendum, in intemperie, in mala conformatione, atque in ſolutione vnitatis, à quibus pænè innumerabiles differentiæ, ac innumera accidentia præternaturalia pendent, quæ *Symptomata* cum Græcis Medici vocant, ſuoſque quælibet morbos inſequuntur, velut vmbræ opaca corpora. illaque demum mala accidentia quæ continuò morbum aliquem inſequuntur, aut comitantur, Pathonomica Medici vocamus, quaſi vnicum illius morbi quem monſtrat affectum præternaturalem, aut accidens ſignificet. 4.

Quibus medicè (vt decebat Medicum & ſi rudem) breuiter prænotatis primum ſuppoſitum num. 2. prolatum morbum ſcilicet in intemperie ab infami hoſte cauſari, ſic conſtare arbitror. Primo ex illo viro Dæmonium iam multis temporibus habente, quem vt ex ſacra Lucæ lectione cap. 8. conſtat, Maniacum fuiſſe 5.

noteſcit. Voluerunt alij ipſum melancholia affectum Sed verius puto mania;eſt quippè hæc, omnium Medicorum ſententia. *Delirium ſine febre cum furore,& audacia* Melancholia verò *Ipſum Delirium eſt cum timore & triſtitia.* Sed ille homo veſtimento, non induebatur, neque in domo manebat, ſed in monumentis, vinciebatur catenis,& compedibus cuſtoditus, & ruptis vinculis agebatur à Dæmonio in deſerta. Sed quis Medicus non animaduertit,hunc obſeſſum deliraſſe cum furore,& audacia? erat ergò Maniacus. Doctiſſimus Carrerus, cui Mercatus conſentit, illum hominem lycantropia,hoc eſt lupina inſania fuiſſe affectum ſcripſit Hæc autem miſera paſſio ſub melancholia ab ipſo Complutenſi reponitur. At ſubtilis Valleſius lycantropiam leu lupinam inſaniam maniæ ſupponit;id quod Princeps videtur promulgaſſe ſen.1.3.tract.4.cap.18.verba ſunt.*Cúmque melancholia componitur ex rixa, & ſaltu, contentione, ſeu pugna,permutatur, & nominatur mania.* Quidquid tamen velis communis ſententia Medicorum decernit Maniam,& Melancholiam intemperies eſſe, illam calidam,iſtam ſiccam,atque vtramque cerebri. Conſtat itidem,vt & præmiſſi Doctores notarunt,Saulem à maleuolo ſpiritu 1.Reg. cap. 16. agitatum melancholicum fuiſſe, ſed deſperata hæc affectio, vt modò dicebam intemperies cerebri eſt omnium Medicorum calculo. Ergò ex his conſtat Dæmonis opera morbos in intemperie homines affici poſſe.

6. Cùm autem iam Medici morbos qualitatum occultarum, vel ſi mauis proprietatis ſubſtantiæ, aut totius ſubſtantiæ, quales venefici ſunt contagioſi,peſtilentes, maligni cum Galeno, ad prædictorum morborum in intemperie genus reduxerint, huius etiam miſeræ conditionis morbos à peſſimo, ac communi hoſte nobis induci poſſe, ex illa mortifera Iſraël illata peſtilentia 2. Reg.cap.24. deduxit aptè Complutenſ. Garcia, quod aſſertum cum eo veriſſimo nitatur Angelici Præceptoris Decreto omni Philoſophorum & Theologorum claſſi admiſſo; ſubſtantiam intellige ſpiritualem actiuorum naturalium applicatione, materialem immutare poſſe, ideò non eſt quod hic longiori repetatur principio

Statuitur

Statuitur morbos in conformatione & ſoluta vnitate Diaboli malitiâ nobis induci.

DE morbis verò in compoſitione, ſeu conformatione vitiata diaboli prauitate in nos irruentibus notius eſt quàm referri poſſit. Puer ille qui apud D. Marc. c. 9. Spiritum mutum habebat, ſpumabátque, & ſtridebat, & quem diſcipulorum Chriſti Domini, vis ac enèrgia ſupereminens repellere nequiuit Epilepticus manifeſtò erat & mulier altera, quæ decem & octo annorum ſpatio conuulſione ſpinæ apud ſacrum ac Diuinum Medicum Lucam cap. 13. cruciabatur; retractationem inuoluntariam neruorum paſſam fuiſſe videtur, at hæc affectio, conuulſio eſt, eaque & antedicta, morbi ſunt inſtrumentarij, ſeu malæ compoſitionis, vt Galenus exprimit 3. de loc. & lib. 6. eiuſdem operis capite vtrobique ſeptimo. Idem habet de conuulſione Hippocrates lib. 6. Aphor. text. 39. ſic. *Conuulſio fit, vel ex repletione vel exinanitione.* Galen. in phraſi ſic Conuulſionem deſcribit. *Conuulſio autem paſſio eſt inuoluntaria, ad ſimilem venientibus, neruoſis partibus, in ea diſpoſitione quam etiam in motibus voluntariis aſſumunt.* Idem habet 2. de cauſis Symptom. 21. lib. de palpitat. ac tremore 23. Epidem ſect. 1. Comment. 4. & alibi quem Auicenna imitatur fen. 2. lib. 3. c. 5. vnde ſi cauſam conuulſionis cum Hippocrate conſideremus morbum repletionis, aut inanitionis in conuulſione fatebimur, qui abs dubio ad quantitatem adauctam aut diminutam reduci debet, vnde ad inſtrumentarios; vt inſinuat Carrerus diſput. 20. de locis cap. 3. docet deinde DelRius 3. diſquiſitiorum magicar. q. 3. ſect. 5. hanc mulierem Diabolica obſeſſione conuulſam extitiſſe, vt claro conſtet morbis inſtrumentariis ab inuido ac proteruo hoſte noſtram naturam torqueri poſſe. 7.

Deinde diabolum alterum morbi genus, quod vnitatis ſolutionem partium vocamus, in nos operari, ipſe patientiſſimus Iob demonſtrat, tot vlceribus ſcatens, quod ſacra pagina c. 2. dixerit à planta pedis vſque ad verticem capitis fuiſſe vlcere peſſimo percuſſum. Sunt præterea morbi, quos cum Gal. lib. 1. de loc.

c.6. per consensum ob affectum alterius partis vocamus ad duo capita ibidem ab eodem Magistro reductos, primum eorum, in quibus propter morbum alicuius partis, deficit alteri aliquid, quo hæc ad operandum indiget, sit benè aut facultas, aut materia; vt puta cum animalis virtus, quæ à cerebro in omnes partes distribuitur, quo quæque sua patret opera, impeditur, quominus descendat ad potentiarum organa, tunc etenim, si illa virtus adiutorio neruo deficiat, surditas accrescit, si neruis opticis per quos spiritus visiuus oculos illustrat, cæcitas nascitur, si thorace ad cauitatem vsque perforato aër per guttur non expiret, instrumentis vocis illæsis mutus homo redditur, quia vocis materia gutturi deficit, quod exsufflatione aëris vocem format, vt Galenus astruit vbi proximè, qua morborum sorte, (altera insinuata relicta) eos cæcos, eos mutos, dæmonis iniuria laborasse, quos Christi Domini piissima manus sanauit firmiter credendum affirmo, vt inde noueris communem hominis aduersarium, omni illum morborum naturalium genere cruciare Diuina permissione posse.

9. Id quod cæcam adhuc antiquitatem non præteriit, vt memoriæ prodidit Auctor libri de morbo sacro, scribens proinde Antiquos Epilepsiam morbum sacrum appellasse, quia eam hominibus à probroso dæmone diuina voluntate illatam credebant, cui Princeps Arabum Medicorum consonat fen.1. 3.t.4. c.18. his verbis *Et quibusdam Medicorum visum est quod melancholia contingat à dæmonio.* In quibus sentire constat à procace diabolo Melancholiam morbum induci ex Antiquorum opinione. Demum constat vniuersa hæc doctrina ex signis quibus huiusmodi obsessorum versutia adumbratur; nam præter alia, solent mira proferre, dissita ac occulta propalare, futura aliqua prædicere, idiomatibus invsitatis loqui, super quo consulito Auctorem fustis dæmonum c.11. & 12. Delrium lib.6. disquisit. Magic. c.2. sect.2.q.3. de qua re ac exacto etiam eius iudicio recolito Mouram, vbi sæpè sect.2.cap.3. à num.6. ex nostratibus adi Carrerum disput.13. de locis c.10. Mercat.1. de intern. morbor. c.17. Massariam lib.1. praxis c.21. & latè Danielem Sennertum tom.3. lib.6. part.9. c.6. latissimè Petrum Pipernum 1. de Magicis affectionibus cap.8. quibus præmissis, ad dubium conuertor.

Adducitur

Adducitur prima ad Dubium responsio, tanquam suspecta & erronea hæresis arguitur.

ET primò non desunt qui velint morbos ope Dæmonis illatos viribus posse curari naturæ : supponuntque Diabolos alios esse aliis superiores aut inferiores,id quod Angelico Doctori,notum est.3.p.q.43.art.2.ad 3.& supponit imo probat DelRius 2.disquisit.Magicar.q.30.sect.1.& 2.ex quo illi opinantes deduxerunt superiores Dæmones inferiorum opera detinere, ac impedire posse,vt saltim superioribus mediis talis curatio, quæ naturalis censeri debet,fieri & possit & liceat.Huius sententiæ præcipuum sectatorem video Ioannem Brauum Camisium Conimbricensem Doctorem lib.1 meth.cap.7.fol.23. & Fælicem quendam Malleolum, aliàs Hemmerlim Canonicum Tigurensem in 2.tomo mallei Malleficorum ex impress. Francofort anno 1578. qui abs dubio concordant perfido Paracelso, & aliis quos refert Torreblanca lib 2 de Mag.c 50.à num.1. ad 4. abutuntúrque ad id probandum illo Lucæ cap.1. *Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.* impióque apud nos adagio. *hagase el milagro y agalo el diablo.* Conueniunt graues Iurisconsulti apud Torreblanca notandi, affirmantes, quòd quamuis certum extet opus esse diabolicum, eo tamen vti licet ad vitandum aliquod malum,probant ex l.eorum,Cod. de maleficiis, cum alia 12. tabul.& Hispana l.3. titulo 23. part. 7. finali, probant innumeris Sanctorum exemplis, quæ longissimum esset recensere, & qui dæmonibus ad certos fines etiam naturales vsi fuerunt. Ergò, inquiunt, ad salutem temporalem non erit reprobandum, illud Poëtæ approbantes. 10.

Flectere si nequeo superos Acheronta mouebo.

Verum enim verò,nec hoc tutum,nec pium. Est prætereà mei animi intentum dubium quæsitum soluere in merè naturaliter operantibus medicamentis,herbis dicam, lapidibus, animalium partibus,euacuationibus,alimentis. Pro his relatis Authoribus de hæresi omni iure damnandis legito DelRium lib. 3.p. 2.q. 4. sect.8.Mouram sect 2.per totam.Et quę proximius notarant Torreblanca vbi suprà à num. 5. Sennertus lib. Chym. cum Gal & 11.

Aristot.consens.& dissens. c. 13. possunt præfati nebulones illud secum Isaiæ c. 28 proferre. *Percussimus fœdus cum morte, cum inferno fecimus pactum* in quos, & similes illud proclamare non cesso ex 4. Reg. c. 1. *Numquid non est Deus in Israël, vt eatis ad consulendum Belzebut Deum Accaron?* De his curationibus aduertit Chrysostomus tract. contra Iudæos *Neque enim alio modo videntur mederi, neque enim verè medentur. absit quin ego quoque illud mirabilius dicam, etiam si verè sanarent, satius tamen esset emori, quàm ad Christi hostes accurrere, atque ita sanari, quid enim prodest curare corpus, anima pereunte.* O pia, ac toto corde reseruanda verba, argento fuluo, & auro pretiosiora. Imò curationes dæmonis auxilio operatæ, semper in maiorem trahunt perniciem, adhuc corporalem. Quid enim boni à fraudum Architecto sperandum? audi Doctissimum Del-Rium. Vbi toties cap. 3. q. 4. *Accedit quod sic à vulneribus aut morbis sanati, postea in dolores grauissimos, & sæpè morbos sæuiores reincidunt, vt plurimum, & vitæ exitum pessimum sortiantur.*

12. Quæ veritas sæpè sæpius mihi experimento fuit, & vt plura quæ afferre possem propria obseruatione omittam; per inuocationem Dæmonum eorúmque falsum iuuamen, non licere, vel salutem vel bona temporalia appetere, nedum assequi decreuit, caput *Illos* & caput *ex Tuarum* 26. q. 2. cap. fin. de sortileg. tradidit Gregor. in lib. 3. tom. 23. p. 3. caputque, *qui sine* 26. *q.* 2. sic proclamat. *Qui sine saluatore salutem vult habere, & sine vera sapientia, æstimat se sapientem fieri posse non sanus, sed æger, non prudens sed stultus in ægritudine sua laborabit, & in cæcitate noxia stultus & demens permanebit. ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio quæ à diuinis & magicis artibus, vel ab ipsis dæmonibus, in Idolorum cultura expetitur mors potiùs dicenda est, quàm vita.* Omnium primam ac pulchram rationem expressit Angelicus Præceptor 2. 2. q. 96. art. 2. ad 3. audi. *Ad tertium dicendum, quod ad dominium Diuinæ Maiestatis pertinet, cui dæmones subsunt, vt eis vtatur Deus, ad quodcunque voluerit, sed homini non est potestas, super dæmones commissa, vt eis licitè possit vti ad quodcunque voluerit, sed est ei contra dæmones bellum indictum; vnde nullo modo licet homini dæmonum auxilio vti per pacta tacita, vel expressa.*

13. Ante tamen quàm stadium aggrediar relatos tenebriones

num.

num. 10 monitos velim vt illud *ſalutem ex inimicis noſtris*. Sic intelligant id eſt vt ibi Doctus Maldonatus, Benedictus Dominus Deus Iſraël, quia nos ab inimicis noſtris liberabit vel, &c. de perfidis Iudæis, intelligant, ex quibus noſtra ſalus, quia Chriſtum Dominum verum Meſſiam crucifixerunt, vt explicat Moura, vbi ſemper ſect. 2. c. 2. num 4. Blaſphemum illud aſſertum, *agaſe el milagro, y hagalo el diablo*. Impium omninò eſſe atque apoſtaſiam ſapere, quis Catholicus non aduertit? illos Iuriſperitos, veri tamen iuris ignaros; atque medicos illos veræ medicinæ expertes, tanquam hæreticos iam iam exſibilatos, damnant doctiſſimi Delrius & Moura, & iure, ſunt quippe illi medici ex Nebulone Paracelſo, horrida naturalis Philoſophiæ grando, ac naufraga medicinæ tempeſtas. De ſanctis verò, Dæmonibus, vſis ad certos fines etiam naturales, celeberrimæ extant hiſtoriæ, id verò licitum fuiſſe illis ex ſpeciali Dei inſtinctu, vel Diuina reuelatione docet idem Doctor Sanctus vbi proximè q. 90 art. 2. in corpore, audiant noſtrum Fernelium, virum Philoſophiæ & medicinæ peritiſſimum lib. 2. de abditis rerum cauſis c. 16. *Vt autem magicis artibus, dæmon non res ipſas, quippè quas generare non poſſit, ſed ſolas rerum ſpecies, & ſpectra quædam exhibet, quibus hominum mentes quaſi præſtigiis illudat & oculorum aciem perſtringat: ita & in his quæ ad medendi vſum quouis modo accommodantur, nec certa, nec tuta, ſed fallax, captioſa, & periculoſa eſt ſanatio. Vidi ſcripta chartula collo ſubnexa vniuerſi corporis icterum vna nocte detergeri? vidi & febres verbis, cæremoniis quadamtenus profligari, ſed quæ mox ſimiliter aut multo deterius recurrerent. Poteſt quidem Dæmon quoſdam integrè perſanare, at tantum beneficium in hominem, quem perpetua conſectatur inuidia conferre haudquaquam velit.* Hæc Ambianus.

Qua ſacrilega ſententia exploſa occurrit alia quæ mitiori vn- 14.
gue haud debet vellicari. Fuerunt, qui putarint ante dæmoniaca amuleta dari, res inquam certas vi naturali in dæmonia immediatè pollentes, ipſa nempè è corporibus pellendi, variiſque modis concitandi, ac proinde ipſis remediis mediantibus ægritudines, ab his hoſtibus poſſe & licere curare, abs cachinno non referam. quædam remedia ſuo Authore digna perinfamis Lutherus affirmabat gradum Doctoratus diabolicos incurſus ſua virtute impedire, ſed riſum mouet hic bonus Doctor, bellè ſe ipſum cu-

rauit, nam & hoc remedio, & aliis suis quæ aluum olent incursum diaboli in semetipso mederi nequiuit.

Aliorum iudicium profertur variáque in Dæmones medicamina referuntur.

15. SEd adoriar Palæstram iam intrà licitos naturæ cancellos. Eius arcana perserutans Baptista Condronchus (Delrio Sennertóque referentibus) alexiteria adinueniri scribit, antidæmoniaca, etiam vsque ad Diaboli expulsionem valentia; quamuis litem hanc putat iudicatu difficillimam, vtrique ancipitem, vndique dubiam, vnde ab huius litis sententia calamum abstrahit,ne vel naturæ vel rationi iniuriam mittat. Amatus Lusitanus lib 4. in Dioscor.thapsiam scribit apud Lusitanos adeò infestam dæmonibus haberi, vt quasi elogio prouerbiali dicant. *Eu sou o thon que o diablo fuge onde eu sou.* idem posset de rutha adducere, nam & prouerbio dicto ipsi respondent, *e eu sou a aruda, que sou en tua ajuda.* His accedit Andreas Laurentius lib. de mirab. vi strum sanan.cap.5. sic scribens. Radix Baara apud Iosephum in historia Hierosolymitana ad expiationes vim habet mirabilem, vt eos qui ab spiritibus vexantur immundis protinus liberet, si eam gestent. Cui assentit nouissimè Zacutus 1. de medic. princ. histor 22 q.13.verba sunt. *Nonne dæmones fugantur radice quadam nata in Oppido cui Macherus nomen est altißimo monte supereminens quæ appellatur Baaras.* Vbi Iosephi fide 7. de bello Iudaico affirmat ille Author prædictam herbam ad Solis occasum fulgore perfundi, euulsioni non prius cedere, quàm vel lotio, vel menstruo sanguine irrigetur, imò quod mirabilius accipio, si quis illam tum temporis tetigerit morte certò præuenitur. Deinde Laurentius ibidem sic. *Betonicam gestatam, animas hominum,& corpora custodire, nocturnasque ambulationes à maleficis defendere prodidit Antonius Musa Clarißimus Augusti Cæsaris Medicus,* & infrà: *Arthemisia, Rhamnus,hypericon si manu gestentur nocentes feras, & dæmones fugat.* Et nescio qua prærogatiua hanc vim Hypericoni iam vulgus attribuit, vt proinde fugam dæmonum ipsam herbam appellauerit; possent & plurima ad intentum apud eundem

dem Medicum & Delrium obſeruari vt conſtet naturam quodammodo eos pauperare, qui prædictas virtutes dæmonum fugatrices condemnant.

Addo grauiſſimum Authorem Ioſephum lib. 8. antiq. cap. 2. 16.
affirmare ſapientiſſimum Salomonem præcantationibus, & coniurationibus, vt dæmones fugaret & morbos ab eis illatos, vſum fuiſſe. quaſi velit vi naturali incantationum mirum illud opus patraſſe. Vlteriùs his etiam temporibus exiſtunt priuati exorciſtæ, qui ſuffitu quarundam rerum in dæmones agunt vt notat Valleſ. cap. 28. proinde affirmant Diabolum ſuffitum cornu caprini, ſulphuris, excreti humani, radicis Salomonis, & plurium lapidum pretioſorum geſtationem moleſtè ferre. Confirmant caſu illo veriſſimo Iecoris piſcis, quod Diuinus Raphaël Tobiam docuit, vt eius interanei ſuffumigio Aſmodeus fugaretur, at illud eius aquatilis hepar probabile videtur, talis effectus cauſandi naturâ fuiſſe donatum, vt probare intendit peritiſſimus Ieſuita Euſebius lib. 1. ſuæ Curioſæ Philoſophiæ cap. 48. de huius generis aliis videndus Ioannes Vuecher. lib. 15. de Secretis cap. 16. ex lib. de morbo ſacro Hippocratis operibus interſcripto, conſtat etiam eſſe quæ in diabolos natiua vi operentur, nam pro eius morbi auxiliis à ſpiritu immundo in illorum antiquorum fide ſemper cauſati, ſic ibi legitur. *A balneis abſtinere iubentes, & à cibis multis, velut ex Marinis quidem, à Mulo & Melanuro, Mugilique & Anguilla, ex carnibus verò à caprina, ceruina, ſuilla, ac canina. Ex volucribus autem à gallo, turture, ac otyda, ex oleribus à mentha, allio, & cepa. Pallium præterea nigrum habendum non eſſe, neque in caprina pelle decumbendum, neque eandem geſtare oportere neque pedem ſupra pedem habendum eſſe, neque manum ſupra manum.* Quæ omnia expiamenta probata & diaboli fugatricia ea antiquitas habebat.

Item volunt aſtruere dæmones in pœnam ſui peccati ſubiici à 17.
Deo prædictis, & aliis rebus materialibus, ita vt ab ipſis, vel ab aliquibus contriſtentur, affligantur, imò in fugam amandentur, quod videtur poſſe firmari æterno igne, quem patiuntur. Iam verò illum materialem, atque ex elementaris genere exiſtere, ſupponunt communiter ſacræ Theologiæ magiſtri cum S. Thom. 3. p. q. 97. art. 5. & 6. At verò dæmones ipſi, ſpiritus cum ſint ab illo cruciantur, alterantur, & dolent, ergo, & ab aliis materialibus

agentibus non implicat per infames spiritus alterari, torqueri, ac fugari ex obsessorum corporibus, aut humoribus, quibus subreptim immisceri solent. Demùm forma nostra spiritualis delectationem, & dolorem quotidie à sensibilibus experitur. Ergò & ipsi praui spiritus eadem pathemata sufferre non implicat, at si implicatio non sit, erit profectò quod morbi ab eis causati, viribus possint curari naturæ.

Distincta morborum veneficorum vera natura; dicendi modus communior exponitur.

18. NE tamen in dubio dissoluendo ambigua oratione obruamur, animaduersione dignum est præmittere morbos ope dæmonis illatos pauciores esse re, quam veritate. Aliquando quidem versutus hostis vtpote scientia Medica præstantissimus in homine præuidet morbosum apparatum, cuius causa in morbum grauem prolabi est per naturam necessarium. Tunc ergò fagas monet, ac veneficas suadet (cum quibus pactum heu dolor expressit) vt signum alioqui inefficax vanum, ac friuolum huic vel illi loco apponant. futurum exinde promittens, vt illico ille homo in grauem morbum incidat, accidit itaque pro voto, at tunc notum est illum morbum naturalissimas habere causas pérque naturales contrarias à docto, ac perito Medico si lethalis omninò non sit aboleri posse. De quo dubium non est, sed isto euentu id fraudulentus spiritus assequitur, quod scilicet rudem ac miseram veneficam decipiat putantem hominem morbum incurrere quia signum loco, aut modo ab infami socio consignato suppositit. Aliquando verò execrandus ipse humoribus humanis se immiscet, eos mouet, alterat, ac mille modis conspurcat, tum eos extra naturalem eorum locum reponens, ac seruans, vbi necessariò corrumpi ac labefactari debent; tum etiam applicans illis agentia corruptiua, pestilentia ac maligna, in quo miserabili euentu humana salus innumeris exposita malis tot, tamque varia accidentia compatitur vt monstrifera morborum ac symptomatum farragine exorta iudicium etiam expertissimi Medici, hinc inde anceps, dubiumque reddatur. Accedit his non rarò viarum

naturalium

naturalium per quas è principibus membris facultates distribuuntur, à calido spiritu occlusio, ac compressio, tunc rari morbi obiiciuntur, aphonia, id est impedita vox, cæcitas, surditas, stupor, Paralysis & mille alia monstrosa accidentia, de quibus omnibus dubium præsens, non enim aliis modis, à proximo infernus spiritus morbos nobis immittere potest. aliter licet sentiat Sennertus tom. 3. p. 9. lib. 6. cap. 9.

Dicam ergo quid senserint doctiores de hac re, (mox ex proprio marte sententiam proferam nouam fortè, sed correctioni submissam) iuxta triplex morborum suprà consignatum genus. 19.

Morbus in intemperie à Dæmone illatus viribus potest curari naturæ. Fauet Doctissimus Iesuita Delrius lib. 6. disquisit. cap. 2. sect. 2. Moura vbi sæpè sect. 2. c. 5 num. 8. Vallesius de sacra Philosophia cap. 28. Carrerus disput. 13. de locis cap. 9. & constat ex ante suppositа doctrina dæmones scilicet nullam posse per se efficere alterationem materialis substantiæ (omitto inpræsentiarum impulsum) sed solum mediis naturalibus actiuis, sed si impius ipse humorem puta bilioſum, cerebro vel cordi applicet, qui calorem disconuenientem alicui illarum partium accendat, certum est quod applicito contrario frigido medicamento illa calida intemperies potest & debet corrigi, quia actio illa bilis, nihil habet intrinsecum ex dæmone humorem applicante, quod non haberet si naturali modo ibidem ipsa bilis poneretur, neque terminus illius actionis alterius naturæ aut conditionis propterea fit at si per naturam illas partes calfaceret posset per frigida medicamenta illa intemperies temperari; ergo eodem modo à dæmone applicita.

Vlteriùs ipsa agentia medicamentosa, naturalia cum sint, necessariò effectum primarium debent operari. ni obstet impotentia passi, desintuè conditiones; at supponitur subiectum capax, nam partes viuentes alterationibus continuò sunt obnoxiæ. Sed neque obstabunt conditiones, aut deficient. Cum medicamentum frigidum interius sumptum, aut foras adhibitum commoda distantia adest, quo possit operari in cor aut caput, ni malis posse calidum aduersarium, applicationi medicamenti obstare, ipsum scilicet furtim remouendo, aut raptim separando; id quidem ipsum spiritum posse Diuina permissione fatebor, at tunc non est, 20.

quia

quia actionem medicamenti impediat,sed applicationem. Quippè, actiuorum naturalium actiones, cum à Deo Optimo se ipsis pendeant,liberè illas eliciente,solum ab ipso substrahi,aut impediri possunt, at si agentia non applicentur, vel applicita semoueantur à diabolo;effectus non sequetur, sed tamen semel adhibito remedio,non potest non intemperies corrigi, ac morbus huius generis curari. audi Eruditum Iesuitam, vbi proximè. *Si dæmon duntaxat vsus fuit efficacitate agentis naturalis, nec de suo addit malitiæ aliquid artificiosa commixtione vel industria sibi nota, & hominibus incognita,vel fractura & continui solutione,vel detorsione occulta,tunc posset fieri, vt totum maleficium naturalibus quæ Medicorum ars probat remediis tolleretur.* Quauis ergò circumstantia secluſa,intemperies diabolica (vt sic loquamur) naturali remediorum auxilio medicari poterit.

21. Præterea timor & tristitia Saulis pessima melancholiæ accidentia ex vi Dauidicæ melodiæ leuamen habebat, hoc autem ideò fuit,quia soni illius acordis species sub ratione conuenientis delectabilis à cogitatiua Saulis percipiebantur qua cognitione existente,necessariò contraria deficiebat timoris, vi naturali, vt voluerunt,subtilis Vallesius,& doctus Carrerus ille cap.28.de sacra Philos. iste disput. 13. de loc. cap. 9. ratio efficax est, quia dæmon non est in obsesso, seu in eius humore per operationem procedentem ab ipso, prius quippè supponitur dæmonis ad humorem adhæsio quam humoris operatio. Vndè quamuis ex vi eius acordis speciei imaginatiuam Saulis aut cogitatiuam informantis non cogeretur dæmon obsessum, aut humorem deserere. Acto verò ex humore orta,necessariò per naturæ contrariam debuit retardari,aut impediri. Et quamuis sacra lit. 1. Reg. 16. affirmet spiritum eo casu abiisse ibi,*recedebat enim ab eo spiritus malus.* priùs arbitror cum prædictis Doctoribus, prauicordem spiritum Diuina voluntate pulsum fuisse, propter Diuinos quos cantabat Dauid Hymnos,quam ex acordis Cytharæ disonis, vel quia vt & Delrius notat, Dauidicum instrumentum Crucem Christi Domini præfigurabat,vel quia,vt & probabile proximis Doctoribus est, tunc solum teter spiritus miserum Regem torquebat, cum tristitia,& timore afficiebatur,quibus deprauatis cogitatiuæ actibus,media dulcifera voce, eiusque mulcebri specie illa potentia

fœcundata,

fœcundata, temperatis, ſpiritus diſcederet Diuina conditione, Quamuis propter contrarium actum diſceſſurum, non videtur abſolutè rationi conſonum. In quem ſenſum inclinari video doctum Ieſuitam cui non diſſentit Eruditiſſimus conſocius Mendoza in virid.lib.Problem.8. qui opinatur Saulem non malo ſpiritu,ſed atra bile(humore peſſimo, principióque grauiſſimorum in homine accidentium)fuiſſe vexatum,idque ex Azoris ſententia, nomine *ſpiritus* in ſacra lectione *atram bilem* interpretantis. Quidquid tamen de hac re ſit, rationi maximè conſonum eſt,vt ex dictis pendet,morbos qui in alteratione ſolum conſiſtunt,hoc eſt in nuda excedentium qualitatum natura à dæmone cauſatos, quauis alia circumſtantia ſecluſa,viribus poſſe curari naturæ.

De morbis inſtrumentorum firmatur communis ſenſus.

SEcundum morbi inſtrumentalium partium genus ſeu vt alij dicunt vitiatæ compoſitionis, aut conformationis, (nihil refert an hoc an illo nomine vtaris, quadrifariam diuiſit Galenus lib.de different.morbor.cap.6.& lib.art.Medic cap.8. vbi ſic habet. *Vitiorum verò genera eadem ſunt cum his quæ virtutem perficiunt,temperatura quidem in conſimilibus, numerus autem & formatio,& magnitudo,& ſitus, in inſtrumentariis.* Inſtrumenta itaque noſtri corporis,velut caput,oculus,brachium, pes, &c. numerum certum, determinatam figuram, magnitudinem limitatam, ac conſignatum ſitum,à natura habent, à quibus vel à ſingulis vbi euariant morbum inſtrumentarium formant, eiuſque partis actio naturalis vitiatur,ac læditur,quorum quadriformium morborum cauſas, aut naturas, ſubſtantias neceſſariò exiſtere, nunc ſuperfluentes,nunc verò deficientes manifeſta conſtat experientia, & Galen.oſtendit lib.de cauſ.morb à cap.7.ad 10. ſic lapis in renibus,naturalem cauitatem obſtruit,numerum, aut veſicæ figuram vitians. Sextus digitus,organum manus naturale lædit. Idem habet ſi quintus abſit,aut alter oculorum deſit. Iecur in ſiniſtro hypocondrio,aut lien in dextro, vt non ſemel obſeruatum, ſitum naturalem cuique debitum turbant. *De his ergò omnibus fuit* 22.

communis sententia naturalibus remediis curari non posse. Omnium ratio est, quia hi morbi vt constat pendent,ex præsentia alicuius superfluæ substantiæ, vel ex defectu alicuius naturalis, vt ex Galeno dicebam. ergo debent prædictæ substantiæ, vt morbus de medio tollatur,ex illo *vbi* pelli si superabundant, aut ad naturale trahi, si deficiunt, at si proteruus spiritus vel præsentiam superfluentis conseruat, vel tractioni substantiæ ad generationem deficientis obsistit:impossibile per naturam est, quod illi morbi deleantur,quippe vt Iob 41. dicitur, *non est potestas quæ comparetur ei super terram,qui factus est vt nullum timeat.* Iuxta quam doctrinam Doctor Angelicus 3.p.q.58.art.2. ad 3. docuit impedimentum generandi perpetuum esse posse,ratione maleficij,atque humano priuari remedio,quamuis superior creatura spiritualis posset eius vim superare, vt docet Angelicus ipse Præceptor 3.p.q. 43.art.2.ad 3. Idem sentiendum videtur de morbis ab alicuius humoris mole ac præsentia pendentibus,quantum ad eorum vacuationem propter rationem eandem.

23. Sunt qui velint Diabolum immediatè superari non posse, propter adductam rationem,posse verò ipsum è corpore, aut humore,cui hæret fugari,aut pelli. ratione dicunt, inuidentiæ, quia quæcumque fiunt circa corpora obsessa,dæmones accipiunt, tanquam facta, ac vergentia in ipsorum despectum ac ludibrium, maximè si sint irrisiua,& afflictiua,vt sunt flagra, item omnia fœda & amara,quare cùm sint intolerantes iniuriæ, malunt fugere, atque à molestia desistere, quam contemptionem, aut supplicia ferre. Sed hoc si attenta mente pensetur, sine ratione dicitur, quia prædicta omnia causatiua passionum naturalium nequeunt in materialem transmutare substantiam. Deinde fœda & amara olfactum ac gustum immutare habent, sed hæ potentiæ materiales sunt, atque earum operatio pati quoddam est,vt Arist. docet lib. 3. de anim. quamuis ergò atri spiritus tristitiam patiantur media intellectiua operatione,at verò contristantia fœda,amaráque mixta eos immutare sub illis rationibus non possunt, cum id solis potentiis materialibus insit, spiritualibus verò omninò absit. Vlterius quamuis illa & alia materialia obiecta ab infestis spiritibus cognoscantur,vt contraria aliis agentibus materialibus ab eis applicitis, at talis cognitio vt claret, nulla ratione poterit

perfidos

perfidos ipſos obligare ad fugam, neque eorum cogere peruerſam voluntatem. Demum quia & ſi illa affligentia miſta ab ipſis cognoſcantur, vt irriſiua & applicita in eorum contemptum, poſſunt nihilominus perſiſtere ac in peſſima obſeſſione perſeuerare, cum tunc adhuc ſua vtantur libertate, & ſemota quauis alia ſuperiori virtute non eſt tunc aliquod principium quod eorum auferat libertatem, quia cognitio irriſionis & opprobrij per ſe nequit voluntatem ad fugam cogere. id quod in tormenta vltro patientibus manifeſto conſtare arbitror.

Idem iudicium eſto de illis morbis quos *per conſenſum* dici- 24.
mus, quoſque in dubij limine adumbrabam. hi namque, ſiue excitentur quia potentiæ ad actionem vitalem eliciendam principium, ſeu materia neceſſaria deficiat, (vt ſpiritus ſeu cerebri illuſtratio, pro ſenſu & motu ſubiectarum partium,) ſiue quia parti alicui noſtri corporis materia inutilis ac nociua ex alia parte communicetur (vt cerebro è ventriculo fumoſi, ac moleſti vapores) certum videtur Authoribus, quod dæmone callido prædictas materias, aut impediente quo minus communicentur, aut nociuas impellente quò magis lædant, nulla poteſt dari virtus ſuper terram contra eius nutum operans vt num. 22. retuli. Poteſt, dicunt aliqui, multiſcius dæmon, in Athleta adhuc pertuſa vena, ſanguinem contrà ordinarium, & naturalem fluxum cohibere, atque cathartico exhibito humorem, ad communes vias trahendum contra medicamenti purgantis finem firmare. in quibus & huius ſortis aliis conſona videtur mihi communis Doctorum aſſeueratio. Velut de illo morbi genere quod in ſoluta naturali vnitate conſiſtit. Cuius vt conſtat, reparatio in repoſitione ſubſtantiæ deficientis inuenitur. hæc autem occurſu ſanguinis, aut humoris nutrimentalis, actione nutritoria partis, fit. Si verò fœuus ſpiritus tales ſubſtantias, vel retineat, vel vſurpet nec ille morbus deficiet, nec contra eius renixum virtus ſublunaris operari valebit, ex quibus videtur communis ſententia veroſimilia concludere, de trifaria morborum natura, ope Dæmonis illatorum; in quibus vno dempto, quod intemperiem vocant, omnis ſalutis ſpes euaneſcit.

Sensus præmissæ sententiæ traditur, adducitur noua, & probabilior.

25. SEd quæ de huius generis morbis secundum commune placitum hucusque expressa sunt, dummodo permissione Diuina ipse virulentus hostis, cum quem potest, & velit impulsum, vel mouentem vel conseruantem prædictis substantiis, aut humoribus imprimat intelligenda fore videtur. Sic quippe accipiunt Doctores vniuersim eam quam suprà retuli sententiam. Sed nulla vt puto spiritualis creatura à Deo optimo noua loco motiua virtute donatur, neque sola voluntate (vt doctè DelRius 2 disquisit. Magic q. 16.) aut intellectu; illimitatè, & infinitè quodcunque volet corpus, & quando velit, & quo velit, & quanta velit celeritate mouere potest, id enim infinitæ virtutis Dei solum est. Ergo determinatè, & cum limitatione pessimus spiritus intra nos humores, aut substantias, vel mouet vel retinet, quia vt optimè Angelicus Doctor 1.p q. 110 art. 2. Substantia spiritualis corporalem nequit mouere ad nutum. Præterea virtus Diaboli sæpè determinatur, hoc est limitatur à Deo optimo, vel astutus ipse tantam, tantummodo applicat, quia intensiorem disconuenire callet, vt post modum monstrabo. ergò in hoc aut illo casu naturalis virtus materialis contrà Dæmonis operam haud frustra laborare poterit, non in ipsum spiritum. In quo sensu doctissimum DelRium accipio lib. 6. disquisit. Magic. cap. 2. sect. 2. q. 3. ibi. *Non assentior his, qui omnem omninò efficientiam rebus corporatis, in dæmones tollunt, neque his etiam, qui directam vllam vim naturalem in dæmones, concedunt, vt videntur concedere Faius, Petrus, Gregorius, & alij. Sed his assentior, qui secundariam, & indirectam tantum tribuunt, quæ sententia peritiorum Medicorum, & Theologorum fuit.* His consentit Petrus Pipernus Medicus proculdubio doctus apud Italos Beneuenti Indigena lib. 3. de mag. affect c. 1.

26. Neque his dissentit Diuus Thom. 1. p q. 115. art. 5. vbi agentibus omnibus materialibus efficientiam in Dæmones negat siue mediatam siue immediatam, siue directam siue indirectam, siue per se, siue per accidens. loquitur quippe ibi de actione cælestium

ſtium corporum in ipſoſmet ſpiritus, quos vlla ratione cæleſtia agentia aut ſublunaria immutare non eſt poſſibile, at eorum actus,aut termini, quos mediis agentibus naturalibus producunt optimè per contrarios,aut remitti aut impediri poſſunt, imò eorum impulſus,vt poſteà ex ipſo Sancto conſtabit, vnde ſi operatio ipſa,aut terminus agentis naturalis corporei, actioni dæmonis comparetur,aut eius termino. Videtur mihi affirmandum agens materiale aliquando poſſe ex vi propriæ actionis, illam quæ praui ſpiritus eſt ſuperare immediatè; id quod de actione alteratiua in morbis in intemperie ſuprà num. 19. firmaui. De his verò quos inſtrumentarios dicimus,aut per conſenſum,aut in ſoluta vnitate naturali, idem concludendum reor: hos ſcilicet omnes ope dæmonis illatos, viribus poſſe curari naturæ, voluere quidam immediatam operationem ſolùm eſſe à Deo, aut ab Angelo, concurrente cum agente materiali, ab hoc autem mediatam omninò eſſe, ſed ſi hoc accipiunt de cruciatu aut fuga ipſius praui ſpiritus; verum mihi videtur: at de actione ipſa, qua mediante Deus,& agens corporeum operantur;& de actione illa qua altera quæ ſpiritus eſt retunditur, aut aufertur; falſum eſſe puto Ratio eſt efficax; quia actio qua mediante agens corporeum in actionem agentis naturalis à Dæmone appliciti proximè, & immediatè operatur, eadem eſt indiuiſibiliter cum ea quam Deus aut Angelus in eandem actionem Diabolicam eliciunt. ergò ſi prout à Deo aut Angelo immediatè tendit in Diabolicam operationem,ſic etiam immediatè,prout ab agenti materiali. Ipſe quippè ſupremus Artifex nihil in operando naturas rerum materialium (ſi miracula excipiamus)peruertit. Vnde optimè ſcripſit doctus Valleſius cap. 28. citato,conferre quidem curationes non in ipſos dæmones per ſe ſed ob morbos ipſos,aut eorum ſymptomata, aut internas cauſas,quas dæmon ciet.

Adde quod nuper monſtrabam diabolum debere limitato motu,accommodatóque impulſu,humorem vel trahere,vel retinere in nobis, ſic quippè morbi inſtrumentarij de quibus loquimur, ſolùm cauſari ab illo poſſunt, media ſcilicet latione noui *vbi* acquiſitiua, aut conſeruatiua. De hac itaque opinor dicendum naturali virtute medicamenti ſuperari poſſe, quia impulſus intenſio, aut eius celeritas reſiſtentiæ impulſi accommodari 27.

debet. Destruetur aliàs delatum corrumpetúrque. auscultà Angelicum Doctorem lib. 2. contra gent. c. 90. *Si aliqua substantia spiritualis, vnitur alicui corpori naturaliter, sicut motor proprio mobili, oportet virtutem motiuam illius substantiæ limitari ad corpus mobile, cui naturaliter vnitur, nam cuiuslibet motoris propria virtus, non excedit in mouendo proprium mobile.* lib. item 1. de cæl. & mund. lect. 3. super text. 7. sic habet. *Circa quod sciendum est, vt dicitur in 3. Physic. quod motus est actus mobilis, actus autem proportionatur perfectibili. Vnde oportet motus proportionari corporibus mobilibus.* Deinde q. 16. de malo art. 9. ad 7. docet, Angelum quamuis per voluntatem corpora moueat; habere ex natura sua, definitum modum ac potestatem mouendi, quam non potest excedere etiamsi velit, quod intelligo non solùm quantum ad intensionem virtutis, sed quantum ad modum etiam corpora concitandi, id quòd & expendit Eruditissimus Delrius lib. 2. q. 16. in fine. Si enim quanta velit pessimus spiritus, vt ad pensum redeam, celeritate humorem moueret, aut aliam intra nos substantiam, abs dubio ipse humor attenuaretur, discuteretúrque, quod læsioni quam ipse intendit maximè aliquando obesse malcuolus ipse callet. Ergò vt humor Melancholicus, v. g. quo ipse plerumque vtitur, cerebro applicitus sua tenacitate, ac qualitatibus propriis potentias hominis rectrices lædat, debet, cùm ad caput accommodato impulsu ferri tum in illo accommodata actione conseruari tunc sic. Dæmon potest & debet mouere humorem ad cerebrum impulsu vt duo in intensione; at eiusdem roboris actione conseruabit ipsum in illo *vbi*: ergò si applicetur medicamentum ipsum impulsum superans (est quippè applicabile) certum est humorem euacuandum, velit nolit, Spiritus nequam, ni applicationem medicamenti ipse lædat.

28. At dices ipsum astutum aduersarium actionem conseruantem eius *vbi* humoris contra medicamenti operam intendere posse. Tamen contra est, quia noua lationis intensio absque nouo *vbi* aut à loco remotione dari nequit, non enim vt optimè Doctissimus Suarius disput. 51. 2. tom. Metaph. sect. 6. num. 11. *vbi* seu præsentia localis intendi aut remitti potest, non enim præsens in eodem loco persistens ibidem seruari potest cum intensione noua eiusdem *vbi*, velut nec distantius, aut proximius sine

nouo

nouo *vbi* constitui potest, sed si intendat nouum impulsum spiritus, vel à loco vbi humor nocet, separabitur, vel discutietur, cum agitatiori motu cieri nequeat absque sui discussione, vt enim non quodlibet agit in quolibet, sed determinatum in determinato, ità non quodlibet patitur à quolibet, sed determinatum à determinato, quia agentis, & patientis idem est respectus, & conditio. Debet ergo dæmon, & si inuitus, actionem motiuam humoris, aut loco conseruatiuam moderari, moderatam verò humoris conseruationem in loco à naturali agenti absolutè vinci, ac superari posse quis negabit? id quod in productione aliquorum entium, media actiuorum naturalium à dæmone applicatione confirmari potest; ipse quidem vt locustas, culices aut ranas extra suas causas ponat, agentia naturalia inuicem applicare tenetur, non in quauis quantitate, aut qualitatum intensione sed in certa, ac determinata, vt ipse callet, at cognita causarum congerie, posset à contrariis destrui, quia determinatę quantitatis esse tenetur, non ergò aliter dum corpora mouet, si illa destruere non habet, quantalibet motione ciet, sed determinata ac corpori moto proportionata, hæc autem si ab alio creato, ac corporeo agenti penderet, remediis naturalibus posset superari. Ergò etiamsi à Diabolo, ergò morbi instrumentarij, aut per consensum aut vnitatis solutio naturalis, quando à latione diabolica pendent, viribus possunt curari naturæ.

Sed an proteruus spiritus hoc ipso abibit, quod instrumentum sui operis remoueatur, affirmare licet, si dixeris ipsum hostem ibi adesse per vnionem ad humorem quem medicamentum trahit, nam semoto illo quidquid ei alligatur remoueri debet; secus esset dicendum, si alij esset corpori vnitus, oculata nihilominus sæpè monstrauit experientia, instrumentis maleficis remotis, igníue traditis, ab opere & maleficio obsessum liberari, non quia deficiat pactum. an credes tantum infidelem pacto staturum? minimè. recolito ea quæ de hoc obseruat Torreblanca lib. 2. de Mag. cap. 6. à num. 11. Sed fortè abit, quia deficit signum quod pessimus ponit ad morbi durationem, sic Delrius lib. 6. disq. cap. 2. q. 3. sect. 1. Pipernus lib. 2. de Morb. Mag. c. 4. edocti à subtili Scoto omnigenæ eruditionis Doctore sect. in 4. distinct. 34. q. vnica §. de secundo num. 4. versic. *Quod igitur*, vbi sic docet. *Si per orationes* 29.

Sanctorum

Sanctorum impediatur virtus dæmonis benè fit, si tamẽ Deus illas non exaudiat, tunc si sciretur maleficium, & destrueretur, dæmon non fatigaret amplius, quia ex pacto non assistit, nisi dum durat aliquod signum. Si ergò signo aut instrumento extrinseco semoto compertum est non raris experimentis, sed innumeris diabolum à læsione hominis desistere, verius conuinci potest eundem cessaturum instrumento proximo, humore scilicet è corpore obsessi vacuato, cum morbum ipse patret, nostrorum humorum plerumque interuentu, & abusu.

Supponitur remotionem signi diabolici licitam esse, & curationem medio medicamento naturalem, contrà Petrum Pipernum, & Danielem Sennertum Medicos eximios.

30. SEd rogabis, an hæc curatio naturalibus adscribatur. Sed ante responsum animaduertendum, duco, quæsitum hoc, non esse de signo externo, quod Dæmonis iussu veneficus hic vel illic suppposuit, spe morbi quem infensus socius homini illaturus est. Hanc quippè curationem licitam ac naturalem esse, ex subtili doctrina proximè habes illámque adeò comprobat Eruditissimus Iesuita Delrius, contra quendam Ioannem Helses à Louanio, quod vbi proximè sic scriptum reliquerit. *Vnde patet hanc esse sententiam planè communem Hispanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorúmque Theologorum quidem scholasticorum omnium, Nominalium, Scotistarum, & Thomistarum. Ex quibus multi Cardinales, & Episcopi & Magistri sacri Palatij fuêre, cæteri dignitatibus aliis aut eruditione saltem, & pietate conspicui. Quare cum sit incredibile, tot Academiarum præcipuarum Professores in hoc dogmate ad mores pertinente, vsque ad Hesselium errasse: & hodie quoque errare, tum in lectionibus publicis, tum in confessionibus audiendis, tum in ipsa praxi quotidiana, idque errore tam periculoso, sanè non videtur carere temeritate, qui hos omnes insciitiæ, & erroris condemnare audent, & puniendos putant, quotquot sola etiam authoritate talium adducti maleficij signa remouerunt.* Quæ transcribere placuit, vt

lapsum

lapſum ne dicam errorem Danielis Sennerti detegam tom. 3. lib. 6. p. 9. c. 8. fol. mihi 1152. col. 2. §. *& ſi verò* ſic ſcribentis. *Verum enim verò errantium multitudo, non parit errori patrocinium, neque nouum eſt multas opiniones publicè defendi, non quia veræ ſed quia communes.* Itaque audet Sennertus cum Guillelmo Eſtio & Bodino erroris Scotum accuſare, quippè vbi proximè dixit remotionem talium ſignorum meritoriam eſſe nedum licitam. Ego quidem malo ſententiæ Scoti, & Delrij credere, quàm temeritatem & arrogantiam Sennerti, & aliorum approbare, vereantur ergo latrare quos, nec mordere, nec fugare poſſunt. Rationes prætereà quas Sennertus addit minoris momenti ſunt, quam Scotiſticam, & Delrianam ſententiam eneruare poſſint. Opponit primò ſic. Si maleficij ſuſpicio ſit, & illius media ignorentur, non niſi per veneficos & ſagas patefieri poſſunt, quæ tamen cum huius rei notitiam non habeant, vt de maleficio certiores fiant Diabolum conſulant neceſſe eſt. Sed neque à Diabolo neque à malefico conſilium licet expetere. Ergò neque amouere maleficij ſignum. Reſpondeo tamen ſæpè media maleficij non ignorari, permittit quippe Dei miſericordia, vt ea vel labore vel caſu inueniantur, at tunc illa non deſtruere impij ac irreligioſi animi eſt. Sed eſto illa ignorentur, nullus ex communi ſententia putabit conſulendas ſagas, hoc quidem nefas eſt atque à num. 11. & 14. reprobatum, quod enim communis ſententia exponit, id eſt, quod ſcilicet adinuento externo maleficij ſigno media Diuina voluntate, aut naturali diligentia illius deſtructio licita ſit, vnde falſo ſupponit Sennertus non niſi per ſagas prædicta ſigna explorari poſſe. Secundò ſic reclamat, qui remotis iſtis ſignis morbum à maleficio inductum ceſſaturum putat, eo ipſo rebus illis vires nocendi quas nullas habent tribuit, & Deo præterito à quo ſolo morbi immittuntur à Diabolo, & eius organis opem petit. Reſpondeo tamen nullum doctum, aut cordatum putare externa ſigna vires nocendi ægrum diſtantem habere Sed quod Diabolus illi conditioni hærens, vt ſagas decipiat humorem, aut venenum applicat, quo ægrum cruciet, quo ſigno externo ſemoto, tantum abeſt quod Dei obliuiſcamur, quin potius ex amotione ſperamus ſalutem ſuperuenturam ab ipſomet qui fortè licentiam peſſimo conceſſit ſub illo tantùm ſigno nocendi. In quibus nec

Dei obliuiscimur,nec(quod ipse auertat)dæmonem consulimus. Tertiò sic replicat:qui signa tollit vel sanitatem sperat à naturali causa,vel à Diuina,vel à diabolica, non à naturali, cum illa signa causa naturalis morbi non sint, non à Diuina quia tunc Dei auxilium non imploratur. Ergò si sperat salutem tunc à Diabolo sperat,quod nefas est operari nedum dici. Respondeo tamen ex signorum ablatione salutem operari à Deo, & naturali causa; à Deo à quo omnis medela, & à quo omnis causa, & omnis effectus essentialiter pendent, & quem in tali casu supplices exorant tum ægri, tum cæteri, qui exorcismis,aut precibus, salutem obsessi expetunt. A causa naturali verò, quia semoto signo diabolico, cessat pessimus hostis ab opere, quod non medio signo, sed alio instrumento proximo patrarat, & tunc applicito naturali remedio, aut natura morborum medicatrice media, salus acquiritur. Sed qua ratione dæmonis proximum instrumentum possit per naturam auferri, huius dubij solutione proxima explicitum habes.

31. Potest ergò quæsitum procedere de remotione humoris instrumenti proximi,quo infensissimus hostis vtitur. Constat curationem hanc non esse Diuinam, nulla quippè supernaturalis instrumenti operatio tunc interuenit, dum medio naturali medicamine causa morbi diabolici coniuncta remouetur. Putabit fortè Sennertus hanc curationem etiam esse diabolicam, ac proinde illicitam,cum remotio humoris, remotio instrumenti diabolici sit. Vera tamen numero proximo adducta sententia hanc refellit ac reprobat,neque Sennertus tale putat, cum hanc curationem naturalem instituat cap 9. sequenti. lapsum Piperni etiam hic animaduerto, qui rationibus & Authoritatibus à doctissimo Delrio vbi suprà congestis commotus, sed futilibus, ac fucatis à Sennerto iactis perterritus,mediam viam soluendi dubij excogitat. Nam primò sentit curationem, veneficij media externorum signorum remotione maleficam priuatiuam debere appellari: illam verò quæ mediis medicamentis perficitur, finem assequi fatetur,tanquam instrumenta Diuinæ iustitiæ, non quidem physica, sed supernaturali virtute eo modo quo infernus ignis spiritus prauos torquet,idque c. 1. lib. 3. ad calcem firmat

32. Quoad primum attinet, non facile habeo sensum huius Itali

capeſſere, quia remotionem ſignorum maleficam priuatiuam appellare, perinde ſanè videtur ac ſi priuationem maleficij diceret, ſed ſi hoc modo accipiat. Dubium habet inſolutum, quia priuationem illam malefici ſigni cauſare; dubium eſt apud ipſum an liceat, vel ſecus. Vel ſi putat remotionem ſignorum maleficam eſſe priuatiuè, quia priuat dæmonem ſigno quod ſuæ læſionis dedit, tantum abeſt hoc quod putauerit ſubtilis Doctor beneficam, imò meritoriam dici ſi demum maleficam priuatiuam vocat, quia etiamſi talis curatio ſit malefica, id tamẽ eſt priuatiuè. Nunquam hanc philoſophandi argutiem approbandam puto, in plurimis quippè quæſtiunculis ea vtuntur viri etiam docti, quaſi dicant lignum formaliter frigidum eſſe calore priuatiuo affectum, at cum euidens ſit, omne ens tale dici per formam qua quale eſt, cum formæ priuatio forma non ſit, quo iure ſubiectum illa priuatione denominabitur eadem voce qua ab habitu, ſeu forma cuius eſt denominaretur itaque lignum actu frigidum calidum priuatiuè nominare ludere potius verbis, quam philoſophari eſt. Neque ſecũdum Piperni aſſertum ſuſtineri facilè poteſt. Quamuis enim verè Deus optimus res certas eleuare poſſit, vt tanquam ſui iuris Diuini inſtrumenta non ſolum opera diaboli deſtruant, ſed & ipſum inimicum contorqueant; nihilominus vbi peſſimus bilem applicat quæ cor accendat ac febrim cauſet, ſi frigida materia adhibeatur, quæ cauma bilis temperet, curatio illa erit naturalis nulla ſuperueniente naturalis agentis eleuatione. Verùm ſi Pipernus putat remedia medica contra dæmonis morbum ſupernaturaliter adiuuari, hanc curationem naturalem dicere inconſequentiam doctrinæ præmonſtrat. Legito Torreblanſam lib. 2. de mag. c. 52.

Communis ſenſus de morbis in ſoluta vnitate naturali traditur; probabilior proponitur & firmatur.

33. SEquuntur morbi in ſoluta vnitate naturali quorum natura, vel in ſeparatione partium, vel (quod communius arbitror) in diſpoſitione præternaturali, ibi reſultante conſiſtit, quouis tamen

modo loquamur horum morborum medela, in reparatione deperditæ substantiæ stat. Opus sanè nutritiuæ virtuti solummodò debitum. Prærequitur, nihilominus extraneorum sublatio, vt sanguinis grumefacti, puris, pili, & huius census aliorum quæ omnia Galenus expressit lib. art. Medic. c. 9. lib. 3. Meth. c. 3. & 4. & lib. 4. eiusdem operis cap. 1 at verò cum possit Diabolus his omnibus incumbere, quo minus de medio tollantur; communiter supponitur prædictos morbos, nullis naturalibus remediis posse fugari, possunt quippè ipsi immanes hostes substrahere medicamenta, ad digestionem, aut munditiem vlceris, adhibita, vel ipsis contra operantia supponere possunt & sanguinem ad partem missum pro reparandæ subsidio subripere: possunt naturalem, ac influentem ex viuifico corde calorem cohibere. quibus omnibus aut singulis ab ipsis patratis, impossibilis per naturam videtur, solutionis continuitatis, vnio, ac deficientis particulæ regeneratio.

34. Quæ solutio quamuis ad pensum communis iudicij tradatur. stricta satis mihi videtur ac iuris non parum perfidis spiritibus concedit. Dicendum ergò opinor præmissæ nuperrimæ doctrinæ hærens, morbos in soluta naturali partium vnione vocatos, ope dæmonis inflictos, viribus posse curari naturæ, item repetam quod antea præmisi, nequire (intellige Dæmonem) motum corpori iniicere, ipsumue retinere; quantocumque motu, quantalibet celeritate, vel impulsu quolibet; tenetur enim naturæ, & conditioni mobilis accommodari, vt ex Angelico Doctore num. 27. deduxi. Tenuia quippè corpora medio impulsu potius, quam robusto pellentur. Densiora verò fortiori quam moderato Secus illa discutientur, destruenturque; ista verò immota, vim conferent impellenti. ergò substantias tenues, ac facile dissolubiles, quales in nobis humores, naturales aut præternaturales substantiæ sunt; nequiuit pessimus spiritus quocunque motu agere, vel conseruare quacunque quiete, sed moderata, ne nimio conatu substantiæ illæ dissoluantur, quod ab eius infenso animo abhorret. Cum si illud accidat instrumento orbatus incassum operaturum calleat Poterit ergo Chirurgus contrà dæmonis impulsum, aut actionem moderatam qua fouentur extraneæ illæ substantiæ in vulnere, substantias easdem præparare, ac remouere, vel si pugna vtrinque excitetur, discutietur ac dissipabitur substantia, nam

&

& tenue filum contra eius renixum, propter eandem rationem diſrumpendum clarò conſtat.

Putabis ipſum callidum hoſtem furtim applicita amouere poſſe, ſuperfluaſvè, ac nocituras vlceri ſubſtantias ſupponere. Videtur tamen mihi contra eius intentum operari poſſe, nam cognita eius verſutia, appoſita ab illo furtim, remoueri non implicat propter adductam rationem. Inſtabis violentum ſpiritum influentem ex communi officina ſuccum, pro partis deficientis in vlcere repoſitione, aut ſpiritum ipſum è corde viuificum omnium actionum in nobis inſtrumentum ſubripere valere. At non habeo quid dicam, ſi quod poteſt & vult ſæuus ille Diuina voluntate permittatur, ſed ſæpius, imò ferè ſemper atra eius malitia premitur ac limitatur à pia ac miſericordi omnipotentia. 35.

Ni faciat maria, ac terras, cælumque profundum
Quippe ferant rapidi ſecum verrantque per auras.

Vt cum Poëta loquar. Præmiſſa doctrina ab extraordinaria abſolutave permiſſione abſtrahit, ſi enim quod vult rabidus dæmon, quod poteſt crudelis eius vis expectemus aut ſupponamus, etiam voracem ignem tenui ſtupæ applicitum fruſtra operaturum fore contra eius animum fatebor, ſi quod poteſt obſtaculum cautè ſubiiciat: quod hucuſque contendo, ſolum tenet de ordinario agentium opere contrà ea quæ mediis ipſis actiuis ipſe contendit patrare. permiſſione abſoluta Dei ſecluſa, ſed naturæ in rebus ab eius miro Authore, ordine communi ſeruato. Sic nequit ille inuidus, ordinatos cæleſtium corporum motus, aut detinere, aut retardare, neque in rerum natura cauſare vacuum, neque in inſtanti mobile per locum mouere, nequit duo corpora in vno, aut vnum in duobus locis circumſcribere vt præ aliis optimè docuit Suarius 2. tom. Meth. diſput. 35. ſect. 6. num. 27. hæc & plura nequit ille; poſſet aliàs, vniuerſum aut conſtruere, aut deſtruere, rerumuè naturas peruertere, ſed ſi in Coſmo id eſt maiori mundo, iſthæc fateri contra diabolum, videtur rationi conſonum, cur in microcoſmo id eſt homine, eadem potiori iure non profitebimur? ſi nequit ille aquæ guttam concitato aliquando motu abſque liquoris diſpendio, agitare, cur poterit quantocunque humorem humanum intra nos ciere? id verò quia mobilis natura qualis ſuccorum noſtrorum, fluida eſt ac liquida tanto motu poteſt

moueri tanto retineri,non fortiori,ergò applicito naturali agenti ille humor amouetur è parte, vbi lædit, vel ad illam trahetur,vbi proficiet,velit nolit spiritus nequam.

36. Idem iudico de ossium humanorum contorsione, diflocatione aut fractione, at obiicies sufficere ad difficilem vlceris curationem,si proteruus spiritus partium separatarum vbicationes(vt sic loquar)pro viribus conseruet. Respondeo tamen vulnus hoc ipso sanari,quod nutritio adsit, ac partium deficientium regeneratio intersit,sed si nutritio adsit, quam de lege ordinaria dæmon non interrumpit,dabitur vlceris aut ossis confracti restitutio,conseruet ille partium separatarum vbicationes, aut non:cum diuisæ partes dum vulnus curatur non moueantur localiter, altera versus alteram; id quidem sutor rupto in calceo operatur; sed vtrique denuò per nutritionem noua pars vnitur. Ergo si dæmon vlceris quod patrauit mundificationem, & caloris spirituosi, ac viuifici cursum, aut alimenti descensum ad partem nequit impedire,siue conseruet,siue non partium vbicationes, vlceris sanatio subsequetur, intelligito hæc,dummodo alia accidentia naturalia his non obstent. nam si vulnus esset magnum propter rationes à Galeno exaratas lib.4.Meth.cap.6.difficilem curationem,à quouis fuisset inflictum ex natura haberet. Animaduersum maximoperè in calce velim omnia medicamenta in prædictorum morborum curatione adhibita, non ea fide adhibenda solum, quod in eis tantum subsistendum putem, sed semper omnia ab Ecclesiæ Catholico Ministro benedicta habeamus,precibusque,& orationibus eiusdem Ecclesiæ munita. Sic animaduersum habemus ab infallibili ac Diuino oraculo Ecclesiast. cap.38. *Fili in infirmitate tua ne despicias te ipsum,sed ora Dominum, & ipse curabit te, auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum,da suauitatem, & memoriam similaginis, & impingua oblationem, & da locum medico.* Itaque Diuina ac naturalia remedia simul adhibere oportet, quod opere sacri Apostoli in medendo præstabant vt aliqui putarunt. nam D.Matthæi cap.6.legitur. *Et ipsi dæmonia eiiciebant,& vngebant oleo multos ægros & sanabant.*

His

His quæ contrariè ſunt oppoſita ſit ſatis.

FVgemus ſupereſt quæ præfatæ doctrinæ tenebras offundere videntur. ante dęmoniaca medicamenta num. 15. relata virtute aliqua in dæmones pollere ex ſua eſſentia, aut elementatione, nugæ meræ ſunt vel ſi contendat alius ſupernaturali virtute ea donari qua dæmones immediatè, & proximè pellant, id quidem vt fuiſſe non repugnat; ſic probare haud facile eſt. Delrius vero Cordatus quædam medicamenta ex Baptiſta Condonchro, adducit dæmonum afflictiua. Reducit tamen eorum virtutem & efficaciam ad immediatam actionem, quam eliciunt contrà illam quam agens materiale à dæmone applicitum in obſeſſum imprimit, indéque affectus præternaturales quibus homo lædi-tur proximè ac immediatè corriguntur. nonnulla verò apud ipſum Ieſuitam ex Condrocho adducuntur medicamenta, de quorum operandi modo, aut veritate dubitare liceat. Legite dum vacet, ſed expendite dum legeritis, an potius factis quàm dictis ſtandum; interim prænoſcentes, mirabilium cauſarum exiſtentiam creditu facillimam eſſe, effectuum verò earum difficillimam quia plura mirantur in voto, quàm aduertantur in re. 37.

Quod de Tapſia ex Luſitanis commendat Apoſtata fidei Amatus, prorſus vanum ac ſuperſtitioſum eſt vt num. 15. tranſcripſi, ni mauis hanc herbam virtute naturali qua pollet purgandi humores bilioſos & præter hæc rebelles & antiquos, vt docuit Dioſcorid. lib. 4. c. 158. poſſe opera diaboli media illa exercita aut deſtruere aut cohibere. At non video Luſitanum hac ratione Tapſiam habere. Rutæ virtus eſt carminatiua id eſt flatus reſoluere apta, quibus mediis ſæpè Diabolus non communia in obſeſſo ſymptomata excitat, ac proinde Ruta flatus diſcutiente. Dæmonem increpare ipſam circulatores mentiuntur, quo miſeram plebeculam decipiant. Radici Baaras à Ioſepho commendatæ eodem num. 15. pro dæmone fugando videtur Zacutus aſſentire, nec mirum aſſentiat Iudæi Hiſtoriæ, qui Chriſtianæ Religioni perfidus diſſentit. at cum radix illa, tam ſuperſtitioſa euulſione eradicetur, optimo iure à doctiſſimo Delrio ſuſpecta habetur, & mihi certè ſine ſuſpicione fabula reputatur, vel ſi vero conſentiret 38.

consentiret de dæmonis consortio (nam etiam plantis immiscetur) suspicionem leuem non præbet. Betonica ex Dioscoride vbi suprà cap. 1. vomitorium est medicamen, item conuulsionem ex repletione, imò eandem ex affectu hysterico curat, serpentium veneficorum morsibus præcauet operam, Epilepsiæ & Maniæ succurrit, & mille aliis beneficiorum sortibus, ægritudinibus diabolicis, proficua existit, in quo sensu Antonius Musa Medicus sua ætate celeberrimus accipiendus venit. Arthemisia adeò valens diureticum est, quod eius vis ad fœtus grandioris expulsionem ab vtero valere possit, vnde ad obstructiones renum & vesicæ calculum vtile, Rhamnus, & Hypericon herbæ sunt calfaciendi & siccandi notissima virtute donatæ, vt & Galen. scribit lib. 8. simplic. vnde manu gestatam continuo ad eosdem affectus, quos Betonica, valere possunt, sic Pœonia collo pueri appensa Epilepsiam mira sorte sanauit, vt ibi obseruat Galen. at istorum medicaminum nulla in dæmones immediatè operantur, sed in causas, aut effectus mediis his patratos, iuxta ea quæ suprà à num. 23. notaui, consulito Delrium lib. 2. c. 2. sect. 2 q. 3.

39. Ab his ergò medicamentis omnis superstitiosa conditio, aut obseruatio euellenda est, eorum natura & complexio inquirenda, & si affectui diabolico opponi sua naturali virtute potest, detecta superstitione ad causam naturalem reduci debent, sin nulla intersit, inter vtrumque vel naturalis contrarietas, aut ad actionem & passionem proportio nihili pendenda sunt, vel si effectus sequatur de occulto dæmonis opere arguenda. Authoritas Iosephi num. 16. relata apocrypha Zacuto habetur tom. 1. lib. 1. q. 53. Salomoni scilicet dæmonum eiectionem mediis incantationibus falso fuisse impositam, sed quia Rex artem veneficia soluendi callebat, & exercebat proinde incantare ipsum dæmones tum temporis putabatur: at super hoc recolito dub. 3. à num. 7. vbi de verborum efficacia ad vnguem actum extat. Suffitus illarum rerum pro fuga dæmonum ex corpore humano suspecti Delrio habentur lib. 2. q. 30. sect. 3. Sed Moura sect. 2. cap. 5. num 12. de Radice Salomonis affirmat fabulam apud aliquos esse, crebriorem tamen sententiam veritatem esse supponere, iuxta quam ex D. Thom. & aliis, non infimæ notæ Authoribus dici posse putat illam ex vi pacti dæmonis permissione diuina præexistente post illius

illius Regis lapsum operatam fuisse, at de illa radice & cæteris huius pænè infinitis medicamentis sentiendum securius puto, ad pensum rationis in principio huius numeri propositæ. Miranda interim venit dæmonis versutia, cum illa quæ suffitu cerebrum humanum intrant, vbi illud attingant ipsum maximoperè tentare, atque irritare necessarium sit. Inde concutitur caput agitur cerebrum, totúmque corpus quia eius truncus irritatione à suffitu præsensa, quo nocumentum excutiat localiter mouetur, nam & aguntur rami dum arboris truncus impellitur, tunc porrò putant exorcistæ dæmones eorum imprecationibus quas suffitibus immiscent obsistere; sed imponit illis & plebi Diabolus, non enim resistit, sed potius placet, sic quippè obsessus suffumigiis suffocatur, fatigatur odore prauo; ac motu laborioso affligitur. Posset fortè nihilominus humor caput infestans, si præiisset corporis vacuatio expelli, ac dissipari, quod vtile per naturam esset

De interaneis piscis Tobiæ ab Angelico Medico Raphaële præmonstratis putat Moura sect. 2. c. 5. num. 10. non aliqua naturali potentia iuuenem illa iuuasse, sed supernaturali efficacia, vel potiùs moraliter tantùm pellente immediatè ipso Angelo Asmodæum. Eruditissimus Ioannes Eusebius Iesuita ad virtutem naturalem interaneorum casus reduxit lib. 1 Curios. Philosoph cap. 49. non tamen proinde consortium supernaturale ad opus negat, itaque illud iecur agentis naturalis more, suâ propria virtute veneficia Asmodæi destruere valuit, qualitates aëri aut Tobiæ inducendo contrarias efficaciter illis, quas cautus spiritus mediis veneficiis supponebat. Vnde illa operatio iecoris suo medio suffitu immediatè in instrumenta venefica tetendit in Asmodeum mediatè, vt suprà non semel explicaui, & firmat Torreblanca, vbi sæpè disput. 52. à num. 9. ad 14. 40.

Interpretatur assertum ex libro de morbo sacro Hippocratis scriptis inserto.

ACcedunt Blaterones, ac garruli eodem num. 16. in libri de morbo sacro contextu insinuato, qui simulata prauitate, ac ignorantia 41.

ignorantia,illum morbum velut à Deo illatum difficillimum curationis prædicabant imponentes ægris, & adstantibus dupliciter Primò,quia suis incantationibus adhibitis si curatio non succederet, fides non detrahebatur, cum morbus à Deo inductus nulla ratione ipso inuito possit curari; secundò quia si è contrà morbi sublatio contingeret,summi pretij, & æstimationis eorum vanæ imprecationes redderentur. Conqueritur ibi ille Author de istorum superba ignorantia,ac mendacio arroganti, Deus bonè vtinam hac ætate tot istorum ignorantum nebulones communes locos non voluerent, quot in communibus, & priuatis circulari patimur,non aliud videre Patres. Hippocr. idem reprehendit 1. de natura humana text. 25. idem Gal. 1. de element secund. Hippocr. c. 4. audi. *Cuiuscunque lingua, magis soluta fluénsque turbæ visa fuerit is in ea disputatione superior iudicatur.* Tolerabilius malum esset,si garrulis tantùm, ac superstitiosis hominibus molestaremur, sunt proh dolor! in omni scientia Blaterones pertinaces, qui verborum fucato ornatu scientissimos se prædicant,ac ignoranti plebeculæ promittunt, sic inscitos nescia plebs scit,veneratur. Scitos nescit,imò contemnit? cur putas? quia stultorum numerus est infinitus,vix cordatos aut doctos homines dignoscimus, quare doctorum virorum in vnaquaque scientia calamitas continua existit, quia numerosior ignorantum caterua nescit ab indoctis eruditos distinguere,quin potiùs, quod sensibilius torquet contemptis doctis ignorantes garruli accipiantur approbantur, honoribus ornantur, sic vitiositas virtutis vestem induit, & ni sacra sciendi fames cogeret Philosophantium animas,vix laboriosa litterarum cura in tam insolenti earum despectu sustineri posset; sed ad callidos redeo expiatores.

42. A balneis abstinere ægros suadebant, vt putat Vallesius, id consulentes quo sublata maxima, ac notissima talium morborum curatione maior expiationibus authoritas accederet, nimirum melancholici morbi, quales sunt plerumque quos dæmon ciet, nullo auxilio magis quam balneo curari solent, & quidem verum suspicaretur Vallesius si ex illo contextu constaret circulatores illos morbi melancholiæ curam gessisse sed constat clarè morbo sacro, qui à melancholico alius est, illos intendisse, cui morbo balneum vtile esse, neque Hippocrates neque Galenus dixere

dixêre neque Veterum, aut Neothericorum Medicorum quisquam balnei ad Epilepsiæ, aut morbi sacri curationem meminerunt, omitto sulphurea, aut bituminosa balnea, nam hæc vtilia esse Altomarus, Massaria & alij protulerunt, quia eo loci de balneo aquæ dulcis, quod alio sæculo in frequenti vsu erat mentio facta est. Neque placet quod noster Abbas addit posse scilicet balneum pituitam communem Epilepsiæ causam discutere, namque si illorum magorum ignorantiam super hoc textu carpit quia subtrahebant remedium quod in calida dispositione hepatis prodesse posset, cum id thermis non insit videtur noster Primarius de balneo aquæ dulcis textum interpretari: at tale Epilepsiæ à pituita pendenti, qui succus frigidus humidusque est, nequit proficere, non ergo Magi balnea improbabant, quia callidè remedium morbi sacri excludere conarentur, propterea probabilius coniectari licet balnei interdictionem ab illis adhibitam, quo causam seu occasionem morbi prædicti remouerent, quia illo sæculo cum balnea in communi ac quotidiano vsu existerent, non solum pro deliciis, sed pro valetudinis conseruatione vt Gal. habet lib. 10. Method. c. 10. ob balnei importunum vsum, vel potius propter abusum copia excrementorum congerebatur intemperabantur præterea frigiditate ac humiditate corpora, vnde materia abundabat pro morbi sacri inuasione, quæ balnei incommoda Auicenna recollegit fen. 2. lib. 1. illi ergò impostores balnea interdicebant, vt importunè vsa, sic morbi sacri, aut inuasionem aut augmentum prohibebant, sic leuato morbo eorum precationes pluris habebantur. at ex his constat illum morbum illo sæculo diaboli iniuria non fuisse illatum, neque in prauum spiritum balneum quidquam immediatè posse, quod erat præcipuum intentum.

Interdicebant multa cibaria, atque intereà mullos ex aquatilibus, melanuros, mugiles, ac anguillas edocti à dæmone fortassis inconuenientiam illorum victuum in morbo sacro, quippè, vt & Paulus habet lib. 1. c. 90. & repetit Vega 2. de arte Medendi cap. 11. Omnes Pisces frigidioris, & humidioris succi esse nulli non constat Vnde quamuis à Galeno lib. 3 de alimentorum facultat. quædam aquatilium genera ad victus rationem laudentur, id docet comparatione minus mali, ad peius facta, vt caput 43.

25.lib.3.de alimentor facult.demonstrat,illa ergo maritima animalia,vt generatim omnia,causam morbi sacri excitare potentia disconuenire callebant Magi, propterà illorum remotio sublatio causæ morbi erat,non verò in dæmones operatio aliqua.Caprina caro, vt ipse Galenus expertus fuit lib proximè citato c.2. praui succi est,& præterea acris, & mordacis. Ceruina crassæ substantiæ est & concoctu difficilis vt ibidem aduertit. Suilla caro homini exercitato multum præstat alimentum, sed quod lentore noxium,vnde incommodè per vias distribuitur, at viscositas alimenti, seu lentor incommodum abs dubio èst non leue sanitati aut reparandæ,aut fouendæ,proinde Galenus ipse eo loci, athletis in vsu fuisse retulit,quibus saginandi causa illa caro erat communis,præuia tamen valida ab eis consueta exercitatione in stadiis alias innoxiè non assumeretur, Canina verò etiam illo sæculo alimentum erat, imò in Cozumella & Iucatana apud Indos canes altiles haberi ad vescendum memoriæ dedit Iulius Scaliger exercitatione 20.2. §.3. sed si eius eruditioni fidem præstare liceat,Philosophicæ subtilitati hærens affirmat, vehementer errare eos qui canes calidos temperatura prædicant, cum tamen ipsos frigiditate pollere naturali facilitas eorum ad frigendum, ac tremendum præbet. Cui sententiæ si adhærere liceat, notet clarè quam noxia eorum caro morbo sacro affectis existat qui ab humore frigido ac pituitoso pendet. legito Iulium exercitat. 274.§.1.sed si canes temperie calida donatos reputes(quod parum subtiliter negat ibi Scaliger)vt affirmat Hippocr.lib.de diæta textu 16. & Galen.firmat. 1. de temperam. c. 5. caro eorum animalium caloris quo pollet, causa & siccitatis haud comitialibus obesset. Sed cum aluum sistat; vt Hippocrates ibidem docet,noxia abs dubio illi morbo haberetur, atque obinde interdicta,ni malis,vt hic aduertit noster Abbas illarum carnium prohibitiones, propter vanos ritus ac expiationes, commendatas fuisse. Verum cum quouis modo illæ interdicerentur in morbi sacri prohibitionem,aut curam illud fieret,nullaque ratione in dæmonum immediatam fugam, constat ex illo textu nihil contrà conclusionem deduci.

44. Idem dicito de carnium illorum volucrum amotione,& Gallus quidem si annosus sit ratione caloris extranei, quem ætatis

cursu

curſu acquirit, mordacitatem recipit, ac proinde ius in quo caro elixatur ventrem ſubducit, vt Galen. confirmat lib. de attenuant. vict. ration. c. 7. & lib. 11. ſympt. Quamuis enim annoſa animalia frigida ac ſicca reddantur, at aliqua velut Gallus excrementorum ratione calidiora reddi non inconuenit, nam & homo vetus ſiccior natura eſt, humidior vero excrementitiè. Id quod de Gallo dicebam, conſtare arbitror in iuris eius virtute ſubductoria, quę humiditatis ratione non fit, ſed partium quarundam acrimonia præditarum, in iure exiſtentium, quæ aluum excitant, ac ad vacuationem mouent. Eſt præterea Gallus annoſus de quo textum accipio, duræ ſubſtantiæ ac difficilis coctionis, vnde ratione huius & acrimoniæ, qua caput valet tentare, noxium alimentum, his qui morbo comitiali patiuntur exiſtit. Futilis eſt aliquorum interpretatio de Gallo iuniore id eſt de pullo, is quippè, boni ſucci ac facilis coctionis eſt. Futilior etiam aliorum, qui Gallum interdictum interpretantur vt ſubſtraherent Magi maximum illis ægris remedium quale cerebrum eius auis eſt, quod multifariam humanum roborare Rhaſius ſcripſit. Sed quamuis verum dicat hic Arabs, Gallus prohiberi videtur, non eius cerebrum, vnde non eſt quod nomine *Galli* cerebrum ex cerebro intelligamus. Turtures Authore Paulo lib. 1. cap. 82. duræ ſubſtantiæ ſunt, ac proinde non facilis coctionis, ideo in prædicto affectu diſconuenientes reputantur. Otidem auim ad curationem prohibuere Magi, quia volucris ſit, ſi Plinio credimus, non mediocris corporaturæ, volatu tarda, vndè ad alimentum reprobabilis, quia ſubſtantiam arguit terreſtrem concoctuque difficilem. nobis vt noſter notat Abbas *abutarda* dicitur. Conſtat ergò ni aliqua in Gallo, Turture, ac Otide vana religio à magis obſeruaretur, prædictas carnes noxias eſſe, ſacro morbo immediatè, non verò dæmonibus qui Dei permiſſu illum affectum concitabant, vt expiatores ſupponebant.

Ex oleribus Mentham alia, cepaſque ſubſtrahebant, de quibus ceu de oleribus omnibuſque vniuerſim aduerſum reliquit Gal. lib. 2. de aliment. facult. c. 39. praui eſſe ſucci idem firmat cap ſequenti, at Mentha noſtri Doctiſſimi Abbatis commento acrimonia poterat nociua Epileptici exiſtere, quia illa acris guſtu eſt, vt ipſe Galenus lib. 6. Simplicium notat, & cum acria irri- 45.

tare, ac mordere partes apta sint, posset acris mentha cerebrum comesta pungere, ac comitialem paroxismum inducere, quæ incommoda apertiora in alliis & cepis inueniuntur, cum acria admodum esse lib. de aliment. facult. citat. cap. 71. profiteatur Galenus. itaque horum esum, si cruda assumebantur, noxium futurum fore Epilepticis constat. Vnde ab Empiricis ratione interdicebantur, quamuis vt credo illam ipsi haud callebant, sed vel diaboli persuasione, aut medicorum exemplo ducti. Neque menthæ vsus hoc crudeli morbo cruciatis propter eam rationem solum erit aduersus, sed potissimùm quia, vt & Galenus expertus est, olus hoc, libidini incitandæ sit pronum, Venus autem in hoc morbo vt pestis fugienda Doctissimi Sennerti consilio tom. 2. lib. 1 pag. 2. cap 31. quippè vt ipse Pergamenus lib. 3. Epid. sect. 1. comm. 4. prope finem meminit, Democritus paruam Epilepsiam Venerem nuncupabat Aulus Gellius lib. 19. c. 2. ad finem sic habet. *Hippocrates autem Diuina vir scientia, de coitu Venereo ita existimabat partem quandam esse morbi teterrimi, quem nostri Comitialem dixêre.* Venus quippe ventriculum labefactat, alimenti coctionem turbat, spiritus dissipat, ac vires corporis deiicit, mentem infirmat, ac rationem obtenebrat, proinde Galen. lib. 6. Epidem. sect 5. comm. 26. Comitialem morbum in peius veneris vsu quotidie labi pronunciat, quæ omnia de immoderata libidine, intelligenda video, sed cum Mentha raro esitata mediocriter venerem iuuet, sic continuò vsa immodicè illam excitabit, quare continuus ex ea victus, ratione non leui, quamuis superstitiosè fucata, ab impostoribus illo sæculo fuerat interdicta.

46. Pallium nigrum incommodum reputabant ad morbi sacri curationem. Galenus lib. 3. de locis cap. 7. Supponit hunc morbum à melancholico humore obscuro natura nigróque aliquando causari, verba sunt. *Ergo sicuti crassus pituitæ succus ita Melancholicus quoque comitialem morbum solet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur.* Sequitur Arabum Princeps Medicotum fen. 1. 3. tract. 5 c. 8. firmant Doctissimi nostri Primarij, Mercatus & Maroja libris primis de intern. morb. curat. Vnde cum tristia obiecta mentem angant humanam ac tristitiam foueant, quæ ex succo melancholico ortum ducit, sic pallia nigra de medio expiatores tollebant ne tristabilium aspectus, causam

internam

internam fouerent. Galenus quippè ipſe eodem lib. de locis exteriores tenebras, omnibus hominibus timorem ac triſtitiam inducere profert, niſi illorum aliqui, natura prudentes audacéſue ſint, ſic color niger tenebris haud diſſimilis, triſtitiam hominibus ex melancholia morbum ſacrum patientibus induceret, ac proinde nigricantium veſtium vſus eis erat interdictus, ne ſcilicet morbi cauſam excitaret, vel eius effectum foueret, quo ſucco melancholico abſtracto, Dæmoni qui illi humori frequentius immiſcetur inſtrumentum quaſi commune aufertur, ac commoda lædendi occaſio. In caprina pelle decubitus prohibebatur, atque eiuſdem pellis pro veſte vſus, rationem reddit Author eius libri de morbo ſacro, quia ſcilicet capra ſiue comeſta, ſiue admota morbum ſacrum auget imò prædicto morbo hoc animal corripi affirmant aliqui. Vnde interdictio pellis & carnis caprinæ ratione nitebatur bona, quamuis mihi non placet illorum ſententia, qui ſupponunt qualitates viuentium animalium in eiſdem poſt interitum permanere, quia vipera venefica eſt homini, dum viuit, at mortua benefica, neque in libro de morbo ſacro aliud intellige de carne caprina, aut eiuſdem pelle, ſed de hoc puncto aliàs. Pedem ſupra pedem, aut manum ſupra manum habere ægros illos reprobabant Empyrici, quia vt ſubtilis Valleſius aduertit cogitabundi, aut triſtis animi poſitiones ſunt. Illis verò animi expiratio, ac hilaritas neceſſariæ maximè ſunt. Vel quia illæ poſitiones otium denotant huic morbo noxium, cum motus conueniat tempeſtiuus quo morbi cauſa tenax, ac craſſa attenuetur diſcutiaturque. Ex quibus notet impoſtores prædictos remediis vſos naturalibus fuiſſe, quæ morbum aut cauſam immediatè refrangerent, non verò in dæmones immediatè operarentur, quòd eorum callida, ac apocrypha ſimulatio intendebat.

Ex dæmonis tormento in æterno igne non inferri actionem aliorum agentium materialium in illum exponitur.

ARgumentum à ſimili de igne materiali Diabolos cruciante num. 17. relatum hebetioris aculei mihi videtur quam alij putarunt. 47.

putarunt. Tum primò quia si esset probábilis sententia opinantium ignem infernum verè talem non esse ; sed metaphoricè tantum , vt habetur apud Doctorem Ecclesiæ aureum Diuum Augustinum lib.21. de Ciuit. cap.9. quam Durandus in 4. dist. 44.q.11.num.9. profitetur , ea opinione(licet improbabili)adhuc retenta dici posset Diabolos dolore ac tristitia spirituali ex amissione æternæ vitæ potius angi quam medio aliquo igne materiali. Sed cum verissima ac certo certior inter sacros Theologiæ, Patres contraria sententia existat. Nullus tamen eorum putauit ignem infernum(materialem, ac cum elementari sublunari specie vnum) dæmones calore proprio, aut aliqua alia qualitate sibi naturali torquere sed eleuatiori alia ratione , quam expendere licet apud D.Th. 1.p.q.64.art. 4. ad 5. Doctorem subtilem.in 4. q 4 dist.46.§.ad quæstionem num.5.vers.*duplex est*.& alios quos refert Doctissimus Suarius tract. de Angel. lib. 8. cap.14.num.4. Cum spiritus illi alterationis materialis, quæ passio generabilium ac corruptibilium est,incapaces sint, at dolor materialis subita,ac affatim facta alteratio est , omnium medicorum calculo cum Hippocrate lib. de locis in homine cum Gal. 1. de causis sympt. c.6.& 2 eiusdem operis c. 5.& 6. & sæpè alibi. Auicenna fen. 2. 1.c.19 Aristot. 2. de anima c. 3. Angelico Præceptore 1.2.q.35. art. 2.& 2.sent.distinct.15 art.3 alteratio deinde materialis dolorosa proinde talis est,quia organum tactiuæ potentiæ,conuenienti ac proportionata vitæ qualitate priuat , qua organum salubriter potentiam in se fouet ac iuuat , quæ omnia omni spirituali creaturæ accidere non posse notius est, quam rationum apparatu monstrari debeat.

48. Propterea Theologorum schola in varias super huius rei explicatione classes diuisa est. Putarunt quidam ignem æternum qualitatem spiritualem nequissimis spiritibus imprimere , qua mediante eius alterationem formaliter experiantur. Alij voluêre prædictum elementum,præter calorem sibi connaturalem , alio spirituali calore donari,quo maleuolos spiritus cruciet. Sensêre alteri media solum efficaci ac cruciante apprehensione id illis accidere,non desunt qui velint igniuomum elementum operari in dæmones tristem illum dolorem quem in anima pro hoc statu operatur. Putarunt alij obedientialiter solum illud tormentum

causare.

cauſare. Denique non pauci dixêre ignem corporeum ſpiritus torquere, vel per modum carceris detinentis illas in certo loco ne propria fruantur libertate, vel per modum obiecti cogentis illos ad ſui conſiderationem, ne pro arbitrio alia obiecta cogitent; quæ ſingula ſuper re adeò difficili iudicia in medium proferre placuit, non quia extra chorum pſallere præſumam; ſed vt ex his communioribus theologizandi ſententiis noteat, ignem æternum non propria ac natiua vi dæmones conſtringere ac damnare, ſed Diuina ſupernaturali ratione à Deo Optimo decreta, quam virtutem ſuperadditam illi elemento credimus. Sed illegitimè ex illa inferre licet Deum eandem cæteris, aut aliquibus agentibus materialibus indidiſſe in eundem finem, vno dempto ſacratiſſimo nomine IESV. Vna diuina excepta cruce, ac aqua benedicta, in his enim infernus conſtringitur, fugatur diabolus, ac vniuerſus tremet Orcus. Verùm enim verò, cum hæc particularia gratiæ dona ſint ſupernaturaliter gratis data, non licet ex his inferre eandem gratiam aliis mixtis fuiſſe conceſſam; nedum naturaliter donatam. Inde etiam clarè conſtat eundem ignem, & aliud quiduis tactile obiectum, animam noſtram alterare ſenſatione potentiæ materialis præuia in organo corporeo, quippe vt Angelicus Doctor habet 2. contra gent c. 96. *Senſibilia enim ſecundum ſuam naturam nata ſunt apprehendi per ſenſum ſicut intelligibilia per intellectum.* Vnde quamuis anima corpori vnita alterationem materialem ſentiat medio organo, non ſic ab eo ſeparata, neque immediatè illa, aut quiuis ſpiritus, ab agente corporeo quoquomodo pati poteſt.

Abſit ergò à Chriſtiano ac vero Medicinæ cultore ſuperſti- 49.
tioſa commentatio, & in morbis ab immundo ſpiritu cauſatis, primus proponendus Deus, ſacræ Eccleſiæ proponendi Exorciſmi; precationéſque ac Sacerdotes eius veri Miniſtri venerandi, præponendi. Secundò auferendæ per medicum cauſæ quibus ipſi liuidi hoſtes abutuntur, ſic piè & prudenter Valleſius conſulit vbi ſæpe. *Hæc cum ità ſe habeant* (inquit) *conſtat ex his omnibus quæ dicta ſunt veroſimile eſſe plurimos eorum qui dæmonis opinione ad exorciſtas deferuntur dæmonem non habere, ſed morbis aliquibus eorum, qui dicti ſunt teneri, & præinopia conſilij, cum tentatæ ſint aliæ curationes anteà; neque ſufficiant deferri ad illos, id quod merito*

Hippocr. lib. de morb. sacro reprehendit, esse tamen etiam aliquos quibus talium morborum causa est dæmon, illisque curationem naturalem non esse satis. Confert tamen non in ipsos dæmones per se, sed ob morbos ipsos, aut eorum symptomata, aut internas causas quas dæmon ciet. Coronet opus (aliàs indignum corona) Origenes lib. 3. in Iob. hisce verbis. *Non sumus Idolorum, neque incantationum, neque auguriorum, neque Diuinationum, neque maleficiorum, neque Philacteriarum, neque vllius horum, quæ sunt seruitus dæmonum, & diaboli seductiones, sed Domini sumus qui dominatur vitæ & morti, qui habet potestatem carnis, & spiritus in cuius manibus viuorum spiramentum est.* Hæc hisego illa de Opusculo, quod vtinam in gratiam, & vtilitatem prodatur vniuersam, submissum tamen, priùs quàm calamo exaratum, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ correctioni.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM,
QVÆ IN HOC OPVSCVLO CONTINENTVR.

A

Ætites.

ÆTites lapis, eius virtus contra faſcinum. pag. 10. num. 3

Africani.

Quorundam Africanorum virulenta vis ex oculis. p. 11. n. 4. & 5

Alteratio.

Omnis alteratio corruptiua eſt propter generationem. p. 23. n. 18

Andreas Laurentius.

Andreæ Laur. liber de mirabili vi ſtrumas ſanandi, &c. notatur. p. 153. n. 12

Animal.

Animalium quorumdam mira virtus. p. 143. n. 6

Antonius Carthaginenſis.

Antonij Carthag. opinio de faſcino, refellitur. p. 30. n. 28. & ſeqq.

Quas conditiones ille Author ad faſcinum operandum comminiſcitur. p. 35. n. 37

Antropophagi.

Antropophagi putido halitu, alios homines necabant. p. 39. n. 41

Aquila.

Aquila, qua ratione pullorum faſcino præcaueat. p. 10. n. 3

Ariſtoteles.

Interpretatur Ariſtoteles de operatione potentiæ viſiuæ ad extra. p. 46. n. 8. & ſeqq.

Aſtrum.

An poſſit quis ſub aſtro gigni virtute faſcinandi prædito. p. 23. n. 18

Athleta.

Habitus Athletarum periculoſi, ſi ad ſummum bonitatis attigerint. p. 6. n. 10

Augustus.

Augustus Cæsar quàm claros haberet oculos. p.61.n.27

B

Baccharis.

BAccharis herba, ad præcauendum fascinum. p.11.n.4

Bellum.

Bellica instrumenta animum excitant. p.24. num.19

Brutum.

Bruta per inuidiam aut laudationem effascinata mori, quorumdam opinio. p.7.n.13

C

Cahories.

CAhories genus hominum lynceos habens oculos. p. 13. num. 9

Cantare.

Cantare, aliquando pro incantare accipitur. p.3.n.4

Cardanus.

Cardanus reprehenditur, eiusque de fascino sententia reprobatur. p.24.n.20

Charadrius.

Charadrius suo aspectu icterum causat. p.13.n.10

Conciliator.

Conciliatoris prouerbium reprehenditur, & ipse à calumnia vindicatur. pag. 20. n. 12. & sequentibus.

Contagium.

Contagij natura, diuersitas, & ad illud conditiones exprimuntur. p.43. n.4

Contagium non pendet à voluntate. p.57.n.22

D

Dæmon.

MOrbus ope Dæmonis illatus an possit viribus curari naturæ. p.171. & seqq.

Daniel Sennertus.

Daniel Sennertus reiicitur, & virtus imaginatiuæ, ex qua fascinum admittit, de medio tollitur. p.25.n.21

E

Ebrietas.

MOrs ex ebrietate, & crapula. p.7.n.12

Elianus.

Eliani historia ad rationem reducitur. p.135.n.7

Empsalmista, Empsalmus.

Emsalmus quid. p.5.n.7

Empsalmista quis dicatur ibid. & num. 8

Eutelidas.

Eutelidas sibimet veneficus. p. 12. num.8

F

Fabulæ.

FAbulæ quædam de mirabili virtute potentiæ viſiuæ in externa contemnuntur. pag. 140. num. 13

Falco.

Falco volans ad terram deiicitur ſolo cuiuſdam ſerui obtutu. p. 40. num. 42

Familia.

Familiæ in Africa, ex quarum laudatione areſcunt arbores, emoriuntur infantes. p. 11. n. 4

Faſcinum.

Faſcini nomine quid intelligatur. pag. 1. 2. & ſeqq. num. 12. & ſequentibus.
Nomen *Faſcinum*, nondum à Medicis exactè cognitum. pag. 2. num. 1
Faſcinum, ludificatio ſenſus per artes magicas. ibid. n. 2
Faſcinum dicitur vulgò, quod nocet infantibus. ibid.
Faſcinum à faſce, vel faſcia dictum, cur. ibid.
Faſcinum ex oculorum maleficio. ibid.
Faſcinum ex maleficio verborum. ibid.
Rhetorica, faſcinum à quibus dicta. p. 3. n. 3
Nomen faſcinum quotupliciter ſignificet. p. 2. n. 3
Faſcinum à fando deductum. p. 3. num. 4
Faſcinum incan tationis genus. ibidem.
Faſcino homines ligantur. ibidem.
Faſcinum à *facio*. p. 8. n. 14
Faſcinare pro *Inuidere* apud Delrium. p. 8. n. 16
Faſcinum ex Hebræo idem ſonat, ac *leue, vile, nihili*. p. 8. n. 17
Quid de Faſcino ſenſerit antiquitas. p. 9. n. 1
Faſcinum peſſima lues Reipublicæ, apud veteres. ibid.
Faſcinum viſu eiaculatum. pag. 11. num. 4
Faſcinum vt commentum quinam exſibilarint. p. 11. n. 6
Faſcinandi vis, ex Patroclea, ad quid reducenda. p. 12. num. 7. & 8.
Faſcinum aliud naturale, aliud diabolicum. p. 14. n. 1
Faſcinandi vis naturalis verbis denegatur. ibid. n. 2. & ſeqq.
Exemplis eneruatur. p. 15. & 16. n. 4. & ſeqq.
Faſcinandi vis, verbis, ab imaginatiua non ineſt. p. 22. n. 16
Faſcinationes ex timore & triſtitia reiiciuntur. p. 25. n. 20
Referuntur Authores faſcini præcipui ſectatores. p. 28. n. 25
Virtus faſcinandi non oritur ex cæleſti conſtellatione. pag. 30. numer. 28
Quid de faſcino verius ſentiendum. p. 41. n. 1
Authores grauiſſimi adducuntur faſcini poſſibilitatem, & exiſtentiam abnegantes, quod tanquam Catholicæ Religioni certum & conformius approbatur. ibid.

Nomen *Fascinum* deletur, retentâ voce contagij. p.54.n.19
Fascinum nil mali extra naturam contagij significat. p.59.n.25
Fascinum non à maledica vetula, sed à docto Medico curandum. ibid.
Reiiciuntur omnia fascinatiua agentia. p.59.n.26
Fascini signa reiiciuntur. pag. 113. n.85. vsque ad p.118
Detúrne fascinum diabolicum. p. 124. n.1. & seqq.
Superstitiosæ Gentilium de fascino opiniones irridentur. p.131.n.1. & seqq.

Fortuna.

Fortuna Medici communiter expetita. p.92.n.65
Prima fortuna Medici, quæ. p.95. num. 65.
Secunda Medici fortuna exprimitur. p.96.n.68
Quænam sit tertia Medici fortuna. p.102.n.73.
Quid de Medici fortuna astrologica. p.108.n.79

G

Gagates.

GAgates lapis in fascini tutamen adducitur. p.38.n.40

H

Habitus.

HAbitus Athletarum periculosus. p.6.n.10
Habitus extremè boni necessariam decidentiam, vt demonstret Galenus. ibid.11

Herba.

Quarundam herbarum singulares virtutes. p.40.n.42

Hiacinthus.

Hiacinthi lapidis virtus qualis. p. 40. n.42

Historia.

Historia Eliani ad rationem reducitur. p.135.n.7

Homo.

Homines suo aspectu maximum infantibus nocumentum inferentes. p.12.n.6

Humor.

Humores præ multitudine inculcati, obstructique putrescunt. p.6. n.11
ex Humorum plenitudine nonnulli repentè obmutescunt, sensum motúmque amittunt,&c. ibid.
Humorum moles ac multitudo calorem extinguit,ac liberum spiritui transitum intercludit. ibid.

I

Imaginatio.

FAscinandi vis Imaginationi denegatur. p.17. n.7. & seqq.

Incantatio. Incantator.

Fascinum est quoddam incantationis genus. p.3.n.4
Incantare quid sit. ibid.
Incantamentum visu induci qui senserint. p.4. n.5
Qui tactu, halitúque. ibid.

Qui

Qui ex vi imaginationis. ibid.n.6.
Verba & carmina, vnde & cur dicta sint incantamenta. p.4.n.5
Incãtatores vt descripti apud Malleum Maleficorum. p.4.n.7

Infans.

Vir infantes etiam proprios solo obtutu necans. p.40.n.42

Inuidia. Inuisus.

Inuidere est nimis alterius bona intueri, ex Cicerone. p.7. n.14
Bruta per inuidiam effascinata. ibid. n.13
Inuidere pro *fascinare.* p.8. n.14
Inuisus, id est, odio habitus. p. 8. n.15.

Ioannes Ildephonsus.

Ioannis Ildeph. sententia de fascino. p.37.n.39

Iuuenis.

Iuuenis ex morsu viperæ mortui historia. p.16.n.5

L

Lapis.

LApis ætites, eius virtus contra fascinum. p.10.n.3
Lapis gagates in fascini tutamen adducitur. p.38. n.40

M

Magnes.

MAgnetis, singularis virtus. p.40.n.42

Marsi.

Quid de Marsorum virtute sentiendum. p.135.n.7

Medium.

Beatius est medio adhærere quam extremo. p.7.n.12

Morbus.

Posítne Morbus ope Dæmonis illatus, viribus curari naturæ. p.171. n.1. & seqq.
Morbi instrumentorum. pag. 185. num. 22
Morbi in soluta vnitate naturali. p.195.n.33

Mulier.

Mulier solis verbis curans varia morborum genera. p.15.n.4
Mulier in coitu Æthiopem imaginata, Æthiopem peperit. p. 29. n.27

Musica.

Musica mentem alit. p.24.n.19

N

Natura.

NATVRA abhorret extrema. p.7.n.12

Nomen.

Vniuersa Philosophorum, & Medicorum schola abhorret à quæstione de *nomine.* p.1.n.1
Galenus nullam sibi esse curam nominum scripsit. p.2.n.1
Nominibus propter res vti est opus. ibid.
Nomen, rerum substantiam docendi, discernendíque instrumentum est, ex Platone. ibid.

Oculus

O

Oculus.

QVorundam oculi, visu vrentes. p.2.n.2
Oculorum fascinum. ibid. & p.13. num.9
Oculorum diuersa constructio expenditur. p.141.n.14

P

Pamphilus.

PAmphili Medici opinionem contempsit Galenus, quatenus herbas colligi certis verbis ac incantationibus voluerit. p.15.n.3

Plato, Platonici.

Platonicorum sententia de operatione visus ad extra refellitur. p.60.n.27
Alij Platonis sectatores, fascinum in eius sententia, de potentia visiua admittentes conuincuntur. p.64.n.32
Ex Platonis sententia adhuc admissa opinione altera, fascinum fieri non posse probatur. p. 66. num.34

Plenitudo.

Ex humorum plenitudine nonnulli repentè obmutescunt, sensum motúmque amittunt, &c. p. 6. num.11

Priapus.

Priapus fascini alexiterium apud Latinos. p.9.n.1
Priapi imago in Romanorum triũphantium curribus, cur. ibid.
Priapus *fascinum* dictus. ibid.
Priapus pudendi masculi forma repræsentatus. ibid.
Infantium thoraci appositus, qua forma. ibid.
Per campos & segetes, ipsius effigies. p.10.n.1
Hortorum seruator. ibid.
Fabella de Natal. Priapi. pag. 10. num.2
A Iunonis fascino vt liber euaserit. ibid.

Pullus.

Pullorum fascino quanam ratione præcaueant Aquilæ. p.10.n.3

Pyrrhus.

Pyrrhus solo digiti contactu poterat lienosos sanare. p.39.n.41

Q

Qualitas.

QValitates primæ haud sunt susceptiuæ impressionum. p.19. num.11

R

Regulus.

REguli infensa visio ad verum sensum reducitur. pag. 140. num.13

Rhetor. Rhetorica.

Rhetoricam, qui fascinandi artem dixerint. p.3.n.3
Rhetor in exilium relegatus, cur? ibid.

Romani.

Romanorum triumphantium curribus

ribus imago Priapi cur appoſita, p.9. n.1

S

Sacerdos.

SAcerdos ex graui ægritudine adeò infectus, vt omnes approximantes ſibi inficeret. p.38. & 39. n.40

Saliua.

Saliuæ humanæ vis mirifica. p. 15. num. 3

Salutator.

Salutatorum Hiſpanorum virtus expenditur. p.156. n.14

Sanguis.

Cauſa fluoris ſanguinis ex cadauere hominis violenter occiſi in præſentia occiſoris. p.160. n.20

Signum.

Remotio ſigni diabolici licita. pag. 192. n.30

Speculum.

Specula minutim confracta ſolo hominis obtutu. p.40.n.42

Spiritus.

Liberum ſpiritui tranſitum intercludit humorum moles, ac multitudo. p.6. n.11

Strumæ.

An mirabilis virtus ſtrumas ſanandi ſolis Galliæ Regibus conceſſa. p.153. n.12

T

Tactus.

FAſcinum tactu induci quinam ſenſerint. p.4.n.5

Pyrrhi Regis virtus, ſolo tactu lienoſos ſanandi. p. 39.n.41

Temperamentum.

Temperamentum naturale vnius hominis, non eſt præternaturale alteri. p.74. n.43

D. Thomas.

D. Thomas ab impugnatione Antonij Carthaginenſis defenditur p.50. n.13

Timor.

Timor diuturnus mentis alienationem inducit. p.25. n.20

Triſtitia.

Triſtitia ſi diu perſeuerauerit mentis alienationem inducit. p. 25. num. 20

Tyrij.

Tyrij nedum infantes, ſed etiam adultos ſolo aſpectu inficiebant. p. 12. n.6

V

Verbum.

VErborum ex maleficio faſcinum. p.2.n.2

Quæ ſit verborum natura. pag.19. num.11

Verba ſumpta *materialiter*, quandoque virtutem habent ad ſanitatem inducendam, vel mortem maturandam. p.23.n.19

Verba fascinandi vim non habent ab imaginatiua. . p.22.n.16
Nec à naturali hominis temperie peculiari. p.23.n.18
Nec ab astrorum influxu. ibid.

Versus.

Versus fascinini vnde dicti. pag.4. num.6
Canebantur in nuptiis. ibid.

Virtus.

Virtus naturalis sanandi in hominibus aliorum hominum respectu, reprobatur. p.89.n.58. & p.156.n.14

Visus.

Visu an fascinum possit induci.p.4. n.5. & p.14. n.141
Fabellæ quædam de mirabili virtute potentiæ visiuæ, contemnuntur. p.140. n.13
Visus Reguli infensus ad verum sensum reducitur. ibid.

Vocabulum.

Vocabulis non est vtendum cum pluribus, vbi ea pluribus errandi causa sunt. p.58.n.24

Volatile.

Volatilia quibusdam herbis fascinum pullis præcauent. p.10, n.2

Z

Zahories.

FAbula hominum, quos Zahories vocant, reiicitur. p.143 num.16

FINIS.

Facult. Philosoph. Herbip. 1655

Prima fortuna Medici detegitur. p.95.n.65
Secunda Medici fortuna exprimitur. p.98.n.68
Tertia Medici fortuna profertur. p.102.n.73
Quibuſdam, quæ Carthahinenſis contra dicta opponit, fit ſatis, reuincitúrque Medici fortuna aſtrologica. p.108.n.79
Futilia Faſcini ſigna tanquam fallacia reïciuntur. p.113.n.85
Fallaciæ arguuntur ſigna faſcini relata à Carthagena. p.114.n.87
Infida Cardani ſigna expenduntur, & reïciuntur. p.117.n 90
Aliorum notæ Faſcini notantur vt incertæ. p.118.n.92
DVB.V. Datúrne faſcinum diabolicum? p.124.n.1
Fundamenta affirmantium referuntur. ibid.
Excluditur illa opinio, eligitur verior. p.126.n.3
Fit ſatis oppoſitis. Scripturæ ſacræ, & Patrum teſtimonia ad verum ſenſum exponuntur. p.127.n.4
DVB.VI. *Contraeuntibus Dub.2. ſatisfit.* p.131.n.1
Irridentur ſuperſtitioſæ Gentilium de faſcino opiniones. Commentum problematis 34. ſect. 20. Ariſtotelis circa Faſcinum adducitur. ibid.
Eliani hiſtoria ad rationem reducitur. Et quid de Marſorum virtute ſentiendum? Zacutus notatus. p.135.n.7
Fabellæ quædam de mirabili virtute potentiæ viſiuæ in externa, contemnuntur, Reguli infenſa viſio ad verum ſenſum reducitur. p.140.n.13.
Diuerſa oculorum conſtructio expenditur. Faſcinum ex illa non conceditur. p 141.n.14
Spreta hominum (quos Zahories vocant) fabula, quorumdam animalium mira virtus explicatur, ex qua vulgares faſcino aſſentiunt. p143.n.16
DVB.VII. Reſpondetur Dubio 3. obiectis. p.144.n.1
Referuntur quæ ſuperiùs ſoluta extant. Satisfit Ioanni Ildephonſo Complutenſi. ibid.
Carpuntur hiſtoriæ quædam. Expenditur latè ficæ ex Gagate vſus, ſuperſtitioni datur. p.147.n.5
Notatur obiter Andreæ Laurentij liber inſcriptus de mirabili vi ſtrumas ſanandi ſolis Galliæ Regibus conceſſa. p.153.n.12
Iterum virtus naturalis ſanandi reprobatur. Salutatorum Hiſpanorum virtus expeditur. p.156.n.14

Causa fluoris sanguinis ex violenter occiso homine in occisoris præsentia scrutatur, & fascinum ex ea illatum reijcitur. Apponensis notatus. p.160.n.20

Santorelius primus Medicinæ in Academia Neapolitana Interpres super hoc refellitur. p.163.n.22

Alius dicendi modus adducitur, reijcitur. Leuinius, & Valeriola improbantur. p.165.n.25

Experimenti illius probabilior causa eligitur; ex qua fascinum supponi nequit. Fit satis demum alijs obiectionibus. p.169.n.28

Experimenta taxantur, quatenus ex illis fascinum deduci aliqui tentarunt. p.169.n.29

Dvb. VIII. Possitne morbus ope Dæmonis illatus viribus curari naturæ. p.171.n.1

Supponuntur morbi omnigeni Dæmonis malitiâ hominibus illati. p.172.n.2

Statuitur morbos in conformatione, & soluta vnitate Diaboli malitiâ nobis induci. p.175.n.7

Adducitur prima ad dubium responsio; tanquam suspecta & erronea hæresis arguitur. p.177.n.10

Aliorum iudicium profertur, variáque in Dæmones medicamina referuntur. p.180.n.15

Distincta morborum veneficorum vera natura; dicendi modus communior exponitur. p.182.n.18

De morbis instrumentorum firmatur communis sensus. p.185.n.22

Sensus præmissæ sententiæ traditur; adducitur noua, & probabilior p.188.n.25

Supponitur remotionem signi diabolici licitam esse, & curationem medio medicamento naturalem, contra Petrum Pipernum, & Danielem Sennertum Medicos eximios. p.192.n.30

Communis sensus de morbis in soluta vnitate naturali traditur; probabilior proponitur & firmatur. p.195.n.33

His quæ contrariè sunt opposita fit satis. p.199.n.37

Interpretatur assertum ex libro de morbo sacro Hippocratis scriptis inserto. p.201.n.41

Ex dæmonis tormento in æterno igne non inferri actionem aliorum agentium materialium in illum exponitur. p.207.n.47

IOANNIS

This index (whose ff. are, moreover, accidentally transposed, should have been bound immediately before p. 1. of the text — as is shown by the catch-words.)

INDEX DVBIORVM, ET TITVLORVM, HVIVS OPVSCVLI de Fascino.

DVB. I. VID nomen? Quotupliciterve fascinum significet? pag. 1. n. 1

DVB. II. Quid de fascino senserit antiquitas? pag. 9. num. 1.

Aliorum apud Plutarchum sententia de Fascino refertur. pag. 11. num. 6

DVB. III. Diuiditur fascinum; quídque de illo senserint Iuniores exponitur. p. 14. n. 1

Fascinandi vis naturalis verbis denegatur, exsibilatur, exemplis eneruatur. ibid n. 2

De naturali verborum efficacia altera sententia adducitur, refellitur, imaginationisque vis limitatur. p. 17. n. 7

Reprehenditur Conciliatoris prouerbium, & ipse à calumnia vindicatur. p. 20. n. 12

Exponitur doctus Mendoza Iesuita, contra Zacutum lib. 1. de Medic. princip. histor. quæst. 53. concluſ. 1. p. 23. n. 19

Cardanus reprehenditur, eiusque de Fascino sententia reprobatur. p. 24. n. 20

Daniel Sennertus reiicitur, & virtus imaginatiuæ, ex qua Fascinum admittit, de medio tollitur. p. 25. n. 21

Referuntur Auctores, Fascini præcipui sectatores. p. 28. n. 25

Reiiciuntur qui hanc sententiam ex falso principio confirmant. p. 29. num. 27

Index Dubiorum.

Antonÿ Carthaginenſis inuictiſſimi Imperatoris Caroli V. Medici opinio de Faſcino traditur, & refellitur. p.30.n.28

Ioannis Ildephonſi ſententia de Faſcino adducitur. p.37.n.39

DVB. IV. Quid de Faſcino verius ſentiendum. pag. 41. num.1

Auctores grauiſſimi adducuntur, Faſcini poſsibilitatem, & exiſtentiam abnegantes, quod tanquam Catholicæ Religioni certum & conformius approbatur. ibid.

Contagÿ natura, diuerſitas, & ad illud conditiones exprimuntur. p 43.n. 4

Interpretatur Ariſtoteles de operatione potentiæ viſiuæ ad extra. p.46. num. 8

Diuus Thomas ab impugnatione Antonÿ Carthaginenſis defenditur. pag.50. num. 13

Nomen Faſcinum contra obſeruatores quoſdam deletur, retenta communi antiquiſſima, & authentica voce contagÿ. p.54.n.19

Concluſio probatur: reÿciuntur omnia faſcinatiua agentia. pag. 59. num. 26

Platonicorum ſententia de operatione viſus ad extra refellitur; vnde & faſcinum per illum operatum. p.60.n.27

Alÿ Platonis ſectatores, faſcinum in eius ſententia, de potentia viſiua admittentes, conuincuntur. p.64.n.32

Exponitur Valleſius, atque ab inconſequentia liberatur. p.65.n.33

De Platonis ſententia, adhuc admiſſa opinione altera, faſcinum ex ea fieri non poſſe probatur. p.66.n.34

In Ariſtotelis probabiliori opinione de modo quo viſus operatur, faſcinum locum non habere aſtruitur. p.67.n.35

Firmatur hæc Galeni ſententia: atque quædam eius impugnatio refellitur. p.69.n.38

Refellitur opinio affirmantium temperamentum naturale vnius hominis præternaturale eſſe alteri. p.74.n.43

Satisfit his, quæ ſuprà Ioannes Ildephonſus in Galenum obiecit. p.84. num.53

Virtus naturalis ſanandi in hominibus aliorum hominum reſpectu reprobatur. p.89.n.58

Fortuna Medici communiter expetita expenditur, ad verum ſenſum reducitur, & faſcinum ex ea deductum improbatur. p 92.n.61

Prima

Errata.

pagin. 5. col. 1. ακουστικοὶ; lege ἀκουστικοὶ. p. 10. c. 1. poſt medium in dubium, l. *indubium*. p. 15 c. 1 decem lineis ante finem, primi nominis, adde, *authores* ibid. c. 2. limitata; l *limata*. p. 22. c. 2. l. 1. & l. *vt*. p. 23. c. 2 l. 2. Ciconico. l. *Ciconia*. p. 27. c. 1. attic. 1. 3. l cultu, l *vultu*. p. 28 c. 2. l. 14 ante finem, notandũ l. *mirandum*, p. 32. c. 2. l. 6 pardalia, l *pardalim* p 50. c. 2 poſt Cap. 2 ponatur Art I. *De paſſionibus in vniuerſum* p. 52. c. 2. art. XI. l. 2. p. 53. art. 3. c. l 8. *hinc*, ponatur poſt *triſtãtur*. p. 56. c. 1. l. 14. 1. l. 2. p. 61. c. 1. l. 3. pretij, l. *pramij*. ibid c 2 art 10. l 2, facultatẽ, l. *difficultatem*. p. 63. art. 12. l. 5. eum, l. *cum* p. 65. c. 1. in medio ex atro hic more; l. *in atro humore*. p. 74. c. 1. in medio diſceptatur. l *diſcerpatur*. ibid. c. 2. l 7. talem. l. *tabem*. p. 79. c. 2 ante med. c 13. l. 12 p. 81. c. 2. paulò ante med. amitus l. *Amictus*. p. 91. c. 1. l. 17 propendimus. l *propendemus*. p. 97 c. 2. l. 40. l. *Adianton*. p. 98. c. 2. ad fin. l *ſanguificatio*. p. 99. c. 1. l. 5. l. *cerebri*. p. 108. c. 1. l. 9. l *dexter*. ibid. l. 28. l *ſit*. ibid. ad fin. l. *ſiniſtro*. p. 109 c. 2. l. 15. l *occidentalis*. p. 100. c. 1. l. *certum*. 114. c 2. l. 5. l ima. p. 119 c. 1. l. 11. l. *defectu*. ibid c. 2. l. 14. l. *humidam*. p. 120 c. 2. num. 13. l. 30. *ſi*, deleatur. p. 125. c. 1. l. 13. *l. More*. p. 135. c. 1. l. 4. l. *ſuperficie* p. 137. c. 2. l. 17. l. *ſubſidit*, ibid. n. 27. l *lapides*. p 141. c. 1. ad fin. l. *quaſi* p. 143. c. 1. l. 23. l. *abunde*. ibid l. 32. l. *Antoninus*. p. 147. c. 1. l 5. *in nutritionem*, l. *formationem animalis*. p. 149. c. 1. l. 1 l. *quid*. p. 150. c. 1. l. 5. l. *tonderẽt*. p. 152. c. 2. l. 25 poſt Eunuchi, adde, & pueri, quia nihil emittunt. ibid. l. 26. l *libro* 13. *hiſtor. c.* 11 p. 160. c. 2 l. 7. l *paruitas*, p. 166. c. 1. l. 37. l. *ſolo*. p. 169 art. 2. l. 13. poſt, *imbecillitate*. adde (& quidem ſola) p. 171. c. 1. l. 13. poſt calui adde. *vt inquit*. p. 174. c. 1. ad fin. væ miſeræ, l. *vemiſera* p. 175. c l. 26. l. *color*. p. 184. c 2. in med. l. *torulum*. p. 190. l. 3. ante fin. poſt poſſunt adde, *niſi*. p. 191. c. 1. l. 8. l. *quæ*. p. 193. c. 2. l. 4. ante fin: *At* deleatur. p. 194. c. 2. in medio l. *effundunt*, p. 199. c. 2. ingenium &c. nõ ſunt verba Ioan. A porta, p. 202. n. 4. l. *Plinius Farneſios*; *Turnebus Panotios*. p. 204. l. 1. & 2, l. *conuexa*, p. 205. c. 1. in med. l. *lapidoſam duritiem in podagra*, p. 210. ad fin. n. 15. *aut vt alij n. 6*. deleatur. p. 211. n. 5. l. 7. l *rauca*, p. 219. ad fin. *vt in terra Caria mulieribus* Et, deleatur, p. 222. c. 1 l. 6. beneficio l. *raptu*, ibid l. 7. lenta l *luculõta*, p. 227, c. 1. l. vlt. l. *peruertat*, p. 230. n. 2. 3. l *foraminoſa*, p. 239 c. 1. l. 33. l. *præuertente*, p. 245 n. 1. l. 3. l. *Carpus*, p. 246. n. 1. l. 2. l *alia Aſtrologica eſt*, p. 248. c. 1. l. 2. l. *pleraque artes, & inter has Chiromãtia Aſtrologica*. p. 253. c. 1. l. 3. l. *nota*, ibid l 1. l. *exaltationes varias habent. Saturnus in gradu* & p. 255. c. 2. l. 2. l. *conceptio*. ibid. l. 23. *ſcilicet*, deleatur & l. ſequẽti loco, *in* l. *a* p. 263. c. 1. l 15. l. *de principe*, p. 269. n. 1. l. 11. l. ἀριστερὰν. p. 283. n. 5. l. 9. l. *Et*, p. 286. n. 1. l. 2. l *vna externa qua* δέρμα. p. 289. n. 2. l 1. l. *craſſa*, ibid l. 4 l. *vngues*. p. 290. ante n. 6. l. 4. l. *minime valeat*. p. 298. n. 14. l. 3. l. *anes* p 300. n 5. l. 11. l. *vocem*. p 310. c. 1. vlt. lin. l *cacochymiam*. p. 315 n. 1 l 4. l *ſenſum internũ*. p. 316. n 5. l. 11. l *ſomnia*. ibid. l. 14 poſt *ſæpe*, adde *fit*, n. 6. ad fin. adde, *ſomniorum*.